

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE PANYAPAT

ISSN 2773-9805 (Online)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2565

Vol.4 No.4 October - December 2022

JSSP

Journal of Social Science Panyapat

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ปีที่ 4 ฉบับที่ 4

JSSP

ISSN : 2773-9805 (Online)

Journal of Social Science Panyapat Vol. 4 No. 4

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: prasisirorat@gmail.com

เจ้าของ: ปัญญาพัฒนา 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร. วิชระ งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. กนกอร สมปราษฎ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. พุทธิรักษ์ ปราบนอก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อริยา คูหา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรณณ ศรีโสมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มานะ ลักษมีอรุโณทัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยุทธ์ ชูสอน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภินิษฐา นาเลาะห์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนันต์ศักดิ์ พลแก้วเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/about> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือ ในสาขาที่เกี่ยวข้องด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ ปีละ 4 ฉบับ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่
- 3) บทความหนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์นี้ ฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) เป็นไตรมาสส่งท้ายปี ทางวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ ได้มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความวิจัย บทความวิชาการและบทความหนังสือ ด้านสังคมศาสตร์ จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป

ในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2566 นี้ กองบรรณาธิการของส่งความรักและปรารถนาดีมายังทุกท่าน ขอให้ทุกๆ ท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เจริญก้าวหน้า และสมหวังในสิ่งที่ปรารถนาทุกประการตลอดไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส
บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

สารบัญ

บทความวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ในช่วงการระบาดของโควิด 19 ในภาคใต้ นาฬิกา มูลเกตุ, กุลภา กุลดิลก, วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย	1-14
การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จิราพร พลสิทธิ์, สุบัน สมสาร	15-26
เทคโนโลยีดิจิทัล HR กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พรวาทพรสิริรัตน์ พงศ์พันธ์, ภัทธราภรณ์ คำยัง, ศุภลักษณ์ ภาวันนา กานดา ไสยรัตน์, รัตนา สีดี	27-40
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ของเกษตรกรในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ชนมร์ศรี เพียรพรเจริญ, กุลภา กุลดิลก, อภิชาติ ตะลุมเพอย์	41-56
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สุภัทรไชย ภาภักดี, พระครูสุตวรธรรมกิจ, สยามพร พันธไชย, พระพลากร สุ่มงคโล (อนุพันธ์)	57-70
ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของพนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ออยุธยา ทิพานัน ชะเอมไทย, พันธิตา หมายงาม, ศิราพร สาตบางเคียน อภิสร สี่เงิน, รัตนา สีดี	71-86
การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เปรม ป้อมกระโทก, วีระยุทธ กองโชค, ประชา แสนปรังค์	87-100
ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ณัฐกมล ระภาบุสิทธิ์, อธิพงษ์ เพชรสุทธิ, มานะ ปิยะวัฒน์	101-114
คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ธนวัฒน์ แก่นจำปา, ชาญยุทธ หาญชนะ	115-126

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ณัฐนันท์ คำอ่อน, ชาญยุทธ หาญชนะ	127-136
การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กัญญรัตน์ คำแพง, ละดา ดอนหงษา, ศศิรดา แพงไทย, กนกอร ทองไม้แก้ว	137-148
บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ประมวล อุ่นเรือน	149-160
การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เกศนีย์ อ้นอ้าย, พงศ์วัชร ฟองกันทา, พิสิษฐ์ วัฒน บัวกนก	161-172
บริบทการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท (กิจกรรมที่ 1) อุบลวรรณ ภวากานันท์, บัณฑิตา อธิติสกุล, ศรัณย์ กอสนาน	173-188
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นฤชิต โพธิ์แจ้, อังคณา อ่อนธานี	189-198
แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ทวี หนูพันธ์, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริบุญโญ, อุดร เขียวอ่อน	199-210
ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จุฑามาส ทศนา, สิริวรรณ จรัสวีวัฒน์, ปานเพชร ร่มไทร	211-224

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การศึกษาความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรของประเทศไทยและประเทศอินโดนีเซีย กรณีศึกษา : ปาล์มน้ำมัน โยษิตา เสร็จกิจ, วุฒิยา สาหรัยทอง, กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย	225-238
การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้า ร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ อลงกต กันคำ, ณัฏฐณิชา ฉายรัมย์	239-254
การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศุภวุฒิ แก้วไธสง, อังคณา อ่อนธานี	255-268
รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน พระครูสุธีศัมภีรญาณ	269-282
คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรธานี กนกวรรณ วิงคะฮาด, บัณฑิต พรหมพักพิง	283-296
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน: เกาะหมาก จังหวัดตราด อารยา สุนทรวิภาต, ลักษมน บุญมา, ธันนัท สักวา, กนกกรรฐ์ กาสาวพานิชย์, พัชรีย์ ปรีเปรมโมทย์	297-312
แนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พรสุตา ฤทธิธาดา, สมพันธ์ เตชะอธิก	313-326

บทความวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 พระครูปริยัติคุณรังษี, อาทิตย์ แวงใส, ส่งสุข ภาแก้ว	327-336
ถึงสังฆทานและจีวร : ต้นทุนจมทางความเชื่อเชิงพุทธพาณิชย์ พระคมสัน เจริญวงศ์, ภักทรพล ใจเย็น, เอนก ไยอินทร์	337-348

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ

กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานุชย์ตามหลักไตรสิกขาและมรรคมีองค์ 8
สุภาวดา เทนอิสสระ, ประยูร แสงใส

349-360

คำแนะนำผู้พิมพ์บทความ
แบบขอส่งบทความตีพิมพ์

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ในช่วงการระบาดของโควิด 19 ในภาคใต้

CONSUMER BEHAVIOR OF SEAFOOD ONLINE DURING THE COVID 19 PANDEMIC SITUATION IN SOUTHERN THAILAND

นาฬิกา มุลเกต^{1*} กุลภา กุลดิลก² วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย³

Nalika Moonget¹ Kulapa Kuldilok² Wisith Limsombunchai³

^{1,2,3} สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{1,2,3} Department of Agribusiness, Faculty of Economics, Kasetsart University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ในภาคใต้ และ (2) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดในการขายอาหารทะเลออนไลน์ในภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงลึกและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลออนไลน์ในภาคใต้ โดยการแจกแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 400 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการแจกแจงความถี่ โดยแสดงผลเป็นค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารทะเล ผู้บริโภคเลือกจากความชอบด้านรสชาติและเนื้อสัมผัสมากที่สุด รองลงมา พิจารณาจากคุณค่าทางโภชนาการ ด้านการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสมอง ป้องกันโรคสมองเสื่อม ลดระดับไขมันต่ำและคอเลสเตอรอล ปริมาณการซื้อ 1 กิโลกรัมต่อครั้ง พฤติกรรมการบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ พบว่า ผู้บริโภคเลือกซื้ออาหารทะเลในรูปแบบสดและสามารถพร้อมปรุง โดยที่รูปแบบบรรจุภัณฑ์เป็นแบบธรรมดา ไม่จำเป็นต้องมีฉลาก 1 กิโลกรัม และระยะเวลาที่ได้รับสินค้า 1 วัน

ส่วนประสมทางการตลาดในการขายอาหารทะเลออนไลน์ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคสนใจสัตว์น้ำในกลุ่มปลา, กุ้ง และปู โดยสีของสัตว์น้ำต้องไม่ซีด นิยมบรรจุภัณฑ์แบบพลาสติกสุญญากาศ ขนาด 1 กิโลกรัม และผ่านการยอมรับจากมาตรฐานต่างๆ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ ด้านราคาอยู่ระหว่าง 251-500 บาทต่อครั้ง และค่าขนส่งที่ต่ำกว่า 100 บาท ผ่านทางแอปพลิเคชัน Facebook, Line และ Grap โดยเห็นว่ามีความสะดวกและใช้งานง่าย นอกจากนี้ ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านโปรโมชั่นด้านค่าขนส่งฟรีและด้านการมีของแถม

ผู้ประกอบการในภาคใต้ควรทำการโฆษณาสินค้าที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดผู้บริโภคให้ซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ตอบข้อสงสัยด้วยข้อความที่สุภาพและเป็นมิตร และส่งเสริมการขายด้วยการจัดโปรโมชั่นต่างๆ ให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์, อาหารทะเล, ธุรกิจแพปลา

* E-mail address: Nalika.mo@ku.th, ¹ Kulapa.k@ku.th, ² fecovil@ku.ac.th, ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were (1) to study the online seafood purchasing behavior of consumers in southern Thailand and (2) to study the marketing mix for online seafood sales in southern Thailand. This research was integrated research between quantitative and qualitative. Data were collected 400 who used to online consume seafood in southern Thailand. The simple statistics was applied for the data analysis with frequency distribution, mean, and percentage.

The result of the study found that: The online seafood purchasing behavior of consumers in southern Thailand found that firstly consumers selected the most based on taste and texture. Next, they purchased by considering nutritional value such as the brain dementia prevention, low fat food, lipid and low cholesterol. Consumers frequently bought 1 kilogram per time. For seafood consumption behavior of online, it found that the seafood product that consumer wanted to buy were fresh seafood and ready to cook. The packaging style was simple, the quantity was 1 kilogram, and the delivery time was same day.

In case of the marketing mix for online seafood market, the results showed that the demands in products which indicated that consumers were interested in fish, shrimp, and crab and the seafood product look beautiful and fresh, bright colored Seafood should be in vacuum plastic package with 1 kilogram and certified by standards. For the price, the acceptance of consumers was between 251-500 baht per time and the delivery fee was less than 100 baht, the channels were Facebook, Line, and Grap applications. The application was considered to be convenient and easy to use. Besides, most consumers focused on promotions needed of free shipping and in terms of having free gifts.

In conclusion, this research suggested that seafood entrepreneurs in southern Thailand should advertise their products to increase the attractiveness to online seafood consumers. Moreover, communication with consumer will be important such as answering their questions with polite and friendly messages. Lastly, should have various promotions to meet what consumer want.

Keywords: Online Consumer Behavior, Seafood, Fish Markets Business

บทนำ

ในปี 2562 โลกได้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยเริ่มจากประเทศจีน เมืองอู่ฮั่น ที่มีการระบาดอย่างหนักจนลามทั่วทุกประเทศ สร้างความวิตกกังวลและส่งผลกระทบต่อประชากรทั่วโลก ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตลาดหลายแห่งในประเทศไทยต้องปิดบริการชั่วคราว เนื่องจากรัฐบาลได้มีการประกาศคำสั่งล็อกดาวน์เพื่อลดการรวมกลุ่มของประชากร ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการชะลอการการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (Love, D. C., et al., 2021) ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ คนอยู่บ้านมากขึ้น ผู้บริโภคไม่กล้าออกมาจับจ่ายใช้สอยหรือเลือกอาหารทะเลสด ๆ จากตลาดหรือในสถานที่ที่มีจำนวนคน太多เพื่อไปประกอบอาหาร ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างรุนแรงในระยะสั้น และหลายพฤติกรรมจะอยู่ยาวกลายเป็น New Normal หรือวิถีความปกติใหม่ ทั้งในด้านพฤติกรรมผู้คนในสังคมที่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตประจำวันรูปแบบใหม่ การใช้เทคโนโลยี และในด้านการดำเนินธุรกิจที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนเดิม ส่งผลให้ตัวเลขตลาดออนไลน์ของไทยอาจพุ่งสูงถึง 220,000 ล้านบาท โดยในปี 2563 มีอัตราการเติบโตสูงขึ้นร้อยละ 35 จากปีก่อนหน้า เกิดความต้องการบริโภคกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือนแบบออนไลน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 35 (วิริสา ศรีบรรจง และนันทวัน เหลี่ยมปรีชา, 2564)

อาชีพประมงหรือผู้ประกอบการธุรกิจด้านประมงได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในหลายประเด็น อาทิ การถูกปิดร้านอาหารเนื่องจากการประกาศล็อกดาวน์ เป็นต้น ร้านค้าปลีกอาหารซึ่งรวมถึงร้านอาหาร บริการจัดส่ง และบริการจัดเลี้ยง มีต้นทุนผลิตภัณฑ์อาหารทะเลมากถึงร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด การชะลอตัวของภาคการบริการส่งผลอย่างหนักกับบริษัทผู้ทำธุรกิจเกี่ยวกับอาหารทะเลมากเป็นพิเศษเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่มาจากร้านอาหาร (อารีญา โลกถวิล, 2563)

ธุรกิจประมงได้รับผลกระทบจากคำสั่งล็อกดาวน์ประเทศไทย ส่งผลให้ตลาดทะเลไทยปิดบริการชั่วคราว ทำให้ระยะเวลาดังกล่าวไม่สามารถส่งสัตว์น้ำไปยังตลาดทะเลไทยได้ นอกจากนี้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อขายของมนุษย์โดยเริ่มซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์มากขึ้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันการขนส่งพัฒนาเพิ่มรูปแบบการขนส่งของสดโดยรถที่สามารถควบคุมอุณหภูมิทำให้สินค้ายังคงความสดเมื่อส่งถึงมือผู้บริโภค และช่องทางการสั่งซื้ออาหารทะเลผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อผ่านทางออนไลน์ โดยแอปพลิเคชันต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ (อธิบดี จิตตรัตน์, 2563) ซึ่งสามารถตอบโจทย์กับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) ผู้บริโภคไม่ต้องเสี่ยงไปซื้ออาหารทะเลสดจากตลาด โดยสินค้าจะส่งตรงถึงบ้านของผู้บริโภค จึงเล็งเห็นว่าควรต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขายอาหารทะเลสดให้ถึงมือผู้บริโภคโดยตรงผ่านทางออนไลน์ ในการที่จะเริ่มต้นสั่งซื้ออาหารสดทางออนไลน์นั้น ผู้บริโภคเห็นสินค้าในโฆษณาของ Facebook และถูกดึงดูดด้วยโปรโมชั่นที่น่าสนใจ จึงเป็นจุดเริ่มของการทดลองสั่งซื้อ โดยสินค้าอาหารทะเลสดเป็นที่นิยม เช่น แซลมอน ปลาหมึก และกุ้ง การตัดสินใจซื้ออาหารสดออนไลน์ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับแบรนด์ รองลงมาคือ ราคา นอกจากนี้ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ของอาหารสด (พัลลภา ปิตินันต์, 2562)

ธุรกิจประมงในจังหวัดชุมพรซึ่งเป็นพื้นที่การศึกษาที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน และเป็นพื้นที่ที่มีการทำประมงเป็นอาชีพหลัก เป็นอันดับที่ 2 ของฝั่งอ่าวไทย จากข้อมูลสถิติปริมาณสัตว์น้ำขึ้นท่ารายจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาวประมงและกลุ่มแพปลาได้รับผลกระทบจากคำสั่งล็อกดาวน์ประเทศไทย ส่งผลให้ตลาดทะเลไทยปิดบริการชั่วคราวทำให้ระยะเวลาดังกล่าวไม่สามารถส่งสัตว์น้ำไปยังตลาดทะเลไทย (รุ่งระวี มูลเกตุ, 2565)

การศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในภาคใต้ จะทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคผ่านทางออนไลน์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคให้มากที่สุด และพัฒนารูปแบบทางการตลาดของธุรกิจทางด้านการประมงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อขายอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในภาคใต้
2. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดในการขายอาหารทะเลออนไลน์ในภาคใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงวิเคราะห์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ในภาคใต้ ทั้งเพศชายและเพศหญิง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของกลุ่มประชากรทั้งหมด โดยสามารถนำมาคำนวณเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนใช้สูตรของคอกเรน ดังนี้

$$\text{สูตร } n = Z^2 / 4e^2$$

โดยที่

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้น

Z = ระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญ (ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96)

กำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับความคลาดเคลื่อนเท่ากับร้อยละ 5

$$\begin{aligned} \text{เมื่อแทนค่าตามสูตรแล้วได้ดังนี้} \quad n &= 1.962 / (4(0.05^2)) \\ &= 384.16 \end{aligned}$$

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันการผิดพลาดและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลในภาคใต้ ไม่เกิน 1 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือโดยพัฒนาจากทฤษฎีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและแนวคิดการวิเคราะห์ส่วนผสมทางการตลาด (4P's) รวมถึงจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกรายบุคคล เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจังหวัดที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารทะเล ได้แก่ คุณค่าทางโภชนาการที่ต้องการ ชนิดสัตว์น้ำที่ชื่นชอบ เหตุผลในการเลือกซื้อ ความถี่ในการซื้อ

ส่วนที่ 3 รูปแบบการซื้ออาหารทะเลแบบออนไลน์ที่ต้องการ ได้แก่ รูปแบบสินค้าที่ชื่นชอบ ลักษณะภาชนะบรรจุที่ชื่นชอบ รูปแบบบรรจุภัณฑ์และปริมาณสินค้าต่อแพ็คเกจที่ต้องการ

ส่วนที่ 4 ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านของผลิตภัณฑ์อาหารทะเล ทั้งในด้านความสดและบรรจุภัณฑ์ ด้านราคา ตลอดจนการขนส่งจนกว่าจะถึงมือผู้บริโภค

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

เก็บรวมข้อมูลเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาดโดยศึกษาขั้นตอนการวิเคราะห์ตั้งแต่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ ตลอดจนส่วนประสมทางการตลาด

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

3.2.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (Individual depth Interview) เพื่อให้ได้มุมมองและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ จำนวน 10 ราย (รัชนีกร ตรีสมุทรกุล, 2559) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเกี่ยวกับสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ผู้เชี่ยวชาญด้านแอปพลิเคชันออนไลน์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการขนส่งสินค้าแบบสด รวมถึงผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลสดผ่านทางออนไลน์ เพื่อให้ได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการทำกลยุทธ์ในมุมมองของผู้บริโภคและนำมาสร้างแบบสอบถาม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มที่	ความเชี่ยวชาญ	จำนวน
1	- ผู้เชี่ยวชาญด้านเกี่ยวกับสัตว์น้ำ	2
	- ผู้เชี่ยวชาญด้านเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ	2
2	ผู้เชี่ยวชาญด้านแอปพลิเคชันออนไลน์	2
3	ผู้เชี่ยวชาญด้านการขนส่งสินค้าแบบสด	1
4	ผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลสดผ่านทางออนไลน์	3
	รวม	10

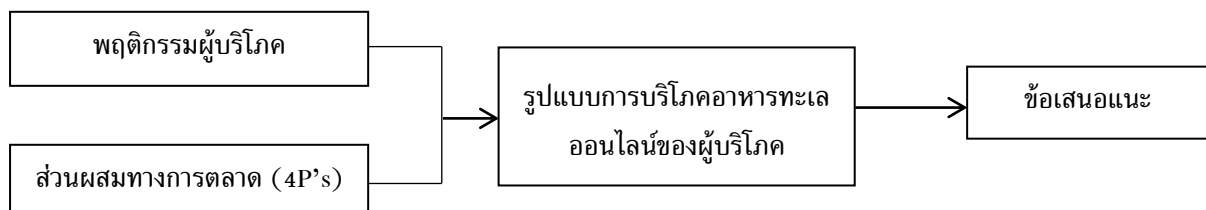
3.2.2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ในภาคใต้ ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีความยินดีให้ความร่วมมือกับการศึกษารั้งนี้ จำนวน 400 ตัวอย่าง จากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ในภาคใต้ ไม่เกิน 1 ปี โดยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามผ่านทางออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย Google Form จำนวน 400 ตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ห้สัมภาษณ์จากการสอบถามเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญจากทฤษฎีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคและแนวคิดการวิเคราะห์ส่วนผสมทางการตลาด (4P'S) เพื่อพัฒนาแบบสอบถามให้ครอบคลุมพฤติกรรมผู้บริโภคและส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) ด้วยการแจกแจงความถี่ โดยแสดงผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ในการนำเสนอและอธิบายข้อมูลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการบริโภคอาหารทะเลรูปแบบการซื้ออาหารทะเลแบบออนไลน์ที่ต้องการ และปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ในภาคใต้ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบและจัดทำแบบสอบถาม จากนั้นทำการสำรวจและเก็บข้อมูลผู้ที่เคยบริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย Google Form และนำข้อมูลจากการสำรวจมา จำแนกข้อมูลทั่วไป ทำการหาข้อมูลสภาพทั่วไปและการตลาดอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ เพื่อนำมาพัฒนาอาหารทะเลให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านความคุ้มค่า ความสดของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการขนส่ง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. พฤติกรรมการซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภคในภาคใต้

1.1 ประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้เชี่ยวชาญ

การขายสินค้าอาหารทะเลแบบสดผ่านทางออนไลน์ถือว่ามีความท้าทายต่อผู้บริโภค ทั้งในด้านของคุณภาพสินค้า ความรวดเร็วในการขนส่ง รวมถึงเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นในปัจจุบันที่สามารถสั่งซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น สามารถเปรียบเทียบราคาของสินค้า รวมถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านทางออนไลน์ที่ผู้บริโภคใช้เป็นปัจจัยหนึ่งในการเลือกซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์

ในสินค้าอาหารทะเลการแปรรูปสินค้าอาหารทะเลจะมีการขนส่งที่ง่ายและสะดวกกว่าแบบสด รวมถึงต้นทุนในการบรรจุสินค้าและภาชนะบรรจุที่ต่ำกว่าแบบสด เนื่องจากแบบสดต้องควบคุมอุณหภูมิจึงจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการบรรจุสินค้าให้สามารถคงความสดได้เมื่อถึงมือผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกว่าอาหารทะเลส่งตรงจากทะเล ในราคาที่สมเหตุสมผล นอกจากนี้ภาชนะบรรจุหากมีความสวยงาม เหมาะสำหรับการใช้เป็นของฝากก็จะมีเมื่อน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์มีความแตกต่างกันในด้านการบริการ ผู้บริโภคชายหนึ่งมีความต้องการความใส่ใจจากทางร้านค้าในการโทรศัพท์สอบถามถึงความพึงพอใจเมื่อได้รับสินค้าเพราะแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจผู้บริโภค ซึ่งต่างจากอีกรายที่ไม่ต้องการให้โทรศัพท์สอบถาม แต่หากสินค้าเกิดความเสียหายจะติดต่อทางร้านค้าให้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเอง แสดงถึงความใส่ใจผู้บริโภค

1.2 พฤติกรรมการซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ของผู้บริโภค

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.5 ส่วนเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 31.5 ในช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.5 รองลงมาอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.75 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 69.5 รองลงมามีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 26.75 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 77.25 รองลงมาระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 15.75 ด้านจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้บริโภคส่วนใหญ่ จำนวน 3 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 43.25 รองลงมาจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้บริโภค จำนวน 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นแบบบ้านส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 73.5 รองลงมาลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้บริโภคเป็นแบบคอนโดมิเนียม คิดเป็นร้อยละ 8.5 ผู้บริโภคส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 37.0 รองลงมาผู้บริโภคประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 27.0 โดยส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.75 รองลงมาได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.75 ตามลำดับ

ผลการสำรวจพฤติกรรมการซื้ออาหารทะเลออนไลน์ของผู้บริโภค พบว่ารูปแบบที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบสดแช่เย็น คิดเป็นร้อยละ 79.25 รองลงมารูปแบบสดสุญญากาศ คิดเป็นร้อยละ 9.75 ถัดมา รูปแบบแห้ง คิดเป็นร้อยละ 5.75 โดยการเลือกซื้อสินค้าส่วนใหญ่สามารถพร้อมปรุงได้ คิดเป็นร้อยละ 47.5 รองลงมาพร้อมทาน คิดเป็นร้อยละ 31.75 ลำดับถัดมาแช่เย็น/แข็ง ทั้งตัว คิดเป็นร้อยละ 17.5 ดังตารางที่ 2

ลักษณะบรรจุภัณฑ์ควรเป็นแบบถุงพลาสติกสุญญากาศมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.75 รองลงมา ผู้บริโภคเห็นว่าควรเป็นแบบกล่องพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 15.5 โดยบรรจุภัณฑ์ส่วนมากเห็นว่าควรเป็นแบบธรรมดา ไม่จำเป็นต้องมีลวดลาย คิดเป็นร้อยละ 39.5 รองลงมาผู้บริโภคเห็นว่าควรเป็นแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีชื่อแบรนด์ คิดเป็นร้อยละ 27.0 ด้านน้ำหนักควรมีปริมาณ 1 กิโลกรัมต่อ 1 บรรจุภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมาปริมาณต่ำกว่า 1 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 24.25 ด้านระยะเวลาที่เหมาะสมที่ได้รับผลิตภัณฑ์อาหารทะเลผู้บริโภคเห็นว่าควรอยู่ที่ 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมาควรอยู่ที่ 2-3 วัน คิดเป็นร้อยละ 41.0 ลำดับถัดมาควรอยู่ที่ 3-5 วัน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารทะเลออนไลน์

พฤติกรรมผู้บริโภคอาหารทะเลออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
รูปแบบสินค้าที่ชื่นชอบ		
แบบสด	317	79.25
แบบสดสุญญากาศ	39	9.75
แบบแช่เยือกแข็ง	6	1.50
แบบแปรรูปแล้ว (เช่น ทอดมัน, ลูกชิ้นปลา)	15	3.75
แบบแห้ง	23	5.75
รวม	400	100.00
การเลือกซื้อสินค้าอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์		
แช่เย็น/แช่แข็ง ทั้งตัว	70	17.50
ตัดหัว/ควักไส้	13	3.25
พร้อมปรุง	190	47.50
พร้อมทาน	127	31.75
รวม	400	100.00
ลักษณะภาชนะบรรจุที่ชื่นชอบ		
ถุงพลาสติกไม่เป็นสุญญากาศ	11	2.75
ถุงพลาสติกสุญญากาศ	223	55.75
กล่องโฟมภายในบรรจุถุงพลาสติก	59	14.75
กล่องโฟม	20	4.00
กล่องพลาสติก	62	15.50
กล่องกระดาษ	21	5.25
อื่นๆ เช่น ถุงสุญญากาศและแพ็คกล่องโฟม เป็นต้น	4	1.00
รวม	400	100.00
รูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำานชื่นชอบ		
บรรจุภัณฑ์ธรรมดา ไม่มีลวดลาย	158	39.50
บรรจุภัณฑ์ที่มีชื่อแบรนด์สินค้า	108	27.00
บรรจุภัณฑ์ที่มีชื่อแบรนด์ มีลวดลาย มีการตกแต่งที่สามารถนำเป็นของฝากได้	100	25.00
อื่นๆ เช่น แบบใสให้เห็นวัตถุดิบ มีวันเดือนปีที่ผลิตชัดเจน เป็นต้น	34	8.50
รวม	400	100.00
ปริมาณสินค้าต่อแพ็คที่ท่านต้องการ		
ต่ำกว่า 1 กิโลกรัม	97	24.25
1 กิโลกรัม	254	63.50
2 กิโลกรัม	28	7.0
3-5 กิโลกรัม	21	5.25
รวม	400	100.00
ระยะเวลาที่เหมาะสมที่ผู้บริโภคได้รับสินค้า		
1 วัน	197	79.25
2-3 วัน	164	41.00
3-5 วัน	30	7.50
5-7 วัน	6	1.50
มากกว่า 7 วัน	3	0.75
รวม	400	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

2. ส่วนประสมทางการตลาดในการขายอาหารทะเลออนไลน์ในภาคใต้

ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ในภาคใต้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความชื่นชอบของกลุ่มสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.65 รองลงมากุ้ง คิดเป็นร้อยละ 23.1 และกลุ่มปู คิดเป็นร้อยละ 19.7 ความสดของสินค้าผู้บริโภคสนใจด้านสีของสัตว์น้ำที่ไม่ซีด คิดเป็นร้อยละ 29.45 และผู้บริโภคให้ความสำคัญคุณภาพมาตรฐาน (Certificate) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภค คิดเป็นร้อยละ 74.5 ของลักษณะที่เกี่ยวกับออนไลน์

ด้านราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่ราคา 251-500 บาท ต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 42.25 เมื่อแยกในแต่ละกลุ่มสัตว์น้ำ ในราคาระหว่าง 101-250 บาท ต่อกิโลกรัม ได้แก่ กลุ่มปลา คิดเป็นร้อยละ 56.5 กลุ่มหอย คิดเป็นร้อยละ 54 และกลุ่มหมึก คิดเป็นร้อยละ 50.0 ส่วนในราคาระหว่าง 251-500 บาท ต่อกิโลกรัม ได้แก่ กลุ่มกุ้ง คิดเป็นร้อยละ 47.0 กลุ่มปู คิดเป็นร้อยละ 51.5 และรวมกลุ่มสัตว์น้ำ คิดเป็นร้อยละ 39.75 ส่วนด้านค่าขนส่ง ผู้บริโภคเห็นว่าราคาที่เหมาะสมอยู่ที่ต่ำกว่า 100 บาท ต่อครั้ง คิดเป็นร้อยละ 58.0

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคส่วนมากเห็นว่า บริษัทขนส่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ คิดเป็นร้อยละ 83.5 และสถานที่ตั้งของร้านค้ามีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 89.0 และแอปพลิเคชันที่ผู้บริโภคเลือกใช้มากที่สุด ได้แก่ Facebook คิดเป็นร้อยละ 62.0 โดยผู้บริโภคเห็นว่ามีความสะดวกและใช้งานง่ายคิดเป็นร้อยละ 24.5

ด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ โดยหลักเกณฑ์ในการเลือกซื้อ ผู้บริโภคเลือกซื้อจากราคาที่สมเหตุสมผล คิดเป็นร้อยละ 24.5 ด้านการบริการผู้บริโภคเห็นว่าควรตอบข้อสงสัยของผู้บริโภคด้วยคำสุภาพ เป็นมิตร คิดเป็นร้อยละ 31.8 และด้านโปรโมชั่นผู้บริโภคสนใจในด้านค่าขนส่งฟรี คิดเป็นร้อยละ 23.65 และรองลงมาสนใจด้านโปรโมชั่นด้านการมีของแถม คิดเป็นร้อยละ 23.45 ซึ่งอาจเพราะเป็นพื้นที่ที่ผู้ประกอบการด้านการประมงและการทำประมงเป็นจำนวนมาก ทำให้ในการซื้อสินค้ามีความสะดวกสามารถหาซื้อจากแหล่งพื้นที่ได้และราคายังถูกกว่าผู้บริโภคในจังหวัดอื่นๆ ที่หากต้องการสินค้าต้องขนส่งสินค้าผ่านทางบริษัทขนส่ง ทำให้โปรโมชั่นค่าขนส่งฟรีจึงมีแรงดึงดูดให้ผู้บริโภคสนใจซื้อสินค้ามากกว่าผู้บริโภคในพื้นที่ ดังภาพที่ 2

ผู้บริโภคในภาคใต้ 400 ราย

ด้านผลิตภัณฑ์

ปลา 23.65 %

กุ้ง 23.10 %

ปู 19.70 %

สีของสัตว์น้ำไม่ซีด 29.45 %

ถุงพลาสติกสุญญากาศ 55.75 %

1 กก./แพ็ค
63.50 %

Certificate 74.50 %

ด้านราคา

101-250 บาท/กก.

251-500 บาท/กก.

101-250 บาท/กก.

ต่ำกว่า 100 บาท

101-250 บาท/กก.

251-500 บาท/กก.

251-500 บาท/กก.

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

Facebook 62 %

Line 16 %

Grab 8.5 %

ระยะเวลา 1 วัน 48.25 %

ด้านส่งเสริมการตลาด

ราคาสมเหตุสมผล 24.5 %

ตอบข้อสงสัยของผู้บริโภค
ด้วยคำสุภาพ เป็นมิตร 31.8 %

ส่งฟรี!..ถึงบ้าน

ค่าส่งฟรี 23.65 %

มีของแถม 23.45 %

ภาพที่ 2 แสดงส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคอาหารทะเลออนไลน์ในภาคใต้

อภิปรายผล

พฤติกรรมการซื้อขายอาหารทะเลออนไลน์ พบว่า รูปแบบที่ผู้บริโภคต้องการมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบสดที่สามารถพร้อมปรุงได้ บรรจุภัณฑ์ควรเป็นแบบถุงพลาสติกสุญญากาศ มีน้ำหนัก 1 กิโลกรัมต่อ 1 บรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาหารทะเลเกิดการเน่าเสียได้ง่าย และหากเก็บไว้เป็นเวลานานจะส่งผลที่ไม่ดีต่อกลิ่นและรสชาติของสัตว์น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนครินทร์ แซ่ตัน (2557) พบว่า ควรจะมีการแบ่งขนาดปริมาณให้เหมาะสมกับความถี่ในการบริโภคมากขึ้น ด้านระยะเวลาที่เหมาะสมที่ได้รับผลิตภัณฑ์อาหารทะเลผู้บริโภคเห็นว่าควรอยู่ที่ 1 วัน

ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญคุณภาพมาตรฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมาตรฐานต่างๆ สามารถบ่งบอกถึงความน่าเชื่อถือว่าผลิตภัณฑ์ไม่มีผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิกร ตรีสมุทรกุล (2559) พบว่า มาตรฐานของผลิตภัณฑ์นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคน ซึ่งการที่ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐานจะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคได้เป็นอย่างมาก

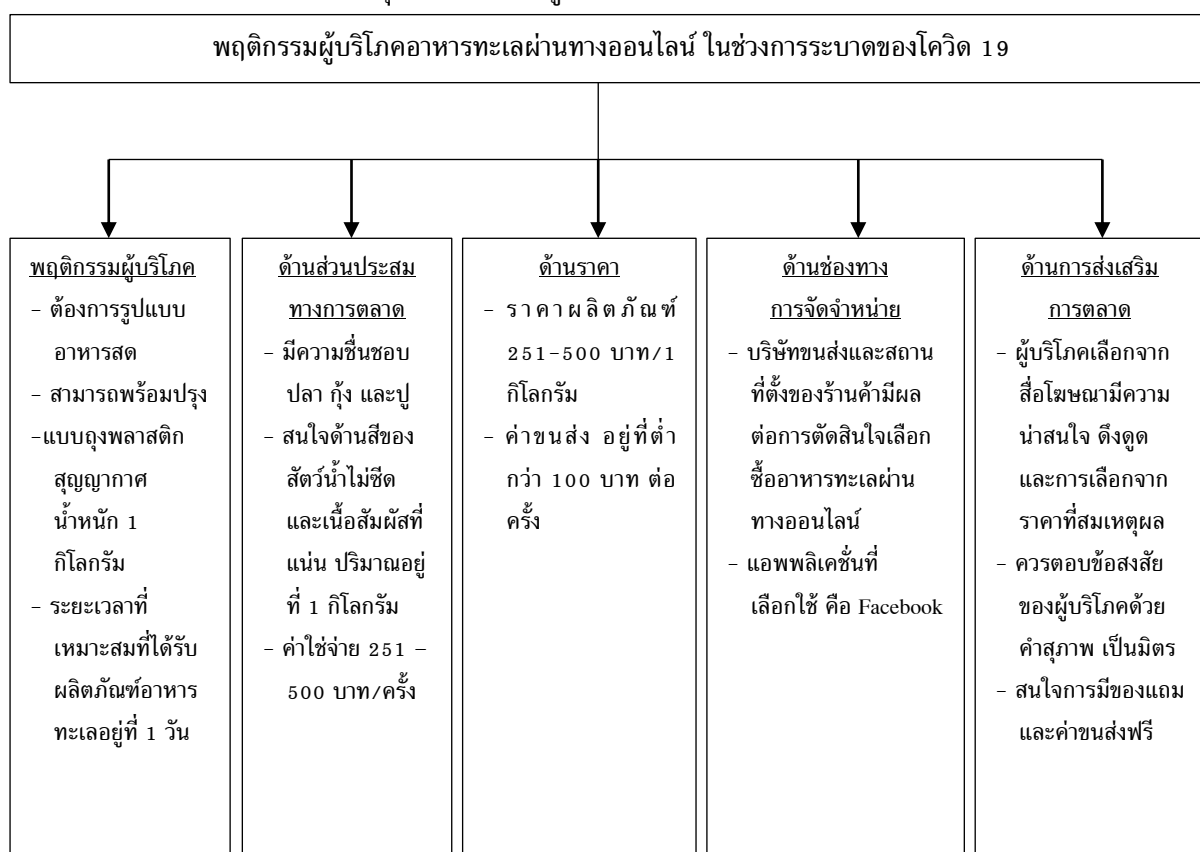
ด้านราคา พบว่า ราคาที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ราคา 251-500 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม โดยในกลุ่มปลา หอย และหมึกราคาอยู่ระหว่าง 101-250 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม และกลุ่มกุ้ง ปู และรวมสัตว์น้ำราคาอยู่ระหว่าง 251-500 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะราคาอยู่ในช่วงที่ผู้บริโภคยอมรับได้ ซึ่งราคาของสัตว์น้ำในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน และราคาของสัตว์น้ำขึ้นอยู่กับราคาตลาดในแต่ละวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิกร ตรีสมุทรกุล (2559) พบว่า ปัจจัยด้านราคามีผลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยราคาต้องเอื้อกับผู้บริโภค แต่ก็ไม่ควรถูกเกินไปเพราะจะลดคุณค่าของสินค้า ราคาที่เหมาะสมจะต้องมีความเหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ โดยดูจากผลิตภัณฑ์คู่แข่งที่มีอยู่ในตลาดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคา

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคเห็นว่า แอปพลิเคชันที่เลือกใช้ ได้แก่ Facebook โดยผู้บริโภคเห็นว่ามีความสะดวกและใช้งานง่าย และสามารถบันทึกประวัติการสั่งซื้อได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแอปพลิเคชัน Facebook สามารถทำการโฆษณาให้ผู้บริโภคเห็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และสามารถติดต่อสอบถามข้อสงสัยกับผู้ขายได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาริรัตน์ โพธิ์สุภาพ (2562) พบว่า ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของผู้คนอย่างทวีคูณ เทคโนโลยีสามารถเป็นตัวช่วยในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้ผู้บริโภคมองเห็นถึงประโยชน์และคุณค่า

ด้านการส่งเสริมการตลาด หลักเกณฑ์ของผู้บริโภค ได้แก่ สื่อโฆษณามีความน่าสนใจ ดึงดูด และราคาที่เหมาะสมเหตุผล และด้านโปรโมชั่นผู้บริโภคสนใจโปรโมชั่นค่าขนส่งฟรีและการมีของแถม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดโปรโมชั่นที่แสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าแก่ผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นค่าขนส่งฟรี หรือของแถม สามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาริรัตน์ โพธิ์สุภาพ (2562) พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางออนไลน์ การมีกิจกรรม ลด แลก แจก แถมและการมีระบบรับสมัครสมาชิก สะสมแต้ม

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรมผู้บริโภคอาหารทะเลออนไลน์ พบว่า รูปแบบที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบสดที่สามารถพร้อมปรุงได้ บรรจุภัณฑ์ควรเป็นแบบถุงพลาสติกสุญญากาศโดยเป็นบรรจุภัณฑ์แบบธรรมดา ไม่จำเป็นต้องมีลวดลาย มีน้ำหนัก 1 กิโลกรัมต่อ 1 บรรจุภัณฑ์ ด้านระยะเวลาที่เหมาะสมที่ได้รับผลิตภัณฑ์อาหารทะเลจากผู้บริโภคเห็นว่าควรอยู่ที่ 1 วัน

ด้านส่วนประสมทางการตลาดกลุ่มตัวอย่างมีความชื่นชอบสัตว์น้ำกลุ่มปลา กุ้ง และปู ความสดของสินค้า ผู้บริโภคสนใจด้านสีของสัตว์น้ำไม่ซีดและด้านเนื้อสัมผัสที่แน่น ปริมาณอยู่ที่ 1 กิโลกรัม ค่าใช้จ่าย 251 - 500 บาทต่อครั้ง และให้ความสำคัญคุณภาพมาตรฐาน

ด้านราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่ราคา 251-500 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม โดยในกลุ่มปลา หอย และหมีกราคาอยู่ระหว่าง 101-250 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม และกลุ่มกุ้ง ปู และรวมสัตว์น้ำราคาอยู่ระหว่าง 251-500 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม ส่วนด้านค่าขนส่งราคาที่เหมาะสมอยู่ที่ต่ำกว่า 100 บาท ต่อครั้ง

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคเห็นว่า บริษัทขนส่งและสถานที่ตั้งของร้านค้ามีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ และแอปพลิเคชันที่เลือกใช้ ได้แก่ Facebook โดยผู้บริโภคเห็นว่ามีความสะดวกและใช้งานง่าย และสามารถบันทึกประวัติการสั่งซื้อได้

ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคมีหลักเกณฑ์ในการเลือกจากสื่อโฆษณาที่น่าสนใจ ดึงดูด และการเลือกจากราคาที่สมเหตุสมผล ด้านการบริการเห็นว่าควรตอบข้อสงสัยของผู้บริโภคด้วยคำสุภาพ เป็นมิตร และด้านโปรโมชั่นสนใจด้านโปรโมชั่นด้านการมีของแถม และด้านค่าขนส่งฟรี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รูปแบบการขายผลิตภัณฑ์อาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ ควรเป็นรูปแบบสต็อกที่สามารถพร้อมสำหรับการนำไปปรุงอาหารได้ โดยบรรจุลงถุงสุญญากาศ เพื่อสามารถรักษาสภาพของสัตว์น้ำไว้นานและเพิ่มความสะดวกให้กับผู้บริโภค

1.2 มาตรฐานสินค้า (Certificate) เป็นสิ่งสำคัญที่ควรมี เพราะสามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ได้

1.3 ราคาที่เหมาะสมในการขายอาหารทะเลควรอยู่ระหว่าง 251-500 บาท ส่วนค่าขนส่งสินค้าควรอยู่ในระดับต่ำกว่า 100 บาท

1.4 ในการขายสินค้าอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ผู้ประกอบการควรเลือกขายสินค้าและเน้นการโฆษณาผ่านแอปพลิเคชัน Facebook

1.5 การบริการผ่านทางออนไลน์ผู้บริโภคมักเกิดข้อสงสัยต่าง ๆ และต้องการคำปรึกษาด้านผลิตภัณฑ์ที่ต้องการซื้อ ผู้ขายควรตอบข้อสงสัยของผู้บริโภคได้ตลอด รวมถึงการตอบข้อสงสัยของผู้บริโภคด้วยคำสุภาพ เป็นมิตร

1.6 ภายในจังหวัดควรเน้นการโฆษณาให้ผู้บริโภคเห็นว่าสีของสัตว์น้ำไม่ซีดเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสามารถดึงดูดผู้บริโภคได้ และโปรโมชั่นในการขายอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ควรใช้กลยุทธ์ด้านของแถม

1.7 ในจังหวัดอื่นๆ ควรเน้นการโฆษณาให้ผู้บริโภคเห็นว่าเนื้อของสัตว์น้ำแน่นน่ารับประทาน มีราคาที่เหมาะสมเหตุผล และโปรโมชั่นควรใช้กลยุทธ์ด้านค่าขนส่งฟรีเพิ่มดึงดูดผู้บริโภค

1.8 การขายอาหารทะเลผ่านทางออนไลน์ควรเลือกใช้บริษัทขนส่งที่สามารถส่งสินค้าในระยะเวลาที่รวดเร็วได้ เพื่อรักษาสภาพของสัตว์น้ำ หรือมีนโยบายให้ผู้บริโภคสามารถเลือกบริษัทขนส่งเองได้ เนื่องจากผู้บริโภคทราบข้อมูลของบริษัทขนส่งที่มีสาขาใกล้กับผู้บริโภค รวมถึงสภาพของสินค้าเมื่อถึงมือผู้บริโภค

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาค เพื่อทำการเปรียบเทียบให้ทราบถึงข้อมูลที่หลากหลายของประชากรในแต่ละพื้นที่เพื่อนำมาใช้กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด

2.2 ควรทำการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพฤติกรรมหรือความคิดเห็นของผู้บริโภคอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามระยะเวลาและสภาพแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- นครินทร์ แซ่ตัน. (2557). *แผนธุรกิจข้าวสังข์หยด*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- พัลลภา ปิตินันต์. (2562). *ขายอาหารสดแบบออนไลน์ มีเทคนิคง่าย ๆ ทำได้อย่างไร*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/123346>.
- วิสิสา ศรีบรรจง และ นันทวัน เหลี่ยมปรีชา. (2564). *พฤติกรรมการซื้อขายสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคภายใต้ความปกติใหม่ (New Normal) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีผลต่อส่วนประสมการตลาดออนไลน์*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- รัชนิกร ตรีสมุทรกุล. (2559). *นวัตกรรมโมเดลธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรบรรเทาปวด*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- รุ่งระวี มูลเกตุ. (2565). *ผู้ประกอบการแพปลา ต. โชครุ่งระวี, สัมภาษณ์*. 12 พฤษภาคม 2565
- อธิปัตย์ จิตตรัตน์. (2563). *แผนธุรกิจขายอาหารคาวแบบเดลิเวอรี่ภายใต้แบรนด์ SKPD Foods*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

- อารีญา โลกถวิล. (2563). *ความสำเร็จในการประกอบธุรกิจค้าส่งอาหารทะเลสดของผู้ประกอบการในอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาบัญชี). มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อารีรัตน์ โพธิ์สุภาพ. (2562). *การตัดสินใจซื้ออาหารทะเลแช่แข็งผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคใน กรุงเทพมหานคร*. สืบค้น 18 ตุลาคม 2564. จาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/twin-9/6214155009.pdf>.
- Love, D. C., et al. (2021). Emerging COVID-19 impacts, responses, and lessons for building resilience in the seafood system. *Global Food Security*, 28, 100494.

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู CREATIVE ECOTOURISM MANAGEMENT IN CASE OF PHU PHAN NOI, MUANG DISTRICT NONG BUA LAMPHU PROVINCE

จิราพร พลสิทธิ์^{1*} สุบัน สมสาร²

Jiraporn Polsit¹ Supan Somsarn²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

¹ Students of the Master of Public Administration program, Faculty of Political Science, Pitchayabundit College

² Full time professors of the Master of Public Administration program, Pitchayabundit College

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย (2) เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย และ (3) เสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย คำนวณตามสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ จำนวน 321 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T - test และ F - test สำหรับเปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการลงทุน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ไม่แตกต่างกัน

แนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี และแนะนำประชาชนให้มีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การจัดการ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ภูพานน้อย

* E-mail address: Jirapornpolsit1@gmail.com ¹ supansomsa@gmail.com ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) study the management of the Phu Phan Noi eco-tourism site, (2) to compare the management of the Phu Phan Noi eco-tourism site, and (2) to propose guidelines for promoting the management of the Phu Phan Noi eco-tourism site, Muang District, Nong Bua Lamphu Province. This is a quantitative research model. The sample group used in this research was the population aged 18 years and over who reside in the Phu Phan Noi ecotourism area. Formula calculation follows the formula of Taro Yamane of 321 persons. Tools used for data collection are questionnaire, descriptive statistics such as number, percentage, mean and standard deviation. For general information about the sample group, the inferential statistics were T - test and F - test as an analytical comparison with the management of Phu Phan Noi Ecotourism, Muang District, Nong Bua Lamphu Province classified by gender, age, educational level and occupation.

The results of the study revealed that the Phu Phan Noi Ecotourism Management, Muang District, Nong Bua Lamphu Province as overall picture was at a high level, while for each aspect, it was found that the aspect with the highest average was tourism and environmental resource management, followed by investment promotion, and the aspect with the least mean was education and conscience awareness.

Results of comparative analysis as a whole persons with different gender, age, educational level and occupation had no different opinions on the management of Phu Phan Noi Ecotourism.

Recommendations are that there should be good public relations and participation of community members.

Keywords: Management, Ecotourism, Phu Phan Noi

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญนโยบายในการพัฒนาบริการและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) โดยกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค ที่พัก สาธารณสุขพื้นฐาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายการเสนอวัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และการต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรี ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของไทยได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และบรรลุเป้าหมายได้ประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม และมีความยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว, 2560)

สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมาเนิ่นนาน ซึ่งในอดีตการท่องเที่ยวอาจเป็นเพียงกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น แต่หากในปัจจุบันรูปแบบของการท่องเที่ยวได้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการแบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวออกเป็นหลายประเภท อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว แบบผจญภัย การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เป็นต้น และเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นการพลิกกลับและตั้งหลักการท่องเที่ยวใหม่โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในฐานะเจ้าของมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และชุมชนให้คนในท้องถิ่นได้ ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจากกระแสนักท่องเที่ยวตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชนบท และการท่องเที่ยวเป็นฐานกลายเป็นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์เรื่องคนในท้องถิ่นได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทำให้มีการส่งเสริมเรื่องนี้กันมากขึ้น (พจนา สวนศรี, 2554) โดยมากเห็นว่าการท่องเที่ยวอันเป็นกิจกรรมที่คนเป็นการพักผ่อนและการผ่อนคลายและเป็นหนทางที่จะเข้าถึงวัฒนธรรมและธรรมชาติ ควรมีการวางแผนล่วงหน้าและดำเนินไป

ให้เป็นวิถีทางพิเศษที่จะนำมาซึ่งความพึงพอใจของทั้งปัจเจกบุคคลและของส่วนรวมเมื่อมีการท่องเที่ยวด้วยใจที่เปิดกว้างอย่างเพียงพอแล้ว การท่องเที่ยวก็จะเป็นปัจจัยที่หาสิ่งอื่นมาทดแทนมิได้ในการช่วยให้เกิดการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การยอมรับซึ่งกันและกันและการรับรู้เกี่ยวกับความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างชนชาติและวัฒนธรรมต่าง ๆ และตระหนักถึงความหลากหลายของความแตกต่างเหล่านั้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2561) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ตั้งอยู่บนภูพาน บ้านภูพานทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ห่างจากตัวเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู 6 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าโซนซี ซึ่งเป็นพื้นที่ดงสำรวจยังไม่กำหนดเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าเป็นป่าเต็งรัง อยู่ในความดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีเนื้อที่ทั้งหมด 35,000 ไร่ ได้ทำการพัฒนาและสำรวจครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2548 โดย คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบันมักประสบกับปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดและอุดมการณ์ ของการพัฒนาประเทศ ยังติดอยู่กับอุตสาหกรรมนิยมที่แสวงหาผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจจึงมีผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้อง ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจมาเป็นการรักษาทุนธรรมชาติ ให้คงอยู่หรือมีมากกว่าเดิม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่าและความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชน และเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงการพัฒนายั่งยืน และเป็นการรวมตัวกันขององค์กรประชาชนในระดับชุมชน และเครือข่ายภายในระบบนิเวศชุดหนึ่งเพื่อแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการจัดการและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแวดล้อมสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นวิธีการเรียนรู้และสื่อความหมายอย่างมีระบบสำหรับชุมชนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มาเยือน และสร้างความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (รุ่งตะวัน เกิดโกคา, 2553)

ปัญหาและอุปสรรคของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูในปัจจุบัน คือ ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ การบริหารงบประมาณ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยแต่อย่างใด การบริหารงบประมาณและการพัฒนาในส่วนต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยในปัจจุบัน อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงไม่มีโอกาสสร้างความเข้าใจและรับรู้แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

จากความสำคัญข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะประชาชนจังหวัดหนองบัวลำภูจึงมีความสนใจและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ดี โดยมีภาคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนา ตามสภาพปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และบริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม และอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยทราย จำนวน 710 คน และบ้านภูพานทอง รวม 911 คน รวม 1,621 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 2 หมู่บ้าน บ้านห้วยทราย จำนวน 140 คน และบ้านภูพานทอง จำนวน 181 คน รวม 321 คน โดยใช้แนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย ข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดได้มาจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน - ข้อ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรมเป็นแบบประเมินชนิด กำหนดให้ตอบและชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีรายละเอียดของการประเมินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงจัดทำร่างแบบสอบถาม

2. นำร่างแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) และให้ข้อเสนอแนะ

3. การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เลือกข้อที่ได้ค่า 0.67 ขึ้นไปและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้

4. การทดลองใช้เครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ หัวหน้าครอบครัวขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปหาคุณภาพด้านค่าอำนาจจำแนกรายข้อในแต่ละด้าน โดยใช้ Item-Total Correlation และคัดเลือกข้อที่มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายเท่ากับหรือมากกว่า 0.72 ขึ้นไป หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงจัดทำร่างแบบสอบถาม

3.2 นำร่างแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) และให้ข้อเสนอแนะ

3.3 การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เลือกข้อที่ได้ค่า 0.67 ขึ้นไปและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้

3.4 การทดลองใช้เครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตาดไฮ อำเภอมืองหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปหาคุณภาพด้านค่าอำนาจจำแนกรายข้อในแต่ละด้าน โดยใช้ Item–Total Correlation และคัดเลือกข้อที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายเท่ากับหรือมากกว่า .30 ขึ้นไป หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach

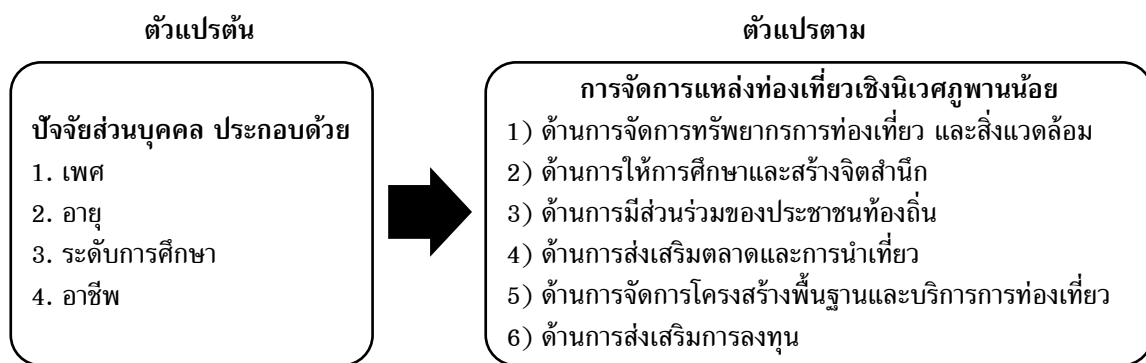
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในปฏิบัติงาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์ สถิติ t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร 2 ตัวแปร และสถิติ F-test โดยทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป และหากพบมีความแตกต่างรายคู่เกิดขึ้นผู้ศึกษาต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของ นโยบายเฉพาะด้าน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) ซึ่งองค์ประกอบการด้านการท่องเที่ยวทั้ง 6 องค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนด และทำให้ทราบแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภูต่อไป สามารถสร้างกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 50.47 อายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 35.51 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/อนุปริญญาจำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 66.98 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 46.42

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.81) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.85) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการลงทุน ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.90) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.92) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.85) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 4. องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู มีการสนับสนุนบุคลากรในการวางแผนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.96) รองลงมาคือ ข้อ 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู มีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.88) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการสนับสนุนในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.11)

ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.92) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 5.องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 1.05) รองลงมาคือ ข้อ 6 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการกำกับ ควบคุม ดูแล การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 1.00) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 7 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู มีการสนับสนุนงบประมาณต่างๆ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่น ชื่อต้นไม้ สถานที่ จุดบริการต่างๆ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 1.07)

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.87) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 11 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการพัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 1.01) รองลงมา คือ ข้อ 10 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.95) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 12 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ ในด้านการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ การฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.20)

ด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.96) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 13 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น มีจุดบริการอาหารและเครื่องดื่ม ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 1.04) รองลงมา คือ ข้อ 14 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการการท่องเที่ยว เช่น ป้ายเตือนการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมของนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.04) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 16 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการส่งเสริมสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้สามารถจำหน่ายเป็นของที่ระลึก หรือสินค้าประจำท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมรายได้ของชุมชนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.15)

ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.84) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 20 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูกต้นไม้ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.88) รองลงมา คือ ข้อ 19 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการให้บริการสาธารณะด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย เช่น มีชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีห้องน้ำที่สะอาดและเหมาะสม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 1.01) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 17 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางคมนาคม ให้สามารถเข้าถึงได้สะดวก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.98)

ด้านการส่งเสริมการลงทุน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.90) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 21 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านเอกชน ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.98) รองลงมา คือ ข้อ 22 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูมีการสนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.96) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 23 องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภูการสนับสนุนงบประมาณ ในการปรับปรุง และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.98)

2. การเปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ 1) ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี และนำประชาชนให้มีส่วนร่วม 2) ควรมีการวางแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) ควรมีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนงบประมาณเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ให้มีการบริการขั้นพื้นฐานที่ดี มีความสะอาดและปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม

อภิปรายผล

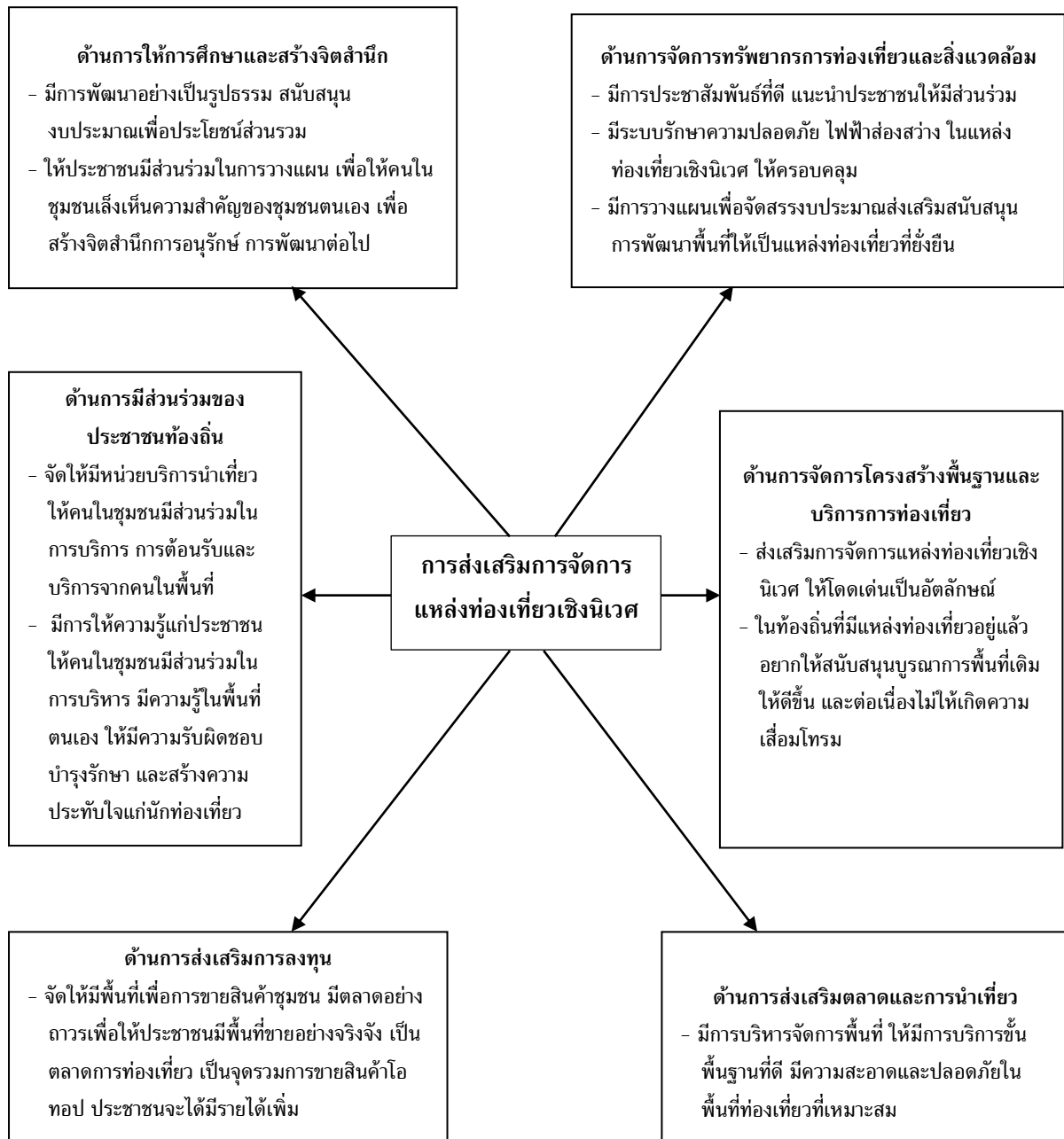
จากผลการวิจัยการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการลงทุน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทางอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูมีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยจัดประชุมมติแต่ละหมู่บ้านสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อแสดงจุดเด่นของท้องถิ่นตนเองเกิดประโยชน์ให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐทิศา โจนประสาทสน และคณะ (2558) วิจัยเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรัง พบว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ท้องถิ่นความรู้ในการจัดการรวมถึงความตระหนักของชุมชน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น 1) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน อยู่ในระดับมาก 2) ความพร้อมของบุคลากร (ได้แก่ความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร การบริหารจัดการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี) อยู่ในระดับมาก 3) ความตระหนักของชุมชนเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ดังที่ Goodwin and Santilli (2009) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า

ชุมชนเป็นเจ้าของ ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนชุมชนมีการอนุรักษ์ ผลผลิตกันของชุมชน และความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง อีกทั้ง Mbaiwa, Ryan and Aicken (2005) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนมีความจำเป็นด้านประสบการณ์ทักษะทางธุรกิจ และการจัดการ นอกจากนี้สอดคล้องกับ Barzakar et al.(2011) ได้กล่าวถึงความตระหนักของคนในท้องถิ่นในประเด็นทางสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวของชุมชนต้องสนับสนุนให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมดีขึ้น มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการการกำหนดกฎ กติกาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายประเด็นดังนี้ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ มีมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน การแก้ไขการฟื้นฟู รวมถึงการสืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป อยู่ในระดับมาก การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Goodwin and Santilli (2009) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเสริมสร้างพลังของท้องถิ่น โดยชุมชนมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรัณย์ ฐิตารีย์ และสุรศักดิ์ โตประสี (2560) วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าปัจจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมากและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวมมีความสำเร็จอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทัศนคติของประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 2 หมู่บ้านไปในทิศทางเดียวกันจึงไม่มีความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ จีงประวัตติ (2561) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดนครนายก ที่พบว่าผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเพศ และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดนครนายกไม่แตกต่างกันซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ และการจัดการเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในชุมชนนั้น ต้องอาศัยความพร้อมขององค์การในการเป็นแกนนำหลัก และมีโอกาสสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากชุมชน จึงเป็นเหตุที่ทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลที่ไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการลงทุน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทัศนคติของประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 2 หมู่บ้านไปในทิศทางเดียวกันจึงไม่มีความแตกต่าง

แนวทางการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี แนะนำประชาชนให้มีส่วนร่วม มีการวางแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และทางอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ ให้มีการบริการขั้นพื้นฐานที่ดี มีความสะอาด และปลอดภัยในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูควรกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานให้มีการแบ่งสายงานของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป เพราะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประชาชนในชุมชน และควรมีการออกกฎ ระเบียบข้อบังคับ ข้อห้ามปฏิบัติในการท่องเที่ยว และปิดประกาศให้นักท่องเที่ยวทราบและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและเกิดความสะอาด

1.2 อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูควรมีการนำโครงการ/กิจกรรม ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อนำงบประมาณมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความความสวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวตลอดทั้งปี

1.3 อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูควรมีการอำนวยความสะดวกในทุกๆ บริบท บริการนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ อยากกลับมาอีก เช่น จัดให้มีหน่วยบริการนำเที่ยว ให้มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีได้มาตรฐาน และมีการประชาสัมพันธ์ที่สม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อยอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูพานน้อย

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2560). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: พิมพ์บลิว ปรีณิต.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบล และ อบต. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

ณัฐทิศา โจนประศาสน์ และคณะ. (2558). บทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสี่เขี้ยวและพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งห้วยทะเลชุมชนเกาะมุกด์จังหวัดตรัง. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์, 57(4), 174-196.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พจนา สวนศรี. (2554). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

พัชรินทร์ จึงประวดี. (2561). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดนครนายก. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 19(35), 64-76.

- รุ่งตะวัน เกิดโกคา. (2553). *แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ศรัณย์ ฐิตารีย์ และสุรศักดิ์ โตประสี. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสารสนเทศ*, 16(1), 141–150.
- Barzekar, G., Aziz, A., Mariapan, M., & Ismail, M. H. (2011). Delphi technique for generating criteria and indicators in monitoring ecotourism sustainability in Northern forests of Iran: Case study on Dohezar and Sehezar Watersheds. *Folia Forestalia Polonica, series A*, 53(2), 130–141.
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-based tourism: A success. *ICRT Occasional paper*, 11(1), 37.
- Ryan, C., & Aicken, M. (Eds.). (2005). *Indigenous tourism: The commodification and management of culture*. Elsevier.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row Publications.

เทคโนโลยีดิจิทัล HR กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

DIGITAL HR TECHNOLOGY AND WORKING EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCE OFFICERS

พรพรพรพรพรพรพร พรพรพรพร^{1*} ภัททิราภรณ์ คำยัง² ศุภลักษณ์ ภาวันนา³
กานดา ไสยรัตน์⁴ รัตนา สีดี⁵

Prawpraewsirirat Pongpan¹ Phattiraporn Khamyang² Supaluk Pawanna³

Kanda Saiyarat⁴ Rattana Seede⁵

^{1,2,3,4} หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁵ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

^{1,2,3,4} Bachelor of Business Administration, Faculty of Management Sciences,

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

⁵ Faculty of Management Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัล HR และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล (2) เปรียบเทียบประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) ศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การแจกแบบสอบถามออนไลน์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานทรัพยากรบุคคล ที่มีการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานที่ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร และประเมินผลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การทดสอบค่าความเชื่อมั่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T-Test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับสูง และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลมีความคิดเห็นระดับสูงมากรองลงมาคือ ด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ และอันดับสามด้านคลาวด์ ในด้านประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล โดยรวมแล้วอยู่ในระดับสูง โดยพบว่า ด้านคุณภาพ มีความคิดเห็นระดับสูงมาก รองลงมาคือ ด้านปริมาณ และอันดับสามด้านเวลา

เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล แยกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งงาน และจังหวัด ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนประเภทองค์กร ลักษณะงาน และประเภทอุตสาหกรรม มีประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ด้านสื่อสังคม ด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ และด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ Digital HR ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

* E-mail: prawpraewsirirat@vru.ac.th ¹ pattiraporn.kum@vru.ac.th ² supaluk.pa@vru.ac.th ³ kanda.sai@vru.ac.th ⁴ rattana@vru.ac.th ⁵

ระดับ 0.05 (โดยด้านการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ และอันดับสามด้านสื่อสังคม)

คำสำคัญ: เทคโนโลยีดิจิทัล, ประสิทธิภาพการทำงาน, พนักงานทรัพยากรบุคคล

ABSTRACT

The objectives of this research article were (1) to study digital HR technology and the working efficiency of human resource officers, (2) to compare the performance of human resources officers classified by personal factors, and (3) to study the digital HR technology affects the performance of human resource officers. This research is quantitative research. The tools used for collecting data include the distribution of online questionnaires. The respondents are human resource officers, with the use of digital technology in their work, which is done in Bangkok and its vicinity. The statistics used in the data analysis were confidence test, percentage, mean, standard deviation, T-Test, one-way analysis of variance, and multiple regression analysis.

The results of the study revealed that from the analysis of the use of digital HR technology in the work of HR officers It was high overall, and when each aspect was examined, it was discovered that the data analysis aspect had the highest level of opinion, followed by mobile, and cloud. In terms of the efficiency of the work of HR officers Overall, it was found to be at a high level, with very high levels of opinion on quality, quantity, and time.

When comparing the performance of human resource officers separated by personal factors, it was found that sex, age, education, job position, and province were not different. The type of organization, nature of work, and type of industry have different working efficiency, with a statistically significant level of 0.05.

Digital HR technologies that affect the performance of human resource officers include social media, mobile, and data analysis. The regression coefficient of digital HR forecasting in all 3 areas was able to predict the work efficiency of HR staff by 21% with a statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Digital Technology, Working Efficiency, Human Resource Officers

บทนำ

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Age) มากขึ้นเรื่อยๆ ประเด็นหนึ่งที่โดดเด่นขึ้นตามก็คือ เรื่องของการปฏิวัติทางอาชีพ (Career Disruption) แล้วอย่างที่รู้กันดีแล้วว่าหนึ่งในฝ่ายที่ต้องปรับตัวมากที่สุด หรือเปลี่ยนโฉมหน้าแผนกตลอดจนปรับกลยุทธ์แบบพลิกหน้ามือเป็นหลังมือใหม่หมดก็คือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (HR) นั่นเอง แต่หากมองกันจริงๆ แล้วแทบทุกอย่างกลับกลายเป็นข้อดีของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ทั้งต่อการทำงานของฝ่าย HR เอง ไปจนถึงตัวพนักงานในองค์กร ตลอดจนตัวองค์กรเองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลนั้นทำให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (HR) มีบทบาทที่ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัลยุคใหม่ (HR Note Thailand, 2562)

ยุคดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน และกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกสบาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีเกิดการเชื่อมโยงสื่อสารถึงกันอย่างไร้พรมแดนผ่านอินเทอร์เน็ต จากการเก็บข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ที่สำรวจพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทย จะเห็นแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนของการใช้อินเทอร์เน็ตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาการเติบโตอย่างต่อเนื่องซึ่งเพิ่มขึ้น

จากปี 2562 ถึงร้อยละ 47.5 รวมถึงสิ่งของในชีวิตประจำวันที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเชื่อมต่อไปยังระบบคลาวด์ก่อให้เกิดการเชื่อมต่อกันระหว่างอุปกรณ์และอุปกรณ์ในการเข้าถึงข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต โดยไม่จำเป็นต้องป้อนข้อมูล (Internet of Thing) โดยอุปกรณ์เหล่านี้เกือบ 2,000 ล้านเครื่องมีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตแล้ว ดังผลการสำรวจโทรทัศน์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ (Smart TV) ในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2563 ถึง 8 เท่า การดำเนินธุรกิจจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีการแข่งขันทางธุรกิจที่มีความรุนแรงมากขึ้น การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยผลักดันองค์กรให้พร้อมรับมือและปรับตัวได้ทันในยุคดิจิทัล และเทคโนโลยียังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ทันสมัยขององค์กรให้มีความน่าดึงดูดใจต่อผู้สมัครงานที่มีศักยภาพสูงมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีได้กลายมาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จและมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Isari, Bissola and Imperatori, 2019)

นอกจากเทคโนโลยีจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพการแข่งขันทางธุรกิจแล้ว แม้แต่ภายในองค์กรก็กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เทคโนโลยีได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีการทำงาน รูปแบบการติดต่อสื่อสาร และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแทบจะทุกภาคส่วน รวมทั้งยังเข้ามาปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ก่อให้เกิดการบริหารจัดการงานและการสื่อสารระหว่างกันในรูปแบบใหม่ อีกทั้งเทคโนโลยีไม่ได้เปลี่ยนแปลงแค่กระบวนการทำงาน แต่ยังรวมไปถึงการบริหารงานบุคคลภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานสอดคล้องไปกับเทคโนโลยีและสามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนกทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการบริหารบุคลากร จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเพื่อรองรับความท้าทายอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีและปรับแนวทางการดำเนินงานให้มีความเหมาะสม รวมถึงปรับเปลี่ยนมุมมองของพนักงานต่อการเข้ามาของเทคโนโลยีการใช้งาน และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ (Bondarouk and Brewster, 2016)

ท่ามกลางความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนี้พนักงานทรัพยากรบุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้และอยู่กับดิจิทัล เพื่อใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จหรือไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้จะช่วยยกระดับการบริหารงานทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งด้านกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความสามารถ มีหลายองค์กรที่เริ่มมีการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) เข้ามาใช้สำหรับการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรซึ่งช่วยค้นหาคนที่เหมาะสมผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลายซึ่งนอกจากจะช่วยในการจัดการฐานข้อมูลผู้สมัครที่มีจำนวนมากแล้วยังช่วยวิเคราะห์ใบสมัคร ประเมิน และนัดหมายผู้สมัครเบื้องต้น ช่วยให้เลือกคนได้เหมาะสมกับงานที่มีความแม่นยำและรวดเร็ว ลดงานธุรการ งานเอกสาร และลดความผิดพลาดในงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานของกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์การนำเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความพร้อมในการรับมือและสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของทรัพยากรบุคคลเอง และยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรในรูปแบบที่เป็นกลยุทธ์มากยิ่งขึ้น

บทความนี้นำเสนอผลจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในงานทรัพยากรบุคคลซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานด้านทรัพยากรบุคคลให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในทุกขั้นตอนการทำงานของงานบุคคลไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสรรหาและคัดเลือก การประเมิน และการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงาน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัล HR และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล เพื่อจะนำผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลและแนวทางการปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับเทคโนโลยีดิจิทัลด้าน HR และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อวิเคราะห์ระดับของเทคโนโลยีดิจิทัลด้าน HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากร

บุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานทรัพยากรบุคคลในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามหลักของ W.G. Cochran (1953) กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้วิธีคำนวณตามสูตร ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จากสูตร } n &= \frac{P(1-P)z^2}{e^2} \\ n &= \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ} \\ P &= \text{สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการ (0.5)} \\ z &= \text{ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ } z \text{ มีค่าเท่ากับ } 1.96 \text{ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ } 95 \\ e &= \text{ระดับความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ มีค่า } = 0.05 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร } n &= \frac{0.5(1-0.5)1.96^2}{0.05^2} \\ n &= 384.16 \end{aligned}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลเท่ากับ 385 คน และเพื่อให้ข้อมูลเกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และป้องกันความไม่ครบถ้วนและความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 400 คน แล้วจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเสนอต่ออาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ตลอดจนภาษาและถ้อยคำที่เหมาะสมของแต่ละ ข้อคำถาม เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการตรวจสอบค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นรายชื่อ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาให้ คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อมั่นใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่มั่นใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ให้คะแนน -1 เมื่อมั่นใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

จากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

$$\text{จากสูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ เกณฑ์การให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามรายข้อกับ วัตถุประสงค์ (IOC) จะต้องมีความตั้งแต่ 0.50 – 1.00 คะแนน แสดงว่าข้อคำถามมีเนื้อหาตรงตามที่ต้องการวัด สามารถนำมาใช้ในแบบสอบถามได้ แต่ถ้าค่า IOC น้อยกว่า 0.5 คะแนน จะจัดอยู่ในเกณฑ์ที่เนื้อหาไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จะต้องแก้ไขและปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือตัดข้อคำถามดังกล่าวออก และงานวิจัยในครั้งนี้ผลสรุปออกมาได้ค่า IOC เท่ากับ 0.905

2.2 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบและปรับปรุงเรียบร้อยแล้วทดสอบนำร่อง (Pilot test) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจและตรวจสอบการเรียงลำดับเนื้อหาของแบบสอบถาม จากนั้นนำผลจากแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ว่าแต่ละข้อคำถามมีความสอดคล้องกันหรือไม่ โดยระดับค่าแอลฟาที่ยอมรับได้ต้องอยู่ในระดับ 0.7 ขึ้นไป ในการหาค่าความเชื่อมั่นได้ใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$a = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

a	=	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
n	=	จำนวนข้อในแบบสอบถาม
S_i^2	=	ความแปรปรวนของแบบสอบถามเป็นรายข้อ
S_t^2	=	ความแปรปรวนของแบบสอบถามในภาพรวม

ตามเกณฑ์การวิจัยทางสังคมศาสตร์จากการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค พบว่าแบบสอบถาม Digital HR มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคเท่ากับ 0.905 และแบบสอบถามประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.813 ซึ่งมากกว่า 0.7 จึงถือได้ว่าทั้งแบบสอบถาม Digital HR และแบบสอบถามประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล มีค่าตามที่ควรวัดชัดเจนและเหมาะสมสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 ประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลแตกต่างกัน แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3.2 เทคโนโลยีดิจิทัล HR ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเวลาเดียว (Cross Sectional Approach) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งเป็นพนักงานทรัพยากรบุคคลในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยใช้แบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ Google Form และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องของข้อมูลพร้อมดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร จากหนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย การค้นคว้าอิสระ วิทยานิพนธ์ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่มีความน่าเชื่อถือประกอบการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ความเป็นอิสระในการทำงาน ตำแหน่งงาน ลักษณะของงานทรัพยากรบุคคล และประเภทธุรกิจ โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลด้าน Digital HR ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ สื่อสังคม (Social Media) อุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobility) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analytic) และคลาวด์ (Cloud) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล จังหวัดกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงระดับคะแนนของแบบสอบถามเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล HR กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล เพื่ออธิบายตัวแปรตามความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

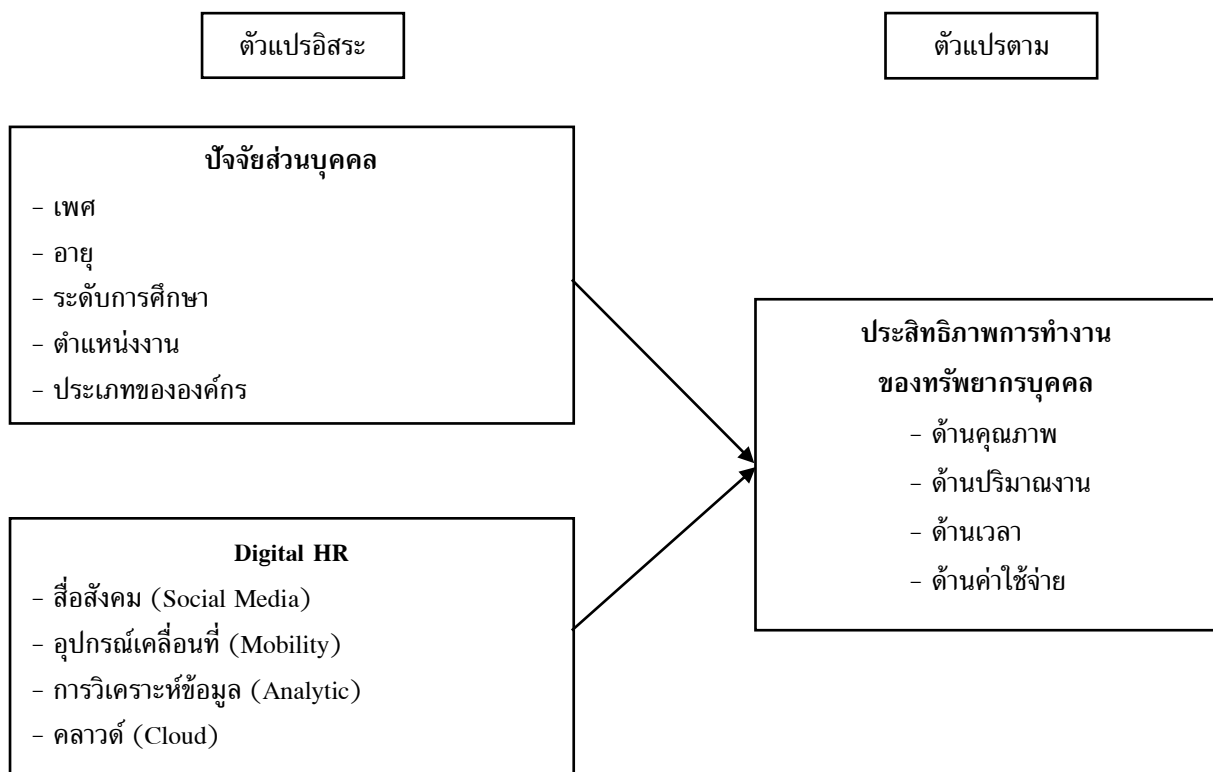
$$\begin{aligned}
 \text{สูตร อันตรภาคชั้นของความกว้าง} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5-1}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

จากการพิจารณาค่าอันตรภาคชั้น สามารถแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยของอันตรภาคชั้นได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแปลค่าระดับความคิดเห็นตามอันตรภาคชั้น

ระดับความคิดเห็น	คะแนนคำถาม	การแปลค่า
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	4.21-5.00	ระดับสูงมาก
เห็นด้วย	3.41-4.20	ระดับสูง
ปานกลาง	2.61-3.40	ระดับปานกลาง
ไม่เห็นด้วย	1.81-2.60	ระดับต่ำ
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1.00-1.80	ระดับต่ำมาก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน แบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิงอย่างละเท่ากันคือ 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 อายุ 31-40 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 เป็นระดับพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58 เป็นองค์กรธุรกิจ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 งานส่วนสรรหาและคัดเลือกบุคลากร จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.80 ประเภทธุรกิจการเงิน จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.80

1.1 ผลการวิเคราะห์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ในการทำงาน of พนักงานทรัพยากรบุคคล

จากการวิเคราะห์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ในการทำงาน of พนักงานทรัพยากรบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.33) และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลมีความคิดเห็นระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.40) รองลงมาคือ ด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.40) และอันดับสามด้านคลาวด์ ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.62) ดังแสดงตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ในการทำงาน of พนักงานทรัพยากรบุคคล

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
สื่อสังคม (Social Media)	3.76	0.48	สูง
อุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobility)	4.04	0.40	สูง
การวิเคราะห์ข้อมูล (Analytic)	4.37	0.40	สูงมาก
คลาวด์ (Cloud)	3.93	0.62	สูง
รวม	4.03	0.33	สูง

1.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล โดยรวมแล้วอยู่ในระดับสูง และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านคุณภาพ มีความคิดเห็นระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.41) รองลงมาคือ ด้านปริมาณ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.45) และอันดับสามด้านเวลา ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.39) ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
คุณภาพ (Quality)	4.38	0.41	สูงมาก
ปริมาณ (Quantity)	4.37	0.45	สูงมาก
เวลา (Time)	4.11	0.39	สูง
ค่าใช้จ่าย (Cost)	3.59	0.53	สูง
รวม	4.11	0.30	สูง

2. ประสิทธิภาพของการทำงาน of พนักงานทรัพยากรบุคคล แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามเพศ

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามเพศในภาพรวมแล้ว ไม่มีความแตกต่างกัน และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นั่นคือประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ชายและผู้หญิงใกล้เคียงกัน (Sig. = 0.22)

2.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามอายุ

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามอายุ พบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลไม่ขึ้นอยู่กับอายุ หรือแต่ละกลุ่มอายุไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig.= 0.21)

2.3 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามระดับการศึกษา

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา หรือแต่ละกลุ่มการศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig.= 0.13)

2.4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามตำแหน่งงาน

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามตำแหน่งงาน พบว่าประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลไม่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งงาน หรือแต่ละกลุ่มตำแหน่งงานไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig.= 0.09)

2.5 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามประเภทองค์กร

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามประเภทองค์กร พบว่าประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลขึ้นอยู่กับประเภทขององค์กร หรือแต่ละกลุ่มองค์กรมีความแตกต่างกัน ตามตารางที่ 4 ดังนั้นจึงต้องนำไปเปรียบเทียบกับเชงซ็อน (Multiple Comparison) โดยการใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพในการทำงานระหว่างประเภทองค์กร พบว่ากลุ่มองค์กรธุรกิจมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลมากกว่ากลุ่มรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 4 ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล จำแนกตามประเภทองค์กร

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	1.77	3	0.59	7.00	0.001*
Within Groups	33.41	396	0.08		
Total	35.18	399			

* Sig ≤ 0.05

2.6 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามลักษณะงาน

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามลักษณะงาน พบว่า มีความแตกต่างกัน ตามตารางที่ 5 ดังนั้นจึงต้องนำไปเปรียบเทียบกับเชงซ็อน (Multiple Comparison) โดยการใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน พบว่า ส่วนงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าส่วนงานสรรหาและคัดเลือก และส่วนระบบสารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล จำแนกตามลักษณะงาน

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	1.60	7	0.23	2.67	0.01*
Within Groups	33.58	392	0.09		
Total	35.18	399			

* Sig ≤ 0.05

2.7 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พบว่า มีความแตกต่างกัน ตามตารางที่ 6 เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเชิงซ้อน (Multiple Comparison) โดยใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน พบว่าอุตสาหกรรมเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าประเภทสินค้าอุตสาหกรรม และอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 6 ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	2.12	8	0.27	3.24	0.01*
Within Groups	33.00	391	0.08		
Total	35.18	399			

* Sig $\leq$ 0.05

2.8 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามจังหวัด

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลจำแนกตามจังหวัด พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig. = 0.06)

3. เทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

ผลการวิเคราะห์การเทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธี Stepwise ได้มีการตัดตัวแปรด้านคลาวด์ออกไป แสดงให้เห็นว่า Digital HR ด้านสื่อสังคม (Sig. = 0.005) ด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Sig. = 0.001) และด้านการวิเคราะห์ข้อมูล (Sig. = 0.000) สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล

Model (แหล่งความแปรปรวน)	R	R ²	Unstandardized		Standardized Coefficients	t	Sig.
			B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.46 ^a	0.21	1.90	0.17		11.40	0.000*
การวิเคราะห์ข้อมูล			0.31	0.03	0.42	9.05	0.000*
อุปกรณ์เคลื่อนที่			0.13	0.04	0.18	3.40	0.001*
สื่อสังคม			0.08	0.03	0.14	2.82	0.005*

* Sig $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่าตัวแปรอิสระที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อมูล มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.42 รองลงมาเป็นอุปกรณ์เคลื่อนที่ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.18 และสื่อสังคม ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.14 ซึ่ง Digital HR ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 21.00

สรุปผลการทดลองสมมติฐาน Digital HR ทั้ง 3 ด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล ทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย ผลการทดสอบยอมรับสมมติฐาน (Sig. < 0.05)

อภิปรายผล

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR และประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัล HR อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงมาก รองลงมาเป็นอุปกรณ์เคลื่อนที่ คลาวด์ และสื่อสังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ (2559) ศึกษาเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล พบว่า การนำเทคโนโลยี SMAC (Social, Mobility, Analytic และ Cloud) มาใช้ในการทำงาน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล ผล อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพ และด้านปริมาณงาน อยู่ในระดับสูงมาก ส่วนด้านเวลาและค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับสูง เรียงอันดับจากมากไปน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ กชกร จงเกริกเกียรติ (2563) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของ Digital HR ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พบว่า ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย ทั้ง 4 ด้านสามารถอธิบายถึงประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล แยกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประเภทขององค์กร ลักษณะงาน และประเภทอุตสาหกรรม ที่แตกต่างกันทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งอรุณ จงเสมอสิทธิ์ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานกสิกรไทยในเขตจังหวัดชลบุรี พบว่า ลักษณะงานที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกสิกรไทยในเขตจังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ กชกร จงเกริกเกียรติ (2563) ศึกษา อิทธิพลของ Digital HR ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พบว่า ประเภทอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลแตกต่างกัน

เทคโนโลยีดิจิทัล HR ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัล HR ทั้ง 3 ด้าน ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล (ด้านคุณภาพ ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย) โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ Digital HR ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 21.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ส่วนด้านคลาวด์ผลการวิจัยพบว่าไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล) ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑามาศ นิ่มจิตต์ และ โกวิทย์ กังสนันท์ (2564) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักงานอัยการจังหวัดนนทบุรีที่มีผลมาจากการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณของงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่ายได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล สามารถจำแนกองค์ความรู้ใหม่ได้ 4 ด้าน ดังนี้

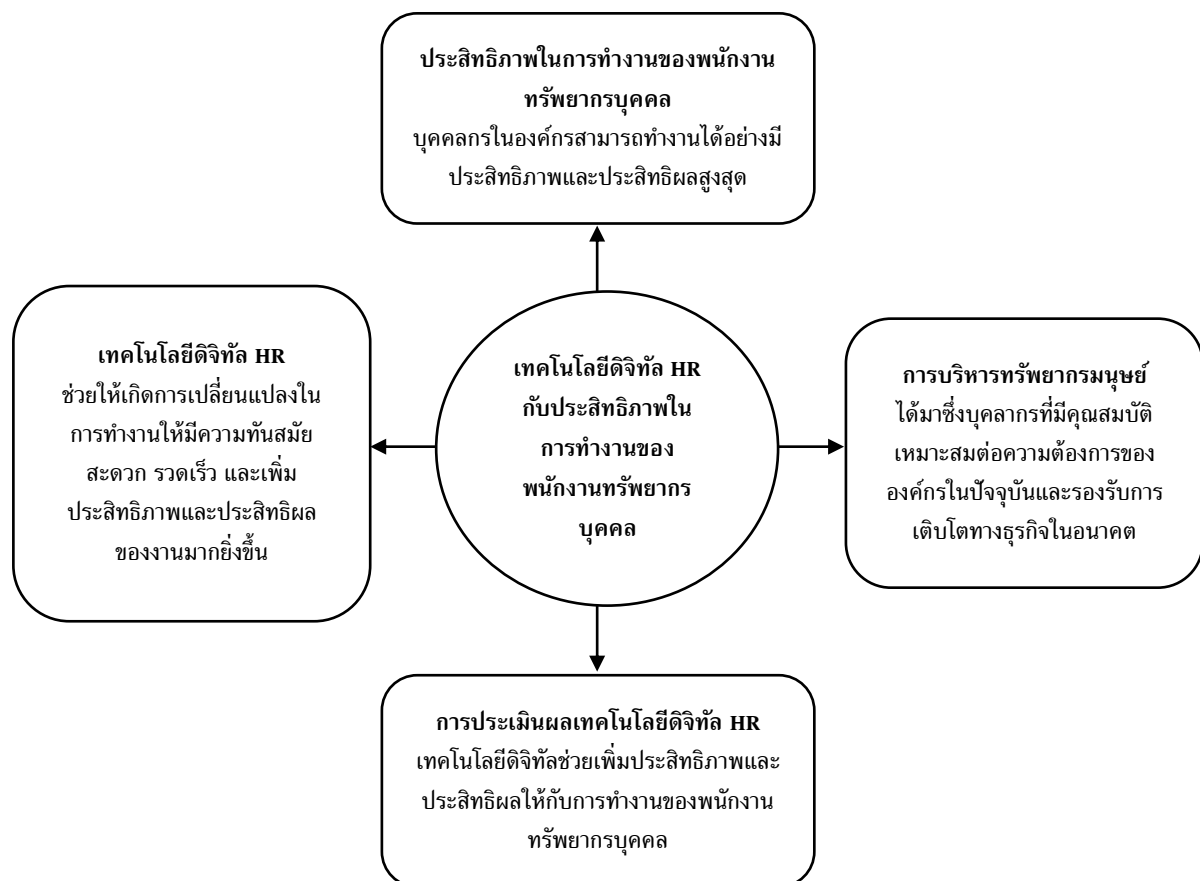
1. เทคโนโลยีดิจิทัล HR การนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แทปเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนาระบบการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรเพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำงานให้มีความทันสมัย สะดวก รวดเร็ว และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานให้มีมากขึ้น

2. ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล การใช้ทักษะความสามารถในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กรมากที่สุด รวมถึงการเริ่มสร้างสรรค์

ความคิด หรือวิธีการ หรือแนวทางปฏิบัติงาน ให้บรรลุตามเป้าหมายของงาน สามารถจัดการปริมาณงานได้อย่างมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จของงาน สามารถแก้ปัญหาทางงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นในองค์กร

3. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับบุคลากรทุกระดับในหน่วยงาน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสุดที่จะส่งผลสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์กร ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารหรือได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อความต้องการขององค์กรในปัจจุบัน และรองรับแนวทางการเติบโตทางธุรกิจในอนาคต

4. การประเมินผลเทคโนโลยีดิจิทัล HR กระบวนการที่ผู้บริหารใช้พิจารณาผลการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ตั้งไว้ รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับแก่พนักงาน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ องค์กรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล เช่น การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การเก็บข้อมูลการฝึกอบรมหรือพัฒนา การติดตามผลการปฏิบัติงานของพนักงาน งานระบบเงินเดือนและบันทึกข้อมูลพนักงาน งานแรงงานสัมพันธ์ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล พบว่า ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มพนักงานทรัพยากรบุคคลในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ด้วยงานทรัพยากรบุคคลเกี่ยวข้องกับข้อมูลจำนวนมาก การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานช่วยให้ความผิดพลาดของงานลดน้อยลง งานมีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น อีกทั้งพนักงานทรัพยากรบุคคลต้องดูแลพนักงานทั้งหมดในองค์กร ตั้งแต่รับเข้าทำงาน ดูแลระหว่างการเป็นพนักงาน และการลาออกจากองค์กร ทำให้งานที่ต้องดูแล

รับผิดชอบมีความหลากหลายหน้าที่ และเกี่ยวข้องกับงานเอกสารเป็นส่วนใหญ่ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ช่วยลดปริมาณบางอย่างลงได้และลดปริมาณงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร เกิดการทำงานรวดเร็วยิ่งขึ้น ช่วยลดเวลาการทำงานลง ส่งผลให้เวลาในการพัฒนาตนเอง ได้เรียนรู้งานที่ต้องใช้ทักษะและมีความท้าทายมากขึ้น และยังช่วยประหยัดทั้งเวลาและแรงงานในการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ลดลงตามมา ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายเมื่อคำนึงถึงการใช้งานในระยะยาว แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการลงทุนในระยะยาว

จากผลการวิจัยยังพบว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล ได้ดีที่สุด คือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล รองลงมา คือ ด้านอุปกรณ์เคลื่อนที่ และอันดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสรรหาและคัดเลือก การสรรหาในรูปแบบออนไลน์จะทำให้องค์กรได้คนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานได้เร็วที่สุด เพราะองค์กรสามารถกำหนดแหล่งที่มาของการสรรหาที่ต้องการและสามารถกำหนดระยะเวลาที่ต้องการกำลังคนเพื่อให้ได้คนทันความต้องการใช้แรงงานได้ และประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสรรหาและได้บุคลากรที่มีคุณภาพจากทั่วประเทศและมีความหลากหลายทางด้านทักษะและองค์ความรู้

1.2 องค์กรควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทุกกิจกรรมของงานด้านทรัพยากรบุคคล การนำเทคโนโลยีมาใช้จะช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ลดความผิดพลาดในงาน ลดงานเอกสารและทำให้การทำงานในด้านต่าง ๆ มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้พนักงานมีเวลาในการพัฒนาตนเองได้เรียนรู้งานที่ต้องใช้ทักษะและงานที่มีความท้าทายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัล HR ใน 4 ด้าน ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมบริบทของเทคโนโลยีดิจิทัล HR ทั้งหมด หากมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม อาจจะได้ความคิดเห็นในแง่มุมอื่นเพิ่มเติมได้พบประเด็นใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การศึกษาต่อไป

2.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามออนไลน์ และได้ผลการวิจัยที่พบว่า ด้านคลาวด์ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและทราบถึงสาเหตุของผลดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของคลาวด์ที่ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล และได้มาซึ่งคำแนะนำ ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม หรือประเด็นอื่นที่หลายหลาก และสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาและต่อยอดงานวิจัยเพิ่มเติมในอนาคตได้

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล HR ระหว่างธุรกิจหรืออุตสาหกรรมที่เจาะจง เพื่อศึกษาในแง่มุมและเห็นภาพที่ชัดเจนของอุตสาหกรรมนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กชกร จงเกริกเกียรติ. (2563). อิทธิพลของ Digital HR ต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- จุฑามาศ นิมจิตต์ และ โกวิทย์ กังสนันท์. (2564). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรของสำนักงานอัยการจังหวัดนนทบุรีที่มีผลมาจากการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัล. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(3), 36-50.
- ณัฐภูมิ พงศ์ศิริ. (2559). สะดุดคิดสะกิดใจในงาน HR. กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ.
- รุ่งอรุณ จงเสมอสิทธิ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานกสิกรไทยในเขตจังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำหรับผู้บริหาร, มหาวิทยาลัยบูรพา).

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). *The digital transformation is a marathon journey*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.etda.or.th/getattachment/b84e7b95-e4c2-47a2-81c2-f6bf0fb922f7/รายงานประจำปี-2562.aspx>.

Bondarouk, T., & Brewster, C. (2016). Conceptualising the future of HRM and technology research. *The International Journal of Human Resource Management*, 27(21), 2652–2671.

HR Note Thailand. (2562). *บทบาทใหม่ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล (New Roles of HR in Digital Age)*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <https://th.hrnote.asia/personnel-management/190902-hr-roles-digital-age/>.

Isari, D., Bissola, R., & Imperatori, B. (2019). HR devolution in the digital era: What should we expect?. In *HRM 4.0 for human-centered organizations*. Emerald Publishing Limited.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ของเกษตรกรในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

FACTORS AFFECTING FARMERS DECISION TO PURCHASE MAIZE SEED OF FARMERS IN SOI DAO DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

ชนมรัศมี เพียรพรเจริญ^{1*} กุลภา กุลดิลก² อภิชาติ ดะลูนเพียร³

Chonrats Peanporncharoen¹ Kulapa Kuldilok² Apichart Daloonpate³

¹ นิสิตปริญญาโท สาขารัฐกิจการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{2,3} ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹ Master Student, Agribusiness, Faculty of Economics, Kasetsart University

^{2,3} Department of Agricultural and Resources Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในพื้นที่ต่างกัน และ (2) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ต่างกัน จะเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการชักจูงให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนชนิดเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพมากขึ้นได้ โดยการสัมภาษณ์จะแบ่งเป็นสองส่วนแรกเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวน 120 ราย เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่วนที่สองจำนวน 50 ราย เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ 4 บริษัท ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลักษณะพื้นที่เพาะปลูก และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์ คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่ที่สูง

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่า เกษตรกรที่ใช้พันธุ์ D มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ต่ำที่สุด เท่ากับ 4,562.00 บาท รองลงมาเป็นพันธุ์ B พันธุ์ A และพันธุ์ C เท่ากับ 4,699.97 4,705.40 และ 4,724.28 บาท ตามลำดับ แต่ในด้านผลผลิตต่อไร่ พันธุ์ B ให้ผลผลิตต่อไร่มากที่สุดเท่ากับ 1,212 กิโลกรัม ในระดับราคาขายที่เท่ากันทุกกลุ่มจึงทำให้ผู้ที่ใช้พันธุ์ D ได้รับผลตอบแทนต่อไร่ดีที่สุด เท่ากับ 3,838.00 บาท

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ เกษตรกรควรศึกษาพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกของตนเองมากขึ้น ไม่ควรปลูกตามเกษตรกรรายอื่นมากเกินไป และบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์แต่ละบริษัทควรส่งนักส่งเสริมการเกษตรเข้ามาประชาสัมพันธ์หรือจัดทำแปลงสาธิตในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้และความยั่งยืนในการผลิต

คำสำคัญ: จันทบุรี, ต้นทุนและผลตอบแทน, เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

* E-mail address: Chonrats.pe@ku.th ¹ Kulapa.k@ku.th ² fecoacd@ku.ac.th ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) analyze factors relating selection of maize seed in differently used maize seed group, (2) analyze costs and returns from maize farmer in different maize seed and it is likely to be information that can be used for farmers to change more quality seed types. The collected data were 120 farmers for related factor analysis while 50 farmers for cost and returns analysis which were sample population based in Soi Dao District, Chanthaburi Province.

The result of the study found that for relation between demographic factors and 4 private seed companies relation factors were education level, cultivated experiences and cultivated area types while marketing mix factors relating with the 4 seed distribution companies was the product with high yield. Costs and returns analysis showed that farmers using D had the lowest total cost 4,562.00 baht/rai while A B and C costs affected 4,699.97, 4,705.04 and 4,724.28 bath/rai respectively. B had the highest average yield of 1,212 kg/rai while D the highest profit around 3,838.00 bath/rai.

The recommendations are that farmers should use maize seed that are suitable for them instead of using it as others use. Four seed producers should support agriculture extension development officers with products and demonstration farms of different techniques in order to increase income stability and production sustainability.

Keywords: Chanthaburi, Costs and Returns, Maize Seed

บทนำ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจของไทยที่มีความสำคัญต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกโดยสามารถปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 เริ่มปลูกในช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือน เมษายน ถึง มิถุนายน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 2 เริ่มปลูกในช่วงฤดูแล้ง ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์ ในปี 2563/2564 มีเนื้อที่เพาะปลูก 7.08 ล้านไร่ ผลผลิตรวม 4.99 ล้านตัน ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 705 กิโลกรัม/ไร่ โดยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 จะให้ผลผลิตมากกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 2 คิดเป็นจำนวน 6 เท่า และมีปริมาณพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมในปีการผลิต 2562/2563 เนื่องจากการแก้ปัญหาเรื่องโรคระบาด และมีการจัดการปริมาณกักเก็บน้ำฝนได้ดีขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

การคาดการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2564/2565 การคาดการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปีการผลิต 2565/2566 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มี 7.03 ล้านไร่ แนวโน้มลดลงจาก 7.06 ล้านไร่ ในปีการผลิต 2564/2565 ในข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 เนื่องจากในปีที่ผ่านมาราคามันสำปะหลังและราคาอ้อยโรงงานปรับตัวสูง ประกอบกับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีราคาสูงขึ้น เกษตรกรจึงหันไปปลูกพืชที่ต้นทุนต่ำและให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า สำหรับผลผลิตต่อไร่คาดว่าจะเพิ่มจาก 703 กิโลกรัม ในปีการผลิต 2564/2565 เป็น 708 กิโลกรัม ในปีการผลิต 2565/2566 หากสภาพอากาศเอื้ออำนวยและปริมาณน้ำฝนที่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตในช่วงเพาะปลูก และคาดว่าเกษตรกรจะสามารถควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของแมลงและศัตรูพืชได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 4.96 ล้านตันในปีการผลิต 2564/2565 เป็น 4.99 ล้านตันในปีการผลิต 2565/2566 (สำนักงานการค้าสินค้ากรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2565)

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถนำไปแปรรูปให้เกิดมูลค่าได้หลากหลาย ในปัจจุบันความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มสูงขึ้นในกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเอทานอล พลาสติกชีวภาพ และอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ แต่อุตสาหกรรมอาหารสัตว์มีการเติบโตที่สูงขึ้นกว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอื่น โดยอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตโดยมีปริมาณความต้องการใช้ถึงจำนวน 7.41 ล้านตัน แต่ในปัจจุบันข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิต

ภายในประเทศมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพอากาศเสี่ยงต่อปัญหาภัยแล้งและต้องแข่งขันกับพืชเศรษฐกิจตัวอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (กรมการค้าระหว่างประเทศ, 2565)

จังหวัดจันทบุรีถึงแม้ว่าสัดส่วนผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะไม่มากเหมือนภาคเหนือและภาคกลาง แต่จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ออกก่อนภาคอื่นจึงมักได้เปรียบในเรื่องราคา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีฝนชุกเกือบตลอดทั้งปีแต่อย่างไรก็ตามปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ที่พบเจอคือ เมล็ดข้าวโพดมีราคา สีของเมล็ดข้าวโพดไม่สด เมล็ดข้าวโพดไม่สมบูรณ์มีขนาดเล็กกว่ามาตรฐาน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดจากหลายปัจจัย เช่น สภาพอากาศ สภาพดิน หรือการเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2565)

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้สนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อจะนำไปสู่การแนะนำการใช้พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางรายได้และความยั่งยืนในการผลิตทางการเกษตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเลือกซื้อในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี จำนวน 120 ตัวอย่าง

การกำหนดขนาดตัวอย่าง ใช้สูตรตัวอย่างดังนี้ สูตรการหาขนาดตัวอย่าง (Scott M. Smith, 2013)

$$n = \frac{n_0 N}{n_0 + (N-1)}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ระดับความคาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

Z = ระดับความมั่นใจที่กำหนด Z ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เท่ากับ 1.96

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (ถ้าไม่ทราบร้อยละให้กำหนด $p=0.5$)

ตัวอย่างในการคำนวณ ยกตัวอย่างประชากร ที่มีการขึ้นทะเบียนปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ของเกษตรกรข้อมูลอัปเดตล่าสุดในการผลิตปี 2564 มีจำนวนทั้งหมด 247 ครัวเรือน และยอมให้เกิดข้อผิดพลาดร้อยละ 10 จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ

$$n_0 = \frac{1.96^2 0.5(1-0.5)}{0.10^2}$$

$$n_0 = 96$$

$$n = \frac{96 \times 247}{96 + (247-1)}$$

$$n = 69.33$$

สรุปที่จะเก็บตัวอย่างข้อมูลเป็นจำนวนทั้งสิ้น 120 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากเกษตรกรที่มีประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่อำเภอสอยดาวมากกว่า 1 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ประกอบด้วยข้อมูลด้วยข้อมูล 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประสบการณ์การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลักษณะพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร เช่น เหตุผลการตัดสินใจเลือกบริษัทเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และลักษณะการชำระเงิน เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร

ส่วนที่ 4 ต้นทุนและผลตอบแทนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร

ลักษณะคำตอบเป็นแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 3 ระดับ คือ สำคัญมาก ปานกลาง น้อย นำค่าที่ได้มาหาค่าคะแนนเฉลี่ยแล้วนำมาเปรียบเทียบกับคะแนนแต่ละระดับที่กำหนดความสำคัญของปัจจัย ดังนี้

3 คะแนน = ระดับความสำคัญมาก

2 คะแนน = ระดับความสำคัญปานกลาง

1 คะแนน = ระดับความสำคัญน้อย

สูตรคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น คือ

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ข้อมูลที่มีค่าสูงสุด} - \text{ข้อมูลที่มีค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{3 - 1}{3}$$

$$= 0.667$$

เกณฑ์แสดงการแปลความหมายค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ช่วงของค่าเฉลี่ย 2.36 – 3.00 แปลความหมาย เกษตรกรให้ความสำคัญมาก

ช่วงของค่าเฉลี่ย 1.68 – 2.35 แปลความหมาย เกษตรกรให้ความสำคัญปานกลาง

ช่วงของค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.67 แปลความหมาย เกษตรกรให้ความสำคัญน้อย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่ได้จากการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น 2 ส่วน

3.1.1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวนเกษตรกร 120 ตัวอย่าง

3.1.2. วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจะแบ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เลือกใช้พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของบริษัทเอกชนที่แตกต่างกัน จำนวนเกษตรกร 50 ตัวอย่าง โดยการแบ่งเป็นกลุ่มบริษัทเอกชนกลุ่มละ 10 – 20 ตัวอย่าง จำนวน 4 บริษัท ประกอบด้วย 1.บริษัท A บริษัท B บริษัท C และบริษัท D

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารจากงานวิจัย วารสารทางวิชาการและข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักเศรษฐกิจการเกษตร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ในรูปแบบร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น เพื่ออธิบายให้ทราบถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยแยกแต่ละกลุ่มที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ต่างกัน เป็นต้น

4.2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) การศึกษาครั้งนี้จะแยกการวิเคราะห์ข้อมูลและทฤษฎีเบื้องหลังตามวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังนี้

4.2.1 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อ 1 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร โดยใช้การทดสอบ Chi-Square Test สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ทดสอบด้วยการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัวที่เป็นอิสระต่อกัน โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.05$ ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ก็ต่อเมื่อค่าความน่าจะเป็นน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$

4.2.2 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยแยกเกษตรกรแต่ละกลุ่มที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ต่างกัน ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน โดยในการศึกษาครั้งนี้การวิเคราะห์ผลตอบแทนจะจำกัดเฉพาะการวิเคราะห์รายได้สุทธิและกำไรสุทธิเท่านั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้ (เมธาพร อินทกุล, 2545)

$$\text{ต้นทุนทั้งหมด} = \text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมด} + \text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด}$$

$$\text{ต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่} = \frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด}}{\text{พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด}}$$

$$\text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมด}}{\text{พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด}}$$

$$\text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่} = \frac{\text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด}}{\text{พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด}}$$

$$\text{ค่าเสื่อม} = \frac{\text{ราคาทุนของสินทรัพย์} - \text{มูลค่าซาก}}{\text{จำนวนปีที่ใช้งาน}} \times \text{เปอร์เซ็นต์การใช้งาน}$$

$$\text{ค่าแรงงาน} = \text{จำนวนแรงงานรับจ้าง} \times \text{จำนวนชั่วโมงทำงานเฉลี่ยต่อวัน} \times \text{อัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่อวัน}$$

$$\text{ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน} = \text{ต้นทุนที่เป็นเงินสด} \times \text{อัตราดอกเบี้ยเงินกู้หรือเงินฝาก}$$

$$\text{รายได้ทั้งหมด (รายได้จากการขายผลผลิต)} = (\text{ราคาผลผลิต} \times \text{จำนวนผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้})$$

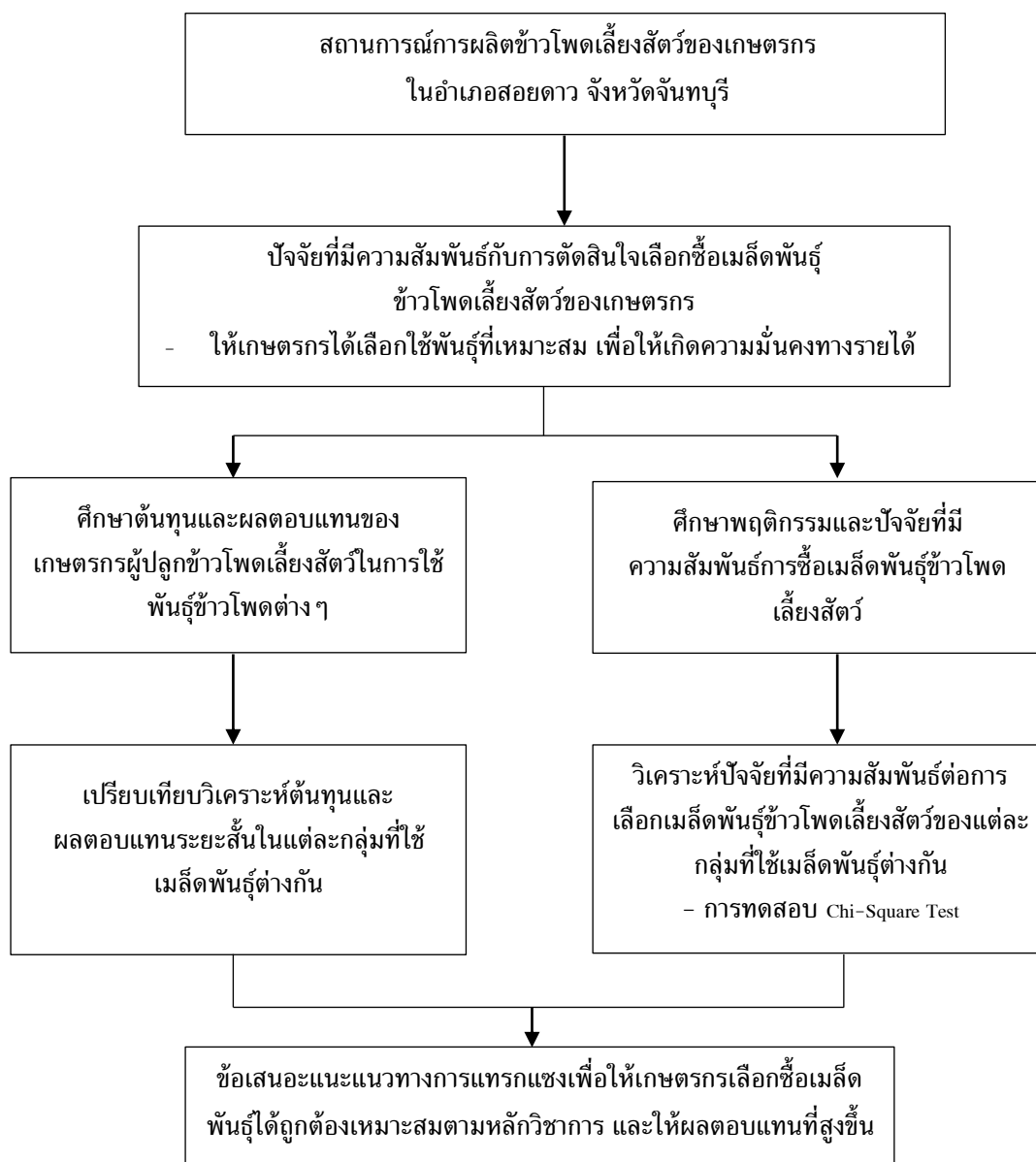
$$\text{รายได้เหนือต้นทุนเงินสด} = \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด}$$

$$\text{รายได้เหนือต้นทุนผันแปร} = \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด}$$

$$\text{รายได้เหนือต้นทุนทั้งหมด} = \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนทั้งหมด}$$

** โดยแยกแต่ละกลุ่มที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

1.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 120 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 56.70 เพศหญิง จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30 อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 45.80 สถานภาพ สถานภาพสมรส จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 90.80 ระดับการศึกษาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30 รายได้ ดัชนีรายได้ต่อเดือน อยู่ที่ 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 อาชีพ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 ขนาดพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 50 ไร่ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 45.80 ลักษณะ

พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพื้นที่ราบ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีประสบการณ์ 11 – 20 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 44.20 ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รับรู้ช่องทางจากเพื่อนบ้าน จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 24.60 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์

(n = 120)

ปัจจัยประชากรศาสตร์	พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรเลือกซื้อ				รวม
	A	B	C	D	
เพศ					
ชาย	23	22	13	10	68
	(54.80)	(51.20)	(59.10)	(76.09)	(56.70)
หญิง	19	21	9	3	52
	(45.20)	(48.80)	(40.90)	(23.10)	(43.30)
อายุ					
30 – 40 ปี	10	2	3	3	18
	(23.80)	(4.70)	(13.60)	(23.10)	(15.00)
41 – 50 ปี	20	21	11	3	55
	(47.60)	(48.80)	(50.00)	(23.10)	(45.80)
51 – 60 ปี	7	18	7	5	37
	(16.70)	(41.90)	(31.80)	(38.50)	(30.80)
61 ปีขึ้นไป	5	2	1	2	10
	(11.90)	(4.70)	(4.50)	(15.40)	(8.30)
ระดับการศึกษา					
ประถมศึกษา	14	9	7	1	31
	(33.30)	(20.90)	(31.80)	(7.70)	(25.80)
มัธยมศึกษา	16	31	8	9	64
	(38.10)	(72.10)	(36.40)	(69.20)	(53.30)
ปริญญาตรี	12	3	7	3	25
	(28.60)	(7.00)	(31.80)	(23.10)	(20.80)
ระดับรายได้ต่อเดือน					
น้อยกว่า 15,000 บาท	0	4	2	0	6
	(0.00)	(9.30)	(9.10)	(0.00)	(5.00)
15,001 – 30,000 บาท	20	19	14	7	60
	(47.60)	(44.20)	(63.60)	(53.80)	(50.00)
30,001 – 45,000 บาท	17	15	6	6	44
	(40.50)	(34.90)	(27.30)	(46.20)	(36.70)
45,001 – 60,000 บาท	5	5	0	0	10
	(11.90)	(11.60)	(0.00)	(0.00)	(0.00)

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์ (ต่อ)

(n = 120)

ปัจจัยประชากรศาสตร์	พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรเลือกซื้อ				รวม
	A	B	C	D	
อาชีพ					
ค้าขาย	7	6	2	0	15
	(16.70)	(14.00)	(9.10)	(0.00)	(12.50)
เกษตรกร	35	37	20	13	105
	(83.30)	(86.00)	(90.90)	(100.00)	(87.50)
จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์					
น้อยกว่า 50 ไร่	20	22	12	1	55
	(47.60)	(51.20)	(54.50)	(7.70)	(45.80)
51 - 100 ไร่	15	18	9	9	51
	(35.70)	(41.90)	(40.90)	(69.20)	(42.50)
101 - 150 ไร่	3	1	1	2	7
	(7.10)	(2.30)	(4.50)	(15.40)	(5.80)
มากกว่า 150 ไร่	4	2	0	1	7
	(9.50)	(4.70)	(0.00)	(7.70)	(5.80)
ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์					
น้อยกว่า 11 ปี	17	8	14	10	49
	(40.50)	(18.60)	(63.60)	(76.90)	(40.80)
11 - 20 ปี	17	27	6	3	53
	(40.50)	(62.80)	(27.30)	(23.10)	(44.20)
21-30 ปี	7	7	2	0	16
	(16.70)	(16.30)	(9.10)	(0.00)	(13.30)
มากกว่า 31 ปี	1	1	0	0	2
	(2.40)	(2.30)	(0.00)	(0.00)	(1.70)
ลักษณะพื้นที่					
พื้นที่ราบ	27	35	13	5	80
	(64.30)	(81.40)	(59.10)	(38.50)	(66.70)
พื้นที่ราบสูง	0	1	0	0	1
	(0.00)	(2.30)	(0.00)	(0.00)	(0.80)
พื้นที่ลาดเชิงเขา	13	5	6	8	32
	(31.00)	(11.60)	(27.30)	(61.50)	(26.70)
พื้นที่ดอน	2	2	3	0	7
	(4.80)	(4.70)	(13.60)	(0.00)	(5.80)

ที่มา: จากการสำรวจ

พฤติกรรมในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรส่วนใหญ่ เลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ B จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 35.80 เหตุผลในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือ บริษัทเมล็ดพันธุ์จัดพนักงานขายเข้ามาสนับสนุนวิธีใช้และอบรมการปลูกให้เกษตรกร จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมาคือ

เชื่อมั่นในชื่อเสียงของบริษัทข้างตน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 เดือนที่เกษตรกรเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ คือ เดือน มีนาคม จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 54.20 กลุ่มหรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือ เลือกซื้อตามเพื่อนหรือคนรู้จักที่ปลูกข้าวโพด จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 56.70 และเมื่อพิจารณาแยกตามบริษัท เมล็ดพันธุ์ พบว่า ส่วนใหญ่เพื่อนหรือคนรู้จักที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีอิทธิพลในการตัดสินใจจะเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ของ A คิดเป็นร้อยละ 66.70 ลักษณะการชำระเงินของเกษตรกร ชำระเป็นเงินสด จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 54.20 เมื่อพิจารณาแยกตามบริษัทเมล็ดพันธุ์ พบว่าเกษตรกรที่มีลักษณะการชำระเงินด้วยเงินสดจะมีอิสระในการเลือกซื้อส่วนใหญ่ จะเลือกเมล็ดพันธุ์ของบริษัท A คิดเป็นร้อยละ 59.50 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์

(n = 120)

พฤติกรรมในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์	พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรเลือกซื้อ				รวม
	A	B	C	D	
เหตุผลในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ของบริษัทเอกชน					
- มีพนักงานขายเข้ามาสนับสุนนวิธีใช้ และอบรมการปลูก	26 (61.90)	18 (41.90)	13 (59.10)	7 (53.80)	64 (53.30)
- ราคาถูกกว่าบริษัทอื่น	0 (0.00)	3 (7.00)	2 (9.10)	0 (0.00)	5 (4.20)
- เชื่อมั่นในชื่อเสียงของบริษัทข้างตน	10 (23.80)	10 (23.30)	5 (22.70)	5 (38.50)	30 (25.00)
- คุณภาพดีได้มาตรฐาน	6 (14.30)	12 (27.90)	2 (9.10)	1 (7.70)	21 (17.50)
เดือนที่เกษตรกรซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์					
- มีนาคม	27 (64.30)	17 (39.50)	12 (54.50)	9 (69.20)	65 (54.20)
- เมษายน	15 (35.70)	21 (48.80)	8 (36.40)	4 (30.80)	48 (40.00)
- พฤษภาคม	0 (0.00)	5 (11.50)	2 (9.10)	0 (0.00)	7 (5.80)
กลุ่มหรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์					
- ตนเอง	5 (11.90)	13 (30.20)	5 (22.70)	4 (30.80)	27 (22.50)
- สมาชิกในครอบครัว	3 (7.10)	2 (4.70)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (4.20)
- เพื่อนหรือคนรู้จักปลูกข้าวโพด	28 (66.70)	24 (55.80)	11 (50.00)	5 (38.50)	68 (56.70)
- พนักงานขาย	6 (14.30)	4 (9.30)	6 (27.30)	4 (30.80)	20 (16.70)
ลักษณะการชำระเงิน					
- เงินสด	25 (59.50)	22 (51.20)	9 (40.90)	9 (69.20)	65 (54.20)
- ตกเขียว	17 (40.50)	21 (48.80)	13 (59.10)	4 (30.80)	55 (45.80)

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตกเขียว ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ประกอบการกระทำโดยการปล่อยเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและผลิตภัณฑ์ทางเกษตรให้แก่เกษตรกร ไปก่อนแล้วเมื่อผลผลิตออกเกษตรกรนำผลผลิตมาขายแทนการชำระหนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงสุด คือ ด้านผลิตภัณท์ มีความสำคัญในการตัดสินใจซื้อ มาก มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 2.492$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์สูงสุด ($\bar{X} = 2.792$) และ คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เช่น อัตราการเจริญเติบโตของต้นข้าวโพด และ อัตราการรอดของเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ($\bar{X} = 2.675$)

ด้านราคา ($\bar{X} = 2.283$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า สามารถซื้อเมล็ดพันธุ์ด้วยเงินเชื่อ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์สูงสุด ($\bar{X} = 2.650$) รองลงมาคือเมล็ดพันธุ์มีหลายระดับราคาให้เลือกซื้อ ($\bar{X} = 2.483$)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 2.342$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ความน่าเชื่อถือของสถานที่จัดจำหน่าย เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ สูงสุด ($\bar{X} = 2.417$) รองลงมาคือ สถานที่จัดจำหน่ายใกล้บ้านเดินทางสะดวก ($\bar{X} = 2.400$)

ด้านส่งเสริมการตลาด ($\bar{X} = 1.986$) ซึ่งมีความสำคัญในการตัดสินใจซื้อ ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า พนักงานขายให้คำแนะนำเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์สูงสุด ($\bar{X} = 2.375$) รองลงมาคือ มีการจัดประชุมเกษตรกรเพื่อแนะนำสินค้าและให้ความรู้กับเกษตรกร ($\bar{X} = 2.042$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสำคัญของปัจจัยในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

(n = 120)

ปัจจัยในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านผลิตภัณท์	2.492	0.215	มาก
2. ด้านราคา	2.283	0.318	ปานกลาง
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	2.342	0.389	ปานกลาง
4. ด้านส่งเสริมการขาย	1.986	0.304	ปานกลาง
รวม	2.276		ปานกลาง

ที่มา: จากการวิเคราะห์

1.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยประชากรศาสตร์กับบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ทั้ง 4 บริษัท พบว่า ระดับการศึกษา (sig.= 0.013, $\chi^2=16.221$) ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (sig.= 0.009 , $\chi^2=21.874$) ลักษณะพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (sig.= 0.034 , $\chi^2=18.074$) และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณท์ (sig.= 0.011 , $\chi^2=11.187$) มีความสัมพันธ์กับ บริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ทั้ง 4 บริษัท อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรจำแนกแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
	A	B	C	D
ด้านระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	14	9	7	1
	33.30%	20.90%	31.80%	7.70%
มัธยมศึกษา	16	31	8	9
	38.10%	72.10%	36.40%	69.20%
ปริญญาตรี	12	3	7	3
	28.60%	7.00%	31.80%	23.10%
$\chi_2 = 16.21$		Sig = 0.013		
ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				
0-10 ปี	17	8	14	10
	40.50%	18.60%	63.60%	76.90%
11 - 20 ปี	17	27	6	3
	40.50%	62.80%	27.30%	23.10%
21 -30 ปี	7	7	2	0
	16.70%	16.30%	9.10%	0.00%
มากกว่า 31 ปี	1	1	0	0
	2.40%	2.30%	0.00%	0.00%
$\chi_2 = 21.87$		Sig = 0.009		
ลักษณะพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				
พื้นที่ราบ	27	35	13	5
	64.30%	81.40%	59.10%	38.50%
พื้นที่ราบสูง	0	1	0	0
	0.00%	2.30%	0.00%	0.00%
พื้นที่ลาดเชิงเขา	13	5	6	8
	31.00%	11.60%	27.30%	61.50%
พื้นที่ดอน	2	2	3	0
	4.80%	4.70%	13.60%	0.00%
$\chi_2 = 18.07$		Sig = 0.034		
ปัจจัยส่วนประสมทางตลาด				
ด้านผลิตภัณฑ์				
ปานกลาง	9	17	3	0
	21.40%	39.50%	13.60%	0.00%
มาก	33	26	19	13
	78.60%	60.50%	86.40%	100.00%
$\chi_2 = 11.18$		Sig= 0.011		

ที่มา: จากการวิเคราะห์

2. ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของแต่ละบริษัทเมล็ดพันธุ์ ที่เกษตรกรเลือกซื้อในเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 5 ต้นทุนและผลตอบแทนโดยเฉลี่ยต่อไร่จากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำแนกตามพันธุ์ ที่เกษตรกรเลือกใช้ในพื้นที่อำเภอสอยดาวจังหวัดจันทบุรี รุ่นที่ 1 ปีการเพาะปลูก 2564

บาท/ไร่

รายการ	พันธุ์ A	พันธุ์ B	พันธุ์ C	พันธุ์ D
1. ต้นทุนทั้งหมด	4,705.24	4,699.97	4,724.48	4,562.00
ต้นทุนผันแปร	3,935.38	3,934.87	3,986.86	3,819.47
- เมล็ดพันธุ์	537.06	525	537	517
- ปุ๋ย	951.02	840.47	930.84	968.70
- ค่าสารเคมี	117.64	123.47	116.83	106.79
- ค่าน้ำมัน	138.04	137.58	133.05	114.34
- ค่าจ้างแรงงาน	1,480.43	1,628.36	1,595.19	1,450.06
- ค่าสีเมล็ดข้าวโพดและค่าขนส่งไปขาย	668.37	652.48	647.52	641.73
- ค่าซ่อมแซมและบำรุงอุปกรณ์	24.11	8.98	7.43	2.75
- ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	18.71	18.53	19	18.14
ต้นทุนคงที่ทั้งหมด	769.86	765.10	737.62	742.4
2. ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด	4,435.00	4,317.27	4,274.45	4,244.54
3. ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย	1,182.06	1,212.83	1,149.59	1,200.00
ราคาขายได้	7	7	7	7
รายได้เหนือดั้งทุนเงินสด	3,839.38	4,172.55	3,722.66	4,155.46
รายได้เหนือดั้งทุนผันแปร	4,339.01	4,554.95	4,060.25	4,580.41
รายได้เหนือดั้งทุนทั้งหมด	3,569.15	3,789.85	3,322.63	3,838.00

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด ต้นทุนที่เป็นเงินสด คือ ต้นทุนที่เกษตรกรได้จ่ายเงินสดออกไปตามจริง ได้แก่ ค่าวัสดุทางการเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยากำจัดวัชพืชและศัตรูพืช ค่าน้ำมัน และค่าจ้างแรงงาน ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานครัวเรือน ค่าเสื่อมอุปกรณ์ ค่าเสียโอกาสใช้ที่ดิน ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน เป็นต้น การวิเคราะห์รายได้จากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่นที่ 1 ปี 2564 ราคาขายจะเท่ากับอยู่ที่ 7 บาท

ผลการวิเคราะห์ด้านต้นทุนและผลตอบแทนจากการจำแนกตามพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรเลือกซื้อในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี การผลิตรุ่นที่ 1 ปี 2564 ดังนี้

1. พันธุ์ A มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับไร่ละ 4,705.24 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรเฉลี่ยและต้นทุนคงที่ เท่ากับไร่ละ 3,935.38 และ 769.86 บาทตามลำดับ และต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด 4,435.00 บาทต่อไร่และต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์อยู่ที่ 537.06 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,182.06 กิโลกรัมต่อไร่ รายได้เหนือดั้งทุนทั้งหมด รายได้เหนือดั้งทุนเงินสด และรายได้เหนือดั้งทุนผันแปร เท่ากับ 3,569.15 3,839.38 และ 4,339.01 บาทต่อไร่ตามลำดับ

2. พันธุ์ B มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับไร่ละ 4,699.97 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรเฉลี่ยและต้นทุนคงที่ เท่ากับไร่ละ 3,934.87 และ 765.10 บาทตามลำดับ และเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด 4,317.27 บาทต่อไร่และต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์อยู่ที่ 525.00 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,212.83 กิโลกรัมต่อไร่ รายได้เหนือดั้งทุนทั้งหมด รายได้เหนือดั้งทุนเงินสด และรายได้เหนือดั้งทุนผันแปร เท่ากับ 3,789.85 4,172.55 และ 4,554.95 บาทต่อไร่ตามลำดับ

3. พันธุ์ C มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับไร่ละ 4,724.48 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรเฉลี่ยและต้นทุนคงที่ เท่ากับไร่ละ 3,986.86 และ 737.62 บาท ตามลำดับ และเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด 4,274.45 บาทต่อไร่ และต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์อยู่ที่ 537.00 บาทต่อไร่ บาทได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,149.59 กิโลกรัมต่อไร่ รายได้เหนือต้นทุนทั้งหมด รายได้เหนือต้นทุนเงินสด และรายได้เหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 3,322.63 3,772.66 และ 4,060.25 บาทต่อไร่ตามลำดับ

4. พันธุ์ D มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับไร่ละ 4,562.00 บาท โดยมีต้นทุนผันแปรเฉลี่ยและต้นทุนคงที่ เท่ากับไร่ละ 3,819.47 และ 742.40 บาทตามลำดับ และเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด 4,244.54 บาทต่อไร่ และต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์อยู่ที่ 517.00 บาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,200.00 กิโลกรัมต่อไร่ รายได้เหนือต้นทุนทั้งหมด รายได้เหนือต้นทุนเงินสด และรายได้เหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 3,838.00 4,155.46 และ 4,580.41 บาทต่อไร่ตามลำดับ

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ทั้ง 4 บริษัท ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่น

ด้านระดับการศึกษาที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เนื่องจากระดับการศึกษาที่ต่างกันก็จะมีข้อมูลที่ศึกษาเพิ่มเติมและเหตุผลในด้านการหาความรู้ในการปลูกและการจัดการเพื่อให้ตรงตามความต้องการที่ต่างกันซึ่งเกษตรกรบางรายจะเลือกปลูก 2 สายพันธุ์ในรุ่นที่ 1 เพื่อทำการเปรียบเทียบคุณภาพเพื่อเอาไปพิจารณาการตัดสินใจเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ในรุ่นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ นิกร จรชื่น (2560) ศึกษาพฤติกรรมการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือด้านระดับการศึกษา เนื่องจากระดับการศึกษาที่ต่างกันก็จะมีเหตุผลในการจัดการเพื่อหาพันธุ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรที่ต่างกัน

ด้านประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความสัมพันธ์กับบริษัทเมล็ดพันธุ์ 4 บริษัท ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากประสบการณ์ปลูกที่แตกต่างกัน ทำให้รู้ข้อดีข้อเสียของเมล็ดพันธุ์แต่ละบริษัทที่สะสมมาต่างกันตามประสบการณ์ แสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จะเลือกบริษัท C เป็นส่วนน้อยจากการสอบถามเกษตรกร เนื่องจากบริษัทเพิ่งเข้ามาทำตลาดไม่นานมาก คนที่มีประสบการณ์ปลูก 0-10 ปี ก็มักจะเลือกทดลองปลูกพันธุ์ใหม่ ๆ แต่คนที่มีประสบการณ์ปลูกมานานก็จะใช้เมล็ดพันธุ์เดิมไม่เปลี่ยนพันธุ์บ่อย ซึ่งสอดคล้องกับ ภาณุวัตร คำชู, ภัทรพงศ์ มาลาวัลย์ และ อนุพงศ์ วงศ์ไชย (2563) ศึกษาประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า การที่เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกย่อมส่งผลให้มีการเอาใจใส่ ดูแลตั้งแต่กระบวนการ เลือกเมล็ดพันธุ์ การเพาะปลูก ตลอดจนการเก็บเกี่ยวมากขึ้น

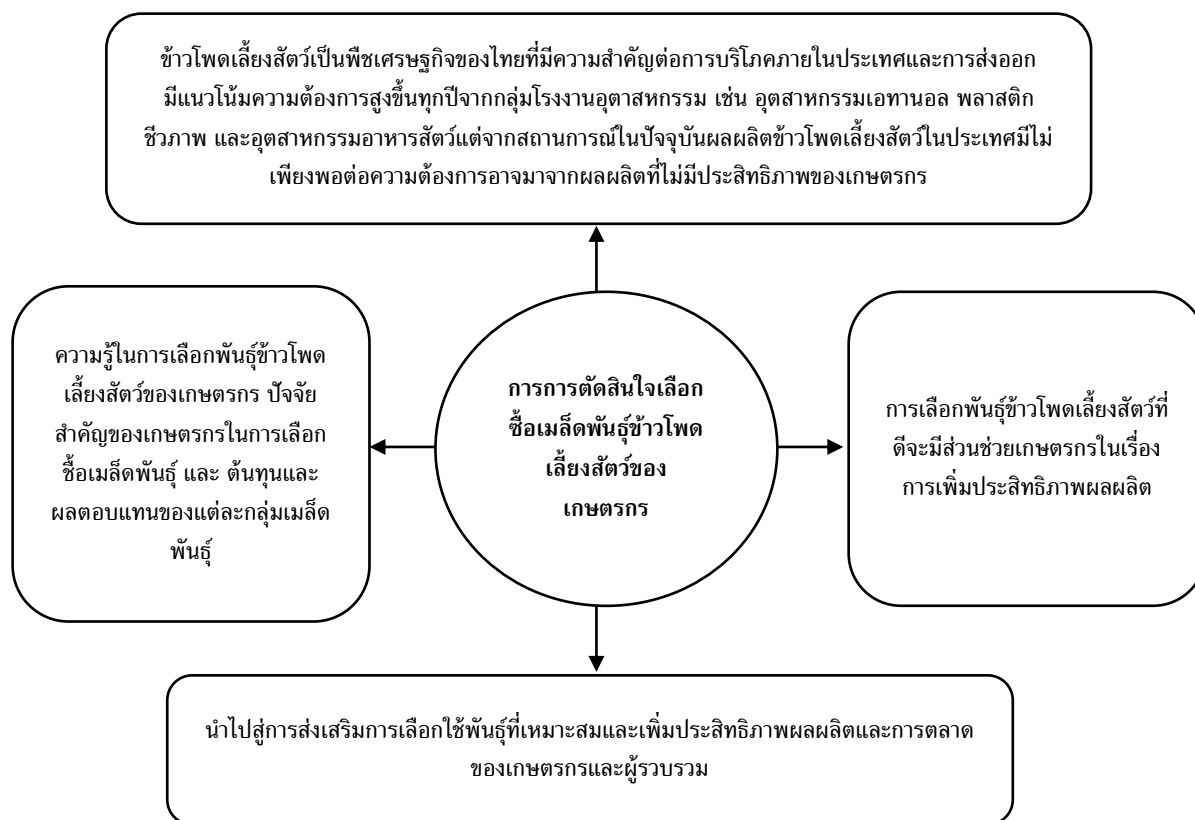
ด้านลักษณะพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความสัมพันธ์กับบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ 4 บริษัท ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่ต่างกันบางรายมีพื้นที่ราบ พื้นที่ดอน เมล็ดพันธุ์บางบริษัทก็ไม่ได้ตอบโจทย์ทุกลักษณะพื้นที่ สังเกตจากเกษตรกรที่เลือกเมล็ดพันธุ์ของบริษัท D ส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกลักษณะที่ลาดเชิงเขา ซึ่งสอดคล้องกับ นิกร จรชื่น (2560) ศึกษาพฤติกรรมการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ต่างกันทำให้มีเหตุผลในการเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม อย่างเช่นในพื้นที่ราบเกษตรกรต้องการพันธุ์ที่ยืนต้นดีไม่ล้มที่สารเคมีใช้เครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวได้

สำหรับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับบริษัทจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ทั้ง 4 บริษัท คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เนื่องจากคุณสมบัติด้านผลิตภัณฑ์ที่ต่างกัน บางบริษัทให้ผลผลิตต่อไร่ที่ดี แต่ไม่ทนแล้ง ความต้องการของเกษตรกรในด้านผลผลิตที่แตกต่างกันก็จะส่งผลให้เกษตรกรมีเหตุผลในการเลือกบริษัทเมล็ดพันธุ์ที่ไม่เหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรเลือกให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ต่างกันของแต่ละบริษัท ซึ่งบริษัท A ตรงตามความต้องการของเกษตรกรมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ บุญपाल (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลูกผสมรุ่นเอส 7328 ของเกษตรกรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของอำเภอแม่สอด จะสนใจที่ผลิตภัณฑ์ที่สามารถปลูกได้ในที่ดอน ทนแล้ง ต้านลมได้ดี ถ้าผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติเหล่านี้จะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้พันธุ์ของบริษัทนั้นง่ายขึ้น

จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำแนกต้นทุนและผลตอบแทนของ 4 บริษัท เมล็ดพันธุ์ การผลิตรุ่นที่ 1 ปี 2564 เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง เนื่องจากการขึ้นราคาของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ตั้งแต่ค่าปลูก ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีและค่าเก็บเกี่ยว ทุกอย่างปรับตัวสูงขึ้น แต่เนื่องจากลักษณะการเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ต่างกัน พบว่า พันธุ์ D มีต้นทุนทั้งหมดถูกที่สุดเท่ากับ 4,562.00 บาทต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่ พันธุ์ B ให้ผลผลิตต่อไร่สูงสุดเท่ากับ 1,212 กิโลกรัม เมื่อพิจารณาผลตอบแทนที่ได้รับ รายได้เหนือต้นทุนทั้งหมดปรากฏว่า พันธุ์ D ให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด 3,838.00 บาทต่อไร่ ด้านพันธุ์ที่เกษตรกรเลือกต่างกันทำให้มีต้นทุนที่ต่างกัน เช่น พันธุ์ D มีต้นทุนการใส่สารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชที่น้อยกว่าพันธุ์ของบริษัทอื่น ๆ เพราะจุดขายของบริษัทนี้คือ เมล็ดข้าวโพดไม่เป็นราดำ สามารถต้านทานโรคราน้ำค้างและโรคทางใบได้ดี ทำให้ค่าแรงงานในการกำจัดสารเคมีก็ลดลงไปด้วย ในส่วนต้นทุนพันธุ์ B มีต้นทุนค่าปุ๋ยที่น้อยกว่าพันธุ์อื่น อัตราการใส่ปุ๋ยจะอยู่ที่ 26.5-28.0 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่พันธุ์อื่นอัตราการใส่ปุ๋ยจะอยู่ที่ 28.5-32.0 กิโลกรัมต่อไร่ และราคาเมล็ดพันธุ์ B ราคาต่อถุงจะอยู่ที่ 1,750 บาท (10 กิโลกรัม) ซึ่งถูกกว่าบริษัทอื่นอยู่ประมาณ 40-50 บาทต่อถุง ส่วนพันธุ์ C มีการจ้างแรงงานในการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากกว่าบริษัทอื่นทำให้ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มกว่าบริษัทอื่น ในรุ่นการเพาะปลูกที่ 1 ของปี 2564 ราคารับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ที่ 7 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งถือว่าเกษตรกรได้ราคาที่สูงกว่าปี 2563 อยู่พอสมควรเนื่องจากการขยายราคารับซื้อของโรงงานอาหารสัตว์

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษา สามารถจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบริษัทเมล็ดพันธุ์ทั้ง 4 บริษัท ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลักษณะพื้นที่เพาะปลูก และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ซึ่งแต่ละปัจจัยสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี และการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโพด

เลี้ยงสัตว์จำแนกต้นทุนและผลตอบแทนของ 4 บริษัทเมล็ดพันธุ์ ในปี 2564 โรงงานอาหารสัตว์มีการปรับราคาซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ที่ 7 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเป็นราคารับซื้อที่เกษตรกรได้มากกว่าปีก่อนอยู่พอสมควร ในด้านต้นทุนพบว่า พันธุ์ D มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ถูกที่สุดเท่ากับ 4,562.00 บาท ด้านผลผลิตต่อไร่ พันธุ์ B ให้ผลผลิตต่อไร่สูงสุดเท่ากับ 1,212 กิโลกรัม และด้านรายได้เหนือต้นทุนทั้งหมด พันธุ์ D ให้ผลตอบแทนต่อไร่ที่ดีที่สุด 3,838.00 บาท ด้านเมล็ดพันธุ์ พบว่า พันธุ์ D มีต้นทุนต่ำที่สุดเท่ากับ 517.00 บาทต่อไร่ และเมล็ดพันธุ์ พันธุ์ A มีต้นทุนสูงสุดเท่ากับ 537.06 บาทต่อไร่ และด้านปุ๋ย พันธุ์ B มีต้นทุนต่ำสุดเท่ากับ 840.47 บาทต่อไร่ และ พันธุ์ A มีต้นทุนสูงสุดเท่ากับ 951.02 บาทต่อไร่ ด้านต้นทุนเงินสดที่ต่ำที่สุด คือ พันธุ์ D และต้นทุนที่เป็นเงินสดสูงที่สุด คือ พันธุ์ C

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 สำหรับผู้ผลิตและตัวแทนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

บริษัท A ควรส่งนักส่งเสริมการเกษตรเข้ามาประชาสัมพันธ์หรือทำแปลงสาธิตในลักษณะพื้นที่ปลูกที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกษตรกรมั่นใจว่าไม่ใช่แค่พื้นที่ราบที่สามารถปลูกได้ แต่ทุกพื้นที่สามารถใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัทมอนซานโต้ได้เหมือนกัน

บริษัท B จากการสำรวจผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ของบริษัทนี้มากที่สุด บริษัทควรรักษามาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพต่อไปและด้านส่งเสริมการขาย ควรส่งนักส่งเสริมลงพื้นที่คอยให้ข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของบริษัทและข้อมูลการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้กับเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

บริษัท C จากการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนเกษตรกรของบริษัทฯ เกษตรกรมีการใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง บริษัทควรส่งนักส่งเสริมเข้ามาจัดทำแปลงสาธิตพันธุ์ต่างๆของบริษัท พร้อมให้ข้อมูลด้านต้นทุนการผลิตกับเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ต้นทุนการผลิตก็อาจจะลดลง ทำให้เป็นอีกทางเลือกให้เกษตรกรหันมาเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัทมากขึ้นในอนาคต

บริษัท D พบว่า ใช้ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ต่ำสุดและผลผลิตต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่พบว่าในพื้นที่อำเภอสอยดาว มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของบริษัทนี้น้อย เนื่องจากไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่อาจเพราะบริษัทฯ ไม่ค่อยเข้ามาทำการตลาดในเขตพื้นที่นี้ จึงอยากให้บริษัทเข้ามาส่งเสริมการขาย เช่น อาจขอความร่วมมือกับร้านค้าเกษตรเขตพื้นที่อำเภอสอยดาว โดยการจัดวางเมล็ดพันธุ์หน้าร้านให้โดดเด่นกว่าเมล็ดพันธุ์ของบริษัทอื่น อาจมีผลตอบแทนโดยการมีส่วนแบ่งรายได้ให้กับร้านค้าเกษตร เพื่อจูงใจให้ร้านค้าช่วยประชาสัมพันธ์สินค้ามากขึ้น

1.2 สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือภาครัฐ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือภาครัฐควรมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรเพิ่มเติมจากเดิม เนื่องจากปัญหาที่เกษตรกรพบเจอส่วนใหญ่คือ ต้นทุนการผลิตที่สูง แต่ราคาผลผลิตตกต่ำ ผลตอบแทนที่เกษตรกรบางรายได้รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต หน่วยงานรัฐบาลอาจมีการสนับสนุนการปลูกพืชชนิดอื่นที่จำเป็นต่อเศรษฐกิจ ในช่วงที่ไม่ได้ทำการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม นอกเหนือจากการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมและลักษณะความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับภาค

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าระหว่างประเทศ. (2565). *ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. สืบค้น 5 มกราคม 2565. จาก <https://www.dtn.go.th/th>.
ชัยวัฒน์ บุญปาล. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลูกผสม รุ่นเอส7328 ของเกษตรกรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

- นิกร จรขึ้น. (2560). พฤติกรรมการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- ภาณุวัตร คำชู, ภัทรพงศ์ มาลาวัลย์ และ อนุพงศ์ วงศ์ไชย. (2563). ประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วารสารแก่นเกษตร, 48(พิเศษ 1), 735-742.
- เมธพร อินทกุล. (2545). ต้นทุน ผลตอบแทนและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรชาวเขา ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ปีการเพาะปลูก 2543. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยแม่โจ้).
- สำนักงานการค้าและศุลกากรกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2565). ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พิกัด 1005.90.90.002. สืบค้น 12 มีนาคม 2565. จาก <https://api.dtn.go.th/files/v3/616fc6ebef414011a55a8b8e/download>.
- สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2565). ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด. สืบค้น 10 มกราคม 2565. จาก <http://www.chanthaburi.go.th/content/generalth.pdf>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร. สืบค้น 27 มกราคม 2565. จาก <https://www.oae.go.th/>.
- Scott M. Smith. (2013). *Determining Sample Size How to Ensure You Get the Correct Sample Size*. Retrieved 4 October 2022. from <https://uncw.edu/irp/ie/resources/documents/qualtrics/determining-sample-size-2.pdf>.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE PREPARATION OF THE DEVELOPMENT PLAN OF THE ROBMUANG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, MUEANG DISTRICT, ROI ET PROVINCE

สุภัทรไชย ภาภักดี^{1*} พระครูสุตวรธรรมกิจ² สยามพร พันธไชย³ พระพลากร สุ่มกุล (อนุพันธ์)⁴

Supatarachai Papakdee¹ Phrakru Suttaworathumkit² Siamporn Phanthachai³

Phra Palakorn Sumangkhalo (Anupan)⁴

^{1,2,3,4} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

^{1,2,3,4} Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด (2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา (3) เสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษากลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง จำนวน 392 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน สำหรับทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา

ผลการทดสอบสมมติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ประชาชนที่มีเพศและอายุต่างกัน การมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพ การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา และมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 นั้น ประกอบด้วย 1) ระดมกำลังในชุมชน 2) ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา 3) จัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ชุมชน และ 4) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและคุณธรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดทำแผนพัฒนา, องค์การบริหารส่วนตำบล

* E-mail address: Supatarachai_p@outlook.co.th ¹ sompakdee@bhu@gmail.com ² siamporn.pun@mcu.ac.th ³ palakorn8052@gmail.com ⁴

ABSTRACT

The objectives of this research article were (1) to study the level of people's participation in the preparation of the development plan of Robmuang Subdistrict administrative organization Roi Et Province (2) Compare the participation of the people in the preparation of the development plan (3) Propose guidelines for developing people's participation in the preparation of development plans use research methodology mixed method research quantitative research Study of samples from 392 people living area in the Robmuang Subdistrict administrative organization The sample size was determined using Taro Yamane formula The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. And inferential statistics for testing the hypothesis is One Way ANOVA and qualitative research Study the target audience by means of in-depth interviews from key informants, 10 persons apply content analysis techniques from interviews.

The result of the study found that the level of people's participation in the preparation of development plans Overall, the average was at a high level, including participation in decision-making, participation in the action participation in benefits and participation in monitoring and evaluation. The results of a study on the level of people's participation in the preparation of development plans according to the principle of Iddhipāda 4 Overall, the average was at a high level, as follows: Chanda Viriya Citta Vimamsā

The results of the hypothesis testing of people's participation in the development plan. The overall picture is different, sex people and different age different participation People with educational and occupational levels participation is no different.

Guidelines for developing people's participation in the preparation of development plans and participation in accordance Iddhipāda 4 consisting of 1) mobilizing forces in the community, 2) developing a joint development plans, 3) creating a project to promote and develop careers for the community, and 4) promoting awareness and morality.

Keywords: Public Participation, Development Plans, Sub-District Administrative Organizations

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่ามีการให้อำนาจและอิสระในการบริหารจัดการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จากเดิมการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตลอดจนการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ถูกควบคุมจากส่วนกลางทั้งสิ้น หลักจากได้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการถ่ายโอนภารกิจอำนาจในการกำหนดนโยบาย การปกครอง ตลอดจนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตน นอกจากนั้น เจตนารมณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังอยู่บนแนวคิดพื้นฐานและความต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชนของตนเองด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ถือว่าองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น โดยประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจการบริหารงานของตำบลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มีอิสระในการบริหารงาน โดยรัฐบาลได้กระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารงาน รวมทั้งอำนาจอิสระในการจัดเก็บรายได้ของตนเอง คือภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นการฝึกหัดให้เรียนรู้การบริหารงาน การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้การแก้ไขปัญหา และการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นไปอย่างตรงเป้าหมายมากที่สุด โดยมีกระทรวงมหาดไทย

กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การจัดทำแผนพัฒนาควรต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นหลักการสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยหลักการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนทุกคน โดยการมีส่วนร่วมจะส่งผลให้ท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุดและแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้มากที่สุด การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญเป็นรากฐานและวิถีทางการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นที่ตนได้เข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมฟังประชุมการประชุมสภา การเข้าร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและการเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น ทำให้เกิดความรับผิดชอบและหวงแหนปกป้องสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับ (ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง, 2564)

องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง ซึ่งถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จะต้องมีการกำหนดนโยบาย แผนงานหรือโครงการ เพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 และจะต้องใช้แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน รวมทั้งให้บรรลุจุดมุ่งหมายของรัฐบาลที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองที่เรียกกันว่า “แผนพัฒนา 3 ปี” ได้มีการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี โดยจะดำเนินการในทุกหมู่บ้านครอบคลุมทั้ง 20 หมู่บ้าน โดยขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนา จะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการกำหนดโครงการ/กิจกรรม และการจัด แผนพัฒนานั้นจะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนา ท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ และที่สำคัญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และที่ผ่านมาประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง ส่วนใหญ่ยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา มีแต่เฉพาะผู้นำชุมชน แกนนำภาคประชาชน และประชาชนบางกลุ่มในหมู่บ้านเท่านั้น ที่ให้ความสำคัญและเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาจึงทำให้ข้อมูลทางองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองได้รับ และนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นไม่ครอบคลุม และข้อมูลที่ได้รับส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง, 2564)

จากปัญหาดังกล่าว ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการกำหนดโครงการ/กิจกรรม และการจัดแผนพัฒนานั้น จะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ และที่สำคัญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ให้ได้ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนานั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำแผนการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติเจตนารมณ์ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ประโยชน์สูงสุด คือ การอยู่ดี กินดี และมีการพัฒนาในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 17,572 คน (ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง 392 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 3) บริหารท้องถิ่น 4) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 5) ข้าราชการประจำ 6) ผู้แทนผู้นำชุมชน และ 7) ตัวแทนภาคประชาชน รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 รูป/คน

2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เพื่อใช้ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 392 ชุด แบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มี 5 ข้อคำถาม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List), ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการนำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งมีลักษณะปลายปิด มีจำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักสิทธิบาท 4 มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ซึ่งมีลักษณะปลายปิด มีจำนวน 12 ข้อ และตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 3 ข้อคำถาม

2.2 การตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาปรับปรุงตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ และนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.950

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

3.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

3.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

3.4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

3.5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล 2 แหล่ง คือ

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ใช้แบบสอบถามในการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 392 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เก็บตามความเป็นจริง

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการศึกษาข้อมูลจากแหล่งที่มีผู้วิจัยและเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ การสืบค้นจากสารสนเทศและข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ต้องการจะศึกษา แนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 392 ชุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) หลังจากขอหนังสือจากต้นสังกัดของผู้วิจัยถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์แล้ว จึงทำการนัด เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญสัมภาษณ์ตามที่กำหนด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard.Deviation)

2) สถิติเชิงอนุมาน (Descriptive Statistics) สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด (Open ended Question) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และข้อเสนอแนะอื่น ๆ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis technique) ประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยวิธีการ ดังนี้

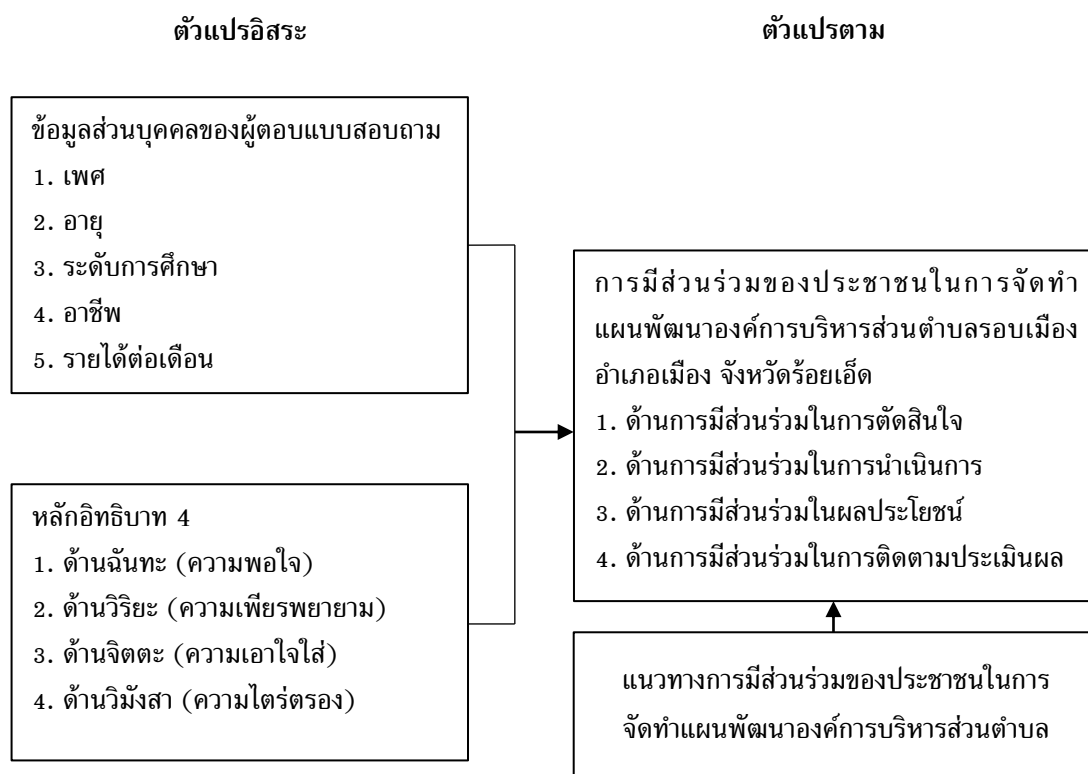
1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจัดการบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับการมีส่วนร่วม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย	อันดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.32	0.576	มาก	1
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	3.96	0.595	มาก	2
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	3.91	0.761	มาก	3
4. ด้านการติดตามประเมินผล	3.78	0.710	มาก	4
รวม	3.99	0.611	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.661) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.576) รองลงมาเรียงตามลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.595) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.761) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.710)

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักอิทธิบาท 4

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักอิทธิบาท 4	ระดับการมีส่วนร่วม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย	อันดับ
1. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	4.03	1.157	มาก	1
2. ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)	3.87	1.162	มาก	2
3. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	3.66	1.290	มาก	3
4. ด้านฉันทะ (ความพอใจ)	3.56	1.338	มาก	4
รวม	3.78	0.157	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.157) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 1.157) รองลงมาเรียงตามลำดับ คือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 1.162) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 1.290) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.338)

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 3 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ 1 – 5

(n = 392)

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	ค่า t	ค่า f	Sig.	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	2.47		0.00**	✓	
2	อายุ		1.37	0.05*	✓	
3	ระดับการศึกษา		0.16	0.96		✓
4	อาชีพ		0.93	0.44		✓
5	รายได้ต่อเดือน		0.61	0.64		✓

ตารางที่ 3 ผลสรุปโดยรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Sig. = 0.00**) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.05*) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนที่ตามระดับการศึกษาต่างกัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.96) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.44) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 5 ประชาชนที่ตามระดับการศึกษาต่างกัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.65) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการวิจัย ผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทำให้ทราบถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) การส่งเสริมให้ระดมกำลังในชุมชนลงมือช่วยกันจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) การส่งเสริมให้ร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 3) การจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ชุมชนมีพัฒนาการมีส่วนร่วมควบคู่กันเพื่อจะได้เป็นการพึ่งตนเองได้ และ 4) การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและคุณธรรม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล เนื่องจากประชาชนได้เข้าร่วมประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเสนอปัญหาความต้องการของชุมชน ประชาชนได้เข้าร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาชุมชน ประชาชนมีความยินดีและภาคภูมิใจเมื่อโครงการต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชนมีส่วนร่วมการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการประเมินความคุ้มค่าของแผนจากงบประมาณที่ใช้ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัชชัย สนธิธมฺโม (วรรณานิน) (2561) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ทั้งนี้เนื่องจากการส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในการร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่น มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใส่ใจในการนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพิจารณาไตร่ตรองความเหมาะสมเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิระชาติ โปธา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดสองด้าน และอยู่ในระดับมาก สองด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาลดต่ำสุด ได้แก่ ด้านการใช้วิมังสาในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการใช้ฉันทะในการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงาน ด้านการใช้หลักจิตตะในการปฏิบัติงาน และด้านการใช้หลักวิริยะในการปฏิบัติงาน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่แตกต่างกัน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณี บุมี และพิชิต รัชตพิบูลภพ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลไทรมา อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น แตกต่างกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยจากกล่าวได้ว่าในสังคมไทยมองว่าผู้ชายเปรียบเสมือนช้างเท้า จึงได้รับการยอมรับจากสังคมให้เป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้นำ ผู้หญิงจึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพราะมองว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ชาย ประชาชนที่มีเพศต่างกันจึงมีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช วราสุนันท์ และ โชติ บดีรัฐ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางระกำ เมืองใหม่ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในความคิดเห็นของผู้วิจัยจากกล่าวได้ว่าประชาชนที่มีอายุน้อยอาจจะยังไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ยังมองไม่ออกว่าการมีส่วนร่วมสำคัญเพียงใด ซึ่งต่างจากประชาชนที่มีอายุ

มากกว่าที่มีประสบการณ์หลาย ๆ ด้านมองภาพได้กว้างกว่าเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วม ประชาชนที่มีอายุต่างกันจึงมีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภทรรรณ วรเสฏฐ์ฐากร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าประชาชนที่ได้รับการศึกษามากกว่าหรือน้อยกว่ากันย่อมเข้าใจเรื่องของการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน เนื่องจากในกระบวนการศึกษานั้นต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จึงทำให้ผู้ที่มีการศึกษาที่แตกต่างกันสามารถเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันจึงมีระดับการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน

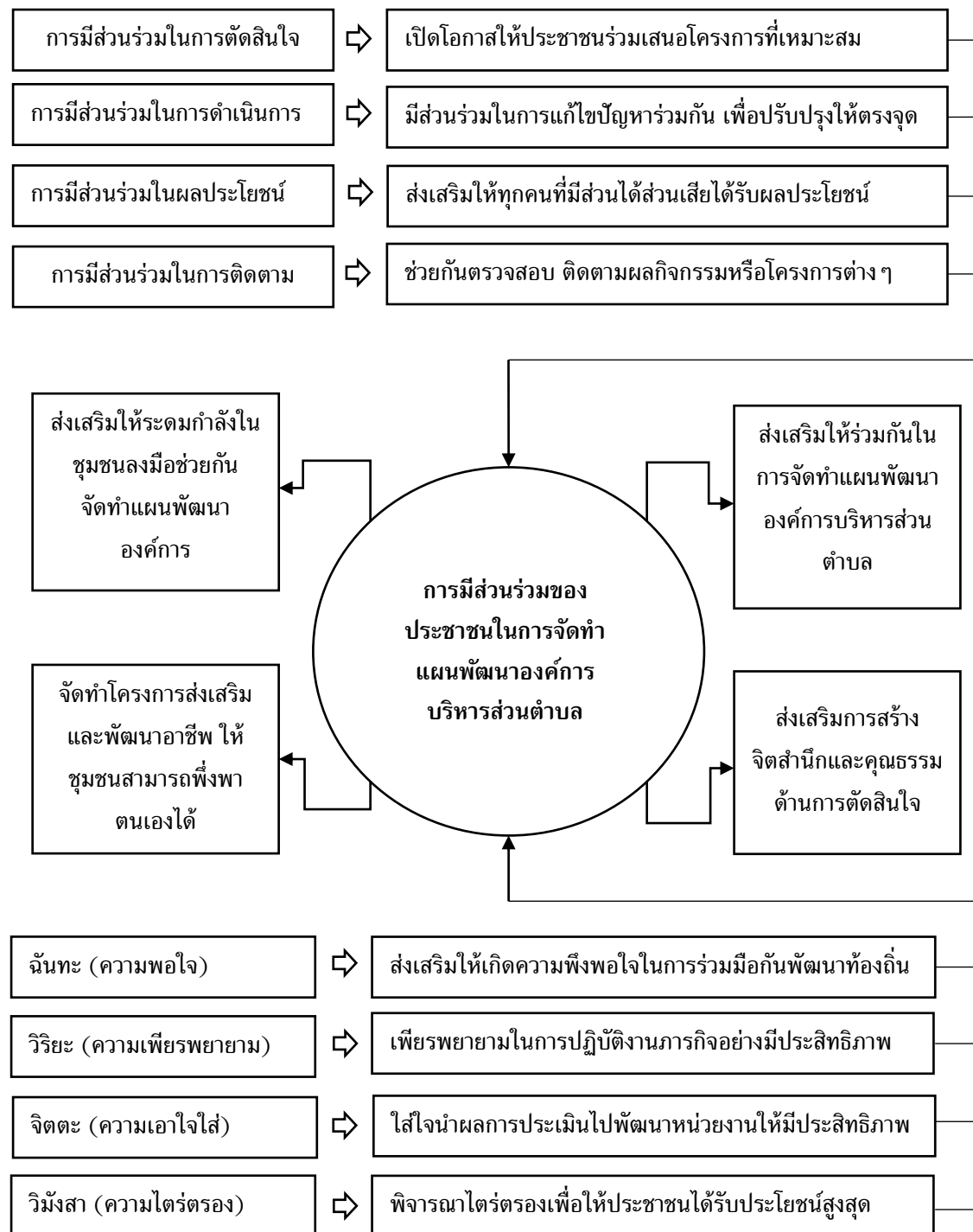
ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นราศักดิ์ ทองเกตุ (2564) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนที่อาชีพต่างกันมีความคิดเห็นในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบล ไม่แตกต่างกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกันย่อมมีมุมมองและประสบการณ์สามารถเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันจึงมีระดับการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน

ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว (2563) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน:กรณีศึกษาเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนไม่แตกต่างกัน ในความคิดเห็นของผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่าหรือน้อยกว่ากันย่อมเข้าใจเรื่องของการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน เนื่องจากทางท้องถิ่นมีการอบรมให้ความรู้กับประชาชนทุกหมู่บ้านภายในตำบลเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จึงทำให้ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันสามารถเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันจึงมีระดับการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเสนอแนะความคิดเห็นในการจัดทำแผน โครงการ และสนับสนุนในกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำขึ้น ซึ่งประชาชนควรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแผนที่ตรงกับความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของประชาชน รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามประเมินผลและตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนพัฒนาของทางองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอธิบายเป็นองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง ที่ผ่านมายังเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาน้อย ซึ่งมีเฉพาะผู้นำชุมชน แกนนำภาคประชาชน และประชาชนบางกลุ่มในหมู่บ้านเท่านั้น ที่ให้ความสำคัญและเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนา จึงทำให้ข้อมูลทางองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองได้รับนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นไม่ครอบคลุม และไม่ใช้ประเด็นปัญหาความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ การร่วมรับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่จะต้องอาศัยพลังใจในเป้าหมายเพื่อร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่น (ฉันทะ) มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติงานภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ต่อชุมชน (วิริยะ) ใส่ใจต่อการดำเนินงานของชุมชน ในการนำผลการประเมินไปพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ (จิตตะ) และพิจารณาไตร่ตรองโครงการกิจกรรมที่ดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด (วิมังสา) ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างที่ต้องส่งเสริมให้ภาคประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เกิดประสิทธิผลและมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ภาครัฐควรพิจารณาทบทวนมาตรการ หรือนโยบายในด้านต่างๆ ของการพัฒนาชุมชนเพื่อนำผลลัพธ์และข้อมูลต่างๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมในระดับพื้นที่ และควรดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ภาครัฐควรการสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานการจัดทำแนวเขตพื้นที่การดูแลพัฒนาชุมชนให้มีความชัดเจน ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงในทุกพื้นที่

1.3 ภาครัฐการทบทวน ศึกษาข้อมูลหรือภูมิหลังให้ชัดเจนก่อนกำหนดเป็นนโยบาย และควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่

1.4 ดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ในแต่ละนโยบายเพื่อประเมินผลและพิจารณาทบทวนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะด้านการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมืองชุมชนมากขึ้น

2.2 ควรศึกษาว่าปัจจัยข้อใดบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรศึกษาว่าปัจจัยข้อใดบ้าง

2.3 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนแนวทางในการการมีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของ

กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(3), 77-91.

ธวัช วราสุนันท์ และ โชติ บดีรัฐ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล

ตำบลบางระกำเมืองใหม่ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(2), 52-62.

- นราศักดิ์ ทองเกตุ. (2564). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารพุทธมอค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวฤทธิกลิตาราม*, 6(2), 116-126.
- พรรณี บุมิ และพิชิต รัชตพิบูลภพ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบไลไทรมา อำเภอมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(3), 86-94.
- พระธวัชชัย สนธิธมโม (วรรณานิน). (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาวิระชาติ โปธา. (2562). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 14(48), 59-69.
- ภัทรวรรณ วรเสฏฐ์จุฑากร. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 (ตอนที่ 40 ก) หน้า 74*.
- วิยาณี ลาลอง. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนสามปีของเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอมืองจังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).
- ศราวดี ดาวกรแก้ว. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน:กรณีศึกษาเขตประเวศกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(37), 80-93.
- องค์การบริหารส่วนตำบลรอบมือง. (2564). *การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบมืองตำบลรอบมือง อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด*. สืบค้น 28 กันยายน 2565. จาก <http://www.Robmuang101.go.th/index.htm>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลรอบมือง. (2565). *จำนวนประชากรในตำบล*. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2565. จาก <http://www.robmuang101.go.th>.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. NewYork: Harper and Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพ
การปฏิบัติงานของพนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร
และสวนอุตสาหกรรมโรจนะ อยุธยา

THE RELATIONSHIP BETWEEN COMPETENCY DEVELOPMENT OF HUMAN
RESOURCE AND EMPLOYEE PERFORMANCE EFFICIENCY IN NAVA NAKORN
INDUSTRIAL ZONE AND ROJANA INDUSTRIAL PARK AYUTTHAYA

ทิพานัน ชะเอมไทย^{1*} พันณิตา หมางาม² ศิราพร สาดบางเคียน³

อภิสร่า สีเงิน⁴ รัตนา สีดี⁵

Thiphanan Chaemthai¹ Pannita Hmaingam² Siraporn Sadbangkian³

Apisara Seengoen⁴ Rattana Seedee⁵

^{1,2,3,4} หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

⁵ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

^{1,2,3,4} Bachelor of Business Administration, Faculty of Management Sciences,

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

⁵ Faculty of Management Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน (2) เปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (3) ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ เก็บรวบรวมข้อมูลจาก พนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและสวนอุตสาหกรรมโรจนะ อยุธยา จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ และด้านการบริหารความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ในส่วนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงาน ด้านความรู้ในงาน และด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ และประสบการณ์การทำงาน ไม่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่ เพศ ระดับ

* E-mail: thiphanan.cha@vru.ac.th ¹ pannita.hmai@vru.ac.th ² siraporn.sad@vru.ac.th ³ apisara.see@vru.ac.th ⁴ rattana@vru.ac.th ⁵

การศึกษา และตำแหน่งงาน มีประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย และด้านการคิดอย่างมีตรรกะ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ, ทรัพยากรมนุษย์, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ABSTRACT

This article aimed to study (1) the competency development of human resources and employee performance efficiency; (2) the comparison of operational efficiency classified by demographic factors, and (3) the competency development of human resources affects employee performance efficiency. This research is quantitative. The tools used for collecting data include the distribution of online questionnaires, which was obtained from 400 employees in Nava Nakorn Industrial Zone and Rojana Industrial Park, Ayutthaya. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, T-Test, one-way analysis of variance, and multiple regression analysis.

The results of the study found that the development of human resource performance overall, the average was at a high level, and when analyzing each aspect, it was found that people with various skills in logical thinking and risk management averaged at a high level. In terms of overall operational efficiency, it was averaged at a high level. When analyzing each aspect, it was found that compliance with work requirements, knowledge of work, and work on schedule were average on a high level.

A comparison of different demographic factors has shown that employee performance efficiency is classified by personal factors, age, and work experience with no difference. While gender, education level, and job position all affect employee performance efficiency at a statistically significant level of 0.05.

The competency development of human resources that affects employee performance efficiency includes risk management, people with various skills, and logical thinking. The regression coefficient of the competency development of human resources forecasting in all 3 areas was able to predict employee performance efficiency by 59% with a statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Competency Development, Human Resources, Performance Efficiency

บทนำ

เนื่องจากในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ องค์การธุรกิจจำเป็นต้องมีการปรับตัวทางด้านธุรกิจ และให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ในองค์การมากยิ่งขึ้น จึงนำไปสู่การวางแผนกำหนดนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยที่มีความต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานของประเทศให้มุ่งต่อยอดผลสัมฤทธิ์ของแผน ที่สอดคล้องเชื่อมโยงและรองรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกันไปตลอด 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560-2579) โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของ

ประเทศ การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และสอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มีวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่กำหนดขึ้นให้ทันโลกในยุคศตวรรษที่ 21 โดยมีหลักการในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมเพื่อให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ (ธาดา ราชกิจ, 2562) แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีและการใช้ความรู้เป็นพื้นฐานการพัฒนา ทำให้ประเทศต้องเร่งเตรียมความพร้อมทั้งการสร้างระบบกลไกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถปรับตัวก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างเท่าทันและรวดเร็ว เป็นรากฐานที่เข้มแข็งมั่นคงในการเสริมสร้างสมรรถนะและขีดความสามารถในการ แข่งขันของประเทศอีกทั้งการดำเนินการพัฒนากำลังคนถือว่เป็นนโยบายหลักของประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนากำลังคนภาคอุตสาหกรรม เพื่อรองรับอุตสาหกรรมในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ส่งผลให้องค์กรทุกแห่งต้องตื่นตัวและพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อเตรียมความพร้อมมากขึ้น

ประเทศไทย 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ ตัวแบบพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (ธนิต โสรัตน์, 2559) ก่อนจะเป็น ประเทศไทย 4.0 ใน ยุคแรก ๆ ประเทศไทย 1.0 เน้นด้านการเกษตร เช่น ผลิตและขาย สินค้าทางการเกษตร ประเทศไทย 2.0 เน้นด้านอุตสาหกรรมเบา เช่น เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เป็นต้น ปัจจุบัน ประเทศไทย 3.0 เป็นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก การผลิตและขาย ส่งออกเหล็ก รถยนต์ กลั่น น้ำมัน ก๊าซ ธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ประเทศไทย 4.0 โดยเน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมจึงต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต เน้นการใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่จะขับเคลื่อนประเทศสู่จุดหมาย ความท้าทายในการทำงานของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลขององค์กรทรัพยากรมนุษย์ต้องพัฒนาทักษะต่าง ๆ ทั้งในเชิงการเพิ่มทักษะใหม่ที่จำเป็น (Reskill) และการเสริมทักษะใหม่ (Upskill) เป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาเป็นอันดับแรก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรด้านอื่น ๆ ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา อาทิเช่น การเตรียมความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการทำงาน วัฒนธรรมการเชื่อมโยงระหว่างโลกการทำงานและโลกส่วนตัว สังคมของการมีส่วนร่วมของทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ยุค 4.0 ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ การเก็บรักษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถตอบสนองกับโลกที่เปลี่ยนเป็นยุคดิจิทัล สิ่งเหล่านี้คือกุญแจสำคัญที่จะช่วยสร้างระบบทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (ประคอง สุคนธจิตต์, 2562)

การกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาองค์กรและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการและการผลิตที่มีผลผลิตเพิ่มตรงตามความต้องการของลูกค้า และมีกำไรรวมถึงความพร้อมในการบริหารการผลิต การสรรหาบุคลากรให้มีคุณสมบัติเพียงพอต่อการพัฒนา และมีปริมาณมากพอ ย่อมจะมีผลต่อการพัฒนาองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการ หากการบริหารการผลิตไม่มีประสิทธิภาพพอ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ไม่เหมาะสมและเพียงพอต่อคุณสมบัติในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ย่อมจะเป็นปัญหาต่อทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรนั้น ๆ ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อที่จะพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะคุณภาพของบุคลากรนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ซึ่งหน่วยงานทรัพยากรมนุษย์จะต้องดูแลฝึกอบรมและพัฒนาให้บุคลากรได้รับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่จะเป็นพลังเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพร้อมจะปฏิบัติงานที่ท้าทายความรู้ ความสามารถ สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรมากยิ่งขึ้น (วิลาวรรณ รพีพิศาล, 2554)

สวนอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นสวนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของประเทศแห่งหนึ่งที่มีองค์กรผู้ผลิตจำนวนมากตั้งอยู่ มีมูลค่าเงินลงทุนสูงถึง 619,621.28 ล้านบาท (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา, 2561) นิคมอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี เป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกของประเทศ ที่มีพื้นที่มากกว่า 6,485 ไร่ โดยจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยภายใต้ชื่อ บริษัท นวนคร จำกัด (มหาชน) ด้วยทุนจดทะเบียน 2,048,254,862 บาท ปัจจุบันบริษัท นวนคร จำกัด (มหาชน) เป็นที่ยอมรับของทั้งนักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศ ซึ่งมีบริษัทรวมกันอยู่ภายในโครงการมากกว่า 203 บริษัท นิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้สามารถรองรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอันส่งผลถึงการพัฒนาประเทศ ด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจของทั้งสองอุตสาหกรรมจึงมีส่วนในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตภาคอุตสาหกรรมของประเทศและมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก โดยปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตของอุตสาหกรรมก็คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ซึ่งการที่จะได้มาซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและความสามารถในการทำงานให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพแล้วล้วนต้องอาศัยการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์

บทความนี้นำเสนอการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมโรจนะ อยุธยา เพื่อจะนำผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลและแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและสวนอุตสาหกรรมโรจนะ อยุธยา เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามหลักของ W.G. Cochran (1953) กำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้วิธีคำนวณตามสูตร ดังนี้

$$\text{จากสูตร} \quad n = \frac{P(1-P)z^2}{e^2}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการ (0.5)

z = ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ z มีค่าเท่ากับ 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ มีค่า = 0.05

$$\text{แทนค่าในสูตร} \quad n = \frac{0.5(1-0.5)1.96^2}{0.05^2}$$

$$n = 384.16$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลเท่ากับ 385 คน และเพื่อให้ข้อมูลเกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และป้องกันความไม่ครบถ้วนและความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 400 คน แล้วจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ตลอดจนภาษาและถ้อยคำที่เหมาะสมของแต่ละข้อคำถาม เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นรายข้อ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาให้ คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อมั่นใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่มั่นใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ให้คะแนน -1 เมื่อมั่นใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

จากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

$$\text{จากสูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ เกณฑ์การให้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามรายข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC) จะต้องมีความตั้งแต่ 0.50 - 1.00 คะแนน แสดงว่าข้อคำถามมีเนื้อหาตรงตามที่ต้องการวัดสามารถนำมาใช้ในแบบสอบถามได้ แต่ถ้าค่า IOC น้อยกว่า 0.5 คะแนน จะจัดอยู่ในเกณฑ์ที่เนื้อหาไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จะต้องแก้ไขและปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือตัดข้อคำถามดังกล่าวออกและงานวิจัยในครั้งนี้ผลสรุปออกมาได้ค่า IOC เท่ากับ 0.947

2.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทำการทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจและตรวจสอบการเรียงลำดับเนื้อหาของแบบสอบถาม จากนั้นนำผลมาจากแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ว่าแต่ละข้อคำถามมีความสอดคล้องกันหรือไม่ โดยระดับค่าแอลฟาที่ยอมรับได้ต้องอยู่ในระดับ 0.7 ขึ้นไป ในการหาความเชื่อมั่นได้ใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$a = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

a = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n = จำนวนข้อในแบบสอบถาม

S_i^2 = ความแปรปรวนของแบบสอบถามเป็นรายข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของแบบสอบถามในภาพรวม

โดยแบบสอบถามของผู้วิจัยได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.947 ซึ่งมากกว่า 0.7 จึงถือได้ว่าแบบสอบถามมีค่าคำถามที่ต้องการวัดชัดเจนและเหมาะสมสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยรวบรวมจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน โดยเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการการพัฒนามรรธนะของทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย ผู้มีทักษะ หลากหลาย การคิดอย่างมีตรรกะ การบริหารความเสี่ยง คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบ Likert scale โดยเป็นการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval scale) จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานประกอบด้วยคุณภาพ ปริมาณงาน ความรู้ในงาน การทำงานได้ตามกำหนดเวลา การปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบ Likert scale โดยเป็นการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval scale) จำนวน 20 ข้อ

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน
 - 3.1.1 เพศแตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน
 - 3.1.2 อายุแตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน
 - 3.1.3 ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน
 - 3.1.4 ตำแหน่งงานแตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน
 - 3.1.5 ประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน
- 3.2 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน
 - 3.2.1 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ด้านผู้มีทักษะหลากหลายมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน
 - 3.2.2 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ด้านการคิดอย่างมีตรรกะมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน
 - 3.2.3 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริหารความเสี่ยงมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน จำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลมีแหล่งที่มาของข้อมูล หลังจากรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้เรียบร้อยแล้ว ผู้ทำการวิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบข้อมูล (Editing) โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และทำการแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก และนำมาลงรหัสเพื่อประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปด้านการจัดการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีลำดับขั้นการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อใช้อธิบายลักษณะข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย การคำนวณร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานซึ่งทำการวิเคราะห์หาอิทธิพลของตัวแปรโดยใช้สถิติ

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน พนักงาน ใช้สถิติ T-test ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม เพื่อทดสอบความแตกต่างของตัวแปร ถ้าพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่น 95% จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่เพื่อดูว่าคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธี Fisher's Least Significant Differences (LSD)

สมมติฐานที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ใช้สถิติ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงระดับคะแนนของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ออยุธยา เพื่ออธิบายตัวแปรตามความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

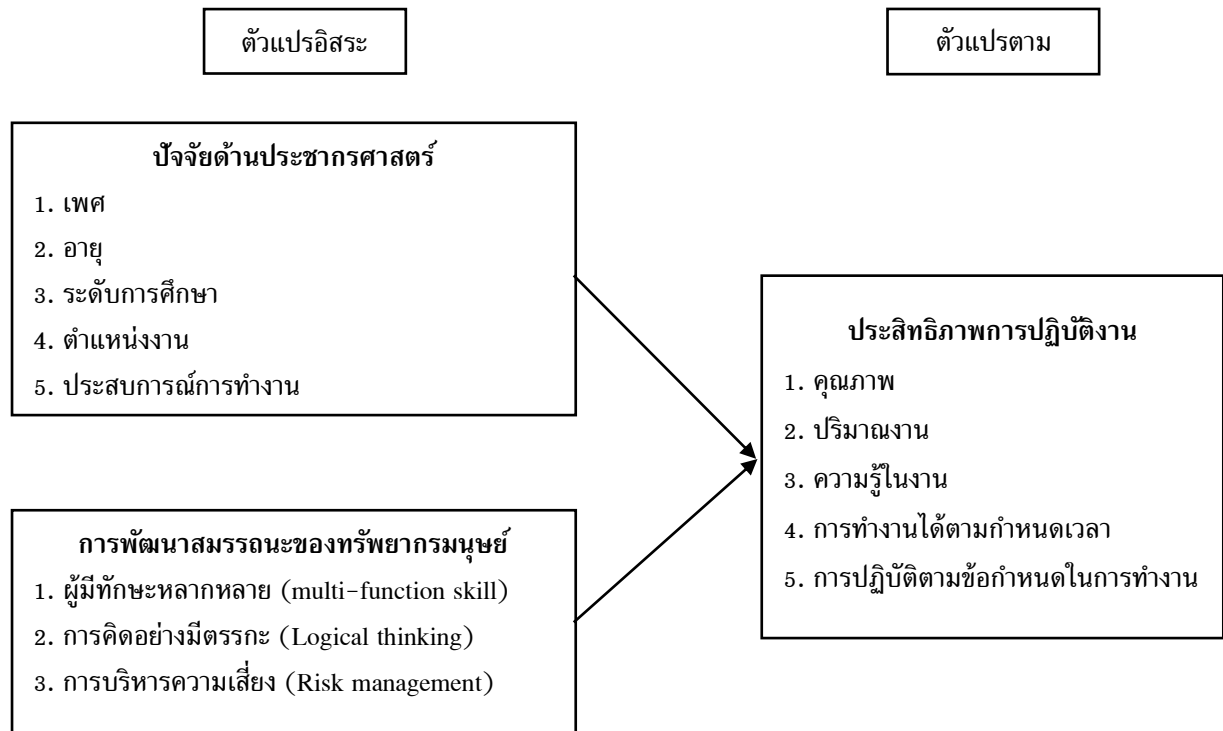
$$\begin{aligned}
 \text{สูตร อันตรภาคชั้นของความกว้าง} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5-1}{5} \\
 &= 0.80
 \end{aligned}$$

จากการพิจารณาค่าอันตรภาคชั้น สามารถแบ่งระดับคะแนนเฉลี่ยของอันตรภาคชั้นได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแปลค่าระดับค่าเฉลี่ยตามอันตรภาคชั้น

ระดับความคิดเห็น	คะแนนคำถาม	ระดับค่าเฉลี่ย
มากที่สุด	4.21-5.00	มากที่สุด
มาก	3.41-4.20	มาก
ปานกลาง	2.61-3.40	ปานกลาง
น้อย	1.81-2.60	น้อย
น้อยที่สุด	1.00-1.80	น้อยที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

1.1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพนักงานเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 20-30 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 เป็นพนักงานระดับปฏิบัติงาน จำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 85.5 และมีประสบการณ์การทำงานสูงสุดอยู่ที่ 4-6 ปี กับ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.8

1.2 การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

ค่าเฉลี่ยโดยรวมของการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านก็พบว่า ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย กับ ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเท่ากัน 3.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 และ 0.64 ตามลำดับ รองลงมาเป็นด้านการบริหารความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์	Mean	S.D.	ระดับค่าเฉลี่ย
1. ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย	3.85	0.62	มาก
2. ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ	3.85	0.64	มาก
3. ด้านการบริหารความเสี่ยง	3.80	0.65	มาก
รวม	3.83	0.55	มาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานอยู่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด 3.90 รองลงมาเป็นด้านความรู้ในงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และด้านคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 น้อยที่สุดคือด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	Mean	S.D.	ระดับค่าเฉลี่ย
1. ด้านคุณภาพ	3.76	0.64	มาก
2. ด้านปริมาณงาน	3.75	0.62	มาก
3. ด้านความรู้ในงาน	3.86	0.58	มาก
4. ด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลา	3.77	0.61	มาก
5. ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงาน	3.90	0.58	มาก
รวม	3.81	0.52	มาก

2. การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติ Independent Sample T-test ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับความ

เชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเพศชายและเพศหญิงมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน
จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	Mean	S.D.	t	Sig.
ชาย	184	3.88	0.52	2.75	0.006*
หญิง	216	3.74	0.51		

Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามอายุ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน
จำแนกตามอายุ

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	0.95	3	0.32	1.1	0.32
Within Groups	1.06.49	396	0.27	8	
Total	107.44	399			

Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้น จึงต้องนำไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) โดยการใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบรายคู่ (LSD) พบว่า ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันมากที่สุด รองลงมาเป็นระดับการศึกษาปริญญาตรี มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช. และอนุปริญญา/ปวส. ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน
จำแนกตามระดับการศึกษา

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	5.35	3	1.79	6.92	.000*
Within Groups	102.09	396	0.26		
Total	107.44	399			

Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามตำแหน่งงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนั้น จึงนำไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) โดยการใช้การทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบว่า ผู้บริหารระดับสูงมีค่าเฉลี่ยปัจจัยด้าน

ประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันมากที่สุด รองลงมาเป็นหัวหน้างาน ผู้จัดการ และพนักงานระดับปฏิบัติงาน ตามลำดับ

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่งงาน

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	3.91	3	1.31	4.99	0.002*
Within Groups	103.53	396	0.26		
Total	107.44	399			

Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกันจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

Model (แหล่งความแปรปรวน)	Sum of Squares (ผลรวมกำลังสอง)	DF (องศาความเป็นอิสระ)	Mean Square (ค่าเฉลี่ยกำลังสอง)	F	Sig.
Between Groups	1.36	3	0.45	1.69	0.17
Within Groups	106.08	396	0.27		
Total	107.44	399			

Sig. $\leq$ 0.05

3. การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน

ตารางที่ 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน

Model	R	R ²	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
			B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.77 ^a	0.59	1.01	0.12	—	8.48	0.000*
ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย			0.26	0.04	0.31	7.12	0.000*
ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ			0.14	0.04	0.18	3.53	0.000*
ด้านการบริหารความเสี่ยง			0.33	0.03	0.42	9.65	0.000*

Sig. $\leq$ 0.05

จากตารางที่ 9 พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุด คือ ด้านการบริหารความเสี่ยง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.33 รองลงมาเป็นด้านผู้มีทักษะหลากหลาย มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.26 และด้านการคิดอย่างมีตรรกะ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.14 ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชนได้ร้อยละ 59.00

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการพัฒนาศรรณะของทรัพยากรมนุษย์มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเอกชน ทั้งด้านคุณภาพ ด้านปริมาณงาน ด้านความรู้ในงาน ด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลา และด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงาน ผลการทดสอบยอมรับสมมติฐาน ($\text{Sig.} \leq 0.05$)

อภิปรายผล

การพัฒนาศรรณะของทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่า การพัฒนาศรรณะของทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับค่าเฉลี่ยมาก เรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ และด้านการบริหารความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีณย์ วัฒนา (2560) ศึกษาการพัฒนาศรรณะของทรัพยากรมนุษย์ 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไปสู่ประเทศไทย 4.0 พบว่า ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ สามารถอธิบายถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานได้

จากผลการวิจัยประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับค่าเฉลี่ยมาก เรียงอันดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงาน ด้านความรู้ในงาน ด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลา ด้านคุณภาพ และด้านปริมาณงาน ซึ่งได้สอดคล้องกับ นิมนวน ทองแสน และนพวรรณ พจน์พิศุทธิพงศ์ (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในองค์การให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติตามข้อกำหนด หรือขั้นตอนในการบริหารกระบวนการทำงานให้ตรงตามข้อกำหนดการทำงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และยังสอดคล้องกับ พิมพ์ลักษณ์ อยู่วัฒนา (2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนเครือข่ายบริการสาธารณะสุขจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การพัฒนาศรรณะของบุคลากรนับว่าเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการบริหารงานบุคคล เพราะการดำเนินงานขององค์การจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ รวมทั้งขั้นตอน วิธีการทำงานอย่างถ่องแท้ มีความชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสภาพแวดล้อมขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคลากรจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งจากสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ นโยบายระเบียบปฏิบัติ การขยายงาน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โครงสร้าง ฯลฯ และสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากไม่มีการพัฒนาบุคลากรในองค์การ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อองค์การได้ ความรู้เกี่ยวกับงาน (Job Knowledge) คือการที่ผู้ทำงานมีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนของคู่มือวิธีปฏิบัติงาน รวมทั้งการนำทักษะ เทคนิคต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นมาประยุกต์ใช้กับงานของตนเอง และงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างดีที่สุด ความร่วมมือกับผู้อื่น (Cooperation) คือ ผู้ทำงานมีความสามารถและเต็มใจทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ให้มีความช่วยเหลือระหว่างกันให้ความสนทนากับเพื่อนร่วมงาน สามัคคีกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน มีความคิดริเริ่ม (Creativity) คือ ผู้ทำงานมีความกระตือรือร้นในการใฝ่หาความรู้ทั้งในงานที่ทำและงานที่เกี่ยวข้อง กล้าเริ่มต้นงานใหม่ได้ด้วยตนเองและไม่กลัวที่จะดำเนินการด้วยตนเองสามารถแก้ปัญหาด้วยเหตุและผล และยังสอดคล้องกับ ผดุงชัย ภูพัฒน์ (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา พบว่า การทำงานได้ตามกำหนดเวลาทำให้งานสำเร็จและได้งานดี กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างเหมาะสมตามลักษณะของงาน มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้มีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น สามารถทำงานเสร็จและส่งมอบตรงกำหนด โดยไม่สิ้นเปลืองทุน ค่าใช้จ่าย พลังงาน และเวลา โดยมุ่งผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงตามเวลาและเป้าหมายหรือที่คาดหวังไว้เป็นหลัก และยังสอดคล้องกับ ณัฐธัญ ณัฏฐ (2545) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการเดินรถการรถไฟแห่งประเทศไทย พบว่า การกระทำของแต่ละบุคคลที่มีความพยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ ความสามารถและความพร้อมในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ทำให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างถูกต้อง และได้มาตรฐานงานตามที่ได้รับมอบหมาย สามารถปฏิบัติได้ทันตามกำหนดเวลา และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ด้วยความเป็นระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเกิดจากความขยัน ความรับผิดชอบและความเอาใจใส่ในงาน ด้วยความซื่อสัตย์ และภักดีต่อองค์กร และยัง

สอดคล้องกับ นลพรรณ บุญฤทธิ์ (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี พบว่า ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ และควรมีการวางแผนบริหารเวลาเพื่อให้ได้รับปริมาณตามเป้าหมายที่มีการกำหนดไว้ โดยงานที่ปฏิบัติมีปริมาณงานที่เหมาะสมและผลงานออกมานั้นสอดคล้องกับอัตราคนและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พบว่า เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน ที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ พิชาร์ตน์ นุ่มสวัสดิ์ (2561) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานแตกต่างกันและยังสอดคล้องกับ จุฑามาศ ปานสมบูรณ์ (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงานสายงานปฏิบัติการผลิตของบริษัท วงศ์ไพฑูรย์กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการทำงานที่ต่างกัน และยังสอดคล้องกับ ศรีณย์ วัฒนา (2560) ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไปสู่ประเทศไทย 4.0 พบว่า ตำแหน่งงานที่ต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่ต่างกัน ในขณะที่อายุ และประสบการณ์การทำงาน ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์ผดุง เลิศปรณธีรทัต (2562) ศึกษา ทักษะที่มีต่อการทำงานร่วมกับคนต่างถิ่นของประชากรที่มีงานทำในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เพศที่ต่างกัน ทำให้ทัศนคติที่มีต่อการทำงานร่วมกับคนต่างวัย และยังสอดคล้องกับ สุริรัตน์ คำชมภู (2563) ศึกษา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 23 พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันของประชากรที่มีงานทำในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย และด้านการคิดอย่างมีตรรกะมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานทรัพยากรบุคคล โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีณย์ วัฒนา (2560) ศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไปสู่ประเทศไทย 4.0 พบว่า การยกระดับทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะรอบด้าน ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ สามารถอธิบายถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานได้

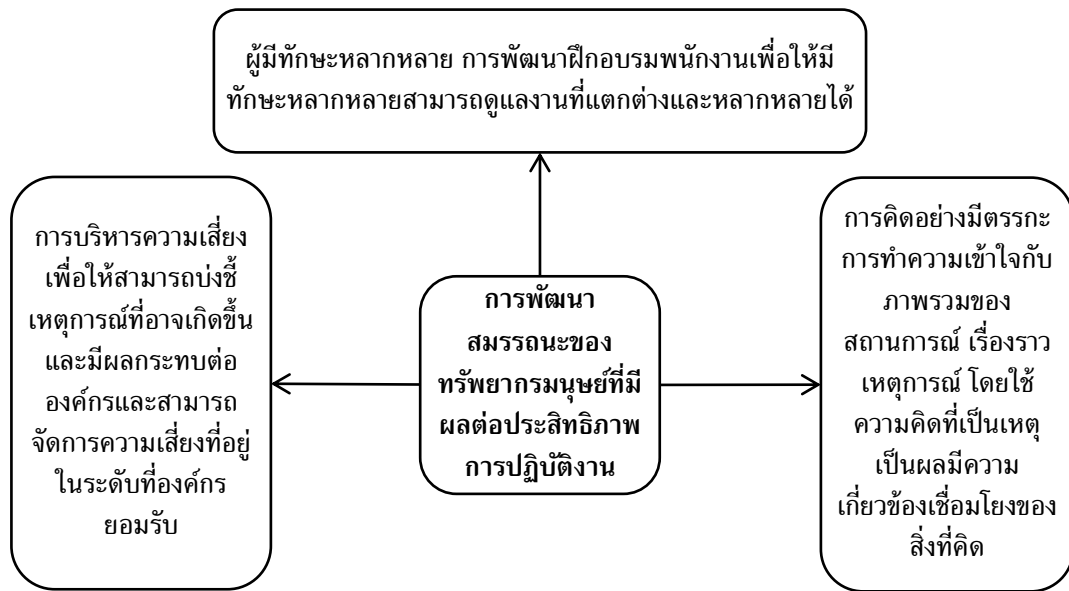
องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน สามารถจำแนกองค์ความรู้ใหม่ ได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ผู้มีทักษะหลากหลาย (Multi-Function Skill) หมายถึง การพัฒนาฝึกอบรมพนักงานเพื่อให้มีทักษะหลากหลาย สามารถดูแลงานที่แตกต่างและหลากหลายได้ การพัฒนาฝึกอบรมพนักงานเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยผ่านกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติของพนักงาน และปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร

2. การคิดอย่างมีตรรกะ (Logical Thinking) หมายถึง การทำความเข้าใจกับภาพรวมของสถานการณ์ เรื่องราว เหตุการณ์ โดยใช้ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของสิ่งที่คิด มีลำดับขั้นตอนของกระบวนการคิด

3. การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หมายถึง กระบวนการที่ปฏิบัติโดยคณะกรรมการ ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนในองค์กร เพื่อช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และดำเนินงาน โดยกระบวนการบริหารความเสี่ยงได้รับการออกแบบเพื่อให้สามารถบ่งชี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่องค์กร และสามารถจัดการความเสี่ยงที่อยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับ เพื่อให้ได้รับความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานพบว่า การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านก็พบว่า ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย กับ ด้านการคิดอย่างมีตรรกะ มีระดับค่าเฉลี่ยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 และ 0.64 รองลงมาเป็นด้านการบริหารความเสี่ยง มีระดับค่าเฉลี่ยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านก็พบว่า ด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 รองลงมาเป็นด้านความรู้ในงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 ด้านการทำงานได้ตามกำหนดเวลาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 และด้านคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 น้อยที่สุดคือด้านปริมาณงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62

การเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานที่ต่างกันจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า อายุ และประสบการณ์การทำงาน ไม่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่ เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงาน มีประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ได้แก่ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านผู้มีทักษะหลากหลาย และด้านการคิดอย่างมีตรรกะ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของการพยากรณ์ การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน สามารถทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานทรัพยากรบุคคลได้ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมโรจนะอยุธยา ควรพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ เพราะมีมาตรฐานให้ผู้บังคับบัญชาใช้วัดพนักงานแต่ละคนว่ามีความสามารถหรือทักษะเป็นพิเศษทางใด หรือยังขาดหรืออ่อนในด้านใด จำเป็นต้องพัฒนาอย่างไร ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์เป็นการช่วยกำหนดทิศ

ทางการพัฒนาพนักงานได้ตรงตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ใช้ความรู้ และทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จ ไม่เกิดปัญหา หรือมีความผิดพลาดน้อย และสามารถทำงานได้ตาม มาตรฐานของงานที่ได้กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ 3 ด้าน ซึ่งไม่ครอบคลุมการพัฒนา สมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด หากมีตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม อาจจะได้เห็นแง่มุมอื่นเพิ่มขึ้น ได้พบ ประเด็นใหม่ๆ เพื่อนำไปการวิจัยต่อไป

2.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์เท่านั้น ผู้วิจัยเสนอแนะให้ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบข้อมูลต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

2.3 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ระหว่างอุตสาหกรรมที่เจาะจง เพื่อ ศึกษาในแง่มุมอื่นๆ ให้เห็นข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ ปานสมบูรณ์. (2548). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงานสายงานปฏิบัติการผลิตของ บริษัท วงศ์ไพฑูรย์กรุ๊ป จำกัด (มหาชน). (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ณัฐธัญ ฤกษ์ธร. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานการเดินรถรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา).
- ธนิต โสรัตน์. (2559). เอกสารประกอบการบรรยายกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม 4.0 การปฏิวัติอุตสาหกรรม ใหม่แห่งอนาคต. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2564. จาก www.tanitsorot.com
- ธาดา ราชกิจ. (2562). นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มีวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่กำหนดขึ้นให้ทัน โลกในยุคศตวรรษที่ 21. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2564. จาก <https://ruscon.rus.ac.th/proceedings>.
- นลพรรณ บุญฤทธิ์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชลบุรี. (งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- นันทน ทอแสง และ นพวรรณ พจน์พิศุทธิพงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่ม ธุรกิจผลิตเครื่องสำอางในเขตจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 6(2), 121-132.
- ประคอง สุนทรจิตต์. (2562). ทรัพยากรมนุษย์ ยุค 4.0. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นายเรืออากาศ, 7, 18-28.
- ผดุงชัย ภูพัฒน์. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ใน สถานศึกษา. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- พิชารัตน์ นุ่มสวัสดิ์. (2561). ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มธุรกิจผลิตเครื่องสำอางใน เขตจังหวัดสมุทรปราการ. (งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย).
- พิมพ์ผดุง เลิศปกรณธีรทัต. (2562). ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับคนต่างถิ่นของประชากรที่มีงานทำในเขต กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- พิมพ์ลักษณ์ อยู่วัฒนา. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนเครือข่ายบริการสาธารณสุขจังหวัด สมุทรสงคราม. สมุทรสงคราม: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2554). ความรู้พื้นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิจิตรทัศนกิจ.

- ศรัณย์ วัฒนา. (2560). การพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไปสู่ประเทศไทย 4.0. (งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำหรับผู้บริหาร, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2561). รายงานความเคลื่อนไหวการลงทุนประจำเดือนเมษายน. สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2565. จาก <http://www.industry.go.th/Ayutthaya/index.php/activityreport/2561-1>.
- สุริรัตน์ คำชมภู. (2563). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 23. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). ประเทศไทย 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2564. จาก <https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/dwnt/mjgy/~edisp/uatucm282681.pdf>.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.

การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย ของเด็กปฐมวัย

MANIPULATIVE OF MOVEMENT ACTIVITIES AND RHYTHM WITH EQUIPMENT AFFECTING THE PHYSICAL DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD

เปรม ป้อมกระโทก^{1*} วีระยุทธ์ กองโชค² ประชา แสนปรังค³

Prem Pomkratok¹ Virayut Kongchok² Pracha Sanprang³

^{1,2,3} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

^{1,2,3} Faculty of Education, Pathumthani University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3-4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2562 โรงเรียนเปรมฤทัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ตำบลพะยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเลือกกลุ่มทดลอง คือ เด็กระดับปฐมวัยที่มีปัญหาการพัฒนาร่างกาย จำนวน 5 คน โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที รวมระยะเวลาทั้งหมด 12 ครั้ง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ 12 แผน และแบบทดสอบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยในแต่ละด้าน ได้แก่ 1) ด้านการทรงตัว จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการเดินจำนวน 5 ข้อ 3) ด้านการวิ่ง จำนวน 5 ข้อ และ 4) ด้านการกระโดด จำนวน 5 ข้อ รวม 20 ข้อ ใช้ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า หลังการทดลองการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการทรงตัวเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 2) ด้านการเดินเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการวิ่งเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก และ 4) ด้านการกระโดดเด็ก มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์, การพัฒนาร่างกาย, เด็กปฐมวัย

* E-mail address: pomkartok@hotmail.com ¹ virayut1251@gmail.com ² pracha5028@gmail.com ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to compare the physical development of early childhood children before and after the movement activities and the rhythm of the equipment. The samples used in this study were preschool children aged 3–4 years who were studying in Kindergarten 1, semester 2 of the 2019 academic year, Premruethai School Affiliated with office Private Education Promotion Commission study area Office of Education Phra Nakhon Si Ayutthaya Province District 1 Phayom Subdistrict Wang Noi District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The experimental group consisted of 5 preschool children with physical development problems using a specific randomized method, which is a group that has been organizing movement and rhythmic activities. The experimental group consisted of 5 preschool children by a specific randomized method. The group was given movement and rhythmic activities for the experimental period of 4 weeks, 3 days a week, 30 minutes per day for a total of 12 times. This research was a quasi-experimental research. The tools used for data collection were 12 plans for organizing movement activities and rhythms, and the physical development test of early childhood children in each aspect, namely 1) balance of 5 items. 2) 5 items of walking 3) Running in the number of 5 items and 4) The field of jumping, 5 items, total 20 items, used to test before and after the experiment. The statistics used to analyze the data were mean and standard deviation.

The result of the study found that: After the experiment, the movement activities and the rhythm of the equipment Children had higher physical development than before the experiment. When considering each aspect, it was found that 1) Children's balance had a high level of development, 2) Children's walking was at a moderate level, 3) Kids' running had a high level of development, and 4) jumping had a high level of development.

Keywords: Manipulative Movement and Rhythm Management, Physical Development, Early Childhood

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานของชีวิตเพราะการเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพในวันข้างหน้า จะต้องได้รับการปูพื้นฐานที่ดีมาตั้งแต่ปฐมวัย ดังที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กล่าวว่า สำหรับเด็กอายุ 2 – 3 ปี ประสพการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อันจะเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาทที่จะการทำกิจวัตรประจำวันหรือทำกิจกรรมต่างๆ การนอนหลับพักผ่อน ตลอดจนการดูแลสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของตนเอง ซึ่งประสพการณ์สำคัญที่ควรส่งเสริมได้แก่ การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะดนตรี การเล่นออกกำลังกลางแจ้งอย่างอิสระ การเคลื่อนไหวและการทรงตัว การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การวาด การเขียนขีด เขียน การปั้น การฉีกการตัดปะ การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย ของใช้ส่วนตัว และการรักษา ความปลอดภัย เป็นต้น (มณีรัตน์ ลีลา, 2563)

กล้ามเนื้อมัดใหญ่นั้น เปรียบเสมือนรากฐานสำคัญของระบบการเรียนรู้ทั้งหมดของเด็กปฐมวัย เพราะหากพื้นฐานทางร่างกายของเด็กไม่แข็งแรง ก็ยากที่ระบบการเรียนรู้ของร่างกายในส่วนต่างๆ ของเด็กจะทำงานได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในช่วงระยะแรกเกิดจนถึง 1 ขวบ จะเป็นช่วงที่ร่างกายกำลังได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน โดยจะมีการเสริมสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นขั้นบันได ซึ่งหากทักษะทางด้านใดด้านหนึ่งถูกพัฒนาข้ามขั้นตอนหรือพัฒนาได้อย่างไม่สมบูรณ์ อาจทำให้การพัฒนาโครงสร้างทักษะของร่างกายทางด้านอื่นทำงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาทักษะในระดับที่สูงขึ้นไปอีกด้วย และในช่วงวัย 1 – 3 ขวบ จะเป็นช่วงที่พัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่กำลังเริ่มต้น เราสามารถส่งเสริมโดยการให้เด็กเดินด้วยตัวเอง เพื่อให้เขาได้พัฒนากล้ามเนื้อที่ใช้ในการทรงตัว โดยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของแขนและขา เช่น การฝึกให้เด็กได้ปีนป่าย

ได้ตนเอง ได้ล้มเอง ซึ่งก็เป็นทักษะหนึ่งที่เด็กควรจะได้เรียนรู้ และได้ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่อย่างระมัดระวังในครั้งต่อไป (สุภาพรณ ศรีสุข, 2561)

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย มีผลเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ ของเด็กในวัยนี้อีกด้วย ซึ่งหากเด็กขาดการพัฒนาทักษะดังกล่าวในช่วงวัยที่พวกเขาต้องการจะทำให้พัฒนาการของพวกเขาล่าช้าไม่เป็นไปตามวัย ยกตัวอย่างเช่น เด็กวัย 6 ขวบ ยังเดินแล้วหกล้มง่าย และมีปัญหาด้านความสัมพันธ์ของร่างกายเคลื่อนไหวไม่คล่องแคล่ว อาจทำให้เป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมการเรียนรู้และการเล่นกีฬาร่วมกับเพื่อน ๆ จนส่งผลให้พฤติกรรมการเรียนรู้ด้อยลงและเกิดความท้อแท้หน่ายในการเรียน การเล่นและการทำกิจกรรมเหล่านี้มากที่สุด ดังนั้น การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายรวมทั้งจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กผ่านการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การเดิน การวิ่ง การกระโดดลักษณะต่าง ๆ นี้เป็นการช่วยส่งเสริมการเคลื่อนไหวร่างกายให้สัมพันธ์กันอย่างคล่องแคล่ว ในการวิจัยครั้งนี้ผู้จัดได้ใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ 2 ประเภทคือ การเคลื่อนไหวประกอบบทเพลง และการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ ซึ่งการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามจังหวะเพลงหรือการทำท่าทางประกอบเพลง สามารถเป็นได้ทั้งการทำท่าทางประกอบเพลงอย่างอิสระและการทำตามท่าทางประกอบเพลงตามตัวอย่าง เช่น เพลงกายบริหาร 20 จังหวะ เพลงเต้นระบำ เพลงพระอาทิตย์แฉ่ง เพลงมดตัวน้อยตัวนิด หรือเพลงตามสมัณิยม เป็นต้น (มณีนันท์ ลีลา, 2563)

ปัญหาพัฒนาการเด็กไทย เป็นประเด็นปัญหาที่ยังมีช่องว่างที่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญ ทั้งที่เป็นปัญหาสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของชีวิต โดยพบว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยหรือเด็กวัย 0-8 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่สมองกำลังมีการพัฒนาการในช่วง 3,000 วัน ที่ครอบคลุมถึงพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและการเคลื่อนไหว ซึ่งหลักฐานการวิจัยชี้ว่า เด็กที่ไม่ได้รับการแก้ไขพัฒนาการที่ผิดปกติตั้งแต่แรกจะเป็นภาระต่อสังคมในระยะยาวต่อไปด้วย ทั้งนี้ สถานการณ์ระดับสุขภาวะ การเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในไทยยังคงเป็นปัญหาอยู่มาก จากการสุ่มสำรวจ ปี 2560 พบว่า 1 ใน 4 ของเด็กทุกช่วงวัยมีพัฒนาการสงสัยว่าล่าช้า โดยพัฒนาการด้านที่ล่าช้าที่พบมากในเด็กปฐมวัย คือ พัฒนาการด้านภาษาและการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสติปัญญา (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2562) ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นทุกพื้นที่รวมทั้งเด็กปฐมวัยในโรงเรียนปรเมรุฑยก็มีสภาพเช่นนี้เกิดขึ้นด้วย แม้จะมีจำนวนไม่มากนักแต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่โรงเรียนจะละเลยไม่ได้

ด้วยความสำคัญพร้อมด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นปัญหาและมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัย และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมไปสู่การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา อันเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้มีประสิทธิภาพขึ้นต่อไป ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์มีผลต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยด้านการทรงตัว การเดิน การวิ่ง และการกระโดด ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ แตกต่างจากการออกกำลังกายทั่วไปเพราะเป็นการเคลื่อนไหวที่มีการนำอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ลูกบอล ริบบิ้น พู่เซียร์ และห่วงวงกลม เข้ามาประกอบในการทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายที่ดีขึ้นและเหมาะสมตามวัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนเปรมฤทัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 125 คน จาก 4 ห้องเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนเปรมฤทัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างมา 1 ห้องเรียน จากทั้งหมด 4 ห้องเรียน โดยเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง ห้องเรียนที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง ได้เด็กปฐมวัยจำนวน 26 คน สุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง โดยคัดเลือกคนที่มีปัญหาการพัฒนา ด้านร่างกายเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 5 คน ให้ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ร่วมกับเด็กในห้องเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1.1 แผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1/2 จำนวน 12 แผน

2.1.2 แบบทดสอบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการทรงตัว ด้านการเดิน ด้านการวิ่ง และด้านการกระโดด

2.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การสร้างแผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ด้านร่างกายของนักเรียนชั้นอนุบาล

1) ศึกษาทฤษฎี ตำรา เอกสาร คู่มือหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ของเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำแผน ประสิทธิภาพ และออกแบบการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรม เคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

2) สร้างแผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ จำนวน 12 แผน แล้วนำ แผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของการทำกิจกรรม

3) แก้ไขปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่มีต่อพัฒนาการ ด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4) นำแผนที่แก้ไขแล้วกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปใช้งานจริง ได้ค่า IOC = 1.00

5) นำแผนการจัดกิจกรรม ไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุ 3-4 ปี ที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง เพื่อความชัดเจนของขั้นตอนการจัดกิจกรรมในสภาพจริง

6) นำแผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ฉบับสมบูรณ์นำไปใช้กับกลุ่ม ตัวอย่าง ตามกำหนดการจัดกิจกรรมในการทดลอง

2.2.2 การสร้างแบบทดสอบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี ตำรา เอกสาร คู่มือหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ของเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแบบทดสอบ พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

- 2) สร้างแบบทดสอบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ทั้งหมด 4 ด้านๆ ละ 5 ข้อ รวมแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบ
- 3) แก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบ ให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 4) นำแบบทดสอบที่แก้ไขแล้วกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปใช้งานจริง
- 5) นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุ 3-4 ปี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบทดสอบ เท่ากับ 0.7959
- 6) นำแผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ฉบับสมบูรณ์นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ตามกำหนดการจัดกิจกรรมในการทดลอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้แบบวิจัย Single-Group Pretest-Protest Design มีลักษณะดังนี้

Pretest	Treatment	Posttest
O	X	O

ความหมายของสัญลักษณ์

O แทน การทดสอบ

X แทน การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

3.2 การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ทำการทดลองเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางการดำเนินการทดลอง

สัปดาห์ที่	ทดลองครั้งที่/วัน	อุปกรณ์ / เพลง	เวลา
1	1. วันจันทร์ 2. วันพุธ 3. วันศุกร์	พู่เชียร์ เพลง กายบริหาร 20 จังหวะ	10.10-10.30 น.
2	1. วันจันทร์ 2. วันพุธ 3. วันศุกร์	ห่วงวงกลม เพลง เต็มระบำ	10.10-10.30 น.
3	1. วันจันทร์ 2. วันพุธ 3. วันศุกร์	ริบบิ้น เพลง พระอาทิตย์แฉ่ง	10.10-10.30 น.
4	1. วันจันทร์ 2. วันพุธ 3. วันศุกร์	ลูกบอลสำหรับเด็ก เพลง มดตัวน้อยตัวนิด	10.10-10.30 น.

ในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ประกอบอุปกรณ์ เช่น พู่เชียร์ ริบบิ้น ลูกบอล และห่วงวงกลม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้น ได้แก่ ด้านการทรงตัว ด้านการเดิน ด้านการวิ่ง และด้านการกระโดด การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงท่าทางร่วมกับผู้อื่น และยังได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์จะเปิดเพลงให้เด็ก ๆ ทำท่าทางประกอบสัปดาห์ละ 1 เพลง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายให้กับเด็ก ทั้งนี้ครูมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน การเรียนรู้ของเด็กในการ

สร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อม จัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมสำหรับเด็กเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่มากขึ้น

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้แบบทดสอบพัฒนาการด้านร่างกาย แบ่งเป็น 4 ชุด ประกอบด้วย ชุดที่ 1 จำนวน 5 ข้อ ชุดที่ 2 จำนวน 5 ข้อ ชุดที่ 3 และชุดที่ 4 จำนวน 5 ข้อ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการทรงตัว จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการเดิน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการวิ่ง จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการกระโดด จำนวน 5 ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการทรงตัว

3 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้และทำได้ถูกต้อง

2 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้แต่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง

1 หมายถึง เด็กปฏิบัติไม่ได้หรือไม่ปฏิบัติเลย

ตอนที่ 2 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการเดิน

3 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้และทำได้ถูกต้อง

2 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้แต่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง

1 หมายถึง เด็กปฏิบัติไม่ได้หรือไม่ปฏิบัติเลย

ตอนที่ 3 พัฒนาการด้านร่างกาย ด้านการวิ่ง

3 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้และทำได้ถูกต้อง

2 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้แต่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง

1 หมายถึง เด็กปฏิบัติไม่ได้หรือไม่ปฏิบัติเลย

ตอนที่ 4 พัฒนาการด้านร่างกายด้านการกระโดด

3 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้และทำได้ถูกต้อง

2 หมายถึง เด็กปฏิบัติได้แต่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง

1 หมายถึง เด็กปฏิบัติไม่ได้หรือไม่ปฏิบัติเลย

ประยุกต์ใช้การแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนของ Bloom (1971) แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 2.34 – 3.00 หมายถึง อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.67 – 2.33 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.66 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย

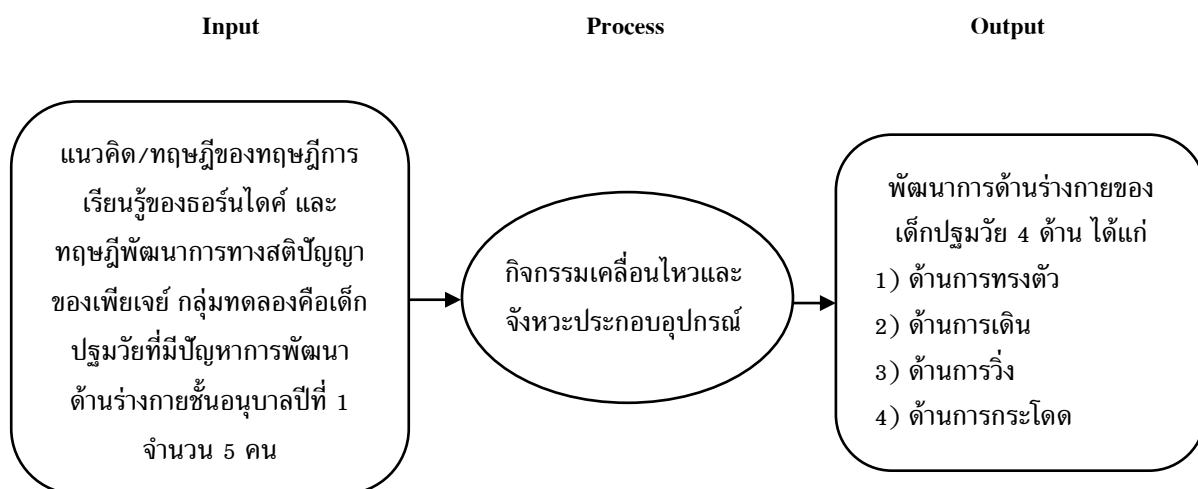
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยโดยรวมทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยเป็นรายด้านทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจ้ ประกอบด้วยการจัดเนื้อหาและกิจกรรมทางการเคลื่อนไหว โดยให้เด็กได้สัมผัสกับวัตถุต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราซึ่งจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ประกอบด้วยกิจกรรมทวงตัว การเดิน และการวิ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยโดยรวมทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์

พัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก ปฐมวัยโดยรวมทั้ง 4 ด้าน	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการทรงตัว	1.64	0.08	น้อย	2.80	0.20	มาก
2. ด้านการเดิน	1.76	0.26	ปานกลาง	2.72	0.17	มาก
3. ด้านการวิ่ง	1.84	0.08	ปานกลาง	2.80	0.00	มาก
4. ด้านการกระโดด	1.84	0.08	ปานกลาง	2.76	0.16	มาก
รวม	1.77	0.44	ปานกลาง	2.77	0.12	มาก

จากตารางที่ 2 พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.77$, S.D. = 0.44) หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.77$, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการทรงตัว ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.64$, S.D. = 0.08) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.20) 2) ด้านการเดิน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.76$, S.D. = 0.26) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 0.17) 3) ด้านการวิ่ง ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.84$, S.D. = 0.08) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมี

พัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.00) 4) ด้านการกระโดด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.84$, S.D. = 0.08) และหลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.16) แสดงว่า พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์โดยรวมเด็กมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านการทรงตัว โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.64$, S.D. = 0.08) หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. การยืนตรง ให้เด็กย่อเข่าเป็นเวลา 5 วินาที จากนั้นให้กลับมายืนตัวตรงเหมือนเดิม ก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.60$, S.D. = 0.54) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.44) 2. การยืนเขย่งปลายเท้า เป็นเวลา 5 วินาที ก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.80$, S.D. = 0.44) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.44) 3. การยืนในท่าตรง มือถือลูกบอลแขนเหยียดตรงทั้งสองข้าง จากนั้นบิดตัวไปทางซ้าย แล้วกลับมาในท่าตรง จากนั้นบิดตัวไปทางขวา แล้วกลับมายืนในท่าตรง 5 ครั้ง ก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 4. การยืนตัวตรง แล้วค่อยๆ ยกขาข้างใดข้างหนึ่ง เป็นเวลา 5 วินาที ก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.60$, S.D. = 0.54) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.40$, S.D. = 0.54) 5. การนั่งมือดันพื้นไว้ด้านหลัง แล้วยกขาขึ้นพร้อมกันทั้งสองข้าง เป็นเวลา 5 วินาที ก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.20$, S.D. = 0.44) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.20)

ด้านการเดิน โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.76$, S.D. = 0.26) หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. การเดินซิกแซ็กผ่านกรวยจราจรไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 2. การเดินต่อเท้าเป็นเส้นตรงไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.60$, S.D. = 0.54) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.44) 3. การเดินถอยหลังเป็นเส้นตรงไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.80$, S.D. = 0.44) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.20$, S.D. = 0.44) 4. การเดินทรงตัวบนสะพานแขวน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.40$, S.D. = 0.54) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$, S.D. = 0.54) 5. การเดินตามเส้นที่ครูกำหนดไปยังจุดหมายก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00)

ด้านการวิ่ง โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.84$, S.D. = 0.08) หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. การวิ่งอยู่กับที่ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.20$, S.D. = 0.44) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 2. การวิ่งไปข้างหน้าอ้อมกรวยฝั่งตรงข้ามแล้วกลับมาที่เดิม ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 3. การวิ่งซิกแซ็กผ่านกรวยจราจรไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 4. การวิ่งเก็บของจากฝั่งตรงข้ามแล้ววิ่งกลับมาที่เดิม ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 5. การวิ่งถอยหลังไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00)

ด้านการกระโดด โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.84$, S.D. = 0.08) หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. การกระโดดสลับขาอยู่กับที่ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 2. การกระโดดสองขาไปยังจุดหมายที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.80$, S.D. = 0.44) หลังการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$, S.D. = 0.54) 3. การกระโดดไปตามจุดที่กำหนด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 4. การกระโดดไปข้างหน้าและกระโดดถอยหลังก่อนการจัดกิจกรรม เด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.00$, S.D. = 0.00) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.00$, S.D. = 0.00) 5. การกระโดดข้ามสิ่งกีดขวาง ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.40$, S.D. = 0.54) หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.20$, S.D. = 0.44)

อภิปรายผล

การศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ พบว่า ก่อนการทดลองจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1. ด้านการทรงตัว ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง 2. ด้านการเดิน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 3. ด้านการวิ่ง ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 4. ด้านการกระโดด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อยและหลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมากแสดงว่าพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์โดยรวมเด็กมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายให้กับเด็กปฐมวัยได้มากที่สุดในเรื่องของความแข็งแรง ความคล่องแคล่วว่องไว ทำให้อวัยวะส่วนต่างๆ ทำงานสัมพันธ์กันได้อย่างดีส่งผลที่ดีต่อบุคลิกภาพของเด็กที่ดีในอนาคต ดังที่ ธีระวิวัฒน์ แซ่หลี (2558) กล่าวว่า ความสำคัญและกลไกการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่ มีความสำคัญมากในการเคลื่อนไหวร่างกายในชีวิตประจำวัน เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดดการทรงตัว เป็นต้น ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อจะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญเติบโต เช่น เมื่อนักเรียนโตขึ้นก็จะมีความสามารถในการควบคุมกล้ามเนื้อหรืออวัยวะต่างๆ ได้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา เพ็ชรตะกั่ว (2557) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ เพื่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ มีพัฒนาการด้านร่างกาย หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ นอกจากนี้กิจกรรมยังส่งผลทำให้เด็กมีพัฒนาการในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยทั้งชายและหญิง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ ที่เน้นการเรียนรู้ที่สำคัญด้วยกฎ 3 ประการ ได้แก่ 1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) คือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความพร้อมทั้งกายและใจ 2) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) เด็กจะเรียนรู้จากการกระทำซ้ำๆ กันหลาย ๆ ครั้ง เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ เด็กเกิดทักษะในแบบต่างๆ ซึ่งจะทำให้ระบบประสาทและกล้ามเนื้อทำงานประสานสัมพันธ์กันดี และ 3) กฎแห่งผล (Law of Effect) เด็กเรียนรู้ได้ดีขึ้นถ้าผลของการกระทำนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางที่ดี ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความสนใจ เกิดทักษะทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานและมีความพอใจ และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) (Piaget, 1952) ที่กล่าวว่า การให้เด็กได้สัมผัสวัตถุต่าง ๆ จะส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้โดยเฉพาะในเด็กปฐมวัย ซึ่งอาศัยการรับรู้เป็นสื่อในการกระตุ้นทางความคิดของเด็ก จำเป็นต้องให้เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหวและสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ทฤษฎีนี้เป็นประโยชน์ในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมทางการเคลื่อนไหว โดยให้เด็กได้สัมผัสกับวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราซึ่งจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่ง

ใหม่ ๆ ดังผลงานวิจัยของ จูติมาพร ชัยสมุทร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง ที่มีต่อความพร้อมในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนอรรณาลัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยความพร้อมในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ด้านการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ด้านการเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ ด้านคุณลักษณะของการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 หลังการทำกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง มีค่าสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และงานวิจัยของ มณีนรัตน์ ลีลา (2563) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยระดับชั้นบ้านสาธิต โดยการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่หลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ พบว่า ด้านการเดิน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการวิจัย 2.26 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 หลังการวิจัยมีคะแนนเฉลี่ย 2.96 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.19 ผลต่างค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.70 ด้านการวิ่ง มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการวิจัย 2.24 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 หลังการวิจัยมีคะแนนเฉลี่ย 2.98 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 ผลต่างค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.74 ด้านการกระโดด มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการวิจัย 2.62 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56 หลังการวิจัยมีคะแนนเฉลี่ย 2.96 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.19 ผลต่างค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.34 ค่าเฉลี่ยรวมก่อนการวิจัย มีคะแนนค่าเฉลี่ย 2.37 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56 หลังการวิจัยมีคะแนนเฉลี่ย 2.96 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.18 ผลต่างค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.59 แสดงว่า หลังจากทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะคะแนนความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยสูงขึ้น

ด้านการทรงตัว หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่าง เด็กปฐมวัยมีทักษะทางด้านการทรงตัวสูงขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเด็กจะเกิดการทรงตัวที่ดีขึ้นได้นั้น เป็นเพราะได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่ครูใช้การสังเกตจากสภาพจริงที่สามารซึ้ให้เห็นถึงความแตกต่าง ของพัฒนาการและความสามารถของเด็กแต่ละคน จึงช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาการทรงตัวของร่างกายได้เร็วขึ้น ซึ่งในระยะแรกของการจัดกิจกรรม จากการสังเกตการทรงตัวของเด็ก พบว่า เด็กสามารถเคลื่อนไหวประกอบประกอบอุปกรณ์ได้ แต่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง จึงใช้ผลจากการสังเกตไปปรับกิจกรรมโดยแนะนำวิธีการใช้อุปกรณ์เพิ่มเติม เพื่อที่จะให้เด็กเกิดความมั่นใจในการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ ทำให้เด็กได้ฝึกการทรงตัว มีการทรงตัวที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านการทรงตัวเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมนี้มีผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะในด้านของการทรงตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวีวรรณ แซ่หลี่ (2558) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยถึงปานกลางโดยใช้โปรแกรมการฝึกเพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็ก ควรได้รับการพัฒนาหรือได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายหรือเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านกายในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเหล่านี้ได้รับการพัฒนาการที่เหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

ด้านการเดิน หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีทักษะด้านการเดินสูงขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เด็กเกิดทักษะการเดินที่สูงขึ้นเพราะว่า เด็กได้รับการพัฒนาทักษะการเดินโดยการได้รับการฝึกฝนด้วยวิธีต่างๆ จากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ จึงมีผลทำให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางด้านการร่างกายสูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ส่งเสริมต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ดังที่ THE WONDER ADMIN (2562) ที่กล่าวไว้ว่า การเคลื่อนไหวประกอบเพลง (Music & Movement) คือ การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย แสดงเป็นท่าทางที่สอดคล้องกับจังหวะ ทำนอง และเสียงเพลง การเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ โดยมีการใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง จังหวะ และดนตรีมาใช้ประกอบการเคลื่อนไหว กิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายในส่วนของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน ขา และลำตัว

ด้านการวิ่ง หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างเด็กมีทักษะทางด้านการวิ่งสูงขึ้นซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในการทำกิจกรรม ต้องใช้อุปกรณ์ต่างๆ อย่างถูกวิธี ในช่วงสัปดาห์แรกเด็กบางคนไม่สามารถใช้อุปกรณ์ในการประกอบการเคลื่อนไหวได้ ส่งผลให้เด็กบางคนไม่

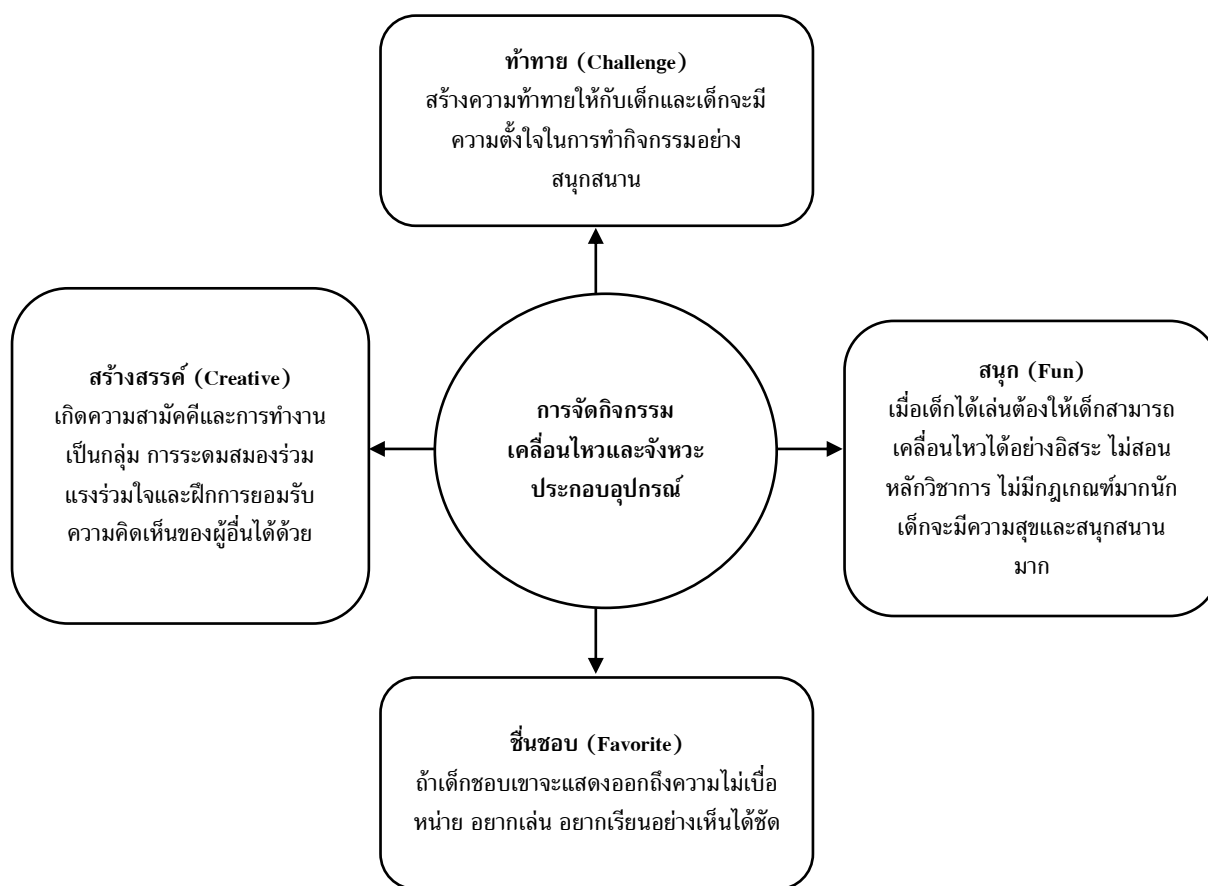
อยากทำกิจกรรม เกิดความไม่มั่นใจในการทำกิจกรรม ครูจะเข้าไปแนะนำวิธีการใช้อุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวที่ถูกวิธี จึงทำให้เด็กมีความสนใจที่จะทำกิจกรรมและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการพัฒนาด้านนี้ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอทำให้ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการของเด็กอยู่ในระดับปานกลาง จำเป็นที่ครูจะต้องฝึกให้กับเด็กอย่างถูกหลักวิธีและสม่ำเสมอเพื่อให้เด็กมีความสามารถในการวิ่งได้อย่างคล่องแคล่ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณกคร เจะเลาะ (2563) ได้ทำวิจัย เรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.87/85.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ผลการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ มีค่าเท่ากับ 0.73 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทักษะความเป็นผู้นำเพิ่ม 0.73 หรือคิดเป็นร้อยละ 73 และ 4) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ในภาพรวมอยู่ในระดับชอบมาก

ด้านการกระโดด พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกระโดดสลับขาอยู่กับที่ การกระโดดสองขาคู่ไปยังจุดหมายที่กำหนด การกระโดดไปตามจุดที่กำหนด การกระโดดไปข้างหน้าและกระโดดถอยหลังเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ส่วนการกระโดดข้ามสิ่งกีดขวางเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาด้านการกระโดดเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ให้มีความเจริญอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล เวสสวรรค์ และ ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ (2558) ได้ทำวิจัย เรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้แนวคิดการเดินเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีหลายประเภทสามารถนำมาเลือกใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กได้ โดยการเลือกเพลงและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความปลอดภัยและเหมาะสมกับกิจกรรมมาจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้เด็กได้ปฏิบัติจริงที่หลากหลาย กิจกรรมเหล่านี้สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากจะพัฒนาความสามารถทางกล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดียิ่งขึ้นแล้วยังช่วยให้เด็กมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ดังนี้

1. ท้าทาย (Challenge) การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ต้องมีความท้าทายกับเด็ก เพราะเมื่อครูมีเพลงหรือกิจกรรมที่จะใช้แล้วให้นักเรียนช่วยกันสร้างและหาอุปกรณ์ประกอบจังหวะด้วย จะยิ่งสร้างความท้าทายให้กับเด็กและเด็กจะมีความตั้งใจในการทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน
2. สนุก (Fun) การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยต้องสนุกและเล่นได้ทุกคน กิจกรรมต้องไม่รุนแรงหรือหนักเกินไป เมื่อเด็กได้เล่นต้องให้เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ ไม่สอนหลักวิชาการ ไม่มีกฎเกณฑ์มากนัก เด็กจะมีความสุขและสนุกสนานมาก
3. ชื่นชอบ (Favorite) การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ครูต้องหาเพลงหรือกิจกรรมที่เด็กมีความชื่นชอบในกิจกรรมนั้น ๆ เพราะถ้าเด็กไม่ชอบเขาจะแสดงออกถึงความเบื่อหน่าย ไม่อยากเล่น ไม่อยากเรียนอย่างเห็นได้ชัด แม้จะเล่นก็เล่นอย่างไม่มีความสุข
4. สร้างสรรค์ (Creative) การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ควรให้เด็กได้คิดหาท่าทางการเคลื่อนไหวที่เขาสามารถทำได้ดีที่สุด เพราะหากทำตามที่เขาที่กำหนดอาจทำให้เด็กได้รับอุบัติเหตุ อีกทั้งเรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบจังหวะ ครูให้เด็กช่วยกันทำเป็นหมู่คณะ เพื่อสร้างความสามัคคีและการทำงานเป็นกลุ่ม การระดมสมองร่วมแรงร่วมใจและฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นได้ด้วย

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ โดยรวมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า 1) ด้านการทรงตัว ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านการเดิน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลังการจัด กิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการวิ่ง ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง หลัง การจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก 4) ด้านการกระโดด ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับ น้อย และหลังการจัดกิจกรรมเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก แสดงว่า พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนและ หลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์โดยรวมเด็กมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่า ลักษณะ พัฒนาการทางร่างกายของเด็กปฐมวัย พัฒนาการจะมีความก้าวหน้ามาก ทั้งพัฒนาการทางด้านการทรงตัว การเดิน การ วิ่ง และการกระโดด เด็กวัยนี้จะสามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายในการยืน การเดิน การวิ่ง และการกระโดด ได้ อย่างเสรี พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่จะมีความก้าวหน้ามากกว่ากล้ามเนื้อมัดเล็ก และจะสามารถใช้ส่วนต่างๆ ได้ดีขึ้นตาม อายุ เราจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล บางคนอาจช้า บางคนอาจเร็ว ซึ่งพัฒนาการทางร่างกายเป็น เครื่องมือชี้ความพร้อมในการดำรงชีวิตของเด็กได้ด้วย ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนา เด็กให้มีการพัฒนาด้านร่างกายอย่างต่อเนื่องจนเด็กได้รับการพัฒนาด้านร่างกายในทุกด้านอย่างสมส่วนให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ผู้บริหารควรมีนโยบายให้ครูมีบทบาทในการดูแลให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ มีการกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากทำกิจกรรม มีการให้แรงเสริมโดยการกล่าวคำชม เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจในการทำกิจกรรม
- 1.2 ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ครูได้เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ ที่เหมาะสม ปลอดภัย และมีจำนวนที่เพียงพอกับเด็ก

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

- 2.1 ด้านการวิ่ง การจัดกิจกรรมด้านการวิ่งผลการวิจัยพบว่าหลังการทดลองเด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายสูงกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ดังนั้นในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่มีต่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ครูควรนำมาใช้พัฒนาเด็กให้มากและบ่อย ๆ เนื่องจากการวิ่งเป็นการพัฒนาด้านร่างกายของเด็กได้เป็นอย่างดีอีกทั้งยังสร้างความแข็งแรง อดทนต่อความเหนื่อยและทำให้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ แข็งแรงอีกด้วย
- 2.2 ด้านการทรงตัว ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมด้านการทรงตัวทำให้เด็กมีการพัฒนาด้านร่างกายดีขึ้นมาจากการพัฒนาด้านการวิ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการพัฒนาร่างกายด้านการวิ่งจึงทำให้เด็กมีการพัฒนาดีขึ้นในระดับมากตามมาด้วย ดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมนี้ต่อเนื่องจากการวิ่งเพราะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาของเด็ที่ต่อเนื่องกัน
- 2.3 ด้านการเดิน ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมด้านการเดินสามารถทำให้เด็กมีการพัฒนาด้านร่างกายดีขึ้นมาจากการจัดกิจกรรมด้านการทรงตัว แสดงว่ากิจกรรมการเดินก็เป็นอีกวิธีที่จะสามารถสร้างเสริมพัฒนาการด้านร่างกายเด็กได้ และเด็กต้องเดินเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว ดังนั้นครูควรพาเด็กเดินบ่อย ๆ ไม่ควรนั่งและนอนอยู่แต่ในห้องเรียนทั้งวัน เป็นต้น
- 2.4 ด้านการกระโดด ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมด้านการกระโดดเป็นกิจกรรมที่เด็กมีการพัฒนาอยู่ในลำดับสุดท้ายแต่การพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามครูควรนำเด็กไปฝึกด้านการกระโดดบ่อย ๆ เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อของเด็ก เพื่อจะได้ทำให้เด็กสามารถกระโดดหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้ เพราะเป็นการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 ควรมีการศึกษาความสามารถของพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย โดยมีการเรียงลำดับความยากง่ายไปตามลำดับ
- 3.2 ควรมีการศึกษาความสามารถของพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ในสังกัดอื่น ๆ เช่น โรงเรียนที่สังกัดในหน่วยงานเอกชน โรงเรียนที่สังกัดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น
- 3.3 ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ ที่มีต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถทางความคิด พฤติกรรมทางสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เพ็ชรตะกั่ว. (2557). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 1(2), 134-139.
- จิตติมาพร ชัยสมุทร. (2556). ผลของการใช้กิจกรรมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อความพร้อมในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 โรงเรียนอัมมัลัย อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal (กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(3), 186-192.

- ณภคร เจาะละ. (2563). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาลักษณะ
ความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 3(8), 55-66.
- พรพิมล เวสวัตต์ และ ศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. (2558). ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้แนวคิดการเต้น
เชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 10(2), 63-
73.
- มณีนรัตน์ ลีลา. (2563). การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กปฐมวัยระดับชั้นบ้านสาธิต โดยการ
จัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ (รายงานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ระวีวรรณ แซ่หลี่. (2558). การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทาง
สติปัญญาในระดับเล็กน้อยถึงปานกลางโดยใช้โปรแกรมการฝึกเพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อมัดใหญ่. (วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาพิเศษ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา).
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. (2562). แผนงานวิจัยการปฏิรูปสุขภาวะและการพัฒนาเด็กไทยใน
ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาพรณ ศรีสุข. (2561). กล้ามเนื้อมัดใหญ่ สำคัญอย่างไรต่อการเรียนรู้ของลูก. สืบค้น 16 สิงหาคม 2565. จาก
<https://www.truelookpanya.com/knowledge/content/69805/-blogparpres-par>.
- Bloom, Benjamin S., et al. (1971). *Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*.
New York: Mc Graw-Hill Book Company.
- Piaget, J. (1952). *The origin of intelligence in children*. New York: W.W. Norton.
- The Wonder Admin. (2562). *Music & Movement | การเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับเด็กปฐมวัย*. สืบค้น 20 ตุลาคม
2565. จาก <https://thewonderstudio.co/2019/03/12/musicmovement>.

ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย THE EFFECT OF GROUP MOVEMENT ACTIVITY MANAGEMENT FOR SOCIAL SKILL'S DEVELOPMENT OF EARLY CHILDHOOD

ณัฐกมล ระภาณุสิทธิ์^{1*} อธิพงษ์ เพชรสุทธิ² มานะ ปิยะวันเวช³

Natkamol Rapanusit¹ Atipong Phetsute² Mana Piyawonwech³

^{1,2,3} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

^{1,2,3} Faculty of Education Pathumthani University, Thailand

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย (2) ศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนสุเหร่าเขียว อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 20 คน ได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม และแบบบันทึกการสังเกตพัฒนาทักษะทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ได้แผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่ใช้ในการพัฒนาทักษะทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ รวมมีกิจกรรมทั้งหมด 12 กิจกรรม ใช้เวลา 4 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันๆ ละ 30 นาที เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่มีความเหมาะสม สามารถนำมาไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ เด็กมีทักษะทางสังคมหลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะทางสังคม, เด็กปฐมวัย, กิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

* E-mail address: natkamol.r@ptu.ac.th¹, Atipong.p@ptu.ac.th² mana.p@ptu.ac.th³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) design group movement activities to develop early childhood social skills, (2) study social skills of early childhood before and after group movement activities. The sample group was preschool children studying in Kindergarten Year 2, Semester 2, Academic Year 2020, Surao Khiao School. Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province Twenty people were obtained using a specific random method. The duration of the experiment was 4 weeks, 3 days a week, 30 minutes per day. This research was a quasi-experimental study. The tools used for data collection were the research tools, including the group movement activity plan and the observation log form for developing early childhood social skills. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation.

The result of the study found that: A group movement activity plan was developed that was used to develop social skills in three areas: helping others, working with others, and taking responsibility for duties, there were 12 activities, lasting 4 weeks, 3 days each, 30 minutes each. It was an appropriate group movement activity that could be used to organize activities to develop early childhood social skills.

The pre-experimental children who received group movement activities after the experiment were significantly higher than before the overall experiment. When considering each aspect, including helping others, working with others and taking responsibility for their duties, the children's social skills after the activities were higher than before in all aspects.

Keywords: The Development of Social Skills, Early Childhood, Group Movement Activities

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 การเตรียมความพร้อมกำลังคนทั้งด้านความรู้ทักษะ สมรรถนะที่จำเป็นให้สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีพลวัตและการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดน จึงเป็นความสำคัญจำเป็นเร่งด่วนที่ประเทศต้องเร่งดำเนินการเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาประชาชนของประเทศ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมด้วยการถ่ายทอดความรู้ เป็นกระบวนการฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งชีวิต (ณภกกร เจะเลาะ, 2562) ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม และคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2560)

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม ขณะเดียวกันเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สมองและร่างกายกำลังเจริญเติบโตซึ่งการเจริญเติบโตทางร่างกายจะปรากฏออกมาในลักษณะของสุขภาพอนามัยในด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกายโดยเด็ก 1-6 ปี จะมีความเจริญเติบโตทางร่างกายในระดับสูงซึ่งจะเป็นไปตามวัยของเด็ก เช่น เด็ก 4 ปี

จะสามารถเดินลงบันไดแบบสลับเท้าได้ดีกว่าเด็กอายุ 3 ปีและจะกระโดดด้วยเท้าข้างเดียวหรือในการกระโดดสลับเท้าเมื่ออายุ 5 ปีขึ้นไป ควรส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อใหญ่นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยธรรมชาติของเด็กชอบการเคลื่อนไหวมาตั้งแต่เกิดโดยไม่ได้รับการฝึกหัด เช่น การเดินไปมา การไขว่คว้า เป็นต้น การเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กจะเริ่มจากศีรษะไปยังส่วนเท้าจากลำตัวไปยังแขน มือ และนิ้วจากสะโพกไปขาจนกระทั่งถึงปลายเท้าการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่นี้จะนำไปสู่การควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและจะมีผลไปสู่พื้นฐานการเรียนรู้ขั้นต่อไปและในเด็กปฐมวัยไม่สามารถควบคุมร่างกายให้อยู่นิ่งได้ เด็กจึงมีการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเดิน วิ่ง กระโดด ปีนป่ายต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กเคลื่อนไหวนั้นมักจะใช้กล้ามเนื้อแขนขาและลำตัว ซึ่งความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สนองความต้องการ ความสนใจ ความปลอดภัย เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก โดยครูจะคอยเป็นผู้ชี้แนะสนับสนุน เรียนรู้ร่วมกับเด็ก และเด็กได้ลงมือปฏิบัติค้นพบด้วยตนเอง (ณกกร เจละละ, 2562)

สำหรับแนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามที่จะระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2560) กำหนดไว้ว่าควรจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการเหมาะสมกับอายุ และวุฒิภาวะของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือปฏิบัติเคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต สืบค้น ทดลอง คิดวางแผน ตัดสินใจ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็กการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย ควรจัดในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรีหรือกิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้งและกิจกรรมเกมการศึกษา โดยเฉพาะกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก-ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ และการวาดภาพ ซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย (วรรณิศา แสงโรจน์รุ่ง, 2557) ทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวันอื่น ๆ ด้อยกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกันด้วยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเบื้องต้น ช่วยให้เด็กมีโอกาสมีการพัฒนาทั้งในด้าน ความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกนึกในความสามารถของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของตัวเองตลอดจนในการที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทักษะการเคลื่อนไหว

การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่ม เป็นการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะการเคลื่อนไหวพื้นฐานด้านร่างกาย เช่น การเดิน วิ่ง กระโดด อย่างอิสระตามจินตนาการ โดยจัดกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน ซึ่งมีนิทาน เพลง คำคล้องจอง ปริศนาคำทาย รวมทั้งการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเคลื่อนไหว มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้หลากหลายไม่ซ้ำกันในแต่ละสัปดาห์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการวางแผนร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม และการกล้าแสดงออก โดยมีกระบวนการในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่มซึ่งมีลำดับขั้นตอนหลักสามขั้นตอนคือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุป การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวให้กับเด็กปฐมวัยนั้นส่วนมากครูผู้สอนจะเน้นให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ โดยใช้เครื่องเคาะจังหวะในการปฏิบัติตามคำสั่ง การปฏิบัติตามข้อตกลง การเป็นผู้นำ - ผู้ตาม และการนำเสนอหาเข้ามาสัมพันธ์โดยใช้บทเพลงหรือคำคล้องจองและจังหวะทำนอง ให้เด็กได้บริหารร่างกายเท่านั้น แต่การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มยังเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่สามารถเอื้อต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มให้กับเด็กปฐมวัย จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมเข้าไปในกิจกรรม ในขณะที่เด็กปฐมวัยทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม เพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดพฤติกรรม การช่วยเหลือ การให้ความร่วมมือ การเป็นผู้นำ-ผู้ตามที่ดีและการกล้าแสดงออก (วรรณภรณ์ มะลิรัตน์, 2554)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทักษะทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม โดยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลง ประกอบนิทาน ประกอบคำคล้องจองและประกอบปริศนาคำทาย ในการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่เหมาะสมให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยนำไปใช้ในการจัด

กิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัยทั้ง 3 ด้าน ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนสุเหร่าเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2 อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวนนักเรียน 41 คน จาก 2 ห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนสุเหร่าเขียว เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2 อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวนนักเรียน 20 คน จาก ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง 1 ห้องเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

2.2 แบบบันทึกการสังเกตพัฒนาทักษะทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

3.1.2 ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

3.1.3 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม จำนวน 12 แผน โดยเน้นทักษะทางสังคม ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการรับผิดชอบในหน้าที่

3.1.4 นำแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มและคู่มือการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับแผนการจัดกิจกรรมเกมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มจำนวน 3 ท่าน

3.1.5 นำแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำมาหาค่า IOC ได้เท่ากับ 1.00

3.2 การสร้างแบบบันทึกการสังเกตพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย การสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม และการบันทึก โดยศึกษาแบบสังเกต และนำมาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุม ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3.2.2 นำแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความสอดคล้องกับจุดประสงค์ จำนวน 3 ท่าน นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องได้เท่ากับ 0.67 - 1.00

3.2.3 นำแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดลองเดี่ยว (One Group Pretest Posttest Design) โดยการทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะการทดลองนี้

กลุ่มตัวอย่าง	ก่อนทำกิจกรรม	กิจกรรม	หลังทำกิจกรรม
E	T ₁	X	T ₁

ความหมายของสัญลักษณ์

E แทนกลุ่มตัวอย่าง

T₁ แทนการทดสอบพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง

T₁ แทนการทดสอบพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการทดลอง

X แทนการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

4.2 การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ทำการทดลองเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางการดำเนินการทดลอง

สัปดาห์	วัน	กิจกรรม	สื่อ/วัสดุอุปกรณ์	เวลา
1	วันจันทร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบเพลง	1. เพลง “ลมเพ ลมพัด” 2. ดอกไม้ชนิดต่าง ๆ 3. ริบบิ้น 4. ลูกโป่ง 5. ตุ๊กตา 6. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันพุธ	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบนิทาน	1. นิทาน “เมื่อได้ทะเล” 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากาก หมวกรูปสัตว์ 3. ริบบิ้นสีต่าง ๆ 4. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันศุกร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบ คำคล้องจอง	1. คำคล้องจอง “นกกระจอก นกกระเจิบ” 2. ชุดอุปกรณ์ประกอบอาหาร 3. ที่คาดศีรษะ หน้ากาก หมวกรูปนกชนิดต่าง ๆ 4. ชุดแต่งกาย 5. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
2	วันจันทร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบปริศนาคำทาย	1. ปริศนาคำทาย (ผึ้ง, ช้าง, ค้างคาว, เสือ, กระจ่าง) 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากากหมวกรูปสัตว์ต่าง ๆ 3. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันพุธ	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบเพลง	1. เพลง “มากินข้าวลี” 2. รูปภาพอาหาร 3. ที่คาดศีรษะรูปอาหารต่าง ๆ 4. ริบบิ้น 5. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันศุกร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบ คำคล้องจอง	1. คำคล้องจอง “ต้นไม้ที่รัก” 2. ที่คาดศีรษะต้นไม้ชนิดหน้ากาก 3. อุปกรณ์ปลูกต้นไม้ 4. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.

ตารางที่ 1 ตารางการดำเนินการทดลอง (ต่อ)

สัปดาห์	วัน	กิจกรรม	สื่อ/วัสดุอุปกรณ์	เวลา
3	วันจันทร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบเพลง	1. เพลง “ไอ้ทะเลแสนงาม” 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากากหมวกรูปสัตว์น้ำ ต่างๆ 3. ห่วงยาง 4. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันพุธ	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบปริศนาคำทาย	1. ปริศนาคำทาย (กบ, ปลา, นก, งู, แมว) 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากากหมวกรูปสัตว์ต่างๆ 3. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันศุกร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบนิทาน	1. นิทาน “กระต่ายกับเต่า” 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากาก หมวกรูปสัตว์ต่างๆ 3. หนังสือนิทาน 4. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
4	วันจันทร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบเพลง	1. เพลง “พระอาทิตย์ยิ้มแฉ่ง” 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากากหมวกรูปใบหน้า 3. รูปภาพ ก้อนเมฆ พระอาทิตย์ 4. ลูกโป่ง 5. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันพุธ	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบ คำคล้องจอง	1. คำคล้องจอง “แม่จ๋าเอ๋ย” 2. ที่คาดศีรษะรูปงู ชนิดหน้ากาต่าง ๆ 3. หนังสือนิทาน 4. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.
	วันศุกร์	การเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ประกอบเพลง	1. เพลง “เต่า เต่า เต่า มี 4 ขา” 2. ที่คาดศีรษะ หน้ากากหมวกรูปสัตว์ต่างๆ 3. รูปภาพ สัตว์ 4. หนังสือนิทาน 5. เครื่องเคาะจังหวะ	08.30 น. – 09.00 น.

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม
โดยมีการให้คะแนน ดังนี้

คะแนน 3 แทน เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสังคมมาก

คะแนน 2 แทน เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสังคมปานกลาง

คะแนน 1 แทน เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสังคมน้อย

มีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

2.34 – 3.00 แทน เด็กมีการพัฒนาทักษะทางสังคมในระดับมาก

1.67 – 2.33 แทน เด็กมีการพัฒนาทักษะทางสังคมในระดับปานกลาง

1.00 – 1.66 แทน เด็กมีการพัฒนาทักษะทางสังคมในระดับน้อย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลองผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ อิริคสัน (Erikson's Theory of Development) (Erikson, 1975) ฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst's Theory of development) และซัลลิแวน (Sullivan's A Social Interpersonal Theory of Development) ประกอบด้วยการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก

ปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบในหน้าที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า

1. การออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

การออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่เล่นร่วมกับผู้อื่น มีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ซึ่งการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีทั้งหมด 12 กิจกรรม โดยใช้ทดลองกับเด็กปฐมวัย 12 กิจกรรม เป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที และใช้ประเมินเด็ก 2 กิจกรรม ซึ่งจากผลการประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้

2. การศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลองเคลื่อนไหวแบบกลุ่มโดยรวม

การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น	1.40	0.45	น้อย	2.90	0.54	มาก
2. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น	1.20	0.45	น้อย	2.80	0.45	มาก
3. ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่	1.60	0.55	น้อย	2.80	0.45	มาก
รวม	1.40	0.48	น้อย	2.83	0.48	มาก

จากตารางที่ 2 การพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม โดยรวมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการทดลองเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 2. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 3. ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า

ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ก่อนการทดลองเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม โดยรวมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการทดลองเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. ช่วยเพื่อนเก็บของเล่นเมื่อเล่นเสร็จ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 2. รู้จักการแบ่งปันให้เพื่อนยืมวัสดุ

อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 3. ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาระหว่างการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม เด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 4. ช่วยพูดแนะนำวิธีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมให้แก่เพื่อนเมื่อเพื่อนไม่เข้าใจ เด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 5. ช่วยเหลือเพื่อเมื่อเพื่อนมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือ เด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก

ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ก่อนการทดลองเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม โดยรวมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการทดลองเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. เล่นของเล่น หรือใช้อุปกรณ์ร่วมกันกับผู้อื่นได้ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 2. ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนจนสำเร็จเรียบร้อย ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 3. มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 4. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 5. พูดสนับสุนนหรือให้กำลังใจเพื่อนขณะทำกิจกรรม ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก

ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ก่อนการทดลองเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม โดยรวมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 1. เก็บของเข้าที่ได้อย่างถูกต้อง เด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 2. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของห้องเรียน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 3. ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 4. เข้าใจในหน้าที่บทบาทตนในฐานะสมาชิกของห้องเรียน ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก 5. รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่กลุ่มได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ ก่อนการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายเป็นกลุ่มตามจังหวะเพลง ดนตรี คิดทำทางตามจินตนาการ มีการวางแผนร่วมกันภายในกลุ่ม การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายอย่างอิสระและความสนใจของเด็ก ที่ได้ใช้ทักษะทางสังคม ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่อย่างเต็มที่ ทำให้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนาได้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลนี้การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่ม ตลอดช่วงเวลาทดลอง 4 สัปดาห์ มีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นก่อนการจัดกิจกรรม และการทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อคะแนนทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณภรณ์ มะลิรัตน์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่ม ที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรม และระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่มของเด็กปฐมวัยมีระดับคะแนนทักษะทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือ ทักษะทางสังคมด้านการให้ความร่วมมือ ทักษะทางสังคม ทักษะทางสังคมด้านการเป็นผู้นำ ผู้ตาม และทักษะทางสังคมด้านการแสดงออก โดยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่มส่งผลต่อพัฒนาการทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือ ทักษะทางสังคมด้านการให้ความร่วมมือ ทักษะทางสังคมด้านการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ทักษะทางสังคมด้านการแสดงออก และผลการเปลี่ยนแปลง พบว่า คะแนนทักษะทางสังคมโดยรวม และรายด้านเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกช่วงสัปดาห์ แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่มสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยเพิ่มขึ้นได้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ซึ่งการสอนในแต่ละแผนเด็กจะได้รับการส่งเสริมทักษะทางสังคม 3 ด้าน คือ 1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น 2. ด้านการ

ทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ มาเป็นกิจกรรมในการจัดประสบการณ์ เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 แผน ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยรวม ก่อนการทดลองโดยรวมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับน้อย หลังการทดลองเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยด้านการช่วยเหลือผู้อื่นให้แก่เด็กได้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่ครูจัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลง เคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบนิทาน การเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบคำคล้องจอง และการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบปริศนาคำทาย ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ เก็บข้อมูลระหว่างดำเนินกิจกรรมทุกแผน และพบว่าเด็กสามารถร่วมกิจกรรมอย่างสนุกสนานและมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก อีกทั้งการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ที่หลากหลายไม่ซ้ำกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนี้แล้วการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มยังทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีความหมาย ฝึมองตนเอง และฝึมองเพื่อนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้เด็กเห็นพฤติกรรมการทำงานของคนและกัน เมื่อเพื่อนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมที่มีความท้าทายจะทำให้เพื่อนได้ช่วยเหลือกัน ซึ่งพฤติกรรมภายใต้บรรยากาศที่มีอิสรภาพในการเรียนรู้ ให้สมาชิกที่ทำงานร่วมกันมีเสรีภาพในการช่วยเหลือกันอย่างมีความสุขและสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Development) (Erikson, 1975) ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพของมนุษย์ว่าจะพัฒนาได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต ถ้าได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่บุคคลจะมีบุคลิกภาพดีและพร้อมที่จะพัฒนาขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์ และปัทมาวดี เล่ห์มงคล (2559) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มในสถานรับเลี้ยงเด็กโฮมเทค พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มมีพัฒนาการด้านทักษะทางสังคมดีขึ้นและมีคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ทำการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้พร้อมทั้งเก็บข้อมูลของแต่ละแผนโดยละเอียด โดยด้านนี้ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมด้วยการให้เด็กเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบปริศนาคำทาย เคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลง และเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบคำคล้องจอง จากการสังเกตเด็กชอบเล่นกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลงและกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบปริศนาคำทายด้วยความสนุกสนาน ส่วนกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบคำคล้องจองมีความติดขัดอยู่บ้างแต่ก็ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี ลักษณะพัฒนาการทางร่างกายของเด็กปฐมวัยมีความก้าวหน้ามาก ทั้งพัฒนาการทางด้านการทรงตัว การเดิน การวิ่ง และการกระโดด เด็กวัยนี้จะสามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายในการยืน การเดิน การวิ่ง และการกระโดด ได้อย่างเสรี พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่จะมีความก้าวหน้ามากกว่ากล้ามเนื้อมัดเล็ก และจะสามารถใช้ส่วนต่างๆ ได้ดีขึ้นตามอายุ ดังทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเกอร์ส (Havighurst's Theory of development) ที่ได้อธิบายถึงลักษณะของพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคลว่าในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำวันซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้นๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบผลสำเร็จในงานนั้นจะมีผลต่อการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉริย์ ไกรกิจราษฎร์, รัชฎาญจน์ ทองถาวร และไพบุลย์ อุปโน (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ได้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเล่นร่วมกับผู้อื่น ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น รวมกิจกรรมทั้งหมด 18 กิจกรรม แต่ละกิจกรรมใช้เวลากิจกรรมละ 45 นาที เป็นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีความเหมาะสมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยกลุ่มเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์ 2. ผลการประเมินทักษะทางสังคมทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัยกลุ่มเป้าหมาย โดยรวมมีผลคะแนนการประเมินทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 86.57 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 65.00 ผลที่ได้จากการประเมินแยกแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยร้อยละจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น (ร้อยละ 89.17) ด้านการเล่นร่วมกับ

ผู้อื่น (ร้อยละ 88.75) ด้านการทำงานร่วมกัน (ร้อยละ 84.59) ด้านการเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น (ร้อยละ 83.75) ตามลำดับ

ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลง การเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบเพลง และการเคลื่อนไหวแบบกลุ่มประกอบนิทานหมุนเวียนสลับกันไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าเด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมและสนุกสนาน เด็กสามารถเก็บของเข้าที่ได้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของห้องเรียน ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ เข้าใจในหน้าที่บทบาทตนในฐานะสมาชิกของห้องเรียน ตลอดจนรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่กลุ่มได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของซัลลิแวน (Sullivan's A Social Interpersonal Theory of Development) ซึ่งได้กำหนดขั้นพัฒนาการจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประสบการณ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่ความมั่นคงและปลอดภัย ดังนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กได้เรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สิ่งสำคัญคือเราจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล บางคนอาจช้า บางคนอาจเร็ว ซึ่งพัฒนาการทางร่างกายเป็นเครื่องมือชี้ความพร้อมในการดำรงชีวิตของเด็กได้ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี แก้วชุมเหล็ก (2559) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาการจัดประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การละเล่นพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า 1. กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านที่เหมาะสมในการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการละเล่นพื้นบ้าน คือ กิจกรรมการเล่นกิจกรรมดอกไม้ กิจกรรมการเล่นกาปักไข่ กิจกรรมการเล่นกระโดดเชือกคู่ กิจกรรมการเล่นกำท่าย กิจกรรมการเล่นเก้าอี้ดนตรี กิจกรรมการเล่นขี่ม้าส่งเมือง กิจกรรมการเล่นแข่งเรือบก กิจกรรมการเล่นเตย กิจกรรมการเล่นหนอนวง และกิจกรรมการเล่นน้ำขึ้นน้ำลง 2. ผลจากความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์จากผลการพัฒนาและหาคุณภาพแผนด้านประสิทธิผลที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยในการนำไปใช้กับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเมืองคลอง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านมีค่าเท่ากับ 0.6936 คิดเป็นร้อยละ 69.36 แสดงว่าแผนการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 69.36 และ 3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ พบว่าความสามารถในการแก้ปัญหา และทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยการละเล่นพื้นบ้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ ดวงฤดี บุญราศรี (2562) ได้ทำวิจัย เรื่อง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมกลางแจ้ง เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมกลางแจ้ง มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.02/83.21 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด 2. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมกลางแจ้ง มีทักษะทางสังคมหลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3. ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมกลางแจ้ง เท่ากับ 0.6407 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 64.07

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาศึกษาการออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยและเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การออกแบบกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ มีทั้งหมด 12 กิจกรรม โดยใช้ทดลองกับเด็กปฐมวัย 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที จากผลการประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย พบว่ากิจกรรมที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้

ผลการศึกษาระดับทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มโดยรวมและรายด้าน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยพบว่า 1) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ก่อนการจัดกิจกรรมโดยรวมเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับน้อยหลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะอยู่ในระดับมากซึ่งในช่วงสัปดาห์ที่ 1-2 เด็กไม่กล้าแสดงออกเพราะยังไม่คุ้นเคยกับกิจกรรมมักจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือ 2) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ก่อนการจัดกิจกรรมโดยรวมเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะในระดับมากเป็นเพราะเมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมบ่อยขึ้น เด็กจะให้ความร่วมมือ รู้จักช่วยเหลือเพื่อน และรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองดีขึ้น 3) ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ก่อนการจัดกิจกรรมโดยรวมเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมเด็กมีทักษะในระดับมาก จากการสังเกตจะพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงเร็วช้าแตกต่างกันแต่เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอเด็กจะมีการทักษะทางสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ และเริ่มเห็นได้ชัดในช่วงสัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 4 เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ครูเป็นเพียงผู้เตรียมสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือเมื่อเด็กพบปัญหาในการทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยจะต้องให้เวลาแก่เด็กในการปรับตัวที่จะต้องทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในช่วงสัปดาห์แรกเด็กไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเท่าที่ควร ดังนั้นครูจึงต้องคอยกระตุ้น ให้กำลังใจในการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวและควรส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้แสดงออกทางความคิดอย่างอิสระโดยสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานกับเด็ก เพื่อให้เด็กรู้สึกไว้วางใจและเชื่อมั่นในการทำกิจกรรม

1.2 การเลือกใช้อุปกรณ์ ครูควรส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์เอง เด็กจะมีพฤติกรรมเป็นตัวของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตนเองที่เด็กตัดสินใจในทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองยอมรับในการกระทำของตนเองมีความสุขเมื่อประสบผลสำเร็จ

1.3 เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมและความสนใจของเด็กเนื่องจากเด็กมีความสนใจในการเลือกกลุ่ม เลือกอุปกรณ์ เพลง กิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้เวลาในการตัดสินใจ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

2.1 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มด้านนี้ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมเด็กมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมากทุกข้อ อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมด้านนี้ควรเน้นเรื่องการช่วยกันทำงาน เช่น ช่วยกันเก็บของเล่นให้เรียบร้อยหลังเล่นกิจกรรมเสร็จ และการช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาระหว่างการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม เป็นต้น

2.2 ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มด้านนี้อยู่ในระดับมากทุกข้อ และกิจกรรมที่มีผลอยู่ในระดับมากกว่าข้ออื่น ๆ ได้แก่ เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงว่าการจัดกิจกรรมนี้สามารถพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ส่วนเรื่องของการใช้อุปกรณ์ร่วมกันกับผู้อื่น ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ และการให้กำลังใจเพื่อนขณะทำกิจกรรมครูควรฝึกอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ได้

2.3 ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มด้านนี้อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เด็กเป็นคนตั้งใจทำงาน รับผิดชอบต่อหน้าที่ เก็บของเข้าที่ได้อย่างถูกต้อง แต่ยังมีกิจกรรมที่ต้องพัฒนาเพื่อให้เด็กมีทักษะทางสังคมในเรื่องของการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของห้องเรียน และเข้าใจในหน้าที่บทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของห้องเรียน เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวแบบกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาการในด้านอื่น ๆ เช่น พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการด้านการคิดแก้ปัญหา ทักษะทางภาษาความเชื่อมั่นในตนเอง

3.2 ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเล่นพื้นบ้านที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม

3.3 ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบกลุ่ม ที่มีความสัมพันธ์กับทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์ และปัทมาวดี เล่ห์มงคล. (2559). การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มในสถานรับเลี้ยงเด็กโฮทด. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 22(1), 76-84.
- ณภคร เจละละ. (2562). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้ชุดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นผู้นำในเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(8), 55-66.
- ดวงฤดี บุญราศรี. (2562). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองปาดอง จังหวัดภูเก็ต. *วารสาร เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(8), 68-78.
- วรรณภรณ์ มะลิรัตน์. (2554). ผลของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานแบบกลุ่ม ที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- วรรณิศา แสงโรจน์รุ่ง. (2557). ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบกลุ่ม. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุปราณี แก้วชุมเหล็ก. (2559). การพัฒนาการจัดประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้การเล่นพื้นบ้าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).
- อัจฉริย์ ไกรกิจราษฎร์, รัชฎาญจน์ ทองถาวร และ ไพบุลย์ อุบันโน. (2564). การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(2), 351-361.
- Erikson, E.M. Verbai. (1975). *Childhood and Society*. New York: Morton.

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

QUALITY OF LIFE OF SUGARCANE FARMERS IN SIBUNRUANG DISTRICT, NONG BUA LAMPHU PROVINCE

ธนวัฒน์ แก่นจำปา^{1*} ชานยุต หาญชนะ²

Thanawat Kaenjampa¹ Chanyut Hanchana²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

¹ Students of the Master of Public Administration program, Faculty of Political Science, Pitchayabundit College

² full time professors of the Master of Public Administration program, Pitchayabundit College

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรชาวไร่อ้อย อำเภอศรีบุญเรือง คำนวณตามสูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ จำนวน 357 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T - test และ F - test

ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่าเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีอายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบสุขภาพของเกษตรกรชาวไร่อ้อย อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, เกษตรกรชาวไร่อ้อย, สิ่งแวดล้อม

* E-mail address: ThanawatKanjampa@gmail.com ¹ Meerakar1973@gmail.com ²

ABSTRACT

The main objective of this research article was to study the quality of life of sugarcane farmers in Sibunruang District, Nong Bua Lamphu Province. The samples used in this research were sugar cane farmers. Sibunruang district calculated according to the calculation formula of Taro Yamane, a total of 357 people. The instrument used for data collection was a questionnaire consisting of 3 parts, are descriptive statistics such as number, percentage, mean and standard deviation. Inferential statistics include T - test and F - test.

The results showed that the quality of life of sugarcane farmers in Sibunruang District, Nong Bua Lamphu Province Overall, it was at a good level, and when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was physical, followed by social relations, and the aspect with the least mean was environmental.

The results of comparing the quality of life of sugarcane farmers in Sibunruang District classified by sex, age, status, educational level and average monthly income. Overall, it was found that sugarcane farmers in Sibunruang district with different ages, status and educational levels had statistically different quality of life at the 0.05 level. With different gender and average monthly income, there is no difference in quality.

Suggested guidelines for promoting the quality of life of sugarcane farmers in Sibunruang District Nong Bua Lamphu Province, including relevant agencies should have health checks of sugarcane farmers in Sibunruang District, Nong Bua Lamphu Province, annually at least once a year.

Keywords: Quality of Life, Sugarcane Farmers, Environment

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิตแก่พลเมือง รวมถึงการส่งเสริมทางด้านร่างกาย และสภาพจิตใจ ต่างก็เป็นประเด็นที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น การตื่นตัว คุณภาพชีวิตของประชากรมีมานานหลังจากที่แพร่ขยายในประเทศทางตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและแคนาดาไปสู่นานาชาติประเทศทั่วโลก เป็นการยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาคุณภาพชีวิตของประชากร อันจะนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุงหรือวางแผนนโยบายของประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย เล็งเห็นความสำคัญ “มนุษย์หรือคนในสังคมเป็นหลัก” ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.-2554) (2550) มีแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “มุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีศักยภาพเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่ยั่งยืน” และได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัยเพื่อการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

อดีตประเทศส่วนใหญ่มักเลือกใช้การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคล (Growth of Gross Domestic Product per Capita: GDP) เป็นเป้าหมายในการพัฒนา เนื่องจากเห็นว่าเมื่อประเทศมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคลสูงขึ้น หมายถึง การที่ยอมให้ประชาชนในประเทศ มีรายได้ต่อบุคคลสูงขึ้น และมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นในที่สุด อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคล สะท้อนคุณภาพชีวิตของบุคคลได้เพียงมิติเดียว นั่นคือ มาตรฐานการครองชีพ ในขณะที่คุณภาพชีวิตเกี่ยวข้องกับมิติอื่นๆ มากมาย การศึกษาคุณภาพชีวิตจึงควรศึกษาถึงหลากหลายมิติ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (The WHOQOL Group, 1994) ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านร่างกาย 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม 4) ด้านสิ่งแวดล้อมการศึกษาคุณภาพชีวิตจึงควรศึกษาในหลากหลายด้าน เพื่อให้

ทราบถึงคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ สามารถเป็นทิศทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา ทั้งในส่วนบุคคล ครอบครัว จึงต้องมีการพัฒนาในด้านการศึกษา เพื่อให้มีแนวคิดเจตคติที่ดี รู้จักการบริหารตนเอง การเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น มีอาชีพพอเพียงต่อการดำรงชีวิต มีคุณธรรม ศีลธรรม ถ้าหากปฏิบัติได้เช่นนี้เท่ากับเป็นการช่วยทั้งตนเองและสังคม ทำให้มีคุณค่า มีความเจริญงอกงาม ปัญหาต่างๆ ในสังคมลดน้อยลง เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ประเทศต่างๆ จึงพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นของคน เพื่อช่วยให้คนในสังคมกินดีอยู่ดี มีความสุขสมบูรณ์ ประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขไปด้วย การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้บุคคลและสังคมเกิดความกระตือรือร้นคิดที่จะปรับปรุงตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น (สำราญ จูช่วย, 2554)

จากการทำร้อยละของเกษตรกรชาวไร่ในพื้นที่ 12 ตำบล ในเขตอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้งนี้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ร้อยละ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้ ควรได้รับการดูแลสุขภาพ การศึกษานี้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการวางแผนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่ร้อยละและป้องกัน และลดความเสี่ยงจากอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรชาวไร่ร้อยละ มีการดูแลตนเองอย่างเหมาะสมในการป้องกันความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน มุ่งเน้นการบริการโดยยึดความพึงพอใจสูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นที่แท้จริง ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ จึงเกิดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาเปิดเผยข้อมูล และการระดมรวบรวมความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน จากการประชุมปรึกษาหารือจึงได้ทำให้ทราบถึงปัญหาเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและปัญหาด้านอื่น ๆ จึงได้เกิดโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเลือกของเกษตรกรชาวไร่ในพื้นที่ 12 ตำบล ในเขตอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นที่แรกในการแก้ไขปัญหาและริเริ่มโครงการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนชาวไร่ร้อยละ ครอบคลุมพื้นที่พื้นที่ 12 ตำบล ในเขตอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 12 ตำบล, 140 หมู่บ้าน ประกอบด้วยตำบล เมืองใหม่, ศรีบุญเรือง, หนองบัวใต้, กุดสะเทียน, นากอก, โนนสะอาด, ยางหล่อ, โนนม่วง, หนองกุงแก้ว, หนองแก, ทราญทอง, หันนางาม ตั้งอยู่ในจังหวัดหนองบัวลำภู คุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้เกิดกระบวนการประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ร้อยละ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้ควรได้รับการดูแลสุขภาพ การศึกษานี้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการวางแผนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่ร้อยละและป้องกันและลดความเสี่ยงจากอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรชาวไร่ร้อยละ มีการดูแลตนเองอย่างเหมาะสมในการป้องกันเจ็บป่วยที่เกิดจากหรือเกี่ยวข้องกับการทำงานในไร่ร้อยละสอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิต ทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป (อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2565)

ผู้วิจัยทำงานที่กลุ่มน้ำตาลมิตรผลในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งทำงานร่วมกันในการสร้างอาชีพของกลุ่มเกษตรกรชาวไร่ร้อยละจึงมีความสนใจทำวิจัยเรื่องนี้ ข้อมูลที่ได้จะนำไปส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวไร่ร้อยละให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อเป็นกำลังสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงความเจริญแก่ท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่ร้อยละอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่ร้อยละอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่ร้อยละอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรชาวไร่อ้อยในอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 3,305 คน อำเภอศรีบุญเรือง ประกอบด้วย 12 ตำบลคือ กุดสะเท็น โนนม่วง หนองแก ทรายทอง หันนางาม หนองบัวใต้ หนองกุงแก้ว ยางหล่อ ศรีบุญเรือง โนนสะอาด นากอก และ เมืองใหม่ (ระบบฐานข้อมูลทะเบียนสำนักงาน เกษตรอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู, 2565) กลุ่มตัวอย่าง แนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) และการกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษานี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดย แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีคำถาม 5 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า สอบถามคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) แยกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านขอบเขตด้าน สุขภาพกาย ด้านขอบเขตด้านจิตใจ ด้านขอบเขตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านขอบเขตด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 เสนอแนวการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาจัดการระบบข้อมูลและสารสนเทศ ของหน่วยงานภาครัฐ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงจัดทำร่างแบบสอบถาม

3.2 จัดทำแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามที่ต้องการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วน และครอบคลุมเนื้อหา

3.3 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวน 3 ท่าน นำเครื่องมือที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content Validity) โดยคำนวณหาค่า IOC โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 เป็นต้นไป เป็นข้อที่นำไปทดลองใช้

3.5 นำแบบสอบถามที่ได้จากการปรับปรุงแก้ไขของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับเกษตรกรชาวไร่ อ้อยอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน

3.6 นำผลจากการทดลองใช้มาวิเคราะห์ หาค่าความเชื่อมั่นความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbac's Alpha Coefficient)

3.7 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปเก็บรวบรวมกับกลุ่มกลุ่มตัวอย่างต่อไป

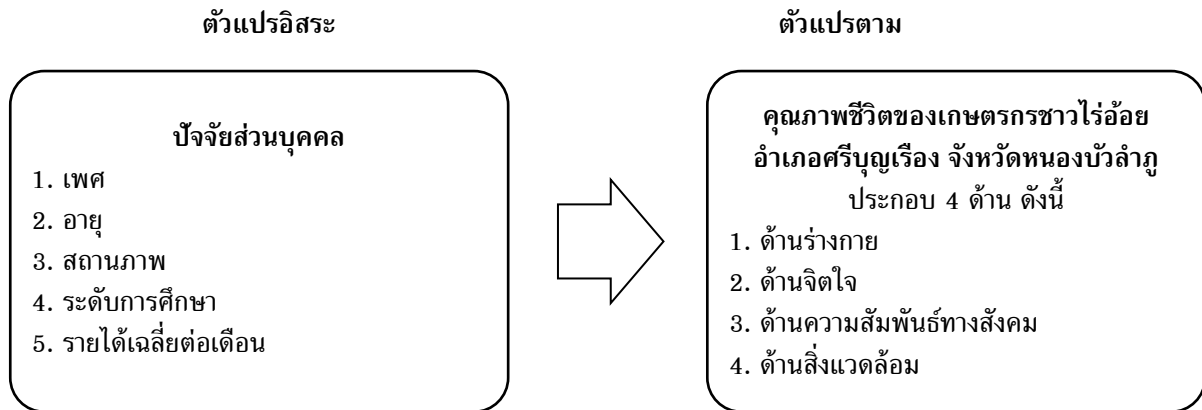
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในปฏิบัติงาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์ สถิติ t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร 2 ตัวแปร และสถิติ F-test โดยการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป และ

หากพบว่ามีค่าแตกต่างรายคู่เกิดขึ้นผู้ศึกษาต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 อายุอยู่ระหว่าง 30 – 39 ปี จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 31.09 มีสถานภาพสมรส จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 66.39 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 51.26

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านร่างกาย	3.86	0.64	ดี
2. ด้านจิตใจ	3.80	0.77	ดี
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.85	0.71	ดี
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.38	0.62	ปานกลาง
รวม	3.69	0.44	ดี

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.69, S.D.= 0.44) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.= 0.64) รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$ = 3.85, S.D.= 0.71) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.38, S.D.= 0.62) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

ด้านร่างกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.= 0.64) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 7. ท่านสวมเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ป้องกันเมื่อท่านผสมหรือพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในขณะที่ทำงาน ($\bar{X}$ = 4.07, S.D.= 0.85) รองลงมาคือ ข้อ 9. ท่านสวมผ้าปิดปาก ปิดจมูกขณะทำงานเพื่อป้องกันโรคทางเดิน

หายใจ จากสารเคมี และฝุ่นละอองในขณะทำงาน ($\bar{X} = 4.02$, S.D.= 0.84) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 5. ท่านได้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ 30 - 50 นาที 3 - 5 ครั้ง/สัปดาห์ ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 1.10)

ด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 0.77) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 11. ท่านรู้สึกพึงพอใจในชีวิตของตนเอง ($\bar{X} = 3.92$, S.D.= 1.11) รองลงมาคือ ข้อ 15. ท่านไม่เคยรู้สึกว่ามีความเครียดจากการทำงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทำไร้อ้อย ($\bar{X} = 3.89$, S.D.= 3.89) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 14. ท่านไม่เคยรู้สึกเบื่อหน่ายต่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 1.13)

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.85$, S.D.= 0.71) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 17. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= 0.97) รองลงมาคือ ข้อ 18. ท่านพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น งานประเพณี งานสังสรรค์ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.86) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 16. ท่านพึงพอใจในชีวิตครอบครัวของท่าน ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 1.04)

ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.38$, S.D.= 0.62) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 25. ท่านรู้สึกปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของท่าน และครอบครัว ($\bar{X} = 3.80$, S.D.= 1.00) รองลงมาคือ ข้อ 24. ท่านพึงพอใจกับสภาพแวดล้อม และที่พักอาศัยของท่าน ($\bar{X} = 3.69$, S.D.= 0.99) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 28. ท่านพึงพอใจในบริการของโรงพยาบาลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คลินิกต่าง ๆ ในชุมชนของท่าน ($\bar{X} = 2.70$, S.D.= 1.11)

2. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่าเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีอายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบสุขภาพของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข ควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีหนี้สินลดน้อยลง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อด้านอารมณ์และจิตใจรวมถึงสุขภาพของเกษตรกร 3) ควรสร้างเครือข่ายให้เกิดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ในการฝึกอบรมการใช้งานเทคโนโลยีในการทำไร้อ้อยเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 4) ควรมีนโยบายในการกีดกันการนำเข้า และการใช้สารเคมีทางการเกษตรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์ที่ดีต่อสุขภาพ ไม่ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมและมีต้นทุนการเพาะปลูกที่ต่ำกว่าการเพาะปลูกแบบเคมีผู้บริโภคปลอดภัย

อภิปรายผล

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านร่างกาย รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านสิ่งแวดล้อม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มเกษตรกรชาวไร้อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ให้ความสำคัญในทุกเรื่อง และเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำ การติดต่อประสานงานกับเกษตรกรหรือตัวแทน โดยการจัดประชุม ปรึกษาหารือในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ

การดำเนินงาน และนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข และมีการดูแลสุขภาพของตนเองที่ดีจึงทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ภักดีตาพิชญ์ ปั่นแดง และ มนฤตย์พล อรุณบุญวาลชาติ (2561) ที่พบว่า เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับสูง ข้อแตกต่างของผลการศึกษาที่พบอาจเนื่องมาจากขนาดตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนที่แตกต่างกันและประเด็นในการประเมินคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งได้แก่ ด้านการทำงาน ด้านที่อยู่อาศัย การมีส่วนร่วม คมนาคมและสื่อสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา โกศล (2555) วิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย :ศึกษากลุ่มจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณภาพชีวิตเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ด้านชีวิตการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการทำอาชีพสวนยางมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้มีความสามารถในการกตัญญูไม่ว่าชายหรือหญิงรวมถึงมีความรู้ความชำนาญในการดูแลสวนยางที่ตนเปิดกรีดอยู่ และเกษตรกรมีความพึงพอใจที่จะกรีดยางอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว ถึงแม้ในบางช่วงเวลาเกษตรกรจะขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าความต้องการ แต่เกษตรกรมีความเต็มใจที่จะประกอบอาชีพนี้ อาจเป็นเพราะเป็นอาชีพที่ถนัดและทำกันมานาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมตตา เร่งชวนชวย (2563) วิจัยเรื่องการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพเสริม ค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตด้านจิตใจภายหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกอบรม และรับรู้ความสามารถของตนเองในการประกอบอาชีพเสริมภายหลังเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สอดคล้องกับ Badwin, T. T. and Ford, K. J. (1988) ที่อธิบายถึง สภาพแวดล้อมในการฝึกอบรมเป็น ปัจจัยนำเข้าที่ควรนำมาพิจารณาในฐานะที่มีผลทางตรงต่อสภาพการฝึกอบรม โดยสภาพแวดล้อมการฝึกอบรมมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ในขณะที่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านแรงจูงใจในการฝึกอบรม โดยพบว่าสภาพแวดล้อมของการฝึกอบรมมีอิทธิพลโดยตรงในทิศทางบวกต่อประสิทธิผลการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เนื่องจากการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพต้องมีการฝึกปฏิบัติ ให้เกิดความชำนาญ โดยเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญอย่างแรกที่จะส่งผลต่อการฝึกปฏิบัติและการประกอบอาชีพที่จะประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องให้เกิดการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอทั้งด้านการอบรมและเป็นทุนในการ ประกอบอาชีพค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจภายหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรรับรู้ถึงประโยชน์ของการอบรมทั้งด้านการเพิ่มรายได้และสัมพันธภาพทางสังคม จึงส่งผลต่อทัศนคติที่ดีของ การฝึกอบรมรวมทั้งมีการรับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการประกอบอาชีพเมื่อเข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ มีความสอดคล้องกับ Hopson, B. and Hayes, J. (1968) ที่กล่าวว่ารูปแบบการแสดงออกและการประกอบอาชีพภายใต้การรับรู้ตน (Self-Concept) ถูกออกแบบมาเพื่อใช้ทำนายการเลือกอาชีพโดยมี ปัจจัยสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เร้าที่หล่อหลอมบุคลิกลักษณะแต่ละบุคคลขณะที่ Baldwin and Ford (1988) และ Gregoire, T. K., Propp, J. and Poertner, J. (1998) ให้ทัศนะว่าเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมที่มีความคล้ายคลึงกับงานที่กระทำอยู่จะส่งผลให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ใน การปฏิบัติงานอย่างมาก และสอดคล้องกับ Knowles, L. (1970) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมต้องจัดหลักสูตรตรง ตามความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีอายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพไม่แตกต่างกัน

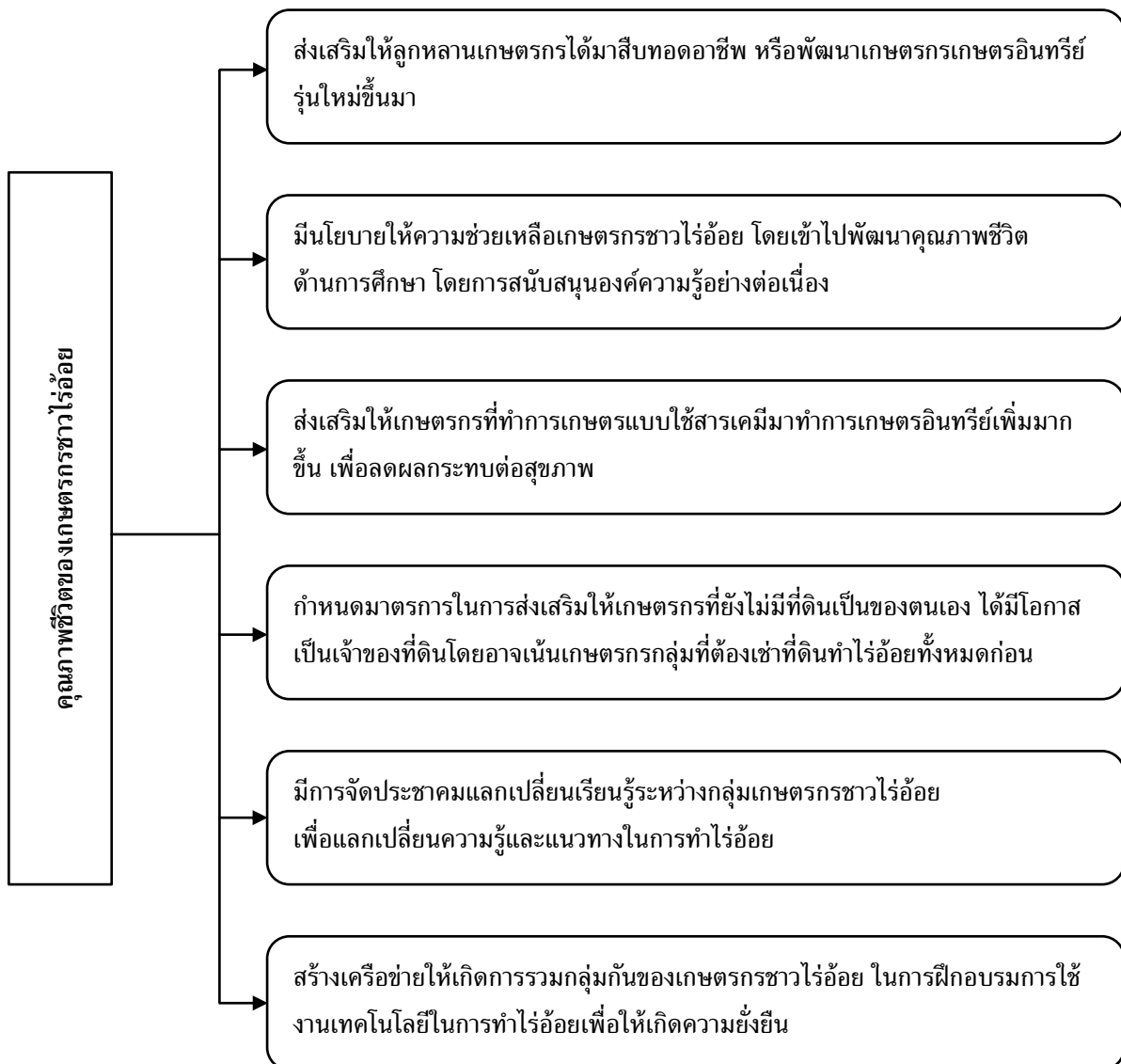
เกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน ต่างกัน มีคุณภาพไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร ไทยชา (2553) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกร: กรณีศึกษาเกษตรกรปลูก

ไม้ยูคาลิปตัสในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก พบว่า เพศของเกษตรกรที่ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ ปิ่นสอาด สหนาวัน (2553) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรพบว่าเพศของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตามความเห็นของผู้วิจัยอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านเพศไม่แตกต่างกันนั้น เพราะในสังคมปัจจุบันไม่ว่าเพศหญิง เพศชาย ค่อนข้างมีความเสมอภาคทั้งเพศหญิงและเพศชายก็ต่างฝ่ายต่างทำงาน ต่างจากในอดีตที่เพศชายเป็นผู้ทำงาน และเพศหญิงเป็นแม่บ้าน ซึ่งอาจทำให้คุณภาพชีวิตเพศหญิงดีกว่าเพศชายเพราะไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันทั้งเพศหญิงและเพศชายส่วนใหญ่จะออกทำงานนอกบ้าน จึงอาจทำให้ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภรทิพย์ นิลารักษ์ (2557) วิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ภายในเขตพื้นที่จังหวัดตราด ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่จังหวัดตราดที่มีรายได้ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

ส่วนเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีอายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชา ไปทอง และเมตตา เร่งชวนขวย (2565) วิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป้อ อำเภอสามชัย จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง พบว่ามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกามาศ มูลวันดี (2559) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบของพฤติกรรมในการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่มีต่อคุณภาพชีวิตในครอบครัวของเกษตรกรบ้านหนองตาไก่ ตำบลลุมพุก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า เกษตรกรบ้านหนองตาไก่ที่มีอายุ และระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในครอบครัว ด้านระดับความเป็นอิสระส่วนบุคคล และด้านความเชื่อส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเกษตรกรบ้านหนองตาไก่ที่มีสถานภาพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในครอบครัว ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อส่วนบุคคลไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ 1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบสุขภาพของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข ควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีหนี้สินลดน้อยลง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อด้านอารมณ์และจิตใจรวมถึงสุขภาพของเกษตรกร

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านร่างกาย รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีอายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ส่วนเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง ที่มีเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบสุขภาพของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอศรีบุญเรือง เป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข ควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีหนี้สินลดน้อยลง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อ

ด้านอารมณ์และจิตใจรวมถึงสุขภาพของเกษตรกร 3) ควรสร้างเครือข่ายให้เกิดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง ในการฝึกอบรมการใช้งานเทคโนโลยีในการทำไร่อ้อยเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 4) ควรมีนโยบายในการกีดกันการนำเข้า และการใช้สารเคมีทางการเกษตรต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์ที่ดีต่อสุขภาพ ไม่ทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมและมีต้นทุนการเพาะปลูกที่ต่ำกว่าการเพาะปลูกแบบเคมีผู้บริโภคปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย หรือสำนักงานเกษตร ควรให้มตินโยบายให้ความช่วยเหลือให้เกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้มีโอกาสในการศึกษาหาความรู้ที่ทันสมัย ให้ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น

1.2 ควรกำหนดนโยบายด้านงานพัฒนาสถาบันเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จะก่อให้เกิดจิตสำนึกรักในอาชีพการทำไร่อ้อยที่จะคงอยู่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย และยังจะได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและสังคมญาติพี่น้องในชุมชนชนบทอีกด้วย อันจะก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่จะสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมถึงส่งผลประโยชน์แก่ชุมชนที่จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

2.1 ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำไร่อ้อย โดยสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู หันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพหรือปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มมากขึ้นเพื่อลดต้นทุนค่าสารเคมี และเป็นการบำรุงดิน เพิ่มจุลินทรีย์ในดิน ทำให้เหมาะแก่การเจริญเติบโตของพืชได้ ได้ผลผลิตอ้อยที่มากขึ้น และต้นทุนลดลง

2.2 ให้ความสำคัญต่อโครงการที่เน้นการรวมกลุ่ม และเน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนที่จะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการคบหาสมาคมที่จะสร้างความพึงพอใจในชีวิตตนเองและในทรัพย์สิน รวมถึงสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อทราบผลการศึกษาในเชิงลึกถึงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และสิ่งที่เกษตรกรต้องการการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐ

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยในเฉพาะเจาะจงเป็นพื้นที่ของแต่ละตำบลของกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยอำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เนื่องจากในบางครั้งความต้องการ การตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ตำบลอาจมีความแตกต่างกันเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริงในแต่ละท้องถิ่น จึงควรทำวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่แคบกว่านี้โดยแยกเป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในแต่ละตำบล

เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา โกศล. (2555). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: ศึกษากรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช*. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ณิชา โพทอง และ เมตตา เร่งชวนขวย. (2565). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี*. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 207-224.

- ปิ่นสอาด สหาวิน. (2553). *คุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร*. (คุณฉวีนิพนธ์ปรัชญาคุณฉวีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมวิทยา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- ผกามาศ มูลวันดี. (2559). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่มีต่อคุณภาพชีวิตในครอบครัวของเกษตรกร บ้านหนองตาไก่ ตำบลลุ่มปึก อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 11(2), 26-40.
- ภักดีดาพิชญ์ ปั่นแดง และ มนฤตย์พล อรุณนวลชาติ. (2561). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว : กรณีศึกษาเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 4(3), 148-157.
- เมตตา เร่งชวนชาย. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพเสริม. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(3), 564-577.
- ศุภรทิพย์ นิลารักษ์. (2557). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางภายในเขตพื้นที่จังหวัดตราด*. (งานนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำราญ จุช่วย. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- อัมพร ไทยขำ. (2553). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรปลูกไม้ยูคาลิปตัส ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Baldwin, T. T. & Ford, K. J. (1988). Transfer of training: A review and Directions for Future Research. *Personal Psychology*, 41(2), 63-105.
- Gregoire, T. K., Propp, J., & Poertner, J. (1998). The supervisor's role in the transfer of training. *Administration in social work*, 22(1), 1-18.
- Hopson, B., & Hayes, J. (2014). *The theory and practice of vocational guidance: A selection of readings*. Elsevier.
- Knowles, L. (1970). Effective Classroom Management. *Journal of Elementary School*, 8(2), 219-231.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York. Harper and Row Publications.
- The WHOQOL Group. (1994). *The development of the world health organization quality of life assessment instrument*. New York: Springer-verlag.

**การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชน
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู**
**APPLYING SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY TO PRACTICE AT THE
HOUSEHOLD LEVEL OF PEOPLE IN BAN PHRAO SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION, MUANG DISTRICT, NONG BUA LAMPHU PROVINCE**

ณัฐนันท์ คำอ่อน^{1*} ชาญยุทธ หาญชนะ²

Natthanan Kham-on¹ Chanyut Hanchana²

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

¹ Students of the Master of Public Administration program, Faculty of Political Science, Pitchayabundit College

² Full time professors of the Master of Public Administration program, Pitchayabundit College

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว (2) เปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (3) เสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T - test และ F - test

ผลการวิจัย พบว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความพอประมาณ รองลงมาคือด้านเงื่อนไขคุณธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านเงื่อนไขความรู้

ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน ได้แก่ ควรมีความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, องค์การบริหารส่วนตำบล, ระดับครัวเรือน

* E-mail address: antnykom@gmail.com ¹ Meerakar1973@gmail.com ²

ABSTRACT

The main objective of this research article was to study the application of the Sufficiency Economy Philosophy to practice at the household level of the people in the Ban Prao Sub-district Administrative Organization, Muang District, Nong Bua Lamphu Province. The sample group used in the research was 350 household heads in Ban Phrao Sub-district. The instrument used for data collection was a questionnaire. The statistics used in the data analysis were descriptive statistics, i.e. number, percentage, mean and standard deviation. Inferential statistics include T – test and F – test.

The result of the study found that the application of the Sufficiency Economy Philosophy to the household level of people in the Ban Prao Sub-district Administrative Organization, Muang District, Nong Bua Lamphu Province. Overall, it was at a high level, and when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was moderation, followed by moral conditions, and the aspect with the least mean was knowledge conditional aspect.

Comparative results of applying the Sufficiency Economy Philosophy to the household level of people in the Ban Prao Sub-district Administrative Organization classified by personal factors Overall, the heads of households in Ban Phrao Sub-district, Muang District, Nong Bua Lamphu Province with different gender, age, educational level and occupation had no difference in applying the philosophy of sufficiency economy to household level practice.

Suggestions for implementing the Sufficiency Economy Philosophy at the household level include that there should be no excess and not too little, without encroaching on oneself and others, such as production and consumption at a moderate level.

Keywords: Philosophy of Sufficiency Economy, Sub-District Administrative Organization, Household Level

บทนำ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงและทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550)

ในสภาวะปัจจุบันกับการเกิดโรคระบาดครั้งใหญ่กับมนุษยชาติ โรคติดเชื้อไวรัส โควิดสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกหยุดชะงัก และนำไปสู่การว่างงานของประชากรในประเทศไทยปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจมีความไม่แน่นอนเกิดการผันแปรอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะสภาวะเป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการณรงค์ส่งเสริมให้

ประชาชนหันมายึดแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานให้พลเรือนนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จึงได้มีการนำไปปฏิบัติทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และในการบริหารประเทศของรัฐบาล จะเห็นได้จากการที่หน่วยงานและองค์กรภาครัฐได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนในชนบทได้มีการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดให้เป็นชุมชนตัวอย่างและเป็นสถานที่ศึกษาดูงานสำหรับประชาชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง เช่น โครงการน้ำเพียงดินที่ อำเภอนากลาง, ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยทราย หมู่ที่ 1 ตำบลหนองบัว อำเภอมือง, บ้านหนองกุงคำไฮ อำเภอโนนสัง, บ้านหนองโสน อำเภอนากลาง, บ้านโพธิ์ศรีสำราญ อำเภอมือง, บ้านนาออกคำ อำเภอศรีบุญเรือง, บ้านกกต้อง อำเภอสุวรรณคูหา และบ้านนาวัง อำเภอนาหว้า ปัญหาที่พบคือการทำงานเน้นไปในการประกวดหมู่บ้านเพื่อรับรางวัล เมื่อการประกวดผ่านไปหมู่บ้านต่าง ๆ ก็กลับสู่สภาพเดิม ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้นการประกวดหมู่บ้านเน้นไปที่ภาพรวมของแต่ละหมู่บ้าน ไม่ได้เน้นไปที่การปฏิบัติของแต่ละครัวเรือน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน ประชากรในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 9,773 คน มีหัวหน้าครัวเรือน 2,831 คน (ข้อมูล กรกฎาคม 2564) ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านประชาชนในทุกครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพรับจ้าง ค้าขาย ซึ่งจะมีอาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันและด้วยภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน ย่อมจะประสบปัญหาทางการเงินในด้านค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นในการดำเนินชีวิต ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดจากภาระรอบด้าน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมันรถ การศึกษาบุตร ผ่อนบ้าน ผ่อนรถ เป็นต้น เนื่องจากมีรายได้น้อยไม่เพียงพอจุนเจือจาย จากภาวะเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมส่งผลให้ค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนสูงขึ้น ในขณะที่รายรับเท่าเดิม บางครัวเรือนจะหารายได้เสริมด้วยการค้าขายและประกอบอาชีพเป็นพนักงานเอกชน และได้รับการปรับเงินเดือนและโบนัสก็ยังประสบปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผลกระทบหลายด้านจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้ครัวเรือนมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้มีความจำเป็นต้องหาเงินเพื่อมาแก้ไขภาวะหนี้สินต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินในระบบหรือหนี้สินนอกระบบโดยเฉพาะการกู้เงินนอกระบบ ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยสูงก็ตาม เพราะความจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดภาวะหนี้สินผูกพันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตของทุกครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว, 2564)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อใช้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการนำความรู้ตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงสนใจแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในพื้นที่ดังกล่าว และใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ มีความรู้ความเข้าใจในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 15 หมู่บ้าน จำนวน 2,831 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 350 คน โดยใช้แนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแนวทางส่งเสริมการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงจัดทำร่างแบบสอบถาม

3.2 นำร่างแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) และให้ข้อเสนอแนะ

3.3 การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เลือกข้อที่ได้ค่า 0.67 ขึ้นไปและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้

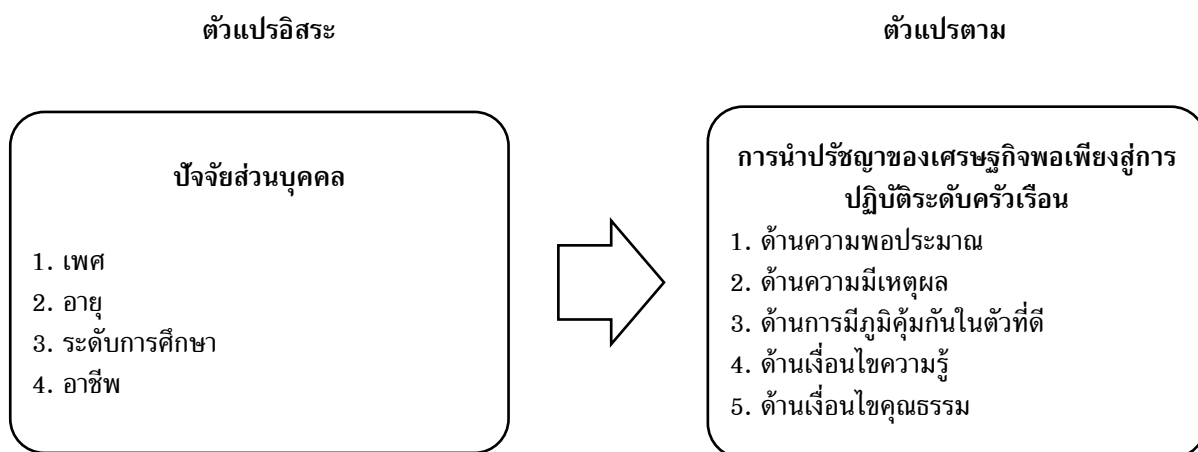
3.4 การทดลองใช้เครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ หัวหน้าครอบครัวขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปหาคุณภาพด้านค่าอำนาจจำแนกรายข้อในแต่ละด้าน โดยใช้ Item-Total Correlation และคัดเลือกข้อที่มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายเท่ากับหรือมากกว่า 0.72 ขึ้นไป หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในปฏิบัติงาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์ สถิติ t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร 2 ตัวแปร และสถิติ F-test โดยทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป และหากพบมีความแตกต่างรายคู่เกิดขึ้นผู้ศึกษาต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 223 คน อายุ 50 – 59 ปี จำนวน 114 คน มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 116 คน และส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกร จำนวน 187 คน

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D.= 0.36) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความพอประมาณ ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.37) รองลงมาคือด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X} = 4.28$, S.D.= 0.37) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านเงื่อนไขความรู้ ($\bar{X} = 3.46$, S.D.= 0.79)

ตารางที่ 1 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความพอประมาณ	4.30	0.37	มาก
2. ด้านการมีเหตุผล	4.14	0.37	มาก
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	3.47	0.79	ปานกลาง
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	3.46	0.79	ปานกลาง
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.28	0.37	มาก
รวม	3.93	0.36	มาก

และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านความพอประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 1. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนดำรงชีวิตด้วยปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) ได้พอดีพอเหมาะกับความต้องการ ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือ ข้อ 3. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนลดรายจ่ายในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมกับฐานะ ($\bar{X} = 4.36$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 5. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง รู้จักพอ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหรา พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองเป็นหลัก ($\bar{X} = 4.30$)

ด้านการมีเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 10. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนใจกว้าง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมาคือ ข้อ 9. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนมีความอดทน อดกลั้น ต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง ($\bar{X} = 4.24$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 8. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนคำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของตนเองต่อสังคมส่วนรวม ($\bar{X} = 4.04$)

ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 14. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนมีความประนีประนอมยืดหยุ่นให้กับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมาคือ ข้อ 15. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนมีการหลีกเลี่ยงอบายมุข ($\bar{X} = 3.46$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 12. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนปลูกฝังความคิดเรื่องความซื่อสัตย์ อดทน อดออมให้กับเพื่อนบ้านเมื่อมีโอกาส ($\bar{X} = 3.39$)

ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 19. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนสามารถนำความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงไปแสวงหาความรู้เจริญก้าวหน้าของตนเองและครอบครัว ($\bar{X} = 3.59$) รองลงมาคือ ข้อ 20. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์อยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.46$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 17. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนสามารถให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงแก่บุคคลอื่นได้ ($\bar{X} = 3.38$)

ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 21. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมาคือ ข้อ 23. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนมีความรู้สึกระอายเมื่อกระทำผิดกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดี ($\bar{X} = 4.32$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 25. ท่านและสมาชิกในครัวเรือนสนใจและเห็นความสำคัญในการรับการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.15$)

2. การเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน ได้แก่ (1) หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรมีความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (2) หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรรู้จัก

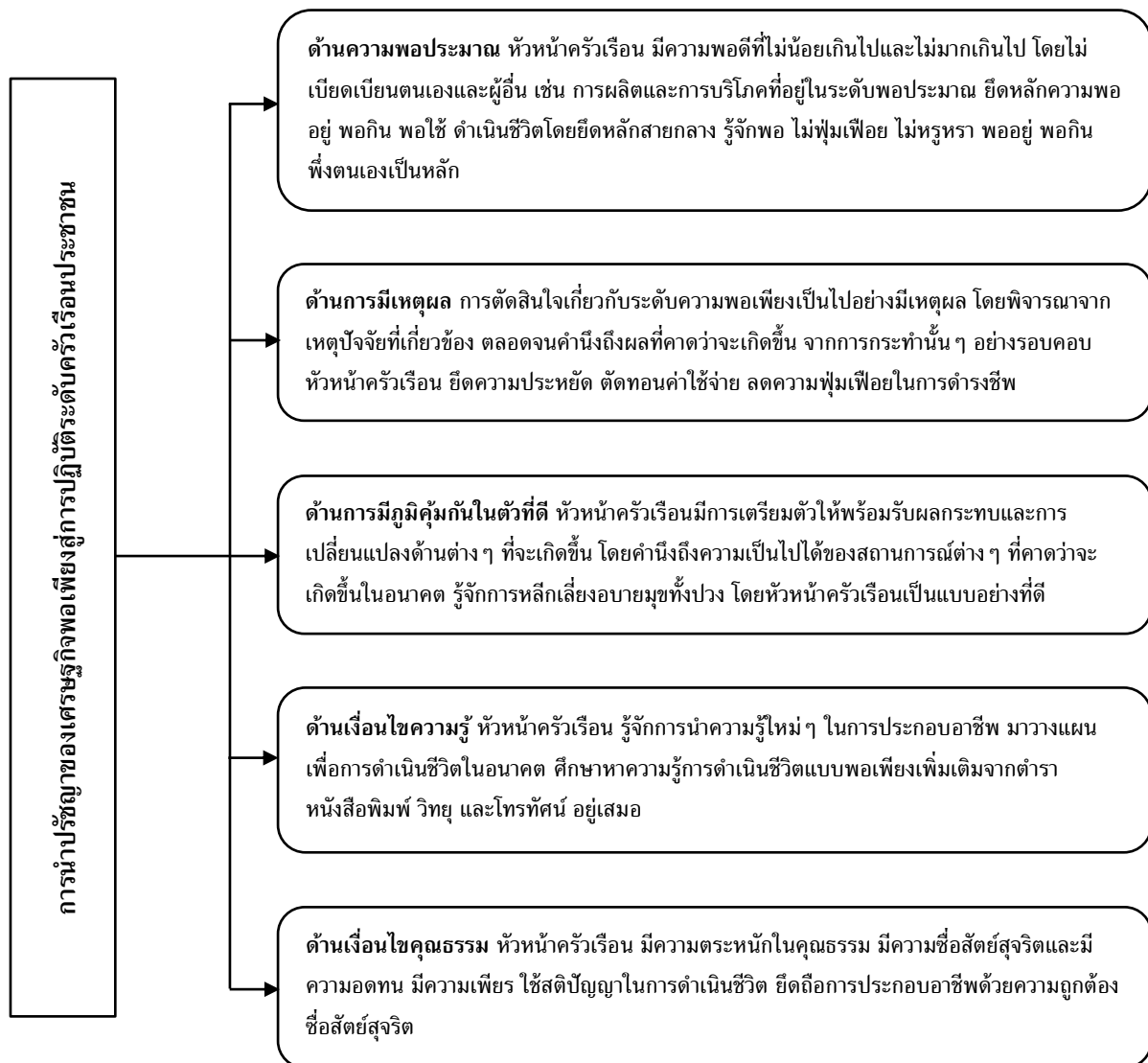
ยึดความประหยัด ดัดทอนค่าใช้จ่าย ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ (3) หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคต (4) หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ อยู่เสมอ (5) หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรมีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

อภิปรายผล

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความพอประมาณ รองลงมาคือด้านเงื่อนไขคุณธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านเงื่อนไขความรู้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีการดำเนินชีวิตโดยการยึดหลักสายกลาง รู้จักพอ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุนหัน พอกิน พึงตนเองเป็นหลัก รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคต และมีการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ถูกกฎหมาย ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของ สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และค้นพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554) ได้ทำการศึกษาการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ และปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (2551) พบว่า ประชาชนในภาคบริการมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกันมีทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ไม่ต่างกันจึงไม่มีผลต่อความคิดเห็น สอดคล้องกับการศึกษาของ จิระนันท์ พันธุ์โพธิ์ (2564) วิจัยเรื่องการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าผลการ เปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม ไปใช้ไม่แตกต่างกันและพบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว ที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือน ได้แก่ 1. หัวหน้าครัวเรือนในเขตตำบลบ้านพร้าว ควรจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้รายรับ รายจ่ายของครอบครัวและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น 2. มีเป้าหมายในการออม จากนั้นจึงกำหนดรายจ่ายในแต่ละวัน แล้วจึงประหยัดรายจ่ายด้วยการจ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และ 3. ในการทำงานทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากความรู้ ซึ่ง

ต้องรู้จัก รู้กว้าง และสามารถนำวิชาการต่างๆ นั้นมาวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบและระมัดระวัง เพราะหากไม่มีความรู้ การนำไปปฏิบัติอาจมีปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.1 ด้านความพอประมาณ ควรมีความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเองหรือภายในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุดก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบ หรือสิ่งของและบริการต่างๆ จากภายนอกจึงเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะพอควรกับภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

1.2 ด้านการมีเหตุผล ควรมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้องความเป็นจริง ตามหลักวิชาการหลักกฎหมายหลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมค่านิยมที่ดีงามโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น และ ส่วนรวมอย่างรอบคอบ การคิดพิจารณาแยกแยะ ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็น ระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ควรมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันที่ทั้งที่เนื่องจากการที่ทุกอย่างมีความไม่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการทำให้สิ่งใดต้องไม่เสี่ยง ไม่ประมาท คำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น และเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันตัวเองได้เตรียมวิธีการทำงานใน รูปแบบที่ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงให้สามารถดำเนินการกิจต่อไปได้และ ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่องใน ระยะยาว

1.4 ด้านเงื่อนไขความรู้ ควรมีการฝึก ตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่าง รอบด้าน มีความ รอบคอบ ระมัดระวังที่จะนำความรู้ เหล่านั้น มาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และการดำเนินการทำ ตามขั้นตอนเนื่องจากความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์จึงต้องมีการแสวงหา ความรู้เพิ่มพูน ความรู้จัดการความรู้ต่อยอดความรู้ตลอดเวลาให้ รู้เท่าทันโลก

1.5 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ควรมีสรางเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในครอบครัว ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคีไม่โลภ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น ประกอบด้วย ด้านจิตใจคือการตระหนักใน คุณธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์ สุจริตใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำคือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรแสวงหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

2.2 ควรศึกษารูปแบบ และวิธีการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในเขตขององค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อจะได้นำรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการนำแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้น 24 สิงหาคม 2565. จาก http://www.oae.go.th/download/journal/development_plan2550.pdf.
- ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. (2547). เศรษฐมิตติ ทฤษฎีและการประยุกต์. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1.(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. (2554) การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชน เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยุทธศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี).
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว. (2564). จังหวัดหนองบัวลำภู. สืบค้น 24 สิงหาคม 2565. จาก <http://www.banproaw.go.th>.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rdEd.). New York: Harper and Row Publications.

การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา**สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3****SCHOOL ADMINISTRATION AFFECTING TO EFFECTIVENESS OF SCHOOL UNDER
SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 3**กัญญรัตน์ คำแพง^{1*} ละดา ดอนหงษา² ศศิรดา พงษ์ไทย³ กนกอร ทองไม้แก้ว⁴Kanyarut Khamphaeng¹ Lada Donhongsa² Sasirada Pangthai³ Kanogon Tongmokaew⁴^{1,2,3,4} สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, สาขาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต^{1,2,3,4} Department of Education Administration, Graduate Diploma in Teaching Profession, Faculty of Education, Pitchayabundit College**บทคัดย่อ**

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษา (2) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ (4) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 323 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 29 คน และครูผู้สอน 294 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครชี และมอร์แกน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้อำเภอเป็นชั้นการแบ่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.816 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

ประสิทธิผลของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ทั้งโดยรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง

การบริหารสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมากในทิศทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายค่า พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมาก ในทิศทางบวก ด้านการบริหารงบประมาณ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก ด้านการบริหารงานบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก ด้านการบริหารงานทั่วไป มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก

การบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ถึงร้อยละ 71.20

คำสำคัญ: การบริหาร, ประสิทธิภาพ, สถานศึกษา* E-mail: kanyarut.khamphaeng@gmail.com ¹ Pulada2010@gmail.com ² sasirada.p63@gmail.com ³ Kanok.on97@gmail.com ⁴

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study schools administration, 2) to study effectiveness of school, 3) study the relationship between school administration and effectiveness of school and 4) to study schools administration affected to effectiveness of school. The sample were 323 directors, deputy director, and teachers. The research instrument was a five-level rating scale questionnaire with a reliability of 0.816. The statistics used for data analysis were: percentage, mean, standard deviation, Pearson product-moment correlation coefficient and simple regression analysis.

The result of the study found that the service of educational institutions in Sakon Nakhon primary educational service area office 3, overall and in each aspect, was at a high level.

The effectiveness of Educational Institutions in Sakon Nakhon primary educational service area office 3, both overall and in each aspect, including, the ability to solve problems in Educational Institutions, the satisfaction of the teacher's work, and in terms of the ability to produce students with high academic achievement.

The overall school administration had a high level of positive correlation with the effectiveness of the educational institutions. With statistical significance at the .01 level when considering individual pairs, found that academic administration, there was a high level of linear correlation in the positive direction of budget management. There was a moderately linear relationship in a positive direction in personnel management. There was a moderate linear relationship in a positive direction in general management. There was a moderate linear relationship in a positive direction.

School administration in academic administration budget management moderate and general administration, There was a statistically significant influence at the .05 level on the effectiveness of Educational Institutions by 71.20%.

Keywords: Administration, Effectiveness, School

บทนำ

ในสภาพของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมประเทศไทยอยู่ในยุคที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทพร้อมกับวัฒนธรรมของชาติตะวันตก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรมความดีงามในจิตใจมีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้แสวงหาความรู้ตลอดจนใช้ความรู้สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ช่วยฝึกทักษะกระบวนการคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การบริหารงานนั้น จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จซึ่งการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา นั้น ปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมและถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำหลักซึ่งมีภาระหน้าที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษามีความรับผิดชอบในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และมาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานโดยตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยเป็นความสามารถของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่ทำงานร่วมกัน จนสามารถทำให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ประสิทธิผลของสถานศึกษานั้นเกิดจากสถานศึกษาที่มีสภาพทางสังคม บรรยากาศ และ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ผู้เรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความพร้อมใน ด้านทรัพยากรต่าง ๆ เอกสาร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีงบประมาณเพียงพอและมีทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างดี ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านต่าง ๆ เพื่อให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เห็นคุณค่าของการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยองค์ประกอบประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นระบบสังคมรูปนัยที่จะต้องจัดความสัมพันธ์ภายนอกกับกระบวนการภายใน องค์การให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของกระบวนการศึกษาของสังคม ระบบของสถานศึกษาจะมั่นคง ก็ต่อเมื่อสร้างผลผลิตให้เป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม กล่าวโดยสรุปประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ ภายใต้ข้อจำกัดของการบริหารสถานศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้บริหารบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด คือ การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร สถานศึกษา มีฐานะเป็นนักบริหาร มีหน้าที่ทำให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นผู้หน้าที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดเป็นระบบความร่วมมือในการปฏิบัติงาน (ภรณ์ มหามนต์, 2554)

การบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา และความต้องการของบุคคลและสังคมนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีหน้าที่ และรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับงานด้านการบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปโดยเป็นไปตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน ซึ่งการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกคนในสถานศึกษานั้น ไม่อาจสำเร็จได้โดยง่าย เพราะไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับความยุ่งยากจากบุคคลภายในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องเผชิญกับบุคคลภายนอกสถานศึกษาด้วย บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ ในการรวมกลุ่มและจูงใจคน เพื่อก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและเสริมสร้างความก้าวหน้าของสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลตามนโยบายที่กำหนดไว้ และเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าด้านการบริหารงานวิชาการ โดยให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบการบริหารภายในสถานศึกษาที่ดีให้เกิดประสิทธิผล ของงานและเกิดแรงจูงใจในการทำงานมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ในด้านความคิด เจตคติ อุปนิสัย และคุณลักษณะส่วนตัว ผู้บริหารจึงควรสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรให้เกิดความร่วมมือร่วม และใจในการทำงาน โดยมีความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นเครื่องเกื้อหนุนอยู่เบื้องหลัง

จะช่วยส่งเสริม ในด้านการบริหารสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการทำงานของครูผู้สอนซึ่งจะช่วย ให้ประสบผลสำเร็จได้ตามนโยบายของสถานศึกษา (จันทร์ณี สงวนนาม, 2553)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในการบริหารสถานศึกษามุ่ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ส่งเสริมและ สนับสนุนนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่คุณภาพระดับสากลส่งเสริม ให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และดำเนินหลักของคนไทย 12 ประการพัฒนา ประสิทธิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมศักยภาพของ นักเรียน และพัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2565) ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร ได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยขับเคลื่อนการ จัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจัดระบบนิเทศ กำกับติดตามดูแลภารกิจหลักของ สถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหาร ทั่วไป เพื่อให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานระดับสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทยและนักเรียนจบตามหลักสูตรอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ โดยเฉพาะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนให้สูงขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2565) จากผลการประเมินคะแนนสอบ ทางการศึกษาในระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ย 36.85 และปีการศึกษา 2564 มีค่าเฉลี่ย 35.95 พบว่า ผลการประเมิน O-NET มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปีปัจจุบัน ดังนั้นผู้บริหาร สถานศึกษาจึงควรปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนของ สถานศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นในปีต่อไป รวมถึงการแก้ปัญหาของสถานศึกษาซึ่งผลการประเมิน O-NET ของโรงเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำให้สูงขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษา เน้นพัฒนาคน ไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข รวมถึงการบริหารสถานศึกษาครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้าน การบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ตลอดจนประสิทธิผลจะสามารถเกิดขึ้น ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นเป็น รูปธรรม คือ ผล O-NET ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ดังนั้น การทบทวนเรื่อง การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จึงเป็นงานวิจัยที่จะทำให้เห็นถึง การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็น แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาให้บริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ บรรลุจุดมุ่งหมายและประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
4. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการทดลองใช้แบบแผนการวิจัย กลุ่มเดียวทดสอบก่อน หลัง (One Group Pre-test Post-test Design) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 182 คน และข้าราชการครู จำนวน 1,836 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2565 รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,018 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 323 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 29 คน และครูผู้สอน 294 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Rejcie & Morgan, 1970) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบ ได้แก่ ตำแหน่ง และอำเภอ 4 อำเภอ ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารทั่วไป ปฏิบัติโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน เป็น 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ มาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารงบประมาณ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล (4) ด้านการบริหารทั่วไป โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ มาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติระดับ น้อยที่สุด

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กันทางบวก

3.2 การบริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยส่งสถานศึกษาในระบบราชการ โดยมีการประสานงานล่วงหน้าหลายช่องทาง คือ ทางโทรศัพท์ ไลน์ Facebook และมีการนัดหมายเวลา สถานที่ รับแบบสอบถามคืน

4.2 ผู้วิจัยประสานขอรับแบบสอบถามคืน หลายช่องทาง ได้แก่ ด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และกำหนดเกณฑ์การให้ความหมายของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.51–1.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยการ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และกำหนดเกณฑ์การให้ความหมายของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.51–1.50 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Person's product moment correlation coefficient) และกำหนดเกณฑ์ในการ วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ดังนี้ (ศิริชัย กาจนวาสี, 2551) ดังนี้

ค่า r อยู่ในช่วง 0.710–1.000 หมายความว่า มีความสัมพันธ์ระดับ มาก

ค่า r อยู่ในช่วง 0.310–0.700 หมายความว่า มีความสัมพันธ์ระดับ ปานกลาง

ค่า r อยู่ในช่วง 0.010–0.300 หมายความว่า มีความสัมพันธ์ระดับ น้อย

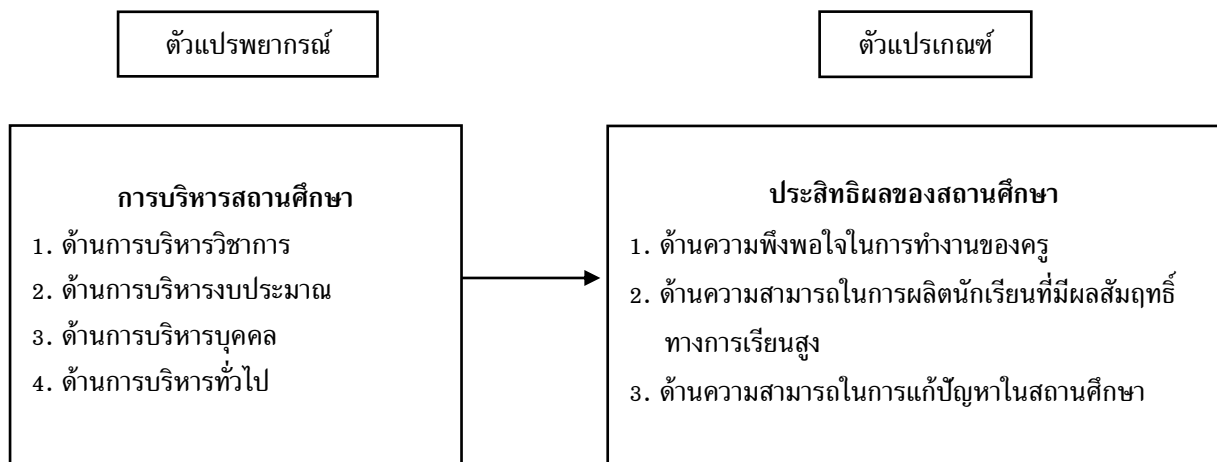
หากค่า r มีค่าเป็น บวก (+) หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน

หากค่า r มีค่าเป็น ลบ (–) หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทาง

ลักษณะตรงกันข้ามหรือผกผันกัน

5.5 วิเคราะห์ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบนำตัวแปรทั้งหมดเข้าสมการ (Multiple Regression by Enter)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผลการศึกษการบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวม และรายด้าน มีปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารวิชาการ รองลงมาคือด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผลการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวม และรายด้าน ประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู และ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

การบริหารสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมากในทิศทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.786$) เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ (X_1) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมาก ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .779$) ด้านการบริหารงบประมาณ (X_2) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .696$) ด้านการบริหารงานบุคคล (X_3) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .638$) ด้านการบริหารงานทั่วไป (X_4) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทาง บวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .572$)

4. การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3

ผลการศึกษาการบริหารสถานศึกษาที่มีต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 พบว่า X_1 (การบริหารงานวิชาการ) X_2 (การบริหารงานงบประมาณ) X_3 (การบริหารงานบุคคล) และ X_4 (การบริหารงานทั่วไป) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปร Y (ประสิทธิผลของสถานศึกษา) และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรผันของ Y ได้ ร้อยละ 71.20 โดยที่ตัวแปร X_1 มีอิทธิพลต่อตัวแปร Y สูงสุด รองลงมา ได้แก่ ตัวแปร X_2 , X_3 และ X_4 ตามลำดับ โดยสามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 2.408 + 0.135 X_1 + 0.126 X_2 + 0.108 X_3 + 0.089 X_4$$

เขียนเป็นสมการคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$\widehat{ZY} = 0.226 X1 + 0.197 X2 + 0.163 X3 + 0.136 X4$$

อภิปรายผล

การบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งได้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาของกระทรวงศึกษา (2550) ซึ่งมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้บุคลากรมีความเห็นว่า การบริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ทั้งโดยรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมาก เคยมีผู้ศึกษาถึงสาเหตุของระดับการบริหารไว้และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญพิชชา มีแก้ว (2562) ที่วิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก รวมทั้งยังสอดคล้องกับชัยศิริขวัญ สดศรีภัทรวงศ์ (2563) ที่วิจัยพบว่าการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ทั้งโดยรวมและ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับมาก

ประสิทธิผลของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ทั้งโดยรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษามีครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์มีทักษะในการบริหารงาน มีการวางแผนปฏิบัติงานที่เป็นระบบ มีการมุ่งพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และมีความตั้งใจ ในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ มีทักษะในการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา พิพัฒน์มงคลกิจ, อติศร ศรีเมืองบุญ และ ธีระเดช จิราธนัตต์ (2563) ที่วิจัย พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง อยู่ในระดับมาก รวมทั้งสอดคล้องกับ ชัยศิริขวัญ สดศรีภัทรวงศ์ (2563) ที่วิจัยพบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการจัดการกับปัญหาภายในสถานศึกษาและด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูง อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ขวัญพิชชา มีแก้ว (2562) ที่วิจัยพบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

การบริหารสถานศึกษาโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมากในทิศทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายคู่ พบว่า การบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับมาก ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการบริหารงบประมาณ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการบริหารงานบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการบริหารงานทั่วไป มีความสัมพันธ์เชิงเส้นระดับปานกลาง ในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าผู้บริหาร

สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ที่ชัดเจน สามารถทำให้สถานศึกษาพัฒนาได้ตามเกณฑ์ มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสภาพการบริหารงานในสถานศึกษา จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพ ของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2008) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษามีความสำคัญต่อสถานศึกษามาก เพราะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ของสถานศึกษา ในการที่จะตัดสินใจว่าสถานศึกษาจะอยู่รอดต่อไปหรือไม่ และสอดคล้องกับ ขวัญพิชชา มีแก้ว (2562) ที่ทำการวิจัยว่า การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

การบริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ถึงร้อยละ 71.20 ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจัดสรรงบประมาณ อย่างเป็นระบบ มีการบริหารงานบุคคลตามอำนาจหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย และพัฒนาระบบบริหาร จัดการภายในสถานศึกษาให้ทันสมัยมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ครูมีการยอมรับนโยบายมาตรการ และข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาสามารถ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนอยู่ในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึงส่งผลต่อประสิทธิภาพของ สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เป็นไปตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถ ที่จะปรับตัวให้เข้าอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีการปรับปรุงพัฒนาสังคมให้เป็น สังคมที่น่าอยู่น่าอาศัย ซึ่งตาม การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สองมีเป้าหมายหลักสามประการคือ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา และมีกรอบแนว ทางการปฏิรูป 4 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการยุคใหม่ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญญา พิพัฒน์มงคลกิจ, อติศร ศรีเมืองบุญ และ อีระเดช จิราธนทัต (2563) ที่วิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05 รวมทั้ง ชยศิริขวัญ สดศรีภักทวงศ์ (2563) ที่วิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งจะเน้นพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมถึงการบริหารสถานศึกษารอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ตลอดจนประสิทธิภาพจะสามารถเกิดขึ้น ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ ผล O-NET ดังนั้น การทำวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จึงเป็นงานวิจัยที่จะทำให้เห็นถึงการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในปรับปรุงและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาให้บริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

การบริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กันทางบวกระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การบริหารสถานศึกษา ด้าน X_1 (การบริหารงานวิชาการ) ด้าน X_2 (การบริหารงานงบประมาณ) ด้าน X_3 (การบริหารงานบุคคล) และ ด้าน X_4 (การบริหารงานทั่วไป) สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา Y สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้ ร้อยละ 71.20 โดยสามารถเขียนสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 2.408 + 0.135 X_1 + 0.126 X_2 + 0.108 X_3 + 0.089 X_4$$

เขียนเป็นสมการคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\hat{ZY} = 0.226 X_1 + 0.197 X_2 + 0.163 X_3 + 0.136 X_4$$

ประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความพึงพอใจในการทำงานของครูและด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีการปฏิบัติต่ำกว่าด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและให้ความสำคัญด้านความสามารถในการทำงานผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงให้มากที่สุด เพราะถือเป็นการบริหารงานวิชาการด้วยอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัด เมื่อการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ งานสำคัญของโรงเรียนคืองานวิชาการ ถ้าหากโรงเรียนดำเนินงานผิดพลาดทางวิชาการ ก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จล้มเหลวในทางตรงกันข้ามโรงเรียนใดที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานทางวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัย พบว่าการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้านสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ ร้อยละ 71.20 ซึ่งอยู่ในระดับสูง ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาจึงกำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาการบริหารงานในทุก ๆ ด้าน

1.2 ผลงานวิจัยพบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ต่ำกว่าทุกด้าน ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญด้านความสามารถในการทำงานผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงให้มากที่สุด เพราะถือเป็นการบริหารงานวิชาการด้วยอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดยการศึกษาแบบเชิงลึกในแต่ละด้าน

2.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารสถานศึกษาและประสิทธิผล ของสถานศึกษา เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ทศวรรษที่สองของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2565). *ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565. จาก <https://sites.google.com/sakonnakhon3.go.th/plansakon3>.
- กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565. จาก <https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area CODE-2201>.
- ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- จันทร์านิ สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: บุ๊คพอยท์.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2551). *การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักงานวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2552). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย ฉบับปรับปรุง*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทเนรมิตกิจอินเตอร์ โพรเกรสซิฟ.
- บัญชา พิพัฒน์มงคลกิจ, อติศร ศรีเมืองบุญ และ ธีระเดช จิราธนทัต. (2563). การบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. *ครูสภาวิทยากร*, 1(2), 41-50.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา**สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1****STRATEGIC LEADERSHIP ROLES OF ADMINISTRATORS UNDER****THE NONGBUALAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1****ประมวล อุ่นเรือน^{1*}****Pramual Unruean¹**¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต¹ Department of Education Administration, Faculty of Education, Pitchayabundit College**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (2) เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา และ (3) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 338 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.793 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test และ F-test

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาทางด้านอายุ โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านวิธีคิดเชิงปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง และด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคตตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนจำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ได้แก่ ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมาย แผนงานโครงการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

คำสำคัญ: บทบาท, ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา* E-mail address: Unpramual1960@gmail.com ¹

ABSTRACT

The objective of this research article were to (1) study strategic leadership roles (2) compare opinions about strategic leadership roles classified by gender, age, work experience and school size, and (3) suggest guidelines for developing strategic leadership roles of school administrators, under the Office of Nong Bua Lam Phu Primary Educational Service Area 1. The sample group consisted of 338 administrators and teachers. The research tool was a questionnaire with a reliability of 0.793 for the whole version. Statistics used in data analysis were hundreds. Each mean and standard deviation Statistics used for hypothesis testing were t-test and F-test.

The result of the study found that: Strategic Leadership Roles of School Administrators under the Office of Nong Bua Lam Phu Primary Educational Service Area 1, as a whole was at a high level and when considering each aspect, sorted from the average to the least, namely the setting of creative vision, leadership with a high level of understanding, use of various factors to determine strategy revolutionary way of thinking for change, and expectations and opportunities for the future, respectively.

The results of comparing opinions about strategic leadership roles classified by gender, age, and work experience, and school size The overall and individual aspects, classified by age, were significantly different at the 0.05 level, operational experience and school size no difference.

Guidelines for developing strategic leadership roles of school administrators Under the Nong Bua Laphu Primary Educational Service Area Office, Region 1, namely, administrators should promote and support the formulation of policies, visions, goals, and project plans to bring them into practice.

Keywords: Roles, Strategic Leadership, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอน การบริหารในชั้นเรียนเป็นหน้าที่หลักของครู ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ เป็นการบริหารจัดการที่มีการวางแผนโดยมุ่งพิจารณากำหนดทิศทางระยะเวลา วิธีการปฏิบัติที่มีความชัดเจน ในเชิงรุกหรือเชิงป้องกันปัญหาที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลและการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่มีทิศทางชัดเจน ซึ่งการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการมองกว้าง โดยสามารถมองเห็นความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เชื่อมโยงในการทำงานสู่ความสำเร็จ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นการมองไกลและมองลึกในการคาดคะเนอนาคตข้างหน้าระยะสั้นและระยะยาวให้เห็นได้อย่างชัดเจน การบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นการพิจารณา

ในเชิงยุทธศาสตร์ในการวิเคราะห์ทางเลือกวิธีการทำงานให้สำเร็จอย่างชาญฉลาด กล้าแข่งขัน แสวงหาความก้าวหน้ารู้เท่าทันสถานการณ์ (ทรรชนะ บุญขวัญ, 2549)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดทิศทางการสร้างทางเลือกและนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้นำตามทฤษฎีนี้จะเชื่อว่า การที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ไม่ใช่จะอาศัยโชคช่วย แต่จะต้องเป็นผลจากการที่คอยติดตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกองค์การการคาดการณ์ถึงอนาคตขององค์กรในระยะยาวและการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อก้าวไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ ดังนั้นผู้นำในองค์กรต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ สามารถบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการควบคุมหรือการประเมิน สถานศึกษาจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่ มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดการองค์การ การใช้ทรัพยากรที่หามาได้ อย่างคุ้มค่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์วิสัยทัศน์ในอนาคตและสานฝันให้เป็นจริงมุ่งสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์การ รวมทั้งความมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นรูปแบบผู้นำชนิดหนึ่งที่นำความสำเร็จก้าวหน้ามาสู่องค์การ โดยเริ่มจากการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ (เนตรพัฒนา ยาวีราช, 2550)

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีทักษะและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคตและมีรูปแบบของความเป็นผู้นำที่นำความสำเร็จก้าวหน้ามาสู่องค์การ ทักษะการบริหารองค์การ ผู้นำขององค์การหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้น ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ เริ่มจากการมีคุณสมบัติสำคัญ คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จตามขั้นตอน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ต้องปรับเปลี่ยนทิศทางการคิดและการบริหารจัดการแบบใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำระดับสูงขององค์การหรือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาในทุกขั้นตอน ที่จะส่งผลให้องค์การสามารถขับเคลื่อนไปได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (ชาญชัย อาจินสมจาร, 2550)

สาเหตุหนึ่งจากปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู และผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 จากการสอบถามความคิดเห็นเบื้องต้นของครู และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ซึ่งปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโดยตรง ได้ให้ความความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานในสถานศึกษา ทั้งความรู้ความเข้าใจ บุคลิกภาพและประสบการณ์ด้านการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลต่อภาวะผู้นำด้วยเช่นกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการบริหารงานภายในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีการพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าร่วมการอบรมและพัฒนาตนเอง เพื่อในการบริหารงานในสถานศึกษาให้ทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอตลอดมา ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะเกิดความไม่คล่องตัว ไม่เข้าใจในดำเนินการ การปฏิบัติงานทำให้สถานศึกษาไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยเริ่มจากการเป็นผู้บริหารที่ดี มีการมองวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีการวางแผนการกำหนดทิศทางกลยุทธ์ และนำกลยุทธ์ไปใช้ในสถานศึกษาสามารถจูงใจให้ครูทำงานเป็นทีม เกิดความสามัคคีในองค์กร นอกจากนี้ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา คุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถส่งผลให้เกิดการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่ดีและทำให้สถานศึกษาจัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2565)

จากสภาพปัญหา ความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาองค์การหรือสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ดี นั่นคือการจัดการศึกษาและการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ให้มีคุณภาพมาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการเชิงคุณภาพ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 การศึกษา 2565 จำนวน 2,141 คน (ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1, 2565) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 การศึกษา 2565 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง (Actual population) โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบทราบค่าประชากรจากสูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1967) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือระดับค่าความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) เท่ากับ 338 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 การศึกษา 2565 จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1. ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง 2. ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ 3. การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต 4. วิธีคิดเชิงปฏิวัติ 5. การกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's) โดยให้คะแนนแต่ละข้อ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550) ดังนี้

5 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิง อยู่ในระดับกลยุทธ์มาก

3 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิง อยู่ในระดับกลยุทธ์ปานกลาง

2 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิง อยู่ในระดับกลยุทธ์น้อย

1 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิง อยู่ในระดับกลยุทธ์ที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถตอบได้อย่างอิสระ เป็นลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended)

2.2 การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อดำเนินการ

2.2.2 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) โดยคำนวณหาค่า IOC พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

2.2.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะเสนอ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มทดลองที่เป็นครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

2.2.4 นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ธำนิทร์ ศิลปจารุ, 2550) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.793

2.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยกำหนดวันในการเก็บรวบรวม และแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การจัดทำข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์ แล้วนำมาลงรหัสและทำการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน ดังนี้ (ธำนิทร์ ศิลปจารุ, 2550)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

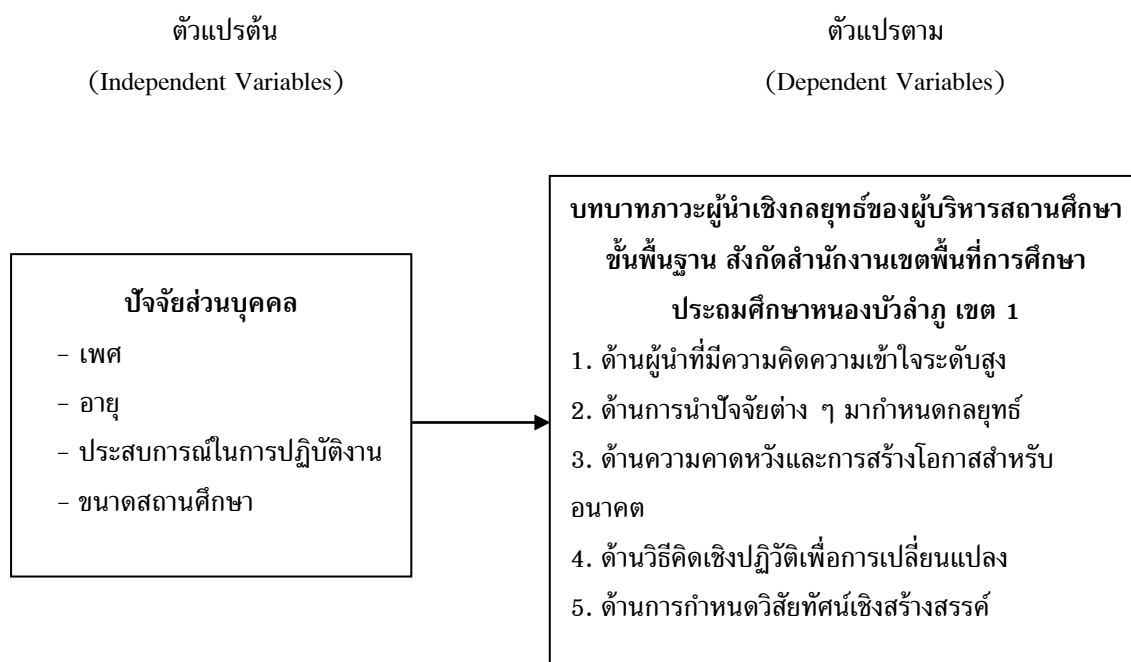
4.4 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบ ค่าที่ t test (independent t-test)

4.5 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) กรณีพบความแตกต่างใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

4.6 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ และสรุปเป็นความเรียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 54.44 และเพศชาย จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 45.56 อายุอยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 33.73 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 6 - 10 ปี จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 51.18 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในขนาดของสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 47.63

ตารางที่ 1 บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง	3.86	0.68	มาก
2. ด้านการนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์	3.85	0.65	มาก
3. ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต	3.67	0.67	มาก
4. ด้านวิธิตดเชิงปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง	3.84	0.57	มาก
5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์	4.15	0.32	มาก
รวม	3.88	0.44	มาก

1.2 บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านวิธิตดเชิงปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง และด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ตามลำดับ และพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ ดังนี้

ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือรับรู้ปัญหาไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ โดยครู นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา รองลงมาคือ มีความรู้ เข้าใจ วิเคราะห์ระบบต่าง ๆ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาโรงเรียนได้ และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ มีความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างจากเดิม เพื่อหาวิธีการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน

ด้านการนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นำข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ จากการดำเนินงานของโรงเรียนในปีที่ผ่านมา มาพิจารณาเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน รองลงมาคือ มีการบริหารจัดการข้อมูลประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ มาพัฒนางาน และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ นำอุปสรรค หรือสภาพการณ์ภายนอกที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งปัจจุบันและอนาคต มาพิจารณาเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในกาทำงาน

ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือกำหนดสภาพที่คาดหวัง วิถีปฏิบัติ และวิธีการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ คำนึงถึงความเสี่ยงในการปฏิบัติตามแผนงาน และมีความเหมาะสมกับเวลา และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ สร้างความเชื่อมั่นด้านต่าง ๆ ให้แก่ครู เช่นทำให้ครูเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารและตนเอง

ด้านวิธิตดเชิงปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือบริหารงานเป็นองค์รวม คือ การคำนึงถึงปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จร่วมกัน รองลงมาคือ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ทันสมัยเพื่อปรับแนวคิดเชิงกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และนำมาพัฒนาปรับปรุง

ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือบุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการศึกษา วิเคราะห์ นโยบายระดับต่างเพื่อนำมาใช้ประกอบการกำหนดวิสัยทัศน์ ของสถานศึกษา รองลงมาคือมีการศึกษา วิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก

แล้วนำข้อมูลมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และข้อที่มีค่าเล็กน้อยที่สุดคือ มีการคำนึงถึงวิธีการ กำลังคน งบประมาณที่จะใช้ปฏิบัติตามกลยุทธ์

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนจำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

3.1 ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมาย แผนงานโครงการ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

3.2 ผู้บริหารควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนมีความสามารถในการวิจัยและพัฒนาด้านบริการเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์

อภิปรายผล

บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ รองลงมาคือด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ให้ความสำคัญในเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการมีทักษะและไหวพริบในการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยสามารถแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุนิสา ตั้งตระกูล (2560) ศึกษาการศึกษามหาวิทยาลัยผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด พบว่า บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยรวมและอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรีระยอง และตราด มีศักยภาพในการวางแผนและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ตลอดจนควรนำหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ นำมาใช้บริหารงานในสถานศึกษา เพื่อช่วยให้สถานศึกษาสามารถ จัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ให้สถานศึกษาก้าวไปในทิศทางที่เหมาะสม มีการวางแผนกลยุทธ์ที่ชาญฉลาด กำหนดกลยุทธ์ที่แตกต่างจากผู้อื่นเป็นความแตกต่างเชิงสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สถานศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ (ภารดี อนันต.นาวิ, 2551) จึงทำให้บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด วิโรจน์ สารรัตน์ (2557) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่าเป็นรูปแบบของผู้นำชนิดหนึ่งที่น่าความเจริญก้าวหน้ามาสู่องค์กร ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เริ่มจากการมีคุณสมบัติสำคัญคือเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ ภารพบ

(2553) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดภาคใต้โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพร พัฒนมาศ (2557) ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์ มาศ สุขกลี (2554) ได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่าความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี และตราด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ที่จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน โดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ต่างกัน มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุนิสา ตั้งตระกูล (2560) วิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด พบว่าบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษามีอิทธิพลต่อแนวทางปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์มากหรือประสบการณ์ต่างก็ได้รับการพัฒนาเป็นไปในแนวทางเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการศึกษาการอบรม สัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูผู้สอนต่างมีการตื่นตัวที่จะศึกษากันมากขึ้น ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะ ซึ่งล้วนแล้วส่งผลให้ครูผู้สอนที่ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทั้งมากและน้อยมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (พิบูล ทัพะปาล, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาไกรวรรณ ปุณณธ. (2552) ได้ศึกษา ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สำนักเรียนพระปริยัติธรรม จำแนกตามประสบการณ์ พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัดติยา ดวงสำราญ (2552) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กจำแนกตามประสบการณ์ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1. การคิดเชิงบูรณาการสามารถเชื่อมโยงเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยความคิดนอกกรอบเพื่อหาเทคนิควิธีการที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางาน
2. สร้างโอกาสสำหรับอนาคต โดยการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาสถานศึกษา
3. กำหนดรูปแบบการปฏิบัติงานที่สร้างสรรค์ มีความหลากหลาย และเชิงรุกในการพัฒนากระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เอื้อต่อกำหนดเป้าหมายสูงสุดที่มีความเป็นไปได้

4. มีการติดตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการมีทักษะและไหวพริบในการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยสามารถแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานได้

5. การบริหารจัดการข้อมูลประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาในการทำงานรวมทั้งการนำนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์เกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมากำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน

6. วางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายและสามารถคาดการณ์แนวโน้มอนาคตและคิดเชิงรุกกำหนดทิศทางของโรงเรียนได้

7. ให้ความสำคัญกับการวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนโดยเฉพาะการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของโรงเรียนเพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมายความสำเร็จในระยะสั้นและระยะยาวให้กับโรงเรียนทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง และชุมชน

สรุปผลการวิจัย

บทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ รองลงมาคือด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน โดยภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ต่างกัน มีบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ไม่แตกต่างกัน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการมีทักษะและไหวพริบในการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยสามารถแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานได้ 2) ในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ผู้บริหารควรมีการบริหารจัดการข้อมูลประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาในการทำงานรวมทั้งการนำนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์เกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมากำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน และ 3) ผู้บริหารควรเป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายและสามารถคาดการณ์แนวโน้มอนาคตและคิดเชิงรุกกำหนดทิศทางของโรงเรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามและการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการมีทักษะและไหวพริบในการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยสามารถแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานได้

1.2 ในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ผู้บริหารควรมีการบริหารจัดการข้อมูลประยุกต์ใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาในการทำงานรวมทั้งการนำนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์เกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมากำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน

1.3 ผู้บริหารควรเป็นนักวางแผนกลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายและสามารถคาดการณ์แนวโน้มอนาคตและคิดเชิงรุกกำหนดทิศทางของโรงเรียนได้

1.4 ผู้บริหารควรใช้ความรู้ความสามารถในการวิจัยและนำผลงานการวิจัยมาแก้ปัญหาและพัฒนาผลผลิตทั้งทางปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งการบริหารที่ทันสมัย รู้เท่าทันนวัตกรรมและเทคโนโลยี

1.5 ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนโดยเฉพาะการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของโรงเรียนเพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมายความสำเร็จในระยะสั้นและระยะยาวให้กับโรงเรียนทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองและชุมชน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้บริหาร และครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เพื่อให้ทราบผลการศึกษาในเชิงลึกถึงระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

2.2 ควรทำการศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เปรียบเทียบกับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู ในเขตอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย อาจิมสมาจาร. (2537). *นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ณัฐวุฒิ การพบ. (2553). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ).
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2550). *การจัดการสมัยใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ทริปปี้ล กรุ๊ป.
- ภารดี อนันต์นาวี. (2551). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. ชลบุรี: มนต์รี, มิเกล กาโรซาบาล.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2548). *ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- พิบูล ที่ปะปาล. (2550). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. (2563). *แผนกลยุทธ์แผนการศึกษา ปิงบประมาณ 2560 - 2564*. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1.
- _____. (2565). *ข้อมูลพื้นฐาน. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1*.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2559/2560 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). *ภาวะความเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส.
- สุนิสา ตั้งตระกูล. (2560). *การศึกษบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในจังหวัดจันทบุรี ระยะยง และตราด*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- สุริย์มาศ สุขกลี และคณะ. (2554). *การศึกษาความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู และตราด*. จันทบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Hitt, M. A, Ireland, R. D and Hoskisson, R. E. (2007). *Management of Strategy: Concepts and Cases*. China: Thomson South-Wettern.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York: Harper and Row Publications.

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

NEEDS ASSESSMENT FOR IMPROVING THE MEASUREMENT AND ASSESSMENT OF LEARNING ABILITY OF GRADUATE DIPLOMA PROGRAM IN TEACHING PROFESSION STUDENTS

เกศนีย์ อ่อนอาย^{1*} พงศ์วัชร ฟองกันทา² ฟิสิกส์ ฌอน บัวนก³

Kesane Inai¹ Pongwat Fongkanta² Fisik Sean Buakanok³

^{1,2} สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยและการประเมิน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

³ สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

^{1,2} Department of Research Methodology and Evaluation, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

³ Department of Educational Technology and Communication, Faculty of Education, Lampang Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผล การเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (2) เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูจำนวน 175 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผล การเรียนรู้ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ในรูปแบบการตอบสนองคู่ สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงบรรยาย การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการจำเป็น โดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย สถิติทดสอบที (t-test)

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้สูงที่สุดในประเด็นของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการ ประเมินผลการเรียนรู้ (PNI_{modified} = 0.66) และความต้องการจำเป็นในประเด็นของการให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูล สารสนเทศ (PNI_{modified} = 0.41) เป็นลำดับสุดท้ายและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการ ประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูเมื่อจำแนกตามเพศไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, ความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้, นักศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

* E-mail address: kesaneec@g.lpru.ac.th ¹ pongwat@lpru.ac.th ² sean_f@lpru.ac.th ³

ABSTRACT

The objective of this research article were to (1) assess the needs of developing the measurement and assessment of learning ability of graduate diploma program in teaching profession students and (2) compare needs of developing the measurement and assessment of learning student ability on gender difference. The sample was 175 students who were in graduate diploma program in teaching profession by using simple random sampling. The instrument of this study was the measurement and assessment of learning ability questionnaire which 5-rating scale in dual-response format. Data were analyzed by using descriptive statistics, modified priority needs index ($PNI_{Modified}$) analysis, and t-test.

The result of this study revealed that the highest of students' needs of developing the measurement and assessment of learning ability was the topic of creating and evaluating quality of the assessment of learning instruments ($PNI_{modified} = 0.66$). The lowest of students' needs of developing the measurement and assessment of learning ability was the topic of grading and analyzing data ($PNI_{modified} = 0.41$). Furthermore, the needs of developing the measurement and assessment of learning ability between male and female was not significantly difference.

Keywords: Needs Assessment, The Measurement and Assessment of Learning Ability, Graduate Diploma Program in Teaching Profession Students

บทนำ

ความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครูผู้สอนเป็นสมรรถนะสำคัญอย่างหนึ่งของครูผู้สอนต่อการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) โดยข้อมูลสารสนเทศที่ได้รับเป็นข้อมูลสะท้อนกลับให้ทั้งผู้เรียนและครูผู้สอน โดยเฉพาะครูผู้สอนสามารถนำข้อมูลจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนานตนเอง เพื่อที่จะส่งถึงผู้เรียนให้เกิดคุณภาพ ซึ่งความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของครูผู้สอนนั้นจึงเป็นสมรรถนะหนึ่งที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู เป็นกลุ่มที่เข้ามาศึกษาเพื่อจะมุ่งสู่การเป็นครูผู้สอนประจำการ ซึ่งการพัฒนานตนเองให้เป็นครูผู้สอนที่มีสมรรถนะ มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งการประเมินเพื่อการเรียนรู้ การประเมินขณะเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้นั้น จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประเมินเป็นอย่างมาก (วรรณดี แสงประทีปทอง, 2556) และการพัฒนาครูผู้สอนให้มีสมรรถนะในการประเมินอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาที่มีประสิทธิภาพเช่นกัน (บุญฤทธิ์ ปิยศรี และมาเรียม นิลพันธุ์, 2558) หากมีความเชื่อในการมีทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่หลากหลายและเหมาะสมให้กับครูผู้สอนซึ่งเป็นครูผู้รับการพัฒนา วิธีการจัดการพัฒนาจะถูกพิจารณาจากทักษะ และความสามารถของครูผู้รับการพัฒนาในแต่ละบุคคลเป็นหลัก และวิธีการจัดการพัฒนาที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiated instruction) ซึ่งถ้าเราเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยมีความแตกต่าง และมีเอกลักษณ์ที่เป็นของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นความชอบ ความต้องการ ความสามารถในการเรียนรู้ ดังเช่น Sabbatini (2007) กล่าวว่า เพศชายมีความสามารถในการตัดสินใจต่าง ๆ ได้ดีกว่าเพศหญิง ดังนั้นการมีข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมนำไปสู่การพัฒนา จึงเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของการมีรูปแบบพัฒนาที่มีคุณภาพ โดยข้อมูลเพื่อการสร้างแบบการพัฒนา

ข้อมูลสารสนเทศความต้องการเพื่อพัฒนานั้น เป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ตรงตามเป้าหมายความต้องการ ซึ่งแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถนำมาซึ่งข้อมูลความต้องการเพื่อการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นนี้เป็นกระบวนการระบุและจัดลำดับต้องการเพื่อใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจหรือกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินการเพื่อการพัฒนาให้ถูกทาง นอกจากนั้นข้อมูลที่ได้จากแนวคิดนี้ มี

ประโยชน์ทำให้ทราบถึงปัญหาอะไร มีความต้องการอะไร จะแก้ปัญหายังไงและวางแผนเพื่อการแก้ปัญหายังไง โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง แล้ววิเคราะห์ความแตกต่างเพื่อให้ได้มาซึ่งช่องว่าง ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการจำเป็น ซึ่งเป็นสภาวะที่ควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไข (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) โดยมีนักวิจัยหลายท่านได้นำแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นมาค้นหาปัญหาหรือความต้องการในการพัฒนาความสามารถตนเอง ทั้งความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการประเมินผลการเรียนรู้ (จันทิมา จันทรประสาท, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และยุริ ผลพันธ์, 2560; วัสนพร จิโรจพันธุ์ และกันต์ฤทัย คลังพล, 2558) ด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (เพ็ญสินี กิจคำ, 2559; รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2558) และอีกหลากหลายประเด็นในการพัฒนาความสามารถของผู้สอนและผู้เรียน

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่า การนำแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อนำมาซึ่งข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและดำเนินการพัฒนา มีแนวโน้มที่จะสามารถส่งเสริมการพัฒนาความสามารถได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ข้อมูลสารสนเทศความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนา และสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และความแตกต่างของความต้องการจำเป็นที่มีเพศแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ที่มีเพศแตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Design) ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้และเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง จำนวน 300 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 169 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวน 122 คน (ร้อยละ 69.71) เพศชายจำนวน 53 คน (ร้อยละ 30.29) และมีอายุอยู่ระหว่าง 23-44 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) จำนวน 20 ข้อ โดยมีค่าอธิบายระดับดังนี้ 1 คือคาดหวังให้มีความสามารถหรือความสามารถปัจจุบันอยู่ในระดับน้อยที่สุด ถึง 5 คือ คาดหวังให้มีความสามารถหรือความสามารถปัจจุบันอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพของแบบสอบถามมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 (IOC= 0.67- 1.00)และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.76

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ด้วย Google Form โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวน 175 คน ได้กลับคืนมาทั้งหมดร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียด

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติขั้นพื้นฐานเพื่อบรรยายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยวิธีการระบุและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นด้วยวิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$(PNI_{Modified}) = (I-D)/D$$

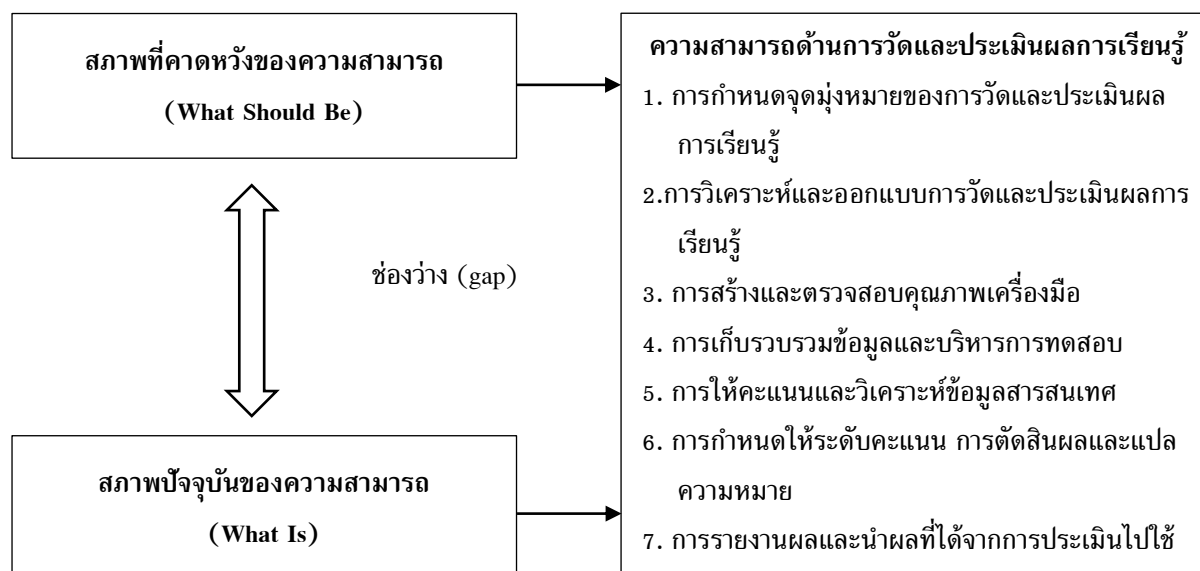
โดยที่ PNI (Priority Needs Index) หมายถึงค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น D = Degree of Success หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือสภาพที่เป็นอยู่จริง และ I = Importance หมายถึง ระดับความสำคัญหรือระดับความคาดหวังหรือสภาพที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน นอกจากนั้นจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากค่า $PNI_{modified}$ โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปหาค่าน้อย

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน โดยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบที (t-test)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้จำแนกตามขั้นตอนดำเนินงานสำคัญของการวัดและประเมินผล 7 ขั้นตอนของ ศิริชัย กาญจนวาสี (2548) ได้ดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์และออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลและบริหารการทดสอบ 5) การให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ 6) การกำหนดให้ระดับคะแนน การตัดสินผลและแปลความหมายผลการประเมิน และ 7) การรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ และศึกษาระดับความต้องการจำเป็นจากค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการ โดยศึกษาความแตกต่างของสภาพที่ความหวังของความสามารถ (what should be) และสภาพปัจจุบันของความสามารถ (what is) เทียบกับสภาพปัจจุบันของความสามารถ (what is) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี PNI_{Modified} และลำดับความสำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยสภาพที่คาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน (D)	PNI _{Modified}	ลำดับความสำคัญ
1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.38	2.80	0.57	3
2. การวิเคราะห์และออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.43	2.98	0.49	4
3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.38	2.63	0.66	1
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและบริหารการทดสอบ	4.39	2.97	0.48	5
5. การให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ	4.41	3.12	0.41	7
6. การกำหนดให้ระดับคะแนน การตัดสินผลและแปลความหมายผลการประเมิน	4.41	3.07	0.44	6
7. การรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้	4.44	2.73	0.62	2

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยการใช้ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) พบว่า พิสัยดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.41 ถึง 0.66 หรืออัตราการเปลี่ยนแปลงของสภาพความสามารถที่คาดหวัง

และสภาพความสามารถปัจจุบันด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 41 ถึง ร้อยละ 66 เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.66$) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ ($PNI_{modified} = 0.66$) การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.57$) การวิเคราะห์และออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.49$) การเก็บรวบรวมข้อมูลและบริหารการทดสอบ ($PNI_{modified} = 0.48$) การกำหนดให้ระดับคะแนน การตัดสินผลและแปลความหมายผลการประเมิน ($PNI_{modified} = 0.44$) และการให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ ($PNI_{modified} = 0.41$) เป็นลำดับสุดท้าย

เมื่อพิจารณา ผลการประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ใน 3 ลำดับแรก พบว่า ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.66$) มีความต้องการจำเป็น เป็นลำดับแรก ลำดับที่สองคือ การรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ ($PNI_{modified} = 0.62$) และลำดับที่สาม การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.57$)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.66$) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ซึ่งมีความต้องการการพัฒนามาเป็นลำดับแรก โดยมีหัวข้อย่อยของความสามารถในการสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ ($PNI_{modified} = 0.75$) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาความสามารถเลือกวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง ($PNI_{modified} = 0.70$) ความสามารถดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ (เช่น ความเที่ยง ความตรง ความยากง่าย เป็นต้น) ($PNI_{modified} = 0.68$) และอันดับสุดท้าย คือความสามารถเลือกเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง เหมาะสม ($PNI_{modified} = 0.54$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ และลำดับความสำคัญ ในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ที่คาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ปัจจุบัน (D)	$PNI_{Modified}$	ลำดับ ความสำคัญ
1. สามารถเลือกเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง เหมาะสม	4.43	2.87	0.54	4
2. สามารถสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้	4.41	2.52	0.75	1
3. สามารถเลือกวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง	4.35	2.56	0.70	2
4. สามารถดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ (เช่น ความเที่ยง ความตรง ความยากง่าย เป็นต้น)	4.33	2.58	0.68	3

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในประเด็นการรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ ($PNI_{modified} = 0.62$) มีความต้องการจำเป็นลำดับที่สอง โดยมีหัวข้อย่อยของความสามารถนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้เพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง ($PNI_{modified} = 0.64$) มีความต้องการ

จำเป็นที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อของความสามารถจัดทำรายงานเอกสารหลักฐานการวัดและการประเมินได้ถูกต้อง ($PNI_{\text{modified}} = 0.61$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี PNI_{Modified} และลำดับความสำคัญ ในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้

ความสามารถด้าน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการรายงานผลและนำผลที่ได้จากการ ประเมินไปใช้	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ที่คาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ปัจจุบัน (D)	PNI_{Modified}	ลำดับ ความสำคัญ
1. สามารถจัดทำรายงานเอกสารหลักฐานการวัดและการประเมินได้ถูกต้อง	4.40	2.74	0.61	2
2. สามารถนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้เพื่อ ตัดสินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง	4.47	2.73	0.64	1

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในประเด็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.57$) มีความต้องการจำเป็นลำดับที่สาม โดยมีหัวข้อของสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง ($PNI_{\text{modified}} = 0.58$) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ สามารถกำหนดสารสนเทศที่ต้องการใช้เพื่อการตัดสินใจตามจุดมุ่งหมายได้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.56$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี PNI_{Modified} และลำดับความสำคัญ ในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ความสามารถด้าน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ที่คาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพ ความสามารถ ปัจจุบัน (D)	PNI_{Modified}	ลำดับ ความสำคัญ
1. สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ได้ถูกต้อง	4.34	2.75	0.58	1
2. สามารถกำหนดสารสนเทศที่ต้องการใช้เพื่อการ ตัดสินใจตามจุดมุ่งหมายได้	4.42	2.84	0.56	2

2. การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ที่มีเพศแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, $t(173) = 1.690$, $p = .093$ โดยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูเพศชาย มีค่าดัชนี PNI_{Modified} แสดงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.66 สูงกว่านักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูเพศหญิง ซึ่งมีค่าดัชนี PNI_{Modified} แสดงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.58 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมีค่าดัชนี PNI^{Modified} แสดงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน

	ค่าดัชนี PNI ^{Modified}				t	p-value
	ชาย		หญิง			
	M	SD	M	SD		
ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ความสามารถด้านการประเมินผล การเรียนรู้	0.66	0.28	0.58	0.31	1.690	0.093

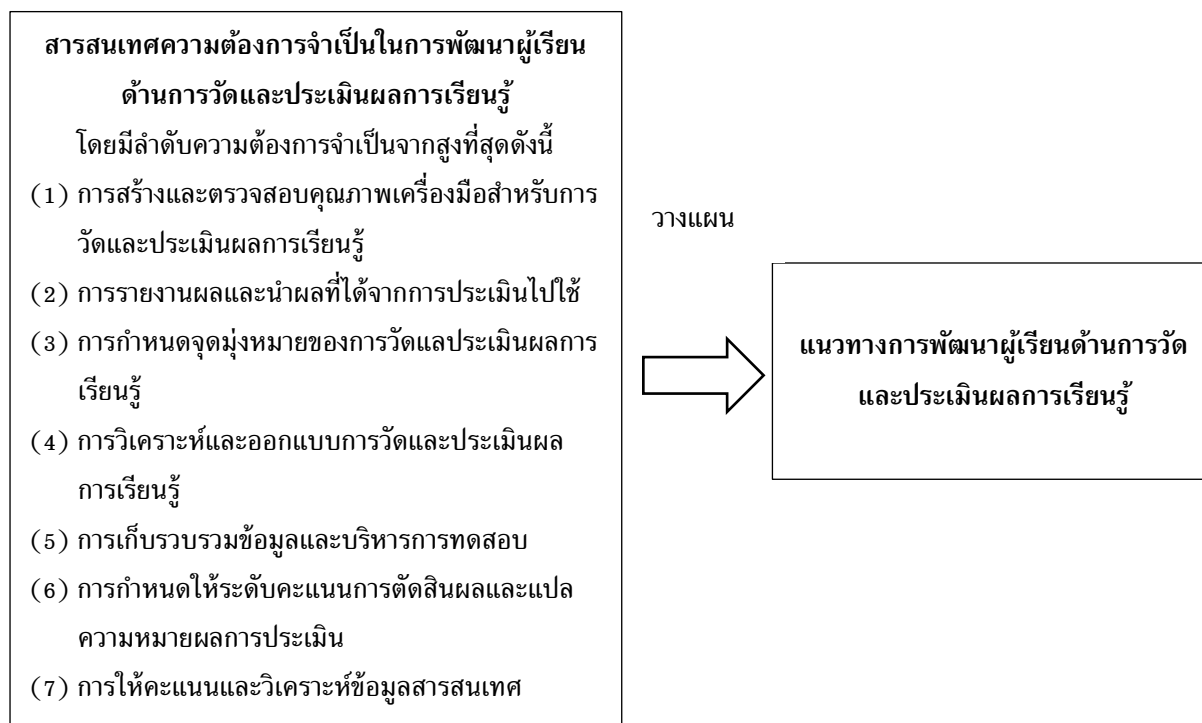
อภิปรายผล

จากผลการประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI^{modified}) พบว่า ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการวัดและประเมินผลที่เกิดประประสิทธิผลจากการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพและส่งต่อถึงผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตามมาด้วยเช่นกัน นักศึกษาจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนาสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับ วัชรินทร์ จิโรจน์พันธุ์และกันตฤทัย คลังพล (2558) ได้กล่าวว่า ความรู้ความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีความต้องการรับพัฒนาสูงสุดและ จันทิมา จันทระประสาธ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรมและยุริ ผลพันธ์ (2560) ค้นพบว่า ความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นแนวทางการพัฒนามรรธนะด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาที่เป็นความต้องการของครูโรงเรียนสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กัลยวิสาข์ ธาราวรและกมลวรรณ ตังธนกันท์ (2559) ได้ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในประเทศไทย มีความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านการออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการสร้างเครื่องมือมากที่สุดเช่นกัน ส่วนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้รองลงมาในลำดับที่สองคือ ประเด็นของการรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ และการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นในลำดับที่สาม และความต้องการจำเป็นในลำดับสุดท้ายคือ ประเด็นของการให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการของการให้คะแนนนั้น นักศึกษาอาจมีความคุ้นเคยและมีประสบการณ์จากการประเมินตนเองและการประเมินเพื่อนร่วมชั้นในกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับพินดา วราสุนันท์และวิทยา ชัมเจริญ (2564) ได้กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินผลงานตนเองมีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดในหัวข้อการประเมินขณะเรียนรู้ และกัลยวิสาข์ ธาราวรและกมลวรรณ ตังธนกันท์ (2559) ได้กล่าวว่า ด้านการตรวจให้คะแนน การรายงานผล และการนำผลไปใช้นั้นเป็นรายการที่มีความต้องการจำเป็นน้อยกว่าด้านการออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการสร้างเครื่องมือและด้านดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งกล่าวได้ว่าด้านการตรวจให้คะแนน การรายงานผล และการนำผลไปใช้มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานรวมทั้งการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเดียวกันนั้นคือเพื่อความเป็นครูผู้สอนที่มีสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ Antonio, Probitchado, Ricohermoso, Saavedra, and Rama (2020) ได้กล่าวว่า ความต้องการพัฒนาความรู้และสมรรถนะของครูวิทยาศาสตร์ที่มีเพศแตกต่างกันไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาผลการประเมินความต้องการจำเป็น โดยเรียงลำดับความจำเป็นและความสำคัญของประเด็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สารสนเทศความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรกคือ ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นสารสนเทศนี้จะนำไปสู่การบริหารจัดการ ทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการและดำเนินการพัฒนานักศึกษานักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูให้มีความพร้อม มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่มีสามารถพัฒนานักเรียนชายและหญิงไปพร้อมกัน และยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนานักเรียนที่มีคุณภาพอีกเช่นกัน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนั้น ได้ผลลัพธ์ซึ่งพบว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของสภาพความสามารถที่คาดหวังและสภาพความสามารถปัจจุบันด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 41 ถึง ร้อยละ 66 และผลการประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) พบว่า ประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาลำดับที่สอง คือ การรายงานผลและนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ ลำดับที่สาม การกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และประเด็นการให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศมีความต้องการจำเป็นเป็นลำดับสุดท้าย และผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีเพศแตกต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการประเมินระดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู สะท้อนผลถึงประเด็นการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้นการพัฒนาความสามารถผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและเสริมสร้างการพัฒนาการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวัดและประเมินการเรียนรู้ สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาไปถึงการกำหนดจุดเน้นและออกแบบการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งเพศชายและหญิงแบบองค์รวม โดยไม่แยกเพศเพื่อพัฒนานักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งถัดไปควรนำประเด็นที่มีความต้องการสูงสุดคือ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ไปสร้างและพัฒนากระบวนการที่ส่งเสริมความสามารถในด้านการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พร้อมตรวจสอบกระบวนการหรือรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนานักศึกษาครู

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นของนักศึกษาที่มีศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และจำแนกตามเพศ การศึกษาครั้งถัดไปจึงควรศึกษาในบริบทของความต้องการของผู้เรียนในหลักสูตรอื่นหรือครูประจำการในสถานศึกษา รวมทั้งพิจารณาความต้องการจำเป็นจำแนกตามสาขาวิชาหรือประสบการณ์การสอนของครูประจำการ

2.3 การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาสารสนเทศเพื่อการประเมินความต้องการจำเป็น ดังนั้นการศึกษารั้วถัดไปจึงควรศึกษาหาสาเหตุและแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละบริบท รวมทั้งปฏิบัติการพัฒนาและศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยวิสาข์ ธาราวรรณ และ กมลวรรณ ตั้งธนานนท์. (2559). การประเมินความต้องการจำเป็นของครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 11(3), 374-389.
- จันทิมา จันทรประสาท, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม และ ยური ผลพันธ์. (2560). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาของครูโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ*, 10(3), 1577-1595.
- บุญฤทธิ์ ปิยศรี และมาเรียม นิลพันธุ์. (2558). รูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 7(1), 97-109.
- พินดา วราสุนันท์และวิทยา ชัมเจริญ. (2564). การประเมินความต้องการจำเป็นในการประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษายุคโควิด. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 15(3), 155-165.
- เพ็ญสินี กิจคำ. (2559). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนิสิตหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(2), 62-75.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2558). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(2), 2204-2216.
- วรรณดี แสงประทีปทอง. (2556). แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและประเมินผล อุบลราชธานี*, 7(1), 1-10.

- วัสส์พร จิโรจพันธุ์ และกันต์ฤทัย คลังพล. (2558). ผลการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 273-285.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Antonio, A., Probitchado, R., Ricohermoso, C., Saavedra, A., and Rama, M. J. (2020). Gender differences in technological competence among science teachers: Implications. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(7), 13257-13268.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Sabbatini, Renato M.E. (2007). *Are There Differences between the Brains of Males and Females?*. State University of Campinas, Brazil. Retrieved 1 July 2022. from <https://cerebromente.org.br/n11/mente/eisntein/cerebro-homens.html>.

บริบทการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท (กิจกรรมที่ 1) THE CONTEXT OF ELDERLY SOCIAL ADAPTATION IN URBAN COMMUNITY AND RURAL COMMUNITY (ACTIVITY 1)

อุบลวรรณ ภวากันันท์^{1*} บัณฑิตา ธีรทิศกุล² ศรัณย์ กอสนาน³

Ubolwanna Pavakanun¹ Bundhita Thiratsakun² Sarun Gorsanan³

^{1,2} ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ กลุ่มวิชาเภสัชกรรมสังคมและการบริหาร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

^{1,2} Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ Social and Administrative Pharmacy, Faculty of Pharmaceutical Science, Huachiew Chalermprakiet University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท (2) ศึกษาวิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในปัจจุบัน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปใน 2 พื้นที่ คือ ชุมชนเมือง เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และเขตชุมชนชนบทเทศบาลตำบลหนองหนู อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีจำนวนทั้งสิ้น 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านมาตรฐานทางสังคม คือการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบใหม่ 2) ปัญหาด้านทักษะทางสังคม คือการเน้นการเข้ากลุ่มเล็กหรือเพื่อนที่สนิท 3) ปัญหาด้านแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม คือกฎระเบียบที่ส่งผลต่อการเงินของผู้สูงอายุ 4) ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาเขตชุมชนเมืองคือช่องว่างระหว่างวัย ส่วนเขตชุมชนชนบทคือความรู้สึกเหงา 5) ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในสถาบัน/ชมรม/กลุ่มสังคม คือ คำสั่งที่ต้องลงทุน และยังไม่คุ้นเคยกับการเข้ากลุ่มใหญ่ 6) ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัย คือความไม่เข้าใจกันกับสมาชิกในชุมชน

วิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในปัจจุบัน ประกอบด้วย ด้านจิตใจคือ 1) มีสติในการใช้ชีวิต 2) ปลดวาง 3) มองโลกในแง่ดี 4) เป็นมิตร 5) ควบคุมอารมณ์เวลาเข้าสังคม 6) ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น 7) ปรับการวางตัวไม่อยู่เหนือคนอื่น 8) ปรับทุกข์กับเพื่อนเวลามีปัญหา ส่วนของด้านกายภาพคือ 1) ทำงานอดิเรกและงานสันทนาการทำ 2) ร่วมกิจกรรมนอกบ้าน 3) ใช้ชีวิตแบบพอเพียง และ 4) หารายได้เสริม

คำสำคัญ: การปรับตัวทางสังคม, ผู้สูงอายุ, ชุมชนเมือง, ชุมชนชนบท

* E-mail address: ubolwanna@gmail.com ¹ tbundhita@yahoo.co.uk ² sarun103@yahoo.com ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) study the context of elderly social adaptation in urban and rural communities and (2) study the solutions to the social adaptation problem of the elderly in urban and rural communities at present. The key informants are elderly people aged 60 years and who live in Bang Khu Rath Subdistrict, Amphur Bangbuathong, Nonthaburi and Nong Mu Subdistrict, Amphur Wiharndeang, Saraburi, total of 54 people in these 2 areas, were in-depth interviewed on social adaptation. Content analysis was applied to analyze the data.

The result of the study found that the context of elderly social adaptation in urban and rural communities consisted of 1) the problem of Social Standards is the new rules and regulations, 2) the problem of Social Skills is being stuck with groups/close friends, 3) the problem of the trend of anti-social behavior is the rules that affect the elderly's finances, 4) the problem of Family relationships of the urban community is the generation gap and the problem of rural community is loneliness, 5) the problem of Relationships in institutions is the order that must be invested and not familiar to join with big group, 6) the problem of Relationship in the residential community is the misunderstanding with village members.

For solutions that the elderly people use social adaptation currently in both areas consisted of the mental aspects are 1) Being mindful in life 2) Letting it go 3) Being Optimistic 4) Being Friendly 5) Controlling emotions when socializing 6) Helping & Sharing to others 7) Adjusting one's distancing and 8) Recount his/her tale of woe with friends. The physical aspects are 1) Finding hobbies and recreational work 2) Participating in outdoor activities 3) Living a self-sufficient lifestyle, and 4) Earning extra income.

Keywords: Social Adjustment, Elderly People, Urban Community, Rural Community

บทนำ

ประเทศไทยได้เริ่มก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไร้เงินสดเริ่มที่จะมาทดแทนการใช้จ่ายเงินสดในปัจจุบัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน และจำเป็นต้องมีการปรับตัวด้านเทคโนโลยี (Disruptive Technology) เป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันในประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) นั้นหมายถึงประเทศมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั่วประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ ทำให้ผู้สูงอายุซึ่งต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาให้เท่าทันกับเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ในขณะที่ประเทศไทยมีนโยบายการขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และหนึ่งในประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญ คือ การดำเนินการ ปรับโครงสร้างกำลังคนของประเทศ โดยในส่วนของผู้สูงอายุได้วางเป้าหมายที่จะสร้างความมั่นคงให้เป็น “สังคมผู้สูงอายุที่มีพลัง” (Active Aging Society) (สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการบุคคล สำนักงาน ก.พ., 2561)

การที่ประเทศไทยมีความแตกต่างของประชากร พื้นที่ สังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง ดังนั้นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทก็มีบริบทแตกต่างกันในด้านการดำเนินชีวิต ด้านความเป็นอยู่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งบริบทของชุมชนเมือง (Urban Community) คือ เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากร บ้านเรือนมีความหนาแน่น มีถนนหรือการคมนาคมมากมายที่ใช้เดินทางได้อย่างสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีความเจริญเข้าถึงให้แก่ผู้อยู่อาศัย รวมถึงยังเป็นจุดศูนย์กลางของประชากรจากหลากหลายพื้นที่ที่มารวมตัวกัน ส่วนบริบทของชุมชนชนบท (Rural Community) คือ เป็นชุมชนที่ประชากรไม่หนาแน่น บ้านเรือนไม่หนาแน่น มีความเจริญทางด้านวัตถุน้อย และอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ประชากรส่วนใหญ่ไม่เร่งรีบกับการใช้ชีวิต และมีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากกว่าชุมชนเมือง และอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ในพื้นที่เดียวกันหรือ

ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้บริบทของชุมชนทั้งสองรูปแบบนี้ จึงทำให้สังคมของผู้สูงอายุก็มีความแตกต่างกัน จากการที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีศักยภาพและประสิทธิภาพ ไม่ว่าผู้สูงอายุจะอยู่ในบริบทของชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ตาม จะไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมรอบด้าน ลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว สังคมและ สิ่งแวดล้อมนั้น ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องเรียนรู้การปรับตัวพฤติกรรมทางสังคมให้อยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้อย่างปกติ และมีความสุข การปรับตัวพฤติกรรมทางสังคม (Social Adjustment) ของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งและอยู่อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วแล้ว ปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ยังมีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านสังคม ผู้สูงอายุเองจะต้องมีสังคมและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมอื่น ๆ หรือการไปร่วมกิจกรรมงานต่างๆ ของจังหวัด ของเทศบาล ของโรงพยาบาล หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ที่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์กับลูกหลานที่จะเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ใกล้ชิดมากที่สุด ดังนั้นการเรียนรู้การปรับตัวทางสังคม (กนกพร เรืองเพิ่มพูล, สุตา รองเมือง และพัชรินทร์ นินทจันทร์, 2554) ได้กล่าวไว้สำหรับการปรับตัวทางสังคมแบ่งออกเป็น 6 ด้าน (Wiesseman et al, 1981) คือ 1) ด้านมาตรฐานทางสังคม 2) ด้านทักษะทางสังคม 3) ด้านแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม 4) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว 5) ด้านความสัมพันธ์ในสถาบันการศึกษา/ชมรม/กลุ่มสังคม และ 6) ด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัยที่จะนำมาศึกษาและวิจัยในกิจกรรมที่ 1 นี้

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาบริบทการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบท นั่นคือ เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และวิธีการแก้ไขในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทปัจจุบัน โดยผลการศึกษาของกิจกรรมที่ 1 นี้เพื่อที่จะนำไปวิจัยในกิจกรรมที่ 2 เพื่อการสร้างและทดลองใช้นวัตกรรมที่บูรณาการศาสตร์และศิลป์ของศิลปะการละครแบบเกสโตลท์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันเพื่อเสริมสร้างการปรับตัวทางสังคมและคุณภาพชีวิตทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ หลังจากนั้นนำผลที่ได้ไปสร้างชุดบทเรียนเพื่อเสริมสร้างการปรับตัวทางสังคมและคุณภาพชีวิตทางสังคมแก่ผู้สูงอายุด้วยนวัตกรรมศิลปะการละครพุทธเกสโตลท์นี้ให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
2. เพื่อศึกษาวิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไป จากการสุ่มแบบบังเอิญ โดยแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ จำนวนรวม 54 คน ประกอบด้วย

พื้นที่ 1 ผู้สูงอายุ เขตชุมชนเมือง จำนวน 23 คน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบางคูรัด ตำบลบางคูรัด บางอำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

พื้นที่ 2 ผู้สูงอายุ เขตชุมชนชนบท จำนวน 31 คน ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองหมู ตำบลหนองหมู อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสระบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่สร้างขึ้น และปรับปรุงโดยทีมวิจัย และมีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและด้านพัฒนาสังคม เพื่อให้ครอบคลุมตามเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ โดยแบบสัมภาษณ์นี้ได้นำไปทดสอบความเป็นปรนัยด้วยการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุในพื้นที่วิจัยจำนวน 10 ราย

แบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านมาตรฐานทางสังคม 2) ด้านทักษะทางสังคม 3) ด้านแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม 4) ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว 5) ด้านความสัมพันธ์ในสถาบันการศึกษา/ชมรม/กลุ่มสังคม และ 6) ด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

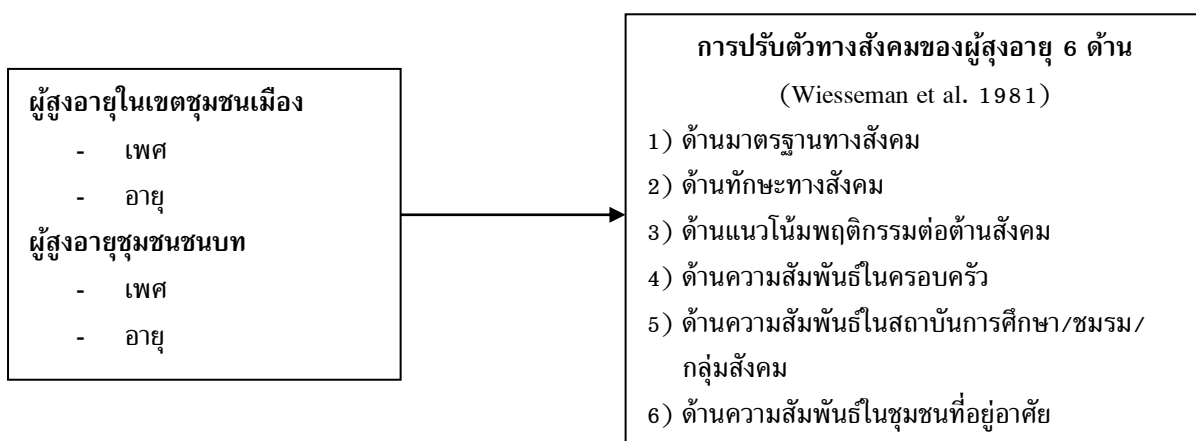
ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยและคณะได้เก็บข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยและคณะได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนรวม 54 คน โดยการเก็บข้อมูลนี้เป็น การเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ คือ ชุมชนเมือง เทศบาลตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง นนทบุรี และชุมชนชนบท เทศบาลตำบลหนองหญ้า อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งประสานงานกับ เทศบาลของทั้งสองพื้นที่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลการปรับตัวทางสังคมจำนวน 6 ด้าน เพื่อที่จะจัดกลุ่มข้อมูลสำคัญในแต่ละด้าน นำมาสังเคราะห์ สรุปผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. พฤติกรรมการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุจำนวนผู้สูงอายุแบ่งเป็นเขตชุมชนเมืองจำนวน 23 คน คิดเป็น 39% และเขตชุมชนชนบทจำนวน 36 คน คิดเป็น 61%

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง ในเขตชุมชนเมืองผู้สูงอายุเพศชายในเทศบาลเมือง บางคูรัด จังหวัดนนทบุรี มี 2 คน คิดเป็น 8.7% และมีเพศหญิง 21 คนคิดเป็น 91.3% ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพศชายในเขตชุมชนชนบทเทศบาลตำบลหนองหญ้า จังหวัดสระบุรี ไม่มีเลย มีเพียงเพศหญิง 31 คน คิดเป็น 100%

อายุของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบทมีอายุ 60-69 ปีมากที่สุด มีจำนวน 33 คน คิดเป็น 61.11% รองลงมาคืออายุ 70-79 ปี มีจำนวน 17 คน คิดเป็น 31.49% และ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวน 4 คน คิดเป็น 7.4% ตามลำดับ

สถานภาพของผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบทในการวิจัยนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่โสดและอยู่คนเดียวมากที่สุด 18 คน คิดเป็น 33.33% รองลงมาคือ แต่งงานอยู่กับครอบครัว 14 คน คิดเป็น 25.93 % หย่า/แยกกัน อยู่คนเดียว 7 คน คิดเป็น 12.9% หย่าแต่อยู่กับญาติ 6 คน คิดเป็น 11.11% โสดอยู่กับญาติ 5 คน คิดเป็น 9.26% และแต่งงานอยู่คนเดียว 4 คนคิดเป็น 7.41% ตามลำดับ

1.2 บริบทชุมชนของพื้นที่วิจัย

ชุมชนเมือง ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุมชนเมือง ชุมชนเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีที่เป็นผู้สูงอายุจำนวน 23 คน ให้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นโสดอยู่คนเดียว อายุ 60-69 ปียังมีศักยภาพในการเดินทางด้วยตนเอง และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนหรือเป็นสมาชิกของชมรมต่างๆ มีความสามารถที่จะร่วมทำกิจกรรมต่างๆ นอกบ้านได้เป็นอย่างดี และยังมีศักยภาพที่จะดำรงตำแหน่ง ช่วยเหลืองานต่างๆ ของชุมชนได้ อาทิเช่น ดำรงตำแหน่งในเทศบาล เป็นนักพัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จิตอาสา และยังเป็นสมาชิกในชมรมของชุมชนต่างๆ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมลีลาศ ชมรมแอโรบิค ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย หรือเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ รองลงมาเป็นผู้สูงอายุที่แต่งงานแล้วยังอาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีสมาชิกประมาณ 2 - 7 คน คือ อยู่กับครอบครัวสองสามีภรรยา หรืออยู่กับครอบครัวที่มีลูก หรืออยู่กับครอบครัวที่มีลูกและหลาน ครอบครัวของผู้สูงอายุมีลูกหลานทำอาชีพเป็นพนักงานทำงานบริษัท องค์กรรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ บ้านของผู้สูงอายุจะอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นบ้านของผู้สูงอายุเอง หรือบ้านของลูก ที่เหลือก็จะมีสถานภาพต่างๆ

ชุมชนชนบท ตำบลหนองหมู อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุมชนเทศบาลตำบลหนองหมู อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีที่เป็นผู้สูงอายุจำนวน 31 คน พบว่า สถานภาพผู้สูงอายุตำบลหนองหมูจากส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นโสดอยู่คนเดียวไม่มีลูกหลาน รองลงมาแต่งงานอาศัยอยู่กับครอบครัวเดียวที่มีสมาชิกประมาณ 1-6 คน มีลูกหลานแต่ลูกไปทำงาน หลานไปเรียนหนังสือ หรืออยู่กับสองสามีภรรยา หรือมีการหย่าร้างแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุไม่มีอาชีพหลัก ส่วนมากเป็นแม่บ้าน มีลูกเป็นแกนนำในการหารายได้ ลูกหลานเป็นลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ทำงานเป็นผลิตหรือทำงานต่างพื้นที่ จึงไม่มีเวลากลับมาบ้าน แต่จะกลับมาช่วงเทศกาล หรือลูกแต่งงานมีครอบครัวและย้ายถิ่นที่อยู่ไปอยู่กับสามีหรือภรรยานอกพื้นที่หรือในจังหวัดอื่น อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุก็หารายได้เสริมเพราะยังมีศักยภาพในการทำงานฝีมือ การถักทอ เช่น การทำพรมเช็ดเท้า การถักตะกร้าเชือกพลาสติก และยังสามารถในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ นอกบ้าน เช่น เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นสมาชิกในชมรมหรือจิตอาสา เช่น ชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จากการที่ผู้สูงอายุส่วนมากอยู่คนเดียวหรืออยู่กับหลานที่ไปเรียน จึงทำให้ผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากทำให้รู้สึกเหงา หรือโดดเดี่ยวเวลาอยู่บ้านในตอนกลางวัน ดังนั้นการที่ได้มาเป็นนักเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ หรือร่วมกิจกรรมนอกบ้าน จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ได้เจอและพูดคุยกับเพื่อน ๆ และได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนหรือเทศบาลหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจัดให้

1.3 พฤติกรรมการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ผลการวิจัยในแต่ละด้าน พบว่า

ด้านที่ 1 ด้านมาตรฐานทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในกฎระเบียบต่างๆ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ไม่ชอบที่จะมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งหรือไม่ยอมรับกับกฎระเบียบที่มีอยู่ มีการเคารพลีขิของผู้อื่นเสมอ ยินดีและยอมรับที่จะปฏิบัติตามสิทธิของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานตนเองสูง ทำหน้าที่ได้อย่างไม่มีข้อบกพร่องทั้งด้านการงานในบ้าน และการทำกิจกรรมนอกบ้าน ผู้สูงอายุมีความเอื้อเฟื้อเพื่อแก่กับสังคม มีการแบ่งปันสิ่งของที่ไม่ใช้ให้กับส่วนรวม อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ บางครั้งผู้สูงอายุยังปฏิบัติตาม

กฎระเบียบใหม่ของสังคมไม่ทัน จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เช่น ช่วงที่เกิดสถานการณ์โควิดที่จะต้องมีการปรับมาตรการการเข้าพื้นที่ หรือห้างสรรพสินค้ามีการยกเลิกการให้ถุงพลาสติก และผู้สูงอายุจะรู้สึกไม่พอใจกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เช่น การแซงคิว ในขณะที่ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบทมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ไม่ชอบปฏิบัติผิดกฎระเบียบ เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ผู้สูงอายุมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ตนเองเป็นอย่างมาก ถึงแม้ปัจจุบันผู้สูงอายุจะไม่มีหน้าที่หรืองานประจำ แต่ก็ทำหน้าที่ย่าหรือยายดูแลหลาน ผู้สูงอายุมีความเอื้อเฟื้อต่อส่วนรวม มีการแบ่งปันอาหารและสิ่งของ อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ ผู้สูงอายุจะรู้สึกไม่พอใจกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ซึ่งคล้ายกับผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง

ด้านที่ 2 ด้านทักษะทางสังคม พบว่า ชุมชนเมือง ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองมีการไว้วางใจ ยอมรับผู้อื่น โดยปราศจากอคติ ยินดีและยอมรับคำแนะนำและความสามารถของเพื่อนและของผู้อื่นที่มีประสบการณ์มากกว่าหรือเก่งกว่า ผู้สูงอายุมีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และยังมีศักยภาพในการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมประจำวันได้ ดังนั้นผู้สูงอายุไม่มีความกังวลกับการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม อย่างไรก็ตามปัญหาในด้านนี้คือ ผู้สูงอายุยังมีการเลือกที่จะเข้าสังคม และผูกมิตรด้วยกับเพื่อนที่สนิทเท่านั้น โดยเฉพาะเวลาเข้าสังคมในกลุ่มใหญ่ ผู้สูงอายุก็เลือกที่จะปฏิสัมพันธ์กับคนที่รู้จัก ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท ผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบทมีความไว้วางใจ ยอมรับผู้อื่นโดยปราศจากอคติ ยินดีและยอมรับในความสามารถของเพื่อนและของผู้อื่นที่มีความแตกต่างและเก่งกว่า และมักจะรับคำปรึกษากับผู้สูงอายุที่ตนเองไว้วางใจ ผู้สูงอายุจะไม่มีการอิจฉาในสิ่งที่ผู้สูงอายุท่านอื่นมี ผู้สูงอายุยินดีที่จะช่วยเหลืองานและทำกิจกรรมร่วมกันในสังคมโดยไม่มีข้อโต้แย้ง อย่างไรก็ตามปัญหาด้านทักษะทางสังคม ผู้สูงอายุยังมีการเลือกที่จะเข้าสังคมในกลุ่มเล็ก ๆ มากกว่ากลุ่มใหญ่ และผู้สูงอายุจะมีคุณลักษณะเจียม ดังนั้นเมื่อมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมก็จะเลือกอยู่ในกลุ่มที่สนิทกันแล้ว

ด้านที่ 3 ด้านแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง ผู้สูงอายุไม่มีแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม และไม่มีความคิดที่จะออกไปประท้วงกับสิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วย ปัญหาในด้านนี้ คือ ผู้สูงอายุบางท่านไม่ยินดี และไม่พอใจกับกฎระเบียบใหม่ที่ออกมา โดยที่ผู้สูงอายุอาจจะไม่ทราบเหตุผลหรือไม่ได้รับทราบถึงเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว หรือระเบียบปฏิบัตินั้นมีผลกระทบต่อการเงินของผู้สูงอายุ หรือไม่พอใจกับความไม่เป็นธรรมของนิติบุคคลของหมู่บ้าน ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท เหมือนกันกับผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง ผู้สูงอายุชอบอยู่อย่างสงบสุข และมีความสุขในชุมชนของตนเอง ไม่ชอบที่ออกไปขัดแย้งกับในสิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วย ดังนั้นพฤติกรรมต่อต้านสังคมจะไม่ค่อยเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาในด้านนี้ คือ บางครั้งผู้สูงอายุไม่ยินดีและไม่พอใจกับกฎระเบียบใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง และตนเองยังไม่เข้าใจสิ่งที่เปลี่ยนแปลงนั้น และอีกประเด็นคือความไม่พอใจกับการดำเนินการของภาครัฐเมื่อเข้าไปติดต่อประสานงาน

ด้านที่ 4 ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวพบว่า ผู้สูงอายุเขตชุมชนเมืองมีความสุขกับการที่ได้อยู่เป็นครอบครัว และมีความภูมิใจกับการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ผู้สูงอายุจะรู้สึกดีทุกครั้งที่ถูกหลานพาไปเที่ยว ไปทำบุญ ไปทานข้าวนอกบ้าน อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ ถึงแม้ว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่ก็ยังมีผู้สูงอายุเป็นคุณตาคุณยายอาศัยอยู่ร่วมกับลูกหลาน จึงทำให้มีประเด็นช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ระหว่างผู้สูงอายุและหลาน ซึ่งทำให้ส่งผลถึงด้านอารมณ์และจิตใจของผู้สูงอายุที่อาจจะทำให้ผู้สูงอายุ น้อยใจในบางพฤติกรรมของลูกหลานที่ทำต่อตนเอง หรือมีความไม่เข้าใจว่าทำไมหลานเป็นแบบนั้น และทำให้การปฏิสัมพันธ์และด้านการสื่อสารหรือพฤติกรรมระหว่างหลานและผู้สูงอายุอาจจะน้อยลงหรือไม่เท่าที่ควร ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบทที่อาจจะอยู่ตัวคนเดียว ไม่มีคู่ชีวิต ไม่มีลูกหลานดูแล เนื่องจากลูกหลานไปทำงาน บางท่านทำงานเป็นผลัด บางท่านไปทำงานต่างพื้นที่ หรือลูกย้ายถิ่นฐานเมื่อแต่งงานมีครอบครัว หรือมีหลานไปเรียนหนังสือ เมื่อลูกหลานกลับมาหา ก็จะพาไปเที่ยว พาไปทำบุญที่วัด หรือทานอาหารร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ เนื่องจากผู้สูงอายุมีเวลาอยู่กับลูกหลานน้อย หรือบางทีไม่เจอหน้าลูก บางท่านเจอแต่หน้าหลาน ผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกที่

เหงาและโดดเดี่ยว หรือมีประเด็นช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ระหว่างผู้สูงอายุและลูกหลาน เช่น ที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่าไม่สามารถช่วยสอนการบ้านหลานได้ เพราะไม่เก่งด้านเทคโนโลยี

ด้านที่ 5 ด้านความสัมพันธ์ในสถาบันการศึกษา/ชมรม/กลุ่มสังคมพบว่า ผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ยังเป็นสมาชิกของชมรมต่างๆ หรือเป็นจิตอาสา อสม. อปพร. ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความผูกพันกับกลุ่มสังคมนี้ อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ ผู้สูงอายุจะมีประเด็นด้านการเข้าร่วมกลุ่มหรือกิจกรรมกับกลุ่มใหญ่ ผู้สูงอายุจะเลือกเข้ากลุ่มเล็ก หรือเพื่อนที่สนิทกันแล้วเท่านั้น แต่ผู้สูงอายุก็สามารถร่วมกิจกรรมกับคนกลุ่มใหญ่ได้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ นอกเหนือจากนั้นการออกระเบียบปฏิบัติของกลุ่มสังคมหรือชมรม หากมีผลกระทบด้านการเงินหรือการลงทุนของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอาจจะไม่ยินดีกับระเบียบปฏิบัตินั้น เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ค่อยมีรายได้แล้ว แต่สุดท้ายก็จะหาทางออกร่วมกัน ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท มีความสัมพันธ์ในสถาบันการศึกษาหรือชมรมหรือกลุ่มสังคมเป็นอย่างดี เพราะกลุ่มที่จะปฏิสัมพันธ์ด้วยมีน้อยกว่าผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง ดังนั้นเวลามีกิจกรรมผู้สูงอายุชอบที่จะเข้าร่วมกลุ่มและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้สูงอายุชอบที่จะไปโรงเรียนผู้สูงอายุ ไปเจอกันที่เทศบาล หรือไปร่วมกิจกรรมที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ ผู้สูงอายุก็เลือกปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่รู้จัก และคุ้นเคยกันเท่านั้น

ด้านที่ 6 ด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุเขตชุมชนเมืองมีความสัมพันธ์ที่ดีกับในชุมชนที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัย ผู้สูงอายุจะมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวตนเองก่อน และไม่สร้างปัญหาให้กับเพื่อนบ้าน หรือชุมชนที่ตนเองอยู่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านนี้ คือ ผู้สูงอายุมีความกังวลด้านยาเสพติดที่จะเกิดกับลูกหลานตนเอง ซึ่งอาจจะทำให้ผู้สูงอายุและลูกหลานมีความห่างไกลกันมากขึ้น และอาจจะไปสร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนของตนเอง ปัญหาอีกด้านคือผู้สูงอายุกับเพื่อนบ้าน กรณีที่เพื่อนบ้านไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน และทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างกัน หรือความไม่ยุติธรรมของนิติบุคคลของหมู่บ้านเอง ผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท ผู้สูงอายุชอบที่จะอยู่อย่างสงบ และชอบทำให้สังคมหรือชุมชนของตนเองมีความสุข อย่างไรก็ตามปัญหาด้านนี้ คือ การที่ผู้สูงอายุไปช่วยเหลือสัตว์ที่ถูกทำร้าย เช่น สุนัข แมว ก็ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกับบุคคลนอกบ้านหรือเพื่อนบ้าน และอีกปัญหา คือ กรณีที่ผู้สูงอายุเองอาจจะไม่เข้าใจในกฎระเบียบของภาครัฐเกี่ยวกับชุมชน โดยเฉพาะเรื่องที่ดิน จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและมีปากเสียงกันกับเพื่อนบ้าน

2. วิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในปัจจุบัน

วิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมในปัจจุบันของผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง สามารถแบ่งเป็นด้านการปรับตัวภายในและด้านการปรับภายนอก ดังนี้

1. การปรับภายใน คือ การปรับด้านจิตใจ ปรับเปลี่ยนวิธีการคิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน หรือกลุ่มเพื่อนได้อย่างปกติ มีความสุข และไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ผู้สูงอายุมีวิธีการปรับตัวทางสังคม ดังนี้

1) การมีสติ คือ ผู้สูงอายุจะใช้ชีวิตอย่างมีสติอยู่ตลอดเวลา พยายามไม่คิดมาก ไม่ว่าจะมีความเรื่องอะไรเกิดขึ้น เพราะชีวิตหลังเกษียณทำให้ผู้สูงอายุไม่มีงานทำ อยู่บ้านเฉยๆ จึงทำให้มีเวลามากและทำให้เกิดการคิดมาก

2) การปล่อยวาง คือ ผู้สูงอายุมีการปล่อยวางในปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เจอต่างๆ เวลาเจอปัญหาอะไรจะได้ไม่ต้องทุกข์ใจ และไม่เครียดกับปัญหานั้น และไม่เก็บปัญหาเหล่านั้นมาคิด

3) การฝึกควบคุมอารมณ์ คือ เวลาที่ผู้สูงอายุมีปัญหา หรือเจอปัญหา ผู้สูงอายุจะพยายามที่จะฝึกควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ให้มีอารมณ์โมโห หงุดหงิด ไม่พอใจ กับสิ่งที่เกิดขึ้น การฝึกอารมณ์บางครั้งจะใช้วิธีการระงับอารมณ์ตนเอง โดยวิธีการเงียบ แต่หากต้องการระบายความรู้สึกหรือปัญหานั้นๆ ก็จะใช้วิธีการคุยกับเพื่อนที่สนิท

4) การใช้ความเป็นกัลยาณมิตรในการอยู่ร่วมกัน คือ ผู้สูงอายุใช้หลักกัลยาณมิตรอยู่ร่วมกันกับเพื่อน ๆ และในชุมชน เพื่อที่จะให้ไม่มีประเด็น หรือการขัดแย้งเกิดขึ้นในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่

2. การปรับภายนอก คือ การปรับด้านกายภาพ นอกเหนือจากการปรับตัวทางสังคมภายในแล้ว ผู้สูงอายุยังมีการปรับตัวทางสังคมด้านกายภาพ ดังนี้

1) การหางานอดิเรกทำ หรืองานสันทนาการที่ผู้สูงอายุชอบทำในบ้าน เช่น การปลูกต้นไม้ ปลูกผักสวนครัว การดูข่าวสารต่าง ๆ ในทีวี การฟังเพลงที่ตนชื่นชอบ การทำงานบ้านต่าง ๆ

2) การทำกิจกรรมนอกบ้านทำ เช่น การไปเที่ยวกับเพื่อน หรือการพบปะกับเพื่อน ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ของชุมชน หรือของเทศบาล เช่น การเข้าชมรมแอโรบิค การออกมาร้องเพลง การเดินรำหรือลีลาศ หรือกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

3) การหารายได้เสริม คือ ผู้สูงอายุไม่ต้องการปล่อยเวลาให้ว่าง และต้องการมีรายได้เสริม ผู้สูงอายุจึงพยายามช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรมที่สร้างรายได้

วิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมในปัจจุบันของผู้สูงอายุเขตชุมชนชนบท สามารถแบ่งเป็นด้านการปรับตัวภายในและด้านการปรับภายนอก ดังนี้

1. การปรับภายใน คือ การปรับด้านจิตใจ ปรับเปลี่ยนวิธีการคิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน หรือกลุ่มเพื่อนได้อย่างปกติ มีความสุข และไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ผู้สูงอายุมีวิธีการปรับตัวทางสังคม ดังนี้

1) การมองโลกในแง่ดี คือ ผู้สูงอายุมีวิธีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนมุมมอง หากมีปัญหาเข้ามาจะไม่คิดเชิงลบกับคนอื่น ๆ ผู้สูงอายุจะมองและวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเชิงบวก เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันในครอบครัวในสังคมได้อย่างปกติ และมีความสุขมากขึ้น

2) การมีจิตเป็นมิตร หรือความเป็นกัลยาณมิตรกับบุคคลที่อยู่รอบข้าง คือ ผู้สูงอายุจะใช้วิธีการยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตรอยู่เสมอกับคนในครอบครัว คนในสังคม และคนในชุมชนที่ตนอยู่ หรือกรณีพบเจอเพื่อนใหม่ ๆ ก็จะยิ้มรับก่อนกับเพื่อนใหม่

3) การฝึกควบคุมอารมณ์ คือ บางครั้งผู้สูงอายุจะมีการเข้าสังคม การได้ออกไปพบปะบุคคลด้านนอกได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจากแต่เดิมที่ผู้สูงอายุจะอยู่แต่ในบ้าน หรือพบเจอแต่คนในบ้าน และไม่คอยเจอบุคคลมากมายนอกบ้าน ผู้สูงอายุอาจจะต้องเจอกับสถานการณ์ที่ตนเองอาจจะไม่ชอบหรือไม่พอใจ พบเจอกับบุคคลที่อาจจะมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกัน มีความคิดหรือมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้สูงอายุจะฝึกและเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ตนเอง เวลาเจอสถานการณ์ใด ๆ ที่ตนเองไม่พึงประสงค์ ก็จะพยายามระงับไม่ให้เกิดอารมณ์เสียง่าย และไม่คิดฟุ้งซ่าน

4) การมีจิตที่ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น คือ ผู้สูงอายุจะแบ่งปันสิ่งของของตนเองให้แก่ผู้อื่นที่ไม่มี และมีความอะไรในชุมชนก็จะไปช่วยเหลือ

5) การปรับทุกข์กับเพื่อน คือ เวลาที่ผู้สูงอายุมีปัญหา และยังคงคิดมากอยู่ ผู้สูงอายุจะเลือกที่จะไปคุยกับเพื่อนที่สนิทหรือเพื่อนบ้าน ขึ้นอยู่กับปัญหานั้น ๆ ว่าจะคุยกับใคร

6) การวางตัว คือ ผู้สูงอายุมีการปรับวิธีการวางตัว การวางตัวไม่อยู่เหนือคนอื่น ถึงแม้ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่าเพื่อนมาก่อน แต่พอเกษียณตำแหน่งหน้าที่นั้นก็ไม่มีติดตัวมาแล้ว ดังนั้นการวางตัวที่เหมาะสมเมื่อเข้าสังคมจึงจำเป็นต้องปรับตัว กรณีที่พบเจอคนที่ไม่ถูกใจ ผู้สูงอายุก็วางตัวอยู่ห่าง ๆ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับถ้าไม่จำเป็น

2. การปรับภายนอก คือ การปรับด้านกายภาพ นอกเหนือจากการปรับตัวทางสังคมภายในแล้ว ผู้สูงอายุยังมีการปรับตัวทางสังคมด้านกายภาพหรือภายนอก ดังนี้

1) การหางานอดิเรก และงานสันทนาการทำในบ้าน เพื่อคลายเหงา ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไป เช่น การปลูกต้นไม้ ปลูกผักสวนครัว การดูข่าวสารต่าง ๆ ในทีวี การฟังเพลงที่ตนชื่นชอบ และฟังธรรมะ

2) การร่วมกิจกรรมนอกบ้าน ผู้สูงอายุก็จะมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ การทำกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมของเทศบาลตำบล กิจกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือผู้สูงอายุจะเลือกไปวัดไปช่วยงานวัดบ้าง เช่น การกวาดลานวัด การล้างจาน โดยเฉพาะวันพระที่ผู้สูงอายุขาดไม่ได้ ซึ่งถือว่าเป็นที่พึ่งทางใจได้

3) การใช้ชีวิตแบบพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ คือ ผู้สูงอายุจะค่อนข้างพิจารณากับการใช้จ่ายต่าง ๆ เพราะผู้สูงอายุมีรายได้น้อย ซึ่งได้จากรัฐบาลในแต่ละเดือนเท่านั้น ผู้สูงอายุบางท่านจะมีรายได้จากลูกที่ทำงานส่งให้รายเดือนบ้าง แต่ก็จำนวนไม่มาก ดังนั้นการซื้อของหรือใช้จ่ายต่าง ๆ จึงต้องใช้จ่ายแบบพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ งดเว้นการซื้อสิ่งของไม่จำเป็น

อภิปรายผล

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุจำนวนผู้สูงอายุแบ่งเป็นเขตชุมชนเมืองจำนวน 23 คน คิดเป็น 39% และเขตชุมชนชนบทจำนวน 36 คน คิดเป็น 61% ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง ในเขตชุมชนเมืองผู้สูงอายุเพศชายในเทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี มี 2 คน คิดเป็น 8.7% และมีเพศหญิง 21 คนคิดเป็น 91.3% ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพศชายในเขตชุมชนชนบทเทศบาลตำบลหนองหญ้า จังหวัดสระบุรี ไม่มีเลย มีเพียงเพศหญิง 31 คน คิดเป็น 100% อายุของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบทมีอายุ 60-69 ปีมากที่สุด มีจำนวน 33 คน คิดเป็น 61.11% รองลงมาคืออายุ 70-79 ปี มีจำนวน 17 คน คิดเป็น 31.49% และ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวน 4 คน คิดเป็น 7.4% ตามลำดับ สถานภาพของผู้สูงอายุเขตชุมชนเมือง และชุมชนชนบทในการวิจัยนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่โสดและอยู่คนเดียวมากที่สุด 18 คน คิดเป็น 33.33% รองลงมาคือ แต่งงานอยู่กับครอบครัว 14 คน คิดเป็น 25.93 % หย่า/แยกกัน อยู่คนเดียว 7 คน คิดเป็น 12.9% หย่าแต่อยู่กับญาติ 6 คน คิดเป็น 11.11% โสดอยู่คนเดียว 5 คน คิดเป็น 9.26% และแต่งงานอยู่คนเดียว 4 คนคิดเป็น 7.41% ตามลำดับ

พฤติกรรมกรรมการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า **ด้านที่ 1. ด้านมาตรฐานทางสังคม** ประเด็นปัญหาของผู้สูงอายุระหว่างผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองและเขตชุมชนชนบทมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ผู้สูงอายุตามกฎระเบียบใหม่ที่มีขึ้นของสังคมไม่ทัน หรือตามไม่ทันในเรื่องของข่าวสารที่มีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบ จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่เกิดสถานการณ์โควิดที่จะต้องมีการปรับมาตรการการเข้าพื้นที่ หรือการเปลี่ยนแปลงยกเลิกใช้ถุงพลาสติก ทั้งนี้ผู้สูงอายุเมื่อได้รับทราบการเปลี่ยนแปลงนั้น ก็สามารถเข้าใจได้ทันที และยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ออกมาใหม่ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบอะไรในสังคม อาจจะต้องใช้เวลาแก่ผู้สูงอายุ โดยการใช้เวลาในการอธิบาย การสื่อสารให้ผู้สูงอายุเข้าใจ และเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงพร้อมผลบังคับใช้เมื่อไหร่ กรณีที่ผู้สูงอายุไม่พึงพอใจหรือขัดใจกับบุคคลที่ไม่เคารพสิทธิและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ทำให้ผู้สูงอายุมีความไม่พอใจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันในการรับสิ่งของ การจอดรถไม่เป็นตามป้ายให้จอด **ด้านที่ 2 ด้านทักษะทางสังคม** ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทจะมีปัญหาคล้ายคลึงกัน คือ ผู้สูงอายุยังมีการเลือกที่จะเข้าสังคมและผูกมิตรด้วยกับกลุ่มที่ตนเองสนิทและรู้จักและเข้ากันได้ โดยเฉพาะเวลาเข้าสังคมในกลุ่มใหญ่ ผู้สูงอายุก็เลือกที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่รู้จักและสนิทมากกว่า มีความเข้าใจกันมากกว่า มีบุคลิกลักษณะเหมือน ๆ กัน มีความคิดเหมือน ๆ กัน ถึงแม้บางครั้งอาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ผู้สูงอายุก็พร้อมรับเพื่อทำความเข้าใจกันได้ สิ่งที่มีความแตกต่างกันสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองจะประสบเจอกับผู้สูงอายุที่ยังมีตัวตนสูงหลังจากเกษียณ จึงทำให้บางครั้งไม่กล้าที่จะเข้าไปคุยหรือผูกมิตรด้วย ดังนั้นผู้สูงอายุจะต้องมีการปรับพฤติกรรมทางสังคมหรือทักษะทางสังคมที่จะต้องใช้เวลาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนันทริย วงษ์วิจารณ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์อันดีทั้งบุคคลในวัยเดียวกันและต่างวัย สื่อความและอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่ความพึงพอใจ และเกิดความผาสุกในชีวิตของผู้สูงอายุได้ มีการสร้างกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อที่จะเพิ่มทักษะในการเข้าสังคมแก่ผู้สูงอายุ เพิ่มทักษะการสื่อสาร และอาจจะต้องมีการเสริมสร้างกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุที่เพิ่งเกษียณและมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง **ด้านที่ 3 ด้านแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคม** ผู้สูงอายุไม่มีแนวโน้มพฤติกรรมต่อต้านสังคมซึ่งคล้ายคลึงกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากภายนอก ซึ่งส่งผลกระทบกับพฤติกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการต่อต้านสังคม คือ การต่อต้านกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบอย่างกะทันหัน และอาจจะยังไม่ทราบรายละเอียด

อย่างชัดเจน หรือยังไม่เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบนั้น การที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ต้องทำให้ผู้สูงอายุเสียเงินในการซื้อของเอง การติดต่อประสานงานกับภาครัฐที่ไม่เอื้อต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท และการที่ชุมชนหรือหมู่บ้าน (นิติบุคคลของหมู่บ้าน) มีความไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นปัญหาของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมือง ดังนั้นบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวผู้สูงอายุเองในครอบครัว ชุมชน หรือภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการปรับตัวเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้กับผู้สูงอายุทราบมากขึ้น ระเบียบใด ๆ ก็ตามที่ต้องการให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการเงินของผู้สูงอายุเอง

ด้านที่ 4 ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทนั้นจะมีความภูมิใจในครอบครัวและมีความสุขกับการได้ร่วมกิจกรรมกับครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌูริยาน์ อิทธิโชติ และบัวทอง สว่างโสภากุล (2562) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพกับครอบครัวระดับสูง ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความใกล้ชิด รักใคร่ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันกับคนในครอบครัวบ้าง มีการแสดงถึงความห่วงใยใส่ใจ ดูแลซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพต่อกัน สำหรับความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ผู้สูงอายุส่วนมากจะอยู่คนเดียว เกิดความเหงา โดดเดี่ยว นอกเหนือจากนั้นผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชนบทมีปัญหาด้านความห่างระหว่างวัยเหมือนกัน แต่สาเหตุของปัญหานั้นแตกต่างกัน

ในสองพื้นที่นี้ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหลานติดเกมส์ ติดมือถือ และไม่ค่อยมีการสื่อสารกับผู้สูงอายุ และไม่เชื่อฟังผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ผู้สูงอายุมีความรู้ด้านเทคโนโลยีน้อย จึงทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือหลานได้ในด้านการเรียน ดังนั้นสิ่งสำคัญของความสัมพันธ์ในครอบครัวนี้ จะต้องมีการเอาใจใส่ทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยการพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ความเคารพ ยกย่อง ยอมรับนับถือ ฟังผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การพาผู้สูงอายุไปทำบุญที่วัด การพาไปทานข้าวนอกบ้านหรือทานข้าวร่วมกันพร้อมหน้ากันในครอบครัว การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสม การแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ และให้ความใส่ใจและเข้าใจผู้สูงอายุ และสิ่งสำคัญที่ให้พ่อแม่สอนลูกตนเอง (หลาน) ให้เข้าใจปู่ย่าตายายมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับจารุนันท์ สมบูรณ์สิทธิ์ (2549) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ และครอบครัวมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุมาก นอกจากนั้นพบว่าผู้สูงอายุที่มีบุตรหลานหรือญาติพี่น้องย่อมได้รับความรัก ความห่วงใยเอื้ออาทรจากบุคคลเหล่านั้น ทำให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะปรับตัวรับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้ดี การปรับตัวในการพูดคุยหรือการสื่อสารกับผู้สูงอายุอาจจะต้องมีมากขึ้น เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีทำให้การสื่อสารแบบเจอหน้ากันน้อยลง ทำให้มีการสื่อสารผ่านทางไลน์และทางมือถือมากขึ้นมากกว่าพบปะหรือเจอหน้ากัน

ในขณะที่ด้านที่ 5 ด้านความสัมพันธ์ในสถาบันการศึกษา/ชมรม/กลุ่มสังคม ผู้สูงอายุมีความรักและภูมิใจกับที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุหรือชมรมต่าง ๆ ที่ในชุมชนมีหรือในกลุ่มสังคมเพื่อนเล็ก ๆ ผู้สูงอายุจะมีความสุขทุกครั้งที่ได้มาพบเจอเพื่อน ๆ ในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจริญญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวี ประเสริฐสุข และ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2558) แจ้งว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญมากที่สุดเพราะทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นงานของเทศบาล แต่ผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจว่าเป็นงานของผู้สูงอายุที่เทศบาล หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามถึงแม้ผู้สูงอายุจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนหรือชมรมหรือกลุ่มสังคม แต่ผู้สูงอายุก็มีประเด็นปัญหาด้านการเข้าร่วมกับกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ หรือมีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในกลุ่มสังคมมากกว่า ผู้สูงอายุก็จะเลือกเข้ากลุ่มและจะคบกับเพื่อนที่สนิทกัน หากจะต้องร่วมกับกลุ่มใหญ่ผู้สูงอายุก็สามารถร่วมทำกิจกรรมกับคนกลุ่มใหญ่ได้และทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ เนื่องจากในกลุ่มใหญ่อาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บุคลิกลักษณะต่างก็มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ดังนั้นหากมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ผู้สูงอายุก็จะใช้วิธีการลงความเห็น และใช้เสียงส่วนมากในการตัดสินใจ นอกเหนือจากนั้นมีประเด็นปัญหาการออกระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเงินในการซื้อหรือลงทุน เนื่องจากผู้สูงอายุไม่มีรายได้หรือรายได้น้อย ดังนั้นหากมีกิจกรรมใดที่จะต้องให้ลงทุนซื้อของผู้สูงอายุก็จะมีการต่อต้านบ้างและหาทางออกร่วมกัน จะเห็นได้ว่าปัญหาในด้านนี้เกิดจากการมีความแตกต่างของบุคลิกลักษณะ ความต่างของความคิดของแต่ละคนที่จะต้องมาร่วมกลุ่มทำกิจกรรมกัน เพื่อให้เกิดการเข้าใจมากขึ้นใน

ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในกลุ่มสังคม ผู้สูงอายุเองจะต้องมีการปรับตัวด้านการสื่อสาร มีการสื่อสารให้เพื่อนอีกชมรมเข้าใจในเหตุและผล และด้านที่ 6 ด้านความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์ในชุมชนที่อยู่อาศัยในระดับหนึ่ง ผู้สูงอายุให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ในหมู่บ้านเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนียาห์ แสงทองสุข (2562) พบว่า ผู้สูงอายุมักจะให้ความช่วยเหลือสังคม หรือองค์กรต่างๆ ทั้งนี้ผู้สูงอายุยังมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในบางครั้ง หรือเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธยาน์ อิทธิโชติ และบัวทอง สว่างโสภากุล (2562) พบว่า ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่ตนเองพึงพอใจ และให้การร่วมมือเป็นอย่างดีเมื่อชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆ และไม่ชอบที่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชนหรือในหมู่บ้านของตนเอง อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุจะมีประเด็นด้านนี้ที่เหมือนกัน คือ มีความกังวลด้านยาเสพติดที่ลูกหลานตนเองจะเข้าไปมีส่วนร่วม และอาจจะทำให้ความสัมพันธ์ของตนเองกับลูกหลานห่างไกลกันมากขึ้น และสร้างปัญหาให้กับชุมชน นอกเหนือจากนั้นผู้สูงอายุบางท่านไม่พึงพอใจกับบุคคลในชุมชนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้านหรือของชุมชน และทำให้เกิดการโต้แย้งกัน หรือความไม่ยุติธรรมของนิติบุคคลของหมู่บ้าน ส่วนปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนชนบท คือ กรณีที่ผู้สูงอายุพบคนทำร้ายสัตว์เลี้ยง และมีการเข้าไปช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดการทะเลาะกันได้ หรือประเด็นปัญหากับเพื่อนบ้าน กรณีที่ผู้สูงอายุเองอาจจะไม่เข้าใจในกฎระเบียบของภาครัฐ และต่างคนก็ต่างไม่เข้าใจกัน เช่น เรื่องที่ดิน

วิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในปัจจุบัน พบว่าผู้สูงอายุทั้งสองพื้นที่มีการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เพื่อการปรับตัวที่คล้ายคลึงกัน และมีบางข้อที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1. การปรับภายใน คือ การปรับด้านจิตใจ 1) การมีสติ คือ ผู้สูงอายุจะใช้ชีวิตอย่างมีสติอยู่ตลอดเวลา พยายามไม่คิดมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรเกิดขึ้น เพราะชีวิตหลังเกษียณทำให้ผู้สูงอายุไม่มีงานทำ อยู่บ้านเฉยๆ จึงทำให้มีเวลามาก และทำให้คิดมาก 2) การมองโลกในแง่ดี คือ ผู้สูงอายุมีวิธีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนมุมมอง หากมีปัญหาเข้ามาจะไม่คิดลบกับคนอื่น ๆ ผู้สูงอายุจะมองและวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแง่บวก เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันในครอบครัวในสังคมได้อย่างปกติ และมีความสุขมากขึ้น 3) การปล่อยวาง คือ ผู้สูงอายุมีการปล่อยวางในปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เจอต่างๆ เวลาเจอปัญหาอะไรจะได้ไม่ต้องทุกข์ใจ และไม่เครียดกับปัญหานั้น และไม่เก็บปัญหาเหล่านั้นมาคิด 4) การฝึกควบคุมอารมณ์ คือ บางครั้งผู้สูงอายุจะมีการเข้าสังคม การได้ออกไปพบปะบุคคลด้านนอก และได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจากแต่เดิมที่ผู้สูงอายุจะอยู่แต่ในบ้าน หรือพบเจอแต่คนในบ้าน และไม่ค่อยเจอบุคคลมากมายนอกบ้าน ผู้สูงอายุอาจจะต้องเจอกับสถานการณ์ที่ตนเองอาจจะไม่ชอบหรือไม่พอใจ พบเจอกับบุคคลที่อาจจะมีบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกัน มีความคิดหรือมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้สูงอายุจะฝึกและเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ตนเอง เวลาเจอสถานการณ์ใดๆ ที่ตนเองไม่พึงประสงค์ ก็จะพยายามระงับไม่ให้เกิดอารมณ์เสียง่าย ไม่คิดฟุ้งซ่าน ผู้สูงอายุจะพยายามที่จะฝึกควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ให้มีอารมณ์โมโห หงุดหงิด ไม่พอใจ กับสิ่งที่เกิดขึ้น การฝึกอารมณ์บางครั้งจะใช้วิธีการระงับอารมณ์ตนเอง โดยวิธีการเงียบ 5) การใช้ความเป็นกัลยาณมิตรในการอยู่ร่วมกัน หรือการมีจิตที่เป็นมิตร คือ ผู้สูงอายุใช้ความเป็นกัลยาณมิตรอยู่ร่วมกันกับเพื่อน ๆ และในชุมชน เพื่อที่จะให้ไม่มีประเด็น หรือการขัดแย้งเกิดขึ้นในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ และผู้สูงอายุจะใช้วิธีการยิ้มแย้มแจ่มใสกับคนในครอบครัว คนในสังคม และคนในชุมชนที่ตนอยู่ หรือกรณีพบเจอเพื่อนใหม่ ๆ ก็จะยิ้มรับก่อนกับเพื่อนใหม่ 6) การมีจิตที่ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น คือ ผู้สูงอายุจะแบ่งปันสิ่งของของตนเองให้แก่ผู้อื่นที่เค้าไม่มี และสามารถแบ่งปันได้ เวลาว่างอะไรก็จะเข้าไปช่วยเหลือ 7) การวางตัว คือ ผู้สูงอายุมีการปรับวิธีการวางตัว การวางตัวไม่อยู่เหนือคนอื่น ถึงแม้ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงกว่าเพื่อนมาก่อน แต่พอเกษียณตำแหน่งหน้าที่นั้นก็ไม่ยึดติดตัวมาแล้ว ดังนั้นการวางตัวที่เหมาะสมเมื่อเข้าสังคมจึงจำเป็นต้องปรับตัว กรณีที่พบเจอคนที่ไม่ถูกใจ ผู้สูงอายุก็วางตัวอยู่ห่างๆ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับถ้าไม่จำเป็น 8) การปรับทุกข์กับเพื่อน คือ เวลาที่ผู้สูงอายุมีปัญหาและยังคิดมากอยู่ ผู้สูงอายุก็จะเลือกที่จะไปคุยกับเพื่อนที่สนิทหรือเพื่อนบ้าน ขึ้นอยู่กับปัญหานั้นๆ ว่าจะคุยกับใครเพื่อปรับทุกข์ 2. การปรับภายนอก คือ การปรับด้านกายภาพ 1) การหางานอดิเรก หรืองานสันทนาการที่ผู้สูงอายุชอบทำในบ้าน เช่น การปลูกต้นไม้ ปลูกผักสวนครัว การดูข่าวสารต่างๆ ในทีวี การฟังเพลงที่ตนชื่นชอบ ฟังธรรมะ และการทำงาน

บ้านต่างๆ เพื่อคลายเหงา ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไป 2) การทำกิจกรรมนอกบ้านทำ เช่น การไปเที่ยวกับเพื่อน หรือการพบปะกับเพื่อนๆ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ของชุมชน เช่น การเข้าชมรมแอโรบิค การออกมาร้องเพลง การเต้นรำหรือลีลาศ หรือกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ การร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมของเทศบาลตำบล กิจกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือผู้สูงอายุจะเลือกไปวัด ไปช่วยงานวัดบ้าง เช่น การกวาดลานวัด การล้างจาน โดยเฉพาะวันพระที่ผู้สูงอายุขาดไม่ได้ ซึ่งถือว่าเป็นที่พึ่งทางใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับบังอร ธรรมศิริ (อ้างถึงในสุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554) กล่าวว่า ความต้องการทางด้านสังคม ผู้สูงอายุยังต้องการมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การพบปะเพื่อน การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น 3) การหารายได้เสริม คือ ผู้สูงอายุไม่ต้องการปล่อยเวลาให้ว่าง และต้องการมีรายได้เสริม ผู้สูงอายุจึงพยายามช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรมที่มีรายได้ทำ อาทิ การเย็บผ้าเช็ดเท้า การถักตะกร้าที่สิ่งของด้วยเชือกพลาสติก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับบังอร ธรรมศิริ (อ้างถึงในสุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554) ว่าความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตนเอง ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมและทำบุญ รวมทั้งเป็นค่ารักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย 4) การใช้ชีวิตแบบพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ คือ ผู้สูงอายุจะค่อนข้างพิจารณาเกี่ยวกับการใช้จ่ายต่างๆ เพราะผู้สูงอายุมีรายได้น้อย ซึ่งได้จากรัฐบาลในแต่ละเดือนเท่านั้น ผู้สูงอายุบางท่านจะได้จากลูกที่ทำงานส่งให้รายเดือนบ้างแต่น้อย ดังนั้นการซื้อของหรือใช้จ่ายต่างๆ จึงต้องใช้จ่ายแบบพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ งดเว้นการซื้อสิ่งของไม่จำเป็น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องบริบทการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบท (กิจกรรมที่ 1) นี้ คือ ปัญหาของผู้สูงอายุในการปรับตัวทางสังคม ดังนี้

ปัญหาด้านที่ 1 : 1) ผู้สูงอายุรู้สึกไม่พอใจเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง/เพิ่มกฎระเบียบของสังคม ซึ่งตนเองยังไม่เข้าใจดี 2) ผู้สูงอายุรู้สึกขัดใจกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

ปัญหาด้านที่ 2 : ผู้สูงอายุยังมีการปรับตัวการเข้าสังคมกับกลุ่มใหญ่ได้น้อย (ผู้สูงอายุเน้นเข้ากลุ่มเล็ก)

ปัญหาด้านที่ 3 : 1) ผู้สูงอายุมีการต่อต้านด้านการเปลี่ยนกฎระเบียบใหม่ในบางครั้ง 2) ผู้สูงอายุมีการต่อต้านชุมชน (นิติบุคคลหมู่บ้าน) ที่ไม่มีความยุติธรรม 3) ผู้สูงอายุรู้สึกไม่พอใจบ้าง กรณีที่ต้องร่วมกิจกรรมของเทศบาล หรือชุมชน และต้องลงทุนในการซื้อของเอง 4) ผู้สูงอายุไม่พอใจบ้างกับการดำเนินการของภาครัฐ เวลาที่ผู้สูงอายุเข้าติดต่อ

ปัญหาด้านที่ 4 : 1) ผู้สูงอายุรู้สึกเหงา โดดเดี่ยว เพราะอยู่คนเดียว 2) ผู้สูงอายุไม่มีผู้ดูแล หรือลูกหลานไม่มีเวลาให้ 3) ความต่างระหว่างวัย (Generation Gap) ระหว่างผู้สูงอายุและหลาน ชุมชนเมืองจะเป็นด้านที่หลานติดเทคโนโลยีและผู้สูงอายุห่วยหลาน ชุมชนชนบทจะเป็นด้านที่ผู้สูงอายุมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีน้อยและไม่สามารถสอนการบ้านหลานได้

ปัญหาด้านที่ 5 : 1) ผู้สูงอายุไม่พอใจบ้างหากต้องให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตามข้อกำหนดของสถาบัน/ชมรม และต้องลงทุนด้วยเงินของผู้สูงอายุเอง เช่น การซื้อเสื้อใส่สัปดาห์ 2) ผู้สูงอายุยังไม่สนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มกับคนกลุ่มใหญ่ที่ตนเองไม่สนิท

ปัญหาด้านที่ 6 : 1) ผู้สูงอายุรู้สึกขัดใจ หรือไม่พอใจ กรณีที่เพื่อนบ้านไม่ทำตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน/ชุมชน 2) ผู้สูงอายุมีความไม่เข้าใจกับสมาชิกในชุมชน กรณีของการทำร้ายสัตว์เลี้ยง หรือกรณีไม่เข้าใจกฎระเบียบ เช่น เรื่องที่ดิน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผู้สูงอายุทั้งในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีปัญหาค่อนข้างคล้ายคลึงกัน การที่ผู้สูงอายุต้องอยู่ในสังคม ในชุมชน หรือในครอบครัวตนเอง จึงทำให้ผู้สูงอายุเองต้องแก้ปัญหาในชีวิตและปรับตัว เพื่อให้อยู่อย่างมีความสุข ในสังคมของผู้สูงอายุชุมชนเมืองมีปัญหา คือ ความห่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุ และลูกหลานในครอบครัว ที่มีความไม่เข้าใจกัน มีการสื่อสารกันน้อย ในขณะที่ผู้สูงอายุชุมชนชนบทมีปัญหาคือ ความเหงา ความว้าเหว่ ความโดดเดี่ยว เพราะลูกหลานเป็นผลัด ทำงานต่างพื้นที่ ไม่มีเวลากลับมาบ้าน ทั้งนี้ผู้สูงอายุก็หาวิธีการแก้ปัญหาในการปรับตัวให้อยู่ได้ในสังคมหรือในครอบครัว โดยวิธีการแก้ปัญหาภายในคือ ด้านจิตใจ เช่น การมีสติในการใช้ชีวิต การใช้ความเป็นกัลยาณมิตรในการร่วมอยู่ในชุมชน การมองโลกในแง่ดี การปล่อยวาง การวางตัวในสังคมไม่ยึดติดในตำแหน่งก่อนเกษียณ เป็นต้น และภายนอกคือ ด้านกายภาพ เช่น การทำกิจกรรมในบ้านทำ การไปร่วมกิจกรรมนอกบ้านหรือหากิจกรรมสันทนาการ ผู้สูงอายุ

เขตชุมชนเมืองมีความต้องการที่จะหารายได้ให้กับตนเอง ในขณะที่ผู้สูงอายุชุมชนชนบทมีการประหยัดในการใช้จ่าย และอยู่อย่างพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัญหาของผู้สูงอายุโดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ที่มีความต่างระหว่างวัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาล หรือกรมพัฒนาสังคม ต้องเพิ่มการอบรมทักษะให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวผู้สูงอายุเอง หรือคนในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อที่จะลดประเด็นด้านความต่างระหว่างวัยลง

1.2 โรงเรียนผู้สูงอายุต้องสร้างการปรับตัวทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ กรณีที่ผู้สูงอายุจะต้องรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจจะต้องเพิ่มกิจกรรมที่สร้างสัมพันธภาพให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุมีการยอมรับหากจะต้องเข้าร่วมกลุ่มในกลุ่มใหญ่

1.3 โรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องเพิ่มกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ ด้านทักษะและการจัดหางานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ในการดำรงชีพ และทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถเพิ่มขึ้น เช่น การเพิ่มทักษะด้านการทำผ้าเช็ดตัวให้แก่ผู้สูงอายุ มีการสอนเพิ่มการทำลายผ้าเช็ดตัวให้แตกต่างจากเดิมและสวยงามมากขึ้น ทั้งนี้การสอนนี้จะต้องมีความต่อเนื่อง หรือการหาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มให้แก่ผู้สูงอายุ

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจะต้องส่งเสริมและให้ข้อมูลกับผู้สูงอายุเพศชาย ที่ชอบที่จะทำกิจกรรมทางสังคมอย่างอื่น ซึ่งจะไม่มาร่วมกิจกรรมของทางชุมชน ของโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือของเทศบาล ผู้สูงอายุเพศชายอาจจะชอบกีฬาอื่น เช่น กีฬาตีไก่ กีฬาตกปลา ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกับเพื่อนผู้ชายด้วยกัน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วง 60 – 69 ปีให้มากขึ้น เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุช่วงนี้มีปริมาณเพิ่มขึ้น และเป็นช่วงวัยที่เพิ่งเกษียณอายุ และยังมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดี ดังนั้นการปรับตัวทางสังคมจึงจำเป็นอย่างมาก เพราะผู้สูงอายุจะต้องเปลี่ยนจากที่ทำงานมีตำแหน่งมาเป็นผู้สูงอายุปกติที่ไม่มีงานประจำทำ และไม่มีตำแหน่ง และหากทำให้กลุ่มผู้สูงอายุช่วงนี้การปรับตัวทางสังคมดีขึ้น ก็อาจจะทำให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวและปรับวิถีการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว ไม่มีคนดูแล กลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้ามาในร่วมในสังคมหรือเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเพศชายที่พบว่ามีความน้อยที่จะเข้าร่วมเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยตัวแปรอื่น ๆ ที่น่าจะส่งผลต่อการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ เช่น การศึกษาพฤติกรรมทางระหว่างวัย (Generation Gap) ระหว่างผู้สูงอายุและหลาน การศึกษาผู้สูงอายุกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง การรับรู้คุณค่าของตนเอง หรือการสนับสนุนทางสังคมจากส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กนกพร เรืองเพิ่มพูล, สุธา รองเมือง และพัชรินทร์ นินทจันทร์. (2554). ลักษณะการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษา

พยาบาล. *รามาริบัติพยาบาลสาร*, 17(3), 478-492.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2565.

จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>.

จริญญา วงษ์พรหม, ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวี ประเสริฐสุข และ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(3), 41-54.

- จารุนันท์ สมบูรณ์สิทธิ์. (2549). ความพึงพอใจระหว่างปัจจัยทางประชากร กิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันกับ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกพยาบาล สาขาสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- ณัฐธยาน์ อธิธิโชติ และบัวทอง สว่างโสภาคกุล. (2562). ทักษะชีวิต การปรับตัว สัมพันธภาพในครอบครัวกับการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ชุมชนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิจัยและสังคมศาสตร์, 9(1), 1-17.
- นนทรีย์ วงษ์วิจารณ์. (2556). ทศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุ การดูแลตนเอง ทักษะทางสังคม และความผาสุกในชีวิต ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(2), 66-70.
- สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงาน ก.พ. (2561). ภาครัฐกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย. วารสารข้าราชการ, 60(4), 1-25.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อรณิชฐ์ แสงทองสุข. (2562). การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการบริหารและการจัดการสมัยใหม่ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิด อิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

A DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES BY USING PROBLEM-BASED LEARNING COLLABORATE PLACE- BASED LEARNING TO ENHANCE ENVIRONMENTAL LITERACY FOR GRADE 3

นฤชิน โพธิ์แจ้^{1*} อังคณา อ่อนธานี²

Naruchin Phojeng¹ Angkana Onthanee²

^{1,2} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

^{1,2} Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างและประเมินประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75 (2) เปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียน จำนวน 16 คน โรงเรียนบ้านปากคลองเรือ (โพธิ์โดนด) ปีการศึกษา 2565 ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดความรู้สึกด้านสิ่งแวดล้อม 3) แบบวัดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนโดยใช้สถิติแบบ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .01

ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ มี 5 ขั้นตอน 1) ขั้นตอนการกำหนดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน 2) ขั้นตอนทำความเข้าใจกับปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สนใจ 3) ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าตามกรอบการศึกษาที่กำหนด 4) ขั้นตอนสังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ 5) ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.08, S.D. = 0.18) และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.77/75.24 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ การรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้, การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, การเรียนรู้อิงสถานที่, การรู้สิ่งแวดล้อม

* E-mail address: kyo.naruchin@gmail.com ¹ angkanao@nu.ac.th ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) create and evaluate the efficiency of Learning Activities by using Problem-based Learning collaborate with Place-Based Learning for 3rd Grade Students following criteria 75/75 (2) compare environmental literacy by using problem-based learning collaborate place-based learning. The sample group was 16 students of Banpakklongrua (Photanod) School at Grads 3 in the first semester of academic year 2022 by simple purposive sampling. The instruments for collecting data were 1) Learning Activities by using Problem-based Learning collaborate Place-Based Learning. 2) Pre and Post-Study achievement test, there are 3 components: 1) Environmental knowledge questionnaire 2) Disposition toward to environment questionnaire 3) Environmental competencies. The statistics used in this data analysis were standard deviation and difference was tested using t-test at a significant level .01.

The result of the study found that Learning activities by using problem-based learning collaborate with place-based had 5 steps were as follows; 1) defining the topic about environmental problem in the village 2) trying to understand interesting environmental problem 3) studying through own framework 4) synthesis concluding and assessing answer 5) presenting and evaluating works had appropriated quality with high level (Mean = 4.08, S.D. = 0.18) and effectiveness equal 76.77/75.24

Result of comparison of environmental literacy between pretest and posttest through learning activities by using problem-based learning collaborate place-based learning was that environmental literacy of students after learning were higher than before learning at .01 statistic significant level.

Keywords: Learning Activities, Problem-Based Learning, Place-Based Learning, Environmental Literacy

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะวิวัฒนาการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มนุษย์สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตได้มากยิ่งขึ้น จากการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้อัตราการตายของประชากรลดน้อยลงแต่อัตราการเกิดของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ดังเช่นสถิติจาก Population Reference Bureau (2012) พบว่า จำนวนประชากรโลกได้เพิ่มสูงกว่า 7 พันล้านคน ในปี 2555 โดยอัตราการเติบโตของจำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 1.2 ต่อปี จากการเพิ่มขึ้นของประชากรดังกล่าวทำให้ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติค่อยหมดไปทีละน้อยและเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา นอกจากนี้การสำรวจในประเทศไทย พบว่าจำนวนประชากรของไทยเพิ่มขึ้นเป็น 66 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2564 จาก 63 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2551 ส่งผลให้ปริมาณขยะและของเสียเพิ่มขึ้นเป็น 22 ล้านตันต่อปี จนเกินศักยภาพในการกำจัด ทำให้เกิดการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม คุณภาพน้ำและอากาศอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน พื้นที่ป่าลดลงเหลือร้อยละ 31.59 ระบบนิเวศขาด ความสมดุลทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติธรรมชาติในเวลาต่อมา ซึ่ง Swanepoel, Loubser, and Chacko (2002) ระบุว่า สาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเกิดจากการขาดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้กับคนไทย ซึ่งการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว อีกทั้งผลการศึกษาของ Suwannatachote และคณะ (2002) พบว่า เยาวชนไทยมีเจตคติที่ดีและต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่กลับมีความรู้ ทักษะด้านสิ่งแวดล้อมและความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามบทบาทหน้าที่พลเมืองในระดับต่ำ ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าความรู้ ทักษะและเจตคติที่เยาวชนได้รับ เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เนื่องจากไม่สามารถผลักดันให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมได้จริง (Hungerford Harold R, Peyton Robert Ben, Wilke Richard, 1980) ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ซึ่งการรู้สิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) ทาง UNESCO

(1987) ให้นิยามของการรู้สิ่งแวดล้อมตามกระบวนการทัศนทางการศึกษาว่าเป็นความรู้ ทักษะและแรงจูงใจให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามวิถีทางที่ส่งเสริมความยั่งยืนได้ การรู้สิ่งแวดล้อมจึงเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและมีความสามารถในการพิทักษ์รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้อื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งในปัจจุบันและอนาคตและการจัดการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้น วิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based) เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ให้ประสบการณ์ตรง มีความสนุก ทำทลายความคิด ส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา โดยผ่านการสืบเสาะหาความรู้ เรียนรู้ด้วยการทดลองปฏิบัติ จนสามารถค้นพบ ทำให้ได้ประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ สามารถบูรณาการความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ (Suebunakarn, S. & Haddawy, 2004) และการเรียนรู้อิงสถานที่ (Place-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ออกไปเรียนรู้และปฏิบัติงานในสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างวิถีชีวิตและเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable lifestyle) ให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของสถานที่หรือภูมิภาคนั้น ๆ ทำให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับโลก สามารถเชื่อมโยงส่วนอื่น ๆ ของโลกได้อย่างเป็นธรรมชาติ และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีความตระหนักและมีส่วนร่วม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับสถานที่ที่ตนอาศัยอยู่ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2553)

จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นและจากการพบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เช่น ปริมาณขยะที่มาก การทิ้งขยะไม่ถูกที่ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและต้องการพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้บริบทปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ทฤษฎี และการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว การใช้ทรัพยากรในการดำรงชีวิต และการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้ความรู้ที่ได้รับนั้นคงทน และเพื่อที่นักเรียนจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้เรียนมีการรู้สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและประเมินประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและประเมินประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75

1. แหล่งข้อมูล

- 1.1 ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.2 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่สนใจ

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามกรอบการศึกษาที่กำหนด

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ

ขั้นที่ 5 นำเสนอและประเมินผลงาน

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการโดย ติดต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ จำนวน 3 คน โดยดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

3.2 การประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมการศึกษาของ รัตนะ บัวสนธ์ (2552, น. 50-55) ดำเนินการโดย นำกิจกรรมการเรียนรู้ไปประเมินประสิทธิภาพแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) โดยใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน เป็นเป็นนักเรียนที่มีคุณลักษณะสูงจำนวน 1 คน นักเรียนที่มีคุณลักษณะปานกลาง 1 คน และนักเรียนที่มีคุณลักษณะต่ำกว่าปานกลาง 1 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา และเวลาที่ใช้ โดยเก็บคะแนนที่นักเรียนที่ได้จากการทำกิจกรรมใบงานหรือใบกิจกรรมที่แสดงถึงการรู้สิ่งแวดล้อม ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปประเมินประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก (1:3) โดยใช้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านยางเมือง ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน ได้แก่ผู้ที่มีลักษณะสูง 3 คน ปานกลาง 3 คน และต่ำกว่าปานกลาง 3 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ 75/75

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาความเหมาะสมจะต้องมีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน จึงถือว่ามีความเหมาะสม

4.2 วิเคราะห์ผลการประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำคะแนนจากการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 9 คน มาคำนวณโดยใช้สูตรการหาประสิทธิภาพ E1/E2 ของ รัตนะ บัวสนธ์ (2556) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ขั้นตอนที่ 2 การเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. แหล่งข้อมูล

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โรงเรียนบ้านปากคลองเรือ (โพธิ์โดนด) จำนวน 16 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นนักเรียนที่ผู้วิจัยจัดการเรียนการสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.2 แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะการตอบ แบบเลือกตอบ จากตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

2) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 10 ข้อ

3) แบบวัดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะการตอบ แบบเลือกตอบ จากตัวเลือก 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ โดย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ติดต่อประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือในการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากคลองเรือ (โพธิ์โดนด) อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 จัดแจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจถึงกระบวนการและขั้นตอนการเรียนการสอน

3.3 ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย 1) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 3) แบบวัดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านปากคลองเรือ (โพธิ์โดนด) อำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 16 คน โดยใช้เวลาการสอบ 60 นาที

3.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่สร้างขึ้น จำนวน 5 แผน

3.5 ทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้โดยใช้แบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย 1) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 2) แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 3) แบบวัดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับการทดสอบก่อนเรียน โดยใช้เวลาการสอบ 60 นาที

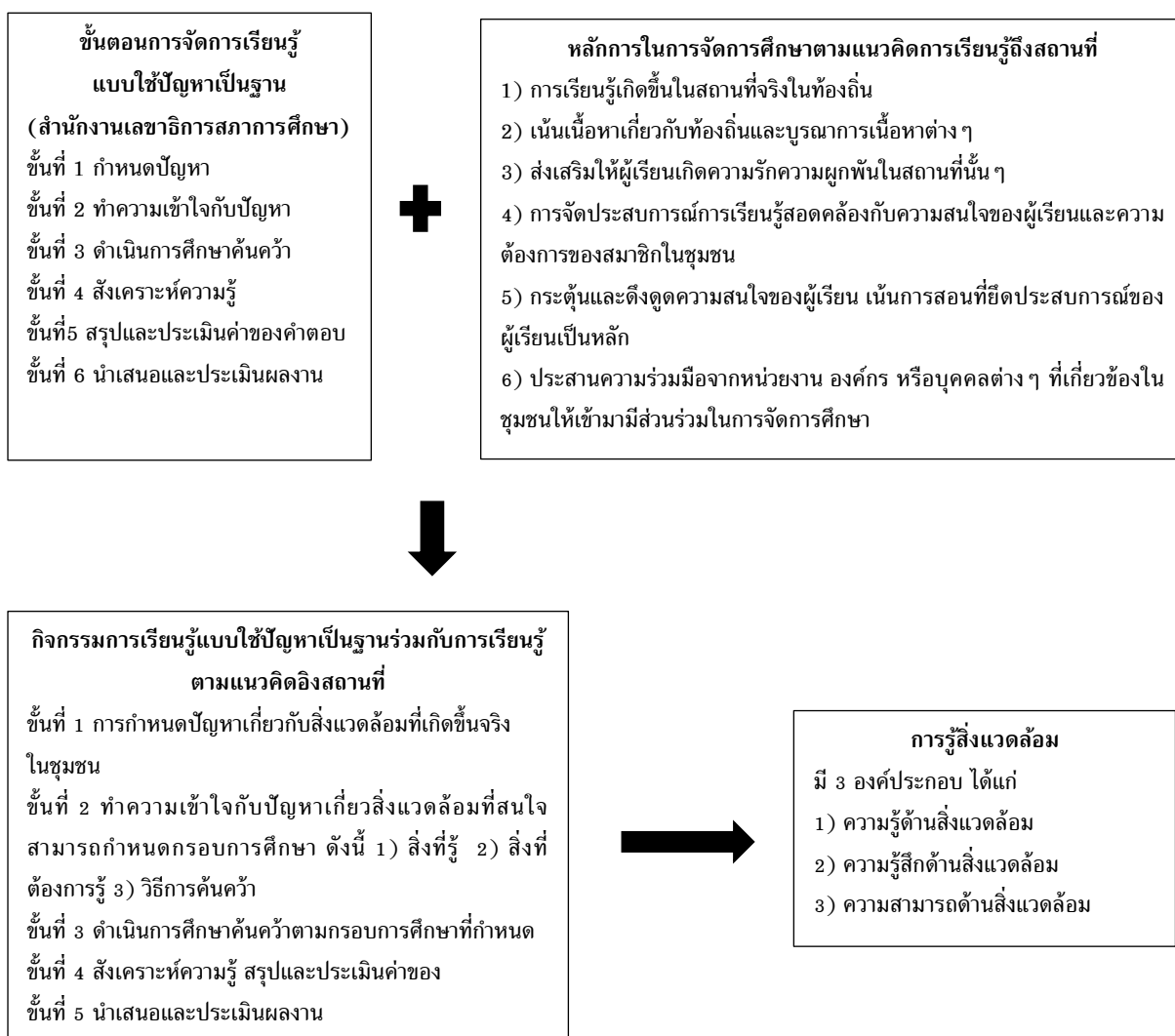
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำคะแนนจากแบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและแบบวัดความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิด หรือไม่ตอบ หรือตอบเกินกว่า 1 คำตอบได้ 0 คะแนน

4.2 นำคะแนนจากแบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มาวิเคราะห์ให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ โดยให้คะแนน 5, 4, 3, 2, และ 1 ตามเกณฑ์ที่กำหนดให้

4.3 วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการวัดการรู้สิ่งแวดล้อมก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อิงสถานที่ โดยการทดสอบค่าที (t-test dependent)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการสร้างและประเมินประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75

กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมมีประสิทธิภาพ 76.77/75.24 สูงกว่าเกณฑ์ 75/75

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75 กับนักเรียนจำนวน 9 คน

ครั้ง	ร้อยละเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ย ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					ร้อยละของคะแนน จากการทดสอบกิจกรรมหลังเรียน
	ครั้งที่ 1 (21)	ครั้งที่ 2 (18)	ครั้งที่ 3 (18)	ครั้งที่ 4 (21)	ครั้งที่ 5 (21)	การทดสอบหลังเรียน (70)
คะแนนเฉลี่ย	15.22	13.89	14.78	16.00	16.11	52.67
เฉลี่ยร้อยละ	72.49	77.16	82.10	76.19	76.72	75.24
ประสิทธิภาพกระบวนการ = 76.77						ประสิทธิภาพผลลัพธ์ = 75.24
รวมเฉลี่ย E1 / E2 = 76.77/75.24						

2. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

คะแนนการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 40.25 และ 55.13 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	16	70	40.25	4.43	22.62**	0.000
หลังเรียน	16	70	55.13	4.60		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลการสร้างและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 75/75 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.39) และ ความเหมาะสมของแผนประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.79) ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนจึงทำให้ได้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่จะส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม

2. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อน

เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และในแต่ละด้านของการรู้สิ่งแวดล้อมมีคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียนทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับ พชรพล ไตรทิพย์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการจัดการขยะเพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทศบาลบ้านค้อ โดยการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการขยะ เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรการจัดการขยะและเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการจัดการขยะ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทศบาลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 45 คน ซึ่งได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หลักสูตรการจัดการขยะเพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย แบบทดสอบความรู้ จำนวน 20 ข้อ แบบวัดจิตสำนึก จำนวน 10 ข้อ และแบบวัดการมีส่วนร่วม จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Paired Samples t-test and F-test (Two - way MANCOVA and Two - way ANCOVA) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรการจัดการขยะเพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วม เมื่อเปรียบเทียบความรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมทั้งรายด้านและโดยรวม พบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีความรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมสูงกว่าก่อนการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรุณ ศิริศักดิ์ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่และเพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในด้านการส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยคัดเลือกพื้นที่วิจัยที่มีลักษณะตรงตาม เกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ได้เป็นโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากนั้นจึงศึกษาบริบทของพื้นที่วิจัย เพื่อข้อมูลพื้นฐานมาใช้ในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอน ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทดลองใช้เบื้องต้นและปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปทดลองเพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการทดลองจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส จำนวน 23 คน เป็นเวลา 13 สัปดาห์ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบวัดสัมพัสด้านสถานที่และแบบวัดการรู้สิ่งแวดล้อมที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบวัดคู่ขนานวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสัมพัสด ด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติทดสอบค่าที และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผลงานและบันทึก การเรียนรู้ของนักเรียน วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อประเมินและอภิปรายการพัฒนาสัมพัสด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมตามขั้นตอนของรูปแบบ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีแนวคิดพื้นฐานที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และมีองค์ประกอบจำนวน 5 ด้าน คือ 1) หลักการของรูปแบบ มี 4 ประการคือ การนำบริบทของท้องถิ่นมาใช้เป็นแหล่งประสบการณ์เรียนรู้ การสืบสอบประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การลงมือปฏิบัติ รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) วัตถุประสงค์มี 2 ด้านคือ การส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่ในด้านความหมายของ สถานที่และความผูกพันกับสถานที่ และการส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม 3) เนื้อหาของ รูปแบบเป็นสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่บูรณาการกับประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 4) ขั้นตอนการเรียนการสอนมีจำนวน 6 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมทักษะพื้นฐานให้กับนักเรียน ขั้นสำรวจประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ขั้นวิเคราะห์บริบทของประเด็นปัญหา สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ขั้นวางแผนการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ขั้นลงมือพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและขั้นนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ ทำได้โดยโดย

การตรวจสอบผลงานและบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนระหว่างการเรียนการสอน และการทดสอบหลังการเรียนการสอน ตามรูปแบบ 2. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีดังนี้ 2.1 ด้านการส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่: กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความหมายของสถานที่และค่าเฉลี่ยระดับความผูกพัน กับสถานที่ในภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบย่อยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ โดยมีพัฒนาการความหมายของสถานที่และความผูกพันกับสถานที่สูงที่สุดในชั้นนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ 2.2 ด้านการส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม: กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม คะแนนเฉลี่ยทักษะด้านสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยระดับเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมและค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ โดยมีพัฒนาการความรู้และทักษะด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดในชั้นลงมือพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และมี พัฒนาการเจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดในชั้นนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม พบว่า ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของนักเรียนในชุมชน ส่งผลให้นักเรียนเคยชินกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และมองไม่เห็นว่สิ่งที่เป็นปัญหาอยู่เป็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม หลังจากที่นักเรียนได้รับการพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมแล้วนั้น สังเกตได้ว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง นักเรียนรู้จักตั้งคำถามและต้องการวิธีการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตนเองเผชิญอยู่ เนื่องจากนักเรียนได้รับความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น สาเหตุของการเกิดปัญหา ผลกระทบที่ตามมา รวมทั้งได้สืบค้นข้อมูลที่จะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบ แม้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนสนใจที่จะแก้ปัญหายังไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมด เนื่องจากบางปัญหาต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวของนักเรียนเอง ถึงกระนั้นนักเรียนก็ได้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและผลกระทบต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งยังอยากมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การสร้างและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลการสร้างและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนด เนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอนจึงทำให้ได้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่จะส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อม

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ สามารถส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้สูงขึ้น เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและได้นำประเด็นปัญหาทางสิ่งแวดล้อมในชุมชนมานำเสนอให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะลงมือศึกษา อีกทั้งประเด็นสิ่งแวดล้อมดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกตั้งคำถาม ฝึกหาข้อมูลสรุปข้อมูลและนำเสนอข้อมูลด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการทำงานแบบกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้ตามแนวคิดอิงสถานที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมบางอย่างเกิดขึ้นมานานจนทำให้นักเรียนเกิดความเคยชินและไม่สามารถวิเคราะห์หรือมองเห็นได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละชั้นตอนครูสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนและเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละชั้นตอนที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนในบริบทของพื้นที่วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- พัชรพล ไตรทิพย์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการขยะเพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทศบาลบ้านค้อ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- พิรุณ ศิริศักดิ์. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2556). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. (2553). การศึกษาปฐมวัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารวงการครูและผู้อุปการ, 71, 22-23
- Population Reference Bureau. (2012). 2012 world population data sheet. Retrieved 20 January 2021. from https://titulaciongeografia-sevilla.es/contenidos/profesores/materiales/archivos/2015-11-04analisis_graficos_tasas.pdf.
- Suebunukarn, S. & Haddawy. (2004). A collaborative intelligent tutoring system for medical problem-based learning. Retrieved 20 January 2021. from <http://haddawy/pups/ivi04.pdf>.
- Swanepoel, C.H., Loubser, C.P., Chacko, C.P.C. (2002). Measuring the environmental literacy of teaching. *South African Journal of Education*, 22(4), 282-285.
- UNESCO. (1987). Moscow, 87 UNESCO-UNEP International Congress on Environmental Education and Training. *Connect: Environmental Education Newsletter*, 12(3), 1-8.
- Wilke, R. J., Peyton, R. B., & Hungerford, H. R. (1980). Strategies for the training of teachers in environmental education. A discussion guide for UNESCO training workshops on environmental education. In *Strategies for the training of teachers in environmental education. A discussion guide for UNESCO training workshops on environmental education*. UNESCO.

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4**ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ****GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE DIGITAL AGE BASED ON THE FOUR PATHS OF ACCOMPLISHMENT OF RDDHIPADA OF THE SRIPHUTTHA GROUP SCHOOLS SAMUTPRAKAN PROVINCE****ทวี หนูพันธ์^{1*} พระครูสังวรภัทรจักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ² อุดร เขียวอ่อน³****Tawee Nupan¹ Phrakhrusangkharak Chakkrit Bhuripañño² Udon Keowon³**^{1,2,3} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3} Mahachulalongkornrajavidyalaya University**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ (2) ศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้กลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอน จำนวน 217 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ใช้สถิติหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการบริหารงานหลักสูตรตามลำดับ

วิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานหลักสูตร มีการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นให้เหมาะสม 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน สร้างและพัฒนานวัตกรรมในบทเรียนมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) ด้านการวัดผลและประเมินผล มีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการวัดผลและประเมินผล 4) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน มีการใช้สื่อออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูป และ 5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการกำหนดนโยบายและสนับสนุนให้มีการนิเทศให้เหมาะสม

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา ควรนำมาเป็นกรอบแนวทางในการบริหารงานวิชาการเพื่อจะพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น สร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลาย ปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสม ผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการ และปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ยุคดิจิทัล, หลักอิทธิบาท 4* E-mail address: tawee_2005@hotmail.com ¹ dews2511@gmail.com ² childdon@gmail.com ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) study the state of academic administration of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province, (2) study methods of academic administration in the digital age based on the four paths of accomplishment of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province, and (3) propose the guidelines for academic administration in the digital age based on the four paths of accomplishment of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province. The data were collected by interviews and questionnaire from 217 teachers and then analyzed by percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The result of the study found that: The state of academic administration of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province was at a high level overall, it was at the highest level. When considering each side from the average to the least, teaching and learning administration, instructional media, measurement and evaluation, school internal supervision, and curriculum administration, respectively.

The methods of academic administration in the digital age based on the four paths of accomplishment of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province are as follows: 1) In curriculum administration, there are conceptual framework of academic development and curriculum improvement and adjustment suitable to school environment and community contexts. 2) In teaching and learning administration, there are building and developing learning innovations. 3) In measurement and evaluation, there are processes and improvement of measurement and evaluation suitable to the school contexts. 4) In instructional media, there are development of media and media-assist-instrument, compact lesson media, and online media. 5) In school internal supervision, there are policy setting, promoting and supporting supervision, developing and improving supervision system suitable to the school contexts.

The guidelines for academic administration in the digital era based on the four paths of accomplishment of Sriphuttha Group Schools in Samut Prakan province age to frame up the academic administration with Chanda, Viriya, Citta, and Vimamsa. With the four paths of accomplishment as the frame in academic administration, development of school curriculum and community curriculum, building and developing learning innovations, instructional media, improving criteria of measurement and evaluation, and developing school internal supervision can be beneficial to the learners at most.

Keywords: Academic Administration, The Digital Age, The Four Paths of Accomplishment

บทนำ

การศึกษา มีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและในอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับการศึกษาในเรื่องการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะงานด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 และฉบับที่ 4 พ.ศ.2562) มาตรา 23 ว่าด้วยเรื่องการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยที่ดีงาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546; กระทรวงศึกษาธิการ, 2553; กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

การบริหารงานวิชาการมีบทบาทสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ผู้เรียนจะมีความรู้ มีความสามารถและมีทักษะในการดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับการบริหารงานฝ่ายวิชาการทั้งสิ้น เพราะฝ่ายบริหารวิชาการมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับผู้เรียนโดยตรง กิจกรรมในด้านการเรียนทุกอย่างจะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนตามนโยบายของสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งการบริหารงานวิชาการนั้นมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน (หทัย ศิริพิน, 2558) คุณภาพของ

ผู้เรียนจะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนได้จากผลสัมฤทธิ์ในการเรียน การสอบวัดและประเมินผลการเรียนด้านต่าง ๆ เช่น การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-net) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การประเมินความสามารถการอ่านออกเขียนได้ (RT) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้น นอกจากนี้สถานศึกษายังต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบปี จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยมีตัวบ่งชี้การประเมินระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ซึ่งกลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานมีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและการบริหารวิชาการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1) ผู้เรียนมีสุขนิสัยสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ตัวบ่งชี้ที่ 2) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ 3) ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตัวบ่งชี้ที่ 4) ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น ตัวบ่งชี้ที่ 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 6) ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แสดงว่า การบริหารวิชาการมีบทบาทที่สำคัญต่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกแห่ง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2555) ในการบริหารสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ภารกิจหลักของสถานศึกษาคือการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้นำของบุคลากรในสถานศึกษา มีอำนาจและหน้าที่ในการที่จะพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนทำการควบคุมการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการบริหารจัดการและรู้จักการประยุกต์ใช้หลักธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการระเบียบองค์กร ซึ่งครอบคลุมไปถึงการบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป มีการบริหารงานโดยนำหลักอิทธิบาท 4 ประการ เข้ามาเป็นหลักในการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ให้งานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ที่สำคัญคือการเน้นผลสัมฤทธิ์ที่ผู้เรียนเป็นหลัก

จากสภาพการบริหารงานในสถานศึกษาในปัจจุบันตามบริบทของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ พบปัญหาการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรกของการบริหารงาน 4 ฝ่ายในโรงเรียน สืบเนื่องได้จากผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติหรือ O-net เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญกับการบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกระดับ มีปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน และด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และจำนวนครูที่มีน้อย แต่มีภาระงานที่มอบหมายจำนวนมาก และขาดครูที่มีความถนัดหรือตรงกับงานวิชาการ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้บริหารที่จะเข้ามาเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานวิชาการ เพราะงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาทุกแห่ง และปฏิบัติตนให้เป็นທີ່เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบหรือแนวทางในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารงานวิชาการและสถานศึกษาประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้ทันต่อความเจริญรุ่งเรืองในยุคดิจิทัล เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 9 โรงเรียน ประชากรรวมจำนวน 549 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 9 โรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ใช้เกณฑ์การกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (ธีรฤทธิ เอกะกุล, 2552) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 217 คน ตามขนาดสัดส่วนของโรงเรียนและประชากร

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยพบว่า แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มีความตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ซึ่งพบว่ามีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.964

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 9 โรงเรียน จำนวน 217 คน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

4.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

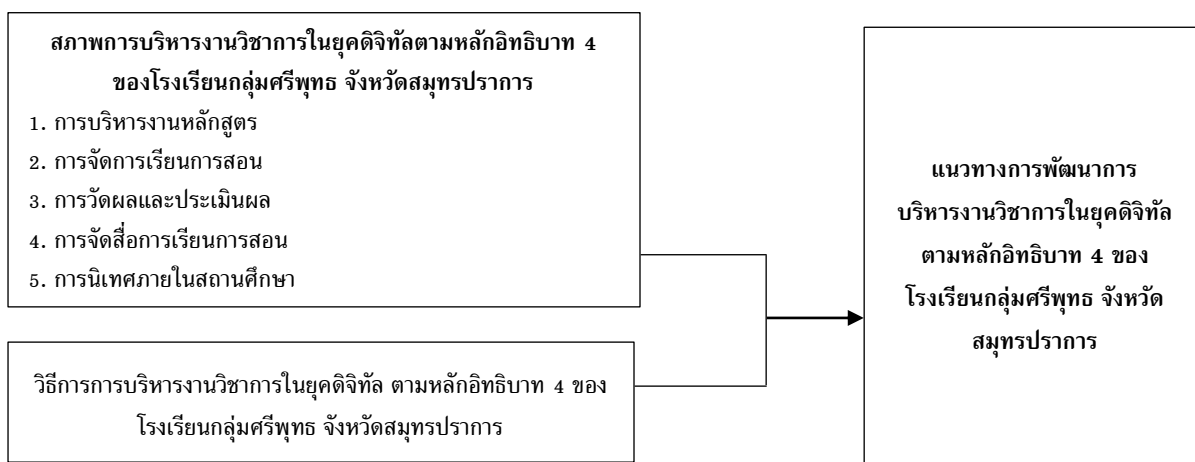
4.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการ 5 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 รายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 และด้านการบริหารงานหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม 5 ด้าน

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน กลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ	n=กลุ่มตัวอย่าง 217 คน			
	ระดับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการบริหารงานหลักสูตร	4.66	0.53	มากที่สุด	5
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.76	0.46	มากที่สุด	1
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.73	0.49	มากที่สุด	3
4. ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน	4.75	0.47	มากที่สุด	2
5. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา	4.72	0.48	มากที่สุด	4
ภาพรวม	4.72	0.45	มากที่สุด	

2. วิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ

จากผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการบริหารงานหลักสูตร การกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนางานวิชาการ โดยวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน การวิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และสื่อต่างๆ รวมถึงศึกษาปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การกำหนดจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม การตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้และผลสะท้อนกลับจากผู้เรียน

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของสถานที่ ห้องเรียน ห้องประกอบการต่างๆ และตัวผู้เรียน การวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อพัฒนานวัตกรรมในแต่ละบทเรียน โดยเน้นความรู้และกระบวนการ จัดหาอุปกรณ์ในการใช้สื่อช่วยสอน ICT ในการจัดการเรียนการสอน มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ การปรับเปลี่ยนห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ สื่อแห่งการเรียนรู้ภายในบริเวณโรงเรียน เช่น พุทธสุภาษิต บทกลอนสอนใจ คำคม ข้อคิด เป็นต้น

2.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล การเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การสนับสนุนนักเรียนที่เรียนดีให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่อ่อน โดยใช้บทเรียนออนไลน์หรือบทเรียนสำเร็จรูป การพัฒนารูปแบบการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอยู่เสมอ การปรับเปลี่ยนเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนและให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบสภาพจริง มีการแก้ไขและวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน กระบวนการคัดเลือกสื่อที่มีคุณภาพเพื่อจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ การพัฒนาจัดหาสื่อและเครื่องมือที่ช่วยในการใช้สื่อการสอน ICT ช่วยในการจัดการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนและออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และเกิดความสุขสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สื่อออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูปมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การจัดหาสื่อที่เน้นทักษะ และกระบวนการในการลงมือปฏิบัติได้จริง และเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

2.5 ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา การกำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทำกรนิเทศภายในและให้คำแนะนำปรึกษาด้านการนิเทศภายในมากยิ่งขึ้น การวางแผนพัฒนาครูในด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาและปรับปรุงด้านกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น การสรุปผลการประเมินการนิเทศภายในสถานศึกษาและนำข้อบกพร่องไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนานวัตกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาทุก ๆ ปี

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ

3.1 ฉันทะ ความพึงพอใจ ผู้บริหารและครูผู้สอน ควรพึงพอใจในการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนางานวิชาการ ควรพึงพอใจเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) และหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ควรพึงพอใจในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ ควรพึงพอใจที่จะช่วยในการส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษา ควรพอใจในการผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ควรพึงพอใจในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 ด้านวิริยะ ความเพียร ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเพียรพยายามที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพยายามในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ ควรขยันหมั่นเพียรในการส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษา ควรมีความเพียรในการผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ควรพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยความเพียร

3.3 ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ มีจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งนี้ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรตั้งใจในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยี ควรเอาใจใส่ในการส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษา ควรเอาใจใส่ในการผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียน

สามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.4 วิมังสา การไตร่ตรอง หลักธรรมข้อนี้ถือเป็นข้อที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมข้อวิมังสา ต้องรู้จักวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรไตร่ตรองในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยี ควรไตร่ตรองในการส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสถานศึกษา ควรไตร่ตรองในการผลิตและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ควรพิจารณาไตร่ตรองเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

อภิปรายผล

สภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม และทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมา ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการบริหารงานหลักสูตร ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยัมย่อง) (2556) ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการจัดการหลักสูตรแผนการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศ และด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

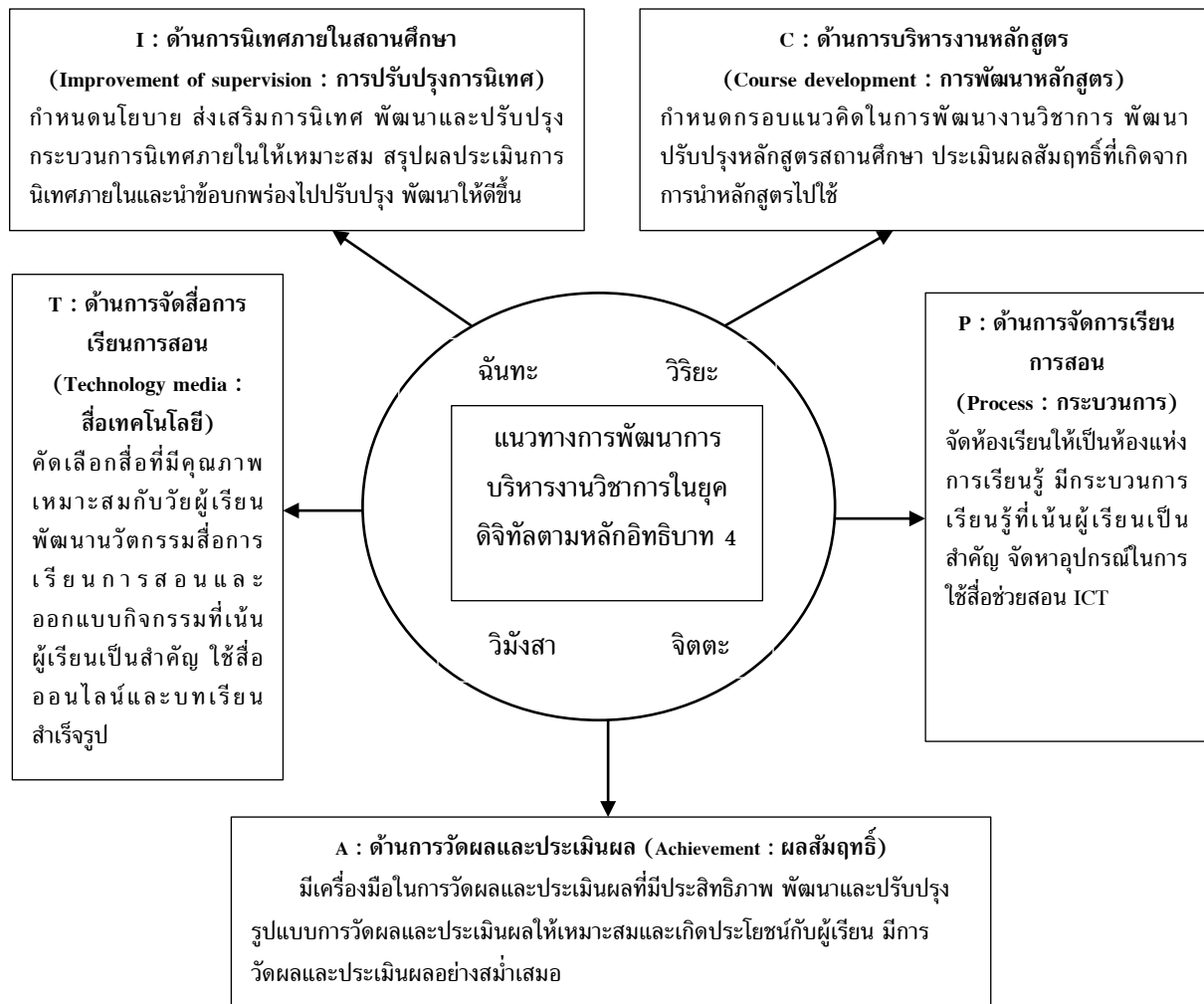
วิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปผลได้ดังนี้ (1) ด้านการบริหารงานหลักสูตร ควรมีการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนางานวิชาการ โดยวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ มีการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ รวมถึงศึกษาปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม (2) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของสถานที่ ห้องเรียน ห้องประกอบการต่าง ๆ และตัวผู้เรียน จัดหาเครื่องมือในการใช้สื่อช่วยสอน ICT ในการจัดการเรียนการสอน มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนสอน มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ (3) ด้านการวัดผลและประเมินผล มีเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนและให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (4) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนและออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และเกิดความสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูปมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการกำหนดนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทำกรณิเทศภายในและให้คำแนะนำ ปรัชชาด้านการนิเทศภายในมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาและปรับปรุงด้านกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น และ มีการสรุปผลการประเมินการนิเทศภายในสถานศึกษาและนำข้อบกพร่องไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พัฒนพรชัย เมฆวิสัย (2565) ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในวิกฤตการณ์โควิด 19 สรุปว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ในวิกฤตการณ์โควิด 19 เป็นการบริหารจัดการ สถานศึกษาให้การจัดการเรียนการสอนผ่านพ้นวิกฤตการณ์ของโรคระบาดไปได้โดยส่งเสริมสนับสนุนให้การ บริหารจัดการการในแบบเดิมปรับเปลี่ยนสู่การสร้างทีมและเครือข่ายความร่วมมือ เปลี่ยน

โครงสร้างการบริหารแนวตั้ง ให้เป็นการบริหารที่สอดร้อย เชื่อมต่อประสิทธิภาพความสามารถของคนในองค์กรและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมในแนวนอนโดยเน้นเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ สูงสุดด้วยการสอนออนไลน์ผ่านสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย การสอนผ่านคลิป์วิดีโอ การสอนแบบง่ายสลับยาก การสอนออนไลน์โดยใช้สื่อประสม การสอนออนไลน์ทั้งออฟไลน์โดยผู้บริหารและครูต้องสร้างความพอใจในการทำงาน ถึงแม้สถานการณ์จะหนัก ภาระงานจะมากต้องมีความพอใจในการปฏิบัติงาน มีความเพียร พยายามในการทำงานอย่างต่อเนื่อง พิจารณางานด้วยปัญญาและไตร่ตรองงานต่าง ๆ อย่างรอบคอบให้ผ่านพ้นวิกฤติการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ รักงาน การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ 2) วิริยะ ใฝ่งาน ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ชัยชนะ 3) จิตตะ ใส่ใจงาน ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจตรา ปรับปรุงแก้ไข

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ ในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารและครูผู้สอนควรเต็มใจที่จะบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพอใจในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านวิริยะ ความเพียร ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเพียรพยายามที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพยายามในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยความเพียร ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ มีจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งนี้ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรเอาใจใส่ในการผลิตและพัฒนาสื่อนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ วิมังสา การไตร่ตรอง หลักธรรมข้อนี้ถือเป็นข้อที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมข้อวิมังสา ต้องรู้จักวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพิจารณาไตร่ตรองเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาฐิตวิสส์ฐิตวิฑฒโน, พระสอนดำ วาสสุโท และ จุฬารัตนภรณ์ ธนะแพทย์ (2564) ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดหนองคาย พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ด้านการบริหารหลักสูตร ควรมีใจรักในการดำเนินงานด้านการพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร ส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ควรหมั่นวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และนำผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาต่อไป 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรเอาใจใส่ในการสร้างสื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจ ทันสมัย ในยุคดิจิทัล 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน ติดตาม ประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ด้านการนิเทศภายใน ควรหมั่นศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการในการพัฒนาของบุคลากร ติดตามตรวจสอบการประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาครั้งต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ CPATI MODEL มีคำอธิบายดังนี้

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ คือ CPATI MODEL ซึ่งเป็นการนำเอาศาสตร์สมัยใหม่มาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ซึ่งในที่นี้ได้นำหลักธรรมคืออิทธิบาท 4 เข้ามาเป็นแกนหลักในการกำหนดปัจจัยด้านต่าง ๆ ของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล โดยเมื่อได้สังเคราะห์ข้อมูลแล้ว ได้องค์ประกอบแต่ละด้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ดังนี้

C : ด้านการบริหารงานหลักสูตร (Course Development : การพัฒนาหลักสูตร)

- มีการกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนางานวิชาการ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้
- มีการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน
- มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม
- มีการตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้

P : ด้านการจัดการเรียนการสอน (Process : กระบวนการ)

- มีการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของอาคาร สถานที่ ห้องประกอบการต่าง ๆ
- มีการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อเน้นความรู้และกระบวนการ
- มีการจัดหาอุปกรณ์ในการใช้สื่อช่วยสอน ICT ในการจัดการเรียนการสอน
- มีการจัดห้องเรียนให้เป็นห้องแห่งการเรียนรู้

A : ด้านการวัดผลและประเมินผล (Achievement : ผลสัมฤทธิ์)

- มีการมีเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ
- มีการพัฒนารูปแบบการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์กับผู้เรียน
- มีการมีการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

T : ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน (Technology Media : สื่อเทคโนโลยี)

- มีการคัดเลือกสื่อที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ
- มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มีการใช้สื่อออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูป
- มีการจัดหาสื่อที่เน้นทักษะและกระบวนการในการเรียนรู้ สามารถปฏิบัติได้ผลจริง

I : ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา (Improvement of Supervision : การปรับปรุงการนิเทศ)

- มีการกำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุนการนิเทศภายในสถานศึกษา
- มีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
- มีสรุปผลประเมินการนิเทศภายในและนำข้อบกพร่องไปปรับปรุง พัฒนาให้ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัย

สภาพการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม และทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมา ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการบริหารงานหลักสูตร ตามลำดับ

วิธีการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปผลได้ดังนี้ (1) ด้านการบริหารงานหลักสูตร ควรมีการกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาวิชาการ โดยวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ มีการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ รวมถึงศึกษาปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม (2) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของสถานที่ ห้องเรียน ห้องประกอบการต่าง ๆ และตัวผู้เรียน จัดหาเครื่องมือในการใช้สื่อช่วยสอน ICT ในการจัดการเรียนการสอน มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ (3) ด้านการวัดผลและประเมินผล มีเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนและให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (4) ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน มีการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และเกิดความสุขสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อออนไลน์และบทเรียนสำเร็จรูปมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการกำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทำการนิเทศภายในและให้คำแนะนำ ปรึกษาด้านการนิเทศภายในมากยิ่งขึ้น มี

การพัฒนาและปรับปรุงด้านกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น และ มีการสรุปผลการประเมินการนิเทศภายในสถานศึกษาและนำข้อบกพร่องไปพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ จังหวัดสมุทรปราการ **ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ** ในการบริหารงานวิชาการผู้บริหารและครูผู้สอนควรเต็มใจที่จะบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพอใจในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ **ด้านวิริยะ ความเพียร** ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเพียรพยายามที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพยายามในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมที่มีกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และสนุกสนานกับการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญด้วย **ความเพียร ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่** มีจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งนี้ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรเอาใจใส่ในการผลิตและพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะและกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ **วิมังสา การไตร่ตรอง** หลักธรรมข้อนี้ถือเป็นข้อที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมข้อวิมังสา ต้องรู้จักวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา ควรพิจารณาไตร่ตรองเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใช้ข้อมูลนี้เพื่อประกอบการวางแผนแนวทางเพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้ครูผู้สอนได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การจัดสื่อการเรียนการสอน และการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการโดยเฉพาะด้านการบริหารงานหลักสูตรอย่างจริงจัง
- 1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรผสมผสานความร่วมมือในการบริหารงานวิชาการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นทั้งภายในและภายนอกอยู่ตลอดเวลา

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ
- 2.2 ควรศึกษาบทบาทการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ
- 2.3 ควรศึกษาความพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2552). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซตการพิมพ์.
- พระมหาจิตวิมล ฐิตวิฑูโน, พระฮอนด้า วาตสโท และ จุฬารัตนภรณ์ ธนะแพทย์. (2564). การบริหารงานวิชาการตามหลักกฏอริยา 4 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดหนองคาย. *Journal of Buddhist Education and Research*, 7(3), 206-216.
- พระวัชรินทร์ ชินวโร (ยิ้มย่อง). (2556). การบริหารงานวิชาการตามหลักกฏอริยา 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พัฒนพรชัย เมฆวิสัย (2565) การบริหารงานวิชาการตามหลักกฏอริยา 4 ในวิกฤติการณ์โควิด 19. *วารสารบรรพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 3(1), 41-49.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2555). คู่มือผู้ประเมิน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2554-2558). กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- หทัย ศิริพิน. (2558). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนบ้านกระทุ่มล้ม (นศรรามบุรีประสิทธิ์). (ค้นคว้าปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

THE EFFECTS OF COLLABORATIVE LEARNING TOGETHER TECHNIQUES WITH GRAPHIC ORGANIZERS ON SOCIAL STUDIES OF MATHAYOMSUKSA 3 STUDENTS

จุฑามาส ทศนา^{1*} สิริวรรณ จรัสวิวัฒน์² ปานเพชร ร่มไทร³

Chutamas Thassana¹ Sirawan Jaradrawiwat² Panpetch Romsye³

^{1,2,3} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

^{1,2,3} Department of Curriculum and Instruction, Faculty Education, Burapha University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60 (3) ศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 37 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย วิชาสังคมศึกษา และ 3) แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบ t-test for dependent sample และ t-test for one sample

ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน, ผังกราฟิก

* E-mail address: chutamas@wstr.ac.th ¹ siriwan@buu.ac.th ² panpetch@buu.ac.th ³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to (1) compare before and after learning achievement by using collaborative learning together techniques (LT) with graphic organizers on social studies of Mathayomsuksa 3 students, (2) compare academic achievement after learning by using collaborative learning management learning together techniques (LT) with graphic organizers on social studies of Mathayomsuksa 3 students with the set criterion of 60% and, (3) study teamwork skills studies of Mathayomsuksa 3 students received collaborative learning management learning together techniques (LT) with graphic organizers the sample was Mathayomsuksa 3 students at Watsothornwararamworawiharn School Chachoengsao Province, the second semester of the academic year 2021, 37 students by cluster random sampling. They were selected by cluster random sampling method. The instrument for collecting data were 1) the lesson plans collaborative learning together techniques (LT) with graphic organizers on social studies, 2) a learning achievement test Thai social unit, social studies, and 3) teamwork skills assessment form for Mathayomsuksa 3 students. The data were analyzed by finding the Percentage, Mean, Standard deviation, t-test for dependent sample and t-test for one sample.

The result of the study found that: The learning achievement in social studies of Mathayomsuksa 3 students after using the collaborative learning technique (LT) with graphics organizer was significantly higher than before at .05 level.

The learning achievement in social studies of Mathayomsuksa 3 students after using the collaborative learning technique (LT) with graphics organizer higher than the 60% threshold with statistically significant at the .05 level.

The teamwork skills of Mathayomsuksa 3 students received collaborative learning together techniques (LT) with graphic organizers at a high level.

Keywords: Collaborative Learning Management, Learning Together, Graphic Organizers

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้วางกรอบเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มศักยภาพ สามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการขับเคลื่อนตามวิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” โดยเป้าหมายด้านผู้เรียนจะมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) ซึ่งประกอบด้วย 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics) 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross – Cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ครูผู้สอนในปัจจุบันจึงต้องสร้างคุณลักษณะและทักษะเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน เพราะเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตใน

ยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้องมีวิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่อย่างไรก็ตามครูผู้สอนจะต้องยึดความมุ่งหมายและหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน และแผนการศึกษาชาติเป็นหลัก เพื่อจะได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2562) ซึ่งวิชาสังคมศึกษา เป็นศาสตร์ความรู้หนึ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับตัวและปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในฐานะพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก ดังที่ สมพร โตนวล (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสังคมศึกษาโดยสรุปได้ว่า สังคมศึกษาจัดเป็นวิชาที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณสมบัติของพลเมืองให้เป็นพลเมืองดีและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เนื่องจากเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสถาบันทางสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหา รวมถึงการปฏิบัติตนและดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ จอยส์ (Joyce, 1972) ที่กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาว่า เป็นวิชาที่มีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเข้าใจชีวิต สามารถปรับตัวให้เหมาะสมต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียน ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเกิดประโยชน์อย่างมากในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

จากแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น พบว่าการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ควรเน้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีงามเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนที่ผ่านมา จะเน้นเนื้อหาและการท่องจำมากกว่าการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนยังใช้การสอนแบบบรรยายเป็นหลักเพราะเกรงว่าจะสอนได้ไม่ครบตามหลักสูตร ซึ่งผู้เรียนจะเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระจำนวนมาก ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข มีความเข้าใจ ความรัก และความภูมิใจในชาติของตน รู้จักคิดเป็น ไม่หลงเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ โดยมีได้พิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ได้ฝึกฝนการอ่าน การเขียน การเล่าเรื่อง และการนำเสนออย่างมีเหตุผล อันเป็นกระบวนการสร้าง

ภูมิปัญญาอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ประกอบกับผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของโรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในตัวบ่งชี้ที่ 5 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) ซึ่งรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร ในบทสรุปผู้บริหารระบุว่า ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม จำแนกตามกลุ่มตัวบ่งชี้และจำแนกตามมาตรฐานการศึกษาตามกฎกระทรวง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สรุปว่า ระดับคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร ในภาพรวมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อยู่ในระดับต้องปรับปรุง นอกจากนี้ตัวบ่งชี้ข้อที่ 4 ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และตัวบ่งชี้ข้อที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพที่ต่ำเกินไป โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงว่า ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ด้วยวิธีการปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น (โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร, 2563) และจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนของนักเรียนจากครูประจำวิชาและนักเรียนกลุ่มเป้าหมายโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ รวมทั้งผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ของปีการศึกษา 2563 พบว่า นักเรียนส่วนมากมักมีปัญหาในการทำงานเป็นทีม นักเรียนที่เก่งจะไม่

ต้องการทำงานร่วมกับนักเรียนที่อ่อนกว่า โดยนักเรียนจะพูดคุยปรึกษากันเฉพาะกลุ่มเพื่อนสนิทของตนเองที่มีระดับความสามารถในการเรียนใกล้เคียงกันเท่านั้น

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการรวมกลุ่มอย่างมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, 2546) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายเทคนิค แต่ละเทคนิคมีลักษณะหรือขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งเทคนิคที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการแก้ปัญหาข้างต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together: LT) เนื่องจากเป็นเทคนิคการสอนที่เน้นทักษะของการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เก่งสามารถช่วยเหลือผู้เรียนที่อ่อนกว่า โดยผู้เรียนมีโอกาที่จะเป็นผู้สอน และผู้เรียนในเวลาเดียวกัน ซึ่งเทคนิคการสอนนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของ เดวิด จอห์นสัน และรอเจอร์ จอห์นสัน จากมหาวิทยาลัยมินนิโซตา (Minnesota) ประเทศสหรัฐอเมริกา การเรียนแบบนี้จะแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน โดยลดความสามารถ แล้วให้แต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารที่กำหนดให้ ซึ่งแต่ละคนจะศึกษาด้วยตนเอง ก่อนที่จะทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง เน้นการอภิปรายในกลุ่ม ทำงานร่วมกัน ส่งงานขึ้นเดียวกัน และได้รับคำชมหรือรางวัลตามผลงานของกลุ่ม โดยมีหลักการ คือ 1) นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน 2) นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และ 3) นักเรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกัน (Johnson & Johnson, 1994)

แม้ว่าผลการทดลองของงานวิจัยข้างต้นทำให้ทราบได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ แต่เนื่องจากวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงนำผังกราฟิกเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นการจัดระบบข้อมูล ให้ นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ตลอดจนเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และยังเป็นการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอีกด้วย ซึ่ง ทิศนา ขัมมณี (2561) ได้อธิบายว่า ผังกราฟิก เป็นผังทางความคิด ซึ่งประกอบด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญ ๆ ที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ การใช้ผังกราฟิกเป็นเทคนิคที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ จำนวนมาก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น และจดจำได้นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเนื้อหาสาระหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้เรียนประมวลมานั้นอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนจัดข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นระบบระเบียบอยู่ในรูปแบบที่อธิบายให้เข้าใจและจดจำได้ง่าย

จากการศึกษาแนวคิดผลการวิจัยและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พร้อมทั้งนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ของโรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก เพื่อเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60

3. เพื่อศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) มีกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมกับผังกราฟิก มีการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One group pretest-posttest design มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 14 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 510 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 37 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เนื่องจากโรงเรียนจัดนักเรียนแต่ละห้องแบบกลุ่มละความสามารถ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการสอน ขั้นที่ 2 การจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ทำกิจกรรมกลุ่มโดยใช้ผังกราฟิก ขั้นที่ 4 นำเสนอผังกราฟิก และตรวจสอบผลงานของกลุ่ม ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินผลการทำงานกลุ่ม โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินค่าความเหมาะสมและพิจารณาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เฉลี่ยเท่ากับ 4.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.06 เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการวัดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ของผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก เป็นแบบทดสอบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 45 ข้อ ต้องการใช้จริง จำนวน 30 ข้อ โดยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน นำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้วิจัยเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50-1.00 พบว่า ข้อสอบทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .60 - 1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร จำนวน 40 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำค่าคะแนนที่ได้มาหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ที่อยู่ระหว่าง .20 - .80 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .20 - 1.00 พบว่า ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .38 - .78 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .25 - .65 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่คัดเลือกไว้ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ริชาร์ดสัน โดยแบบทดสอบที่สามารถนำไปใช้ได้ควรมีค่าความเชื่อมั่น .70 ขึ้นไป พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86

2.3 แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริกส์ (Rubric) แบ่งเกณฑ์การประเมินเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบทบาทความเป็นผู้นำ 2) ด้านการเป็นสมาชิกที่ดี 3) ด้านกระบวนการทำงานเป็นทีม จำนวน 15 ข้อ

โดยนำแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำคะแนนจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างรายการประเมินกับพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน (IOC) พบว่า แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 ทุกข้อ และนำแบบประเมินไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยแบบประเมินที่สามารถนำไปใช้ได้ควรมีค่าความเชื่อมั่น .70 ขึ้นไป ซึ่งพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.83

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าก่อนเรียน

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One group pretest-posttest design ใช้ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 14 คาบ แบ่งเป็นระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 คาบ และระยะเวลาในการทำแบบทดสอบ จำนวน 2 คาบ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1. ผู้วิจัยเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย จากกองบริหารการวิจัย และนวัตกรรม งานมาตรฐานและจริยธรรมในการวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา

4.2 ผู้วิจัยชี้แจงกลุ่มตัวอย่างให้ทราบถึงขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึง จริยธรรมการวิจัย ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ทราบและเข้าใจถึงบทบาทของตนเอง

4.3 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้เวลา 1 คาบ

4.4 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 6 แผน สอน 12 คาบ คาบละ 50 นาที ซึ่งนำแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาใช้เป็นหลักในการเรียนการสอน

4.5 ประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียน เมื่อดำเนินการสอนจบในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

4.6 เมื่อดำเนินการสอนครบตามแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้เวลา 1 คาบ

4.7 นำผลที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ สังคมไทย วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และผลการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนไปวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่แบบ t-test for dependent sample และ t-test for one sample เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

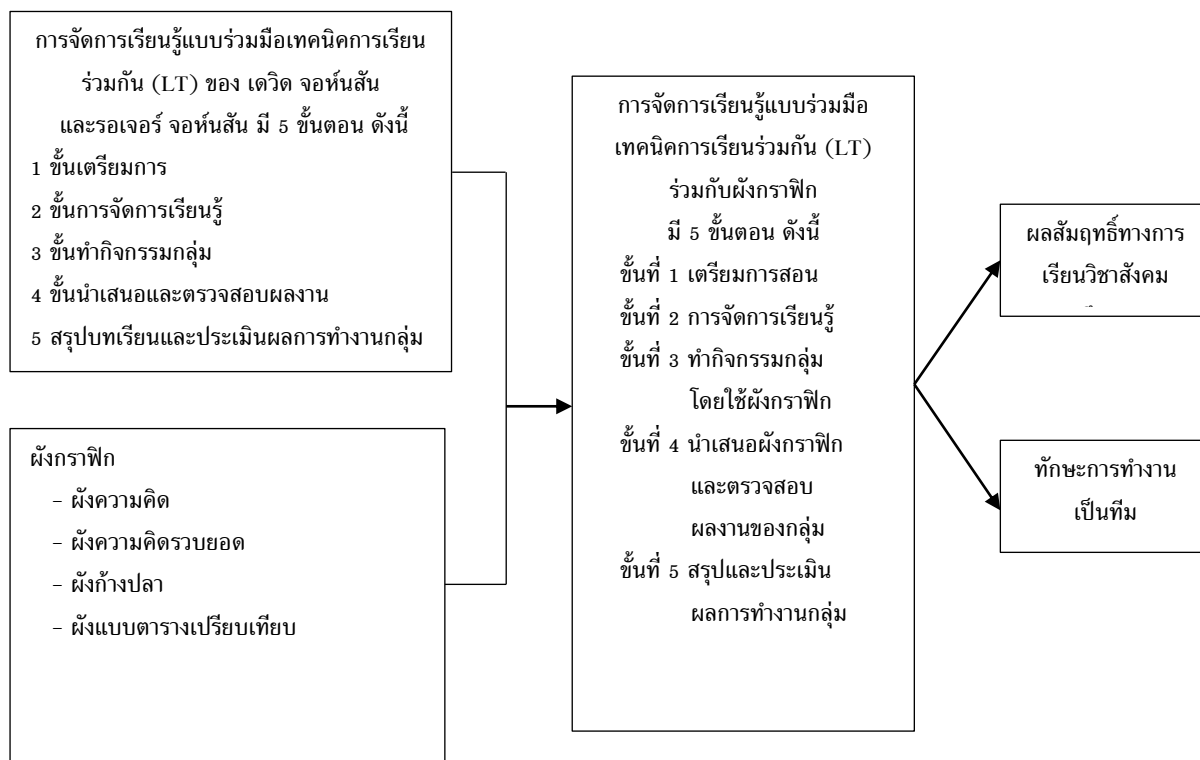
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา โดยใช้สถิติ t-test for dependent sample

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60 โดยใช้สถิติ t-test for one sample

5.3 วิเคราะห์ทักษะการทำงานเป็นทีม โดยนำคะแนนจากแบบประเมินทักษะการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา 1

ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.27 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.29 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการทดสอบค่าที ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน (<i>n</i>)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	<i>t</i>	<i>p</i>
หลังเรียน	37	30	24.16	3.27	28.954*	.000
ก่อนเรียน	37	30	12.00	3.29		

**p*<.05

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60

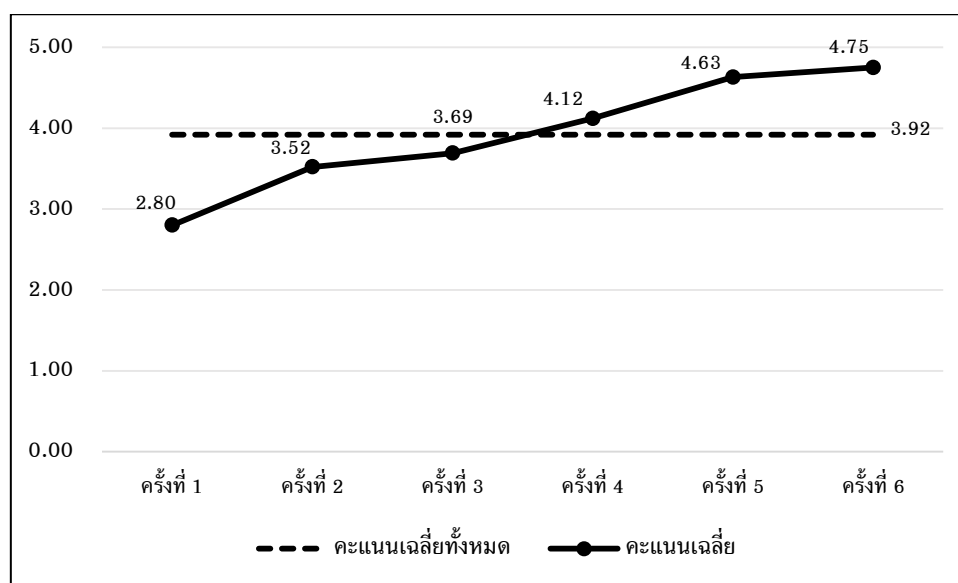
คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.16 คิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน คือ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 18.00 คิดเป็นร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน (<i>n</i>)	คะแนนเต็ม	ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	<i>t</i>	<i>p</i>
หลังเรียน	37	30	18.00	24.16	3.27	11.461*	.000

**p*<.05

3. ผลการศึกษาทักษะการทำงานเป็นทีม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก

ภาพที่ 2 แสดงคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก

จากภาพที่ 2 คะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.36) และเมื่อพิจารณาเรียงจากมากไปน้อย พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมครั้งที่ 6 สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.31) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมครั้งที่ 5 ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.35) อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมครั้งที่ 4 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.33) ครั้งที่ 3 ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.34) ครั้งที่ 2 ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.43) อยู่ในระดับมาก และคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมครั้งที่ 1 ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.38) อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมทั้ง 6 ครั้ง และคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมทั้งหมด

จากภาพที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมครั้งที่ 4, 5 และ 6 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีมทั้งหมด แสดงว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก มีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้น และอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) เป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงาน มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันภายในกลุ่ม ทำให้การดำเนินงานเป็นระบบและบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แหมมณี (2545) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) เป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนจัดกลุ่มแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกัน และทำกิจกรรมให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม และสมาชิกภายในกลุ่มนั้น ต้องมีความตระหนักรู้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งภายในกลุ่ม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น สมาชิกภายในกลุ่มมีส่วนร่วมที่รับผิดชอบร่วมกัน ประกอบกับผู้วิจัยได้นำผังกราฟิกเข้ามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงทำให้นักเรียนเกิดทักษะการจัดระบบของความคิดในการเรียนรู้ ทำให้เกิดภาพและมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างเนื้อหาสาระที่เรียน จึงทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจง่ายและจดจำได้นาน ซึ่งสอดคล้องกับ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผังกราฟิกเป็นแผนผังรูปภาพที่แสดงความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบระเบียบในรูปแบบต่างๆ กัน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาข้อมูลที่อยู่อย่างกระจัดกระจายจำนวนมาก มาจัดเป็นระบบระเบียบ สามารถอธิบายให้เกิดความเข้าใจและจดจำความรู้เนื้อหาสาระนั้นๆ ได้ง่ายและยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา สงวนทรัพย์ (2561) ได้ทำการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับแผนผังความคิด เรื่อง แรง และความดัน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการเขียนทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับแผนผังความคิด เรื่อง แรงและความดัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กับเกณฑ์ร้อยละ 60 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูมีหน้าที่ชี้แนะและกระตุ้นให้

ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อนในกลุ่มที่มีความสามารถทางการเรียนอยู่ในระดับดีคอยช่วยเหลือเพื่อนที่มีความสามารถอยู่ในระดับที่อ่อนกว่า มีการพูดคุยปรึกษากันในกลุ่ม สามารถถ่ายทอดความรู้ออกมาในรูปแบบของผังกราฟิกแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเรื่องที่เรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิภาดา พินลา และวิภาพรรณ พินลา (2562) ที่กล่าวว่า ผังกราฟิก เป็นวิธีการนำเสนอข้อมูลที่มีขั้นตอนที่อธิบายให้เข้าใจและจดจำได้ง่าย หรือเป็นเครื่องมือช่วยแสดงความคิดให้ออกมาเป็นรูปธรรมในลักษณะของภาพ โดยสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของเนื้อหา หรือข้อมูลที่ได้รับอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพคงทนถาวร เมื่อนำการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) มาใช้ร่วมกับผังกราฟิก จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและสูงกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิตาพร เกราะกระโทก (2561) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ จตุพร ดวงศรี (2564) ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบแผนผังความคิด เรื่อง อยุธยาและธนบุรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบแผนผังความคิด เรื่อง อาณาจักรอยุธยาและธนบุรีมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิจัยทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก มีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้นและอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมในขั้นตอนของการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม โดยใช้ผังกราฟิกในการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งนอกจากหน้าที่หลักของตนเองแล้ว ในการทำกิจกรรมกลุ่มผู้เรียนทุกคนในกลุ่มสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ภายในกลุ่ม โดยบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนจะสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ในแต่ละครั้งของการทำกิจกรรม ครูทำหน้าที่สังเกตการทำงานของกลุ่ม คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือ จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการตามบทบาทความเป็นผู้นำ บทบาทการเป็นสมาชิกของทีม และได้ฝึกกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งในการประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมทั้ง 6 ครั้ง พบว่า ครั้งที่ 1 ทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับปานกลาง ครั้งที่ 2, 3 และ 4 ทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก ครั้งที่ 5 และ 6 ทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดีมาก อาจเนื่องมาจากการประเมินครั้งที่ 1 เป็นช่วงแรกที่ผู้วิจัยเริ่มนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิกมาใช้ ผู้เรียนจึงยังไม่เข้าใจขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการทำงานเป็นทีม ส่วนในการประเมินครั้งที่ 2, 3 และ 4 ผู้เรียนเริ่มเรียนรู้และเข้าใจขั้นตอนในการเรียนการสอน จึงมีทักษะการทำงานเป็นทีมมากขึ้น และในการประเมินครั้งที่ 5 และ 6 ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนและรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงานเป็นทีมอย่างดีแล้ว จึงทำให้การประเมินทักษะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Beck-Jones, J. J. (2003) ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือกับนักเรียน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 สมาชิกไม่มีการระบุหน้าที่ใดๆ ในกลุ่ม กลุ่มที่ 2 สมาชิกมีการแบ่งหน้าที่กำหนดบทบาทที่ชัดเจน กลุ่มที่ 3 สมาชิกมีการแบ่งหน้าที่ มีการจัดบันทึก และได้รับคำแนะนำในระหว่างทำกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง มีทั้งหมด 174 คน ได้มาโดยการสุ่ม ผลปรากฏว่า กลุ่มที่ 3 สมาชิกมีการแบ่งหน้าที่ มีการจัดบันทึก และได้รับคำแนะนำในระหว่างทำกิจกรรม เป็นกลุ่มที่ได้ผลดีที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภิญญา เอียววรรณ (2563) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค LT เรื่อง ทวีปยุโรป รายวิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลบ้านส่องนางใย พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิค LT อยู่ในระดับดีมาก คิด

เป็นร้อยละ 85.83 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 16.17 คิดเป็นร้อยละ 80.83

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก เป็นการจัดการเรียนรู้โดยอาศัยการร่วมมือช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่มที่ประกอบด้วยผู้เรียนที่เก่ง อ่อน และปานกลาง โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการสอน ครูชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียน แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน โดยให้มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันภายในกลุ่ม ครูแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม เสนอตัวอย่างการจัดข้อมูลด้วยผังกราฟิกที่เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ พร้อมชี้แจงเหตุผลของการใช้ผังกราฟิกและแสดงวิธีการสร้างผังกราฟิก

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีที่เหมาะสมกับเนื้อหา แนะนำเนื้อหา แหล่งข้อมูล และมอบหมายภาระงานให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยงานที่ครูให้จะเป็นการนำเนื้อหามาสืบสร้างเป็นผังกราฟิกในแบบที่เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่เรียนในบทเรียนนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ทำกิจกรรมกลุ่มโดยใช้ผังกราฟิก ผู้เรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งนอกจากหน้าที่หลักของตนเองแล้ว ในการทำกิจกรรมกลุ่มนักเรียนทุกคนในกลุ่มสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ภายในกลุ่ม โดยบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนจะสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละครั้งของการทำกิจกรรม โดยครูทำหน้าที่สังเกตการณ์ทำงานของกลุ่มคอยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 4 นำเสนอผังกราฟิกและตรวจสอบผลงานของกลุ่ม ขั้นนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะนำเสนอผังกราฟิกของกลุ่มตนเอง โดยผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่นอาจซักถามเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลงานของกลุ่ม คะแนนกลุ่มที่ได้จะเป็นคะแนนของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ขั้นนี้ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ครูอธิบายเสริมเพิ่มเติมความรู้ โดยครูและนักเรียนร่วมกันประเมินถึงกระบวนการทำงานและผลงานกลุ่ม ในส่วนที่เป็นจุดเด่นรวมถึงร่วมกันแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดบกพร่องของกลุ่มที่ควรปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งให้รางวัลกับกลุ่มที่ได้รับการยกย่อง เช่น การปรบมือ การกล่าวคำชมเชย หรือการติดประกาศผลงานไว้หน้าชั้นเรียน

จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ข้างต้น ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเกิดการช่วยเหลือกัน เกิดกระบวนการคิดที่เป็นลำดับขั้นตอน ทำความเข้าใจกับสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมที่ดี และสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 60 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลัง

เรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิจัยทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก มีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้นและอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ให้เข้าใจ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ครูผู้สอนควรชี้แจงให้นักเรียนเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของตนเองและสมาชิกทุกคนในทีม เพราะถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือหรือขาดเรียนจะส่งผลกระทบต่อการทำงานและคะแนนของทีม

1.3 ในชั้นทำกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนบางกลุ่มอาจมีเสียงดังรบกวนกลุ่มอื่น ครูควรชี้แจงหรือแจ้งแนวทางปฏิบัติกับนักเรียนก่อนที่จะทำกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการให้ความร่วมมือ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก ที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหา เป็นต้น

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (LT) ร่วมกับผังกราฟิก กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

จตุพร ดวงศรี. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบแผนผังความคิด เรื่อง อาณาจักรอยุธยาและธนบุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

ทิตนา แคมมณี. (2545). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธา.

_____. (2561). ศาสตร์การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธิดาพร เกราะกระโทก. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา).

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินติง.

ปริตา สงวนทรัพย์. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ร่วมกับแผนผังความคิด เรื่อง แรงและความดัน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการเขียนทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร. (2563). รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2562. ฉะเชิงเทรา: โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร.

- วิภาดา พินลา และวิภาพรรณ พินลา. (2562). *การเรียนรู้เชิงรุกในวิชาสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร โตนวล. (2551). *การสอนสังคมศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555). *ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2563. จาก <http://aqa.onesqa.or.th/SummaryReport.aspx>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุคนธ์ สินธพานนท์, ฟองจันทร์ สุขยิ่ง, จินตนา วีรเกียรติสุนทร และ พิวัสธา นภารัตน์. (2562). *หลากหลายวิธีสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรีนติ้ง.
- สุภิญญา เอียวรรณ. (2563). *การพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค LT เรื่อง ทวีปยุโรป รายวิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลบ้านสองนางไข*. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2546). *19 วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- Beck-Jones, J. J. (2003). *The effect of cross-training and role assignment in cooperative learning groups on task performance, knowledge of accounting concepts, teamwork behavior, and acquisition of interpositional knowledge*. The Florida State University.
- Johnson, D. W., & Johnson, R.T. (1994). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive and Individualistic Learning* (4th ed). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Joyce, B. R. (1972). *New Strategies for Social Education*. Chicago: Science Research Associates.

การศึกษาความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรของประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย กรณีศึกษา : ปาล์มน้ำมัน

STUDY OF COMPETITIVENESS AGRICULTURAL PRODUCTS THAILAND AND INDONESIA A CASE STUDY OIL PALM

โยษิตา เสรีกิจ^{1*} วุฒิยา สาทราชทอง² กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย³

Yosita Setkit¹ Wuthiya Saraithong² Kanokwan Chanchaoenchai³

^{1,2,3} สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

^{1,2,3} Business Economics, Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดโลก (2) ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย (3) ตำแหน่งทางการตลาดและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ ในการจัดการปาล์มน้ำมันของประเทศไทย โดยใช้ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ส่วนแบ่งทางการตลาดคงที่ (CMS) และทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์ (BCG)

ผลการศึกษา พบว่า ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ของประเทศอินโดนีเซีย มีค่ามากกว่า 1 มาโดยตลอด ในขณะที่ประเทศไทยมีค่าน้อยกว่า 1 มาโดยตลอด ยกเว้นปี 2556

ส่วนแบ่งทางการตลาดคงที่ (CMS) ของประเทศไทย ไปยังตลาดอินเดีย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลทางบวกให้กับประเทศไทย ได้แก่ ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ปัจจัยที่ส่งผลทางลบ ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของโลก ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการปรับทิศทางการส่งออก

ตำแหน่งทางการตลาด โดยใช้เครื่องมือ BCG Matrix พบว่า ส่วนแบ่งทางการตลาดโดยเปรียบเทียบ และอัตราการเจริญเติบโตปาล์มน้ำมันของประเทศไทยในตลาดโลก ช่วงปี 2554 – 2558 และช่วงปี 2559 – 2563 มีตำแหน่งอยู่ที่สินค้าตกต่ำ

คำสำคัญ: ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ, ส่วนแบ่งการตลาดคงที่, ตำแหน่งทางการตลาด, ปาล์มน้ำมัน

* E-mail address: yosita.se@ku.th¹ wuthiya.s@ku.th² kanok1_c@hotmail.com³

ABSTRACT

The objectives of this research article were to study (1) investigate the advantage of oil palm export of Thailand, and Indonesia in global markets, (2) investigate factors affecting changes in market share of export value of Thailand oil palms, (3) investigate market positioning and strategic management of Thailand oil palms using revealed comparative advantage (RCA), constant market share model (CMS), and BCG matrix strategic management.

The result of the study found that: Revealed comparative advantage (RCA) value of Indonesia was greater than 1 all the time while the RCA value of Thailand was less than 1 all the time, except in 2013.

Constant market share (CMS) of Thailand to Indian market showed that the factor having positive effect on Thailand was the result of pure competition. The factors having negative effects on Thailand were results of global expansion, market distribution, and changes in export direction.

Market positioning using BCG matrix found comparative market share and the growth of Thailand oil palms in global markets during 2011 – 2015 and during 2016 – 2020 entered the decline stage of product positioning.

Keywords: Comparative Advantage, Constant Market Share, BCG Matrix, Oil Palm

บทนำ

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลก เนื่องจากเป็นพืชพลังงานที่จำเป็นต่อการบริโภคและอุปโภคของทุกประเทศทั่วโลก ปาล์มน้ำมันมีบทบาทสำคัญในธุรกิจน้ำมันพืชเพื่อการบริโภค และเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตในอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลายอุตสาหกรรม นอกจากนี้ในอนาคตปาล์มน้ำมันจะเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเกิดภาวะการขาดแคลนเชื้อเพลิงจึงทำให้ต้องหันมาใช้ปาล์มน้ำมันผลิตเป็นพลังงานทดแทนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

โดยในปี 2563 ทั่วโลกมีมูลค่า 32.48 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด 3 อันดับแรกของโลก คือ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศเนเธอร์แลนด์ ตามลำดับ (กระทรวงพาณิชย์, 2564)

ประเทศอินโดนีเซีย ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันเป็นอันดับ 1 ของโลก ในปี 2563 มีพื้นที่ทั้งหมด 1,187.50 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ 11 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเป็นเนื้อที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 55.98 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดซึ่งแหล่งการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันที่สำคัญของประเทศอินโดนีเซียอยู่ที่บริเวณเกาะสุมาตราเป็นหลัก มีปริมาณการผลิต 115.2 ล้านตัน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 1.05 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 14.30 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทั้งหมด (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2564)

ในส่วนของประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปริมาณการส่งออกเป็นอันดับ 10 ของโลก และมีมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันเป็นอันดับ 9 ของโลก ในปี 2563 มีพื้นที่ทั้งหมด 320.70 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ 46.54 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเป็นเนื้อที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันร้อยละ 4.23 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ซึ่งแหล่งการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันที่สำคัญของประเทศไทยได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช และพังงา มีปริมาณการผลิต 15.66 ล้านตัน และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 501.8 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 8.60 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมด (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมัน ตั้งแต่ปี 2554 – 2563 ของทั่วโลกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ร้อยละ - 2.27 โดยนำประเทศอินโดนีเซีย และไทยมาเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของทั่วโลกนั้น จะเห็น

ได้ว่าประเทศไทย และอินโดนีเซีย มีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีร้อยละ -9.05 และ 0.06 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของโลก ปี 2554 – 2563

หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ปี	มูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมัน			
	ทั่วโลก	ไทย	อินโดนีเซีย	อื่น ๆ
2554	40.84	0.39	17.26	23.19
2555	38.48	0.30	17.60	20.58
2556	33.55	0.43	15.83	17.29
2557	34.70	0.20	17.46	17.04
2558	29.34	0.04	15.38	13.92
2559	27.95	0.04	14.36	13.55
2560	33.59	0.21	18.51	14.87
2561	30.44	0.21	16.52	13.71
2562	27.90	0.14	14.71	13.05
2563	32.48	0.15	17.36	14.97
อัตราการขยายตัว เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-2.26	-9.11	0.06	-4.28

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์, 2564

และเมื่อพิจารณามูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมันของประเทศไทยจากต่างประเทศ พบว่า ประเทศอินเดีย เป็นประเทศผู้นำเข้าปาล์มน้ำมันที่สำคัญของประเทศไทย และยังเป็นผู้นำเข้าปาล์มน้ำมันอันดับ 1 ของโลก ซึ่งตั้งแต่ปี 2554 – 2563 ประเทศอินเดีย มีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อปีร้อยละ -2.71 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 มูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมันทั่วโลก ปี พ.ศ. 2554 – 2563

หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ปี	มูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมัน			
	ทั่วโลก	อินเดีย	จีน	อื่น ๆ
2554	42.38	6.73	6.63	29.02
2555	42.07	7.89	6.50	27.68
2556	37.80	6.96	4.90	25.94
2557	35.34	6.55	4.38	24.41
2558	30.32	5.92	3.70	20.70
2559	28.42	5.64	2.86	19.92
2560	33.61	6.76	3.49	23.36
2561	31.45	5.49	3.39	22.57
2562	30.07	5.40	4.10	20.57
2563	33.45	5.11	4.12	24.22
อัตราการขยายตัว เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-2.34	-2.72	-4.65	-1.79

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์, 2564

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงอยากศึกษาว่าสถานการณ์การผลิตและการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทยจะไปในทิศทางใด มีตำแหน่งทางการตลาดอยู่ที่ตำแหน่งใด และหากเปรียบเทียบประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย ที่มี การส่งออกปาล์มน้ำมันเป็นอันดับ 1 ของโลก นั้น ประเทศไทยจะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบหรือไม่ รวมถึงอยาก ทราบว่าปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศ ไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปาล์มน้ำมันในอนาคตแก่ภาคเกษตรกรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาความ ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบปาล์มน้ำมันของประเทศไทย อินโดนีเซีย ขึ้นมาเพื่อศึกษากรณีดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย อินโดนีเซีย ในตลาดโลก
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของมูลค่าการส่งออกปาล์ม น้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดอินเดีย
3. เพื่อศึกษาตำแหน่งทางการตลาดและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการปาล์มน้ำมันของประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยทำการศึกษาความสามารถในการแข่งขัน ปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้ข้อมูล ตั้งแต่ปี 2554 – 2563 ซึ่งนำข้อมูลจากสถาบันและ หน่วยงานต่างๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย รวมไปถึงเอกสาร รายงานการวิจัย และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจาก หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

2. ขอบเขตการศึกษา

2.1 ใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2563 ของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ไปยังตลาดโลกและตลาดอินเดีย

2.2 ประเทศคู่ค้าและประเทศคู่แข่งชั้นที่ทำการศึกษานี้ครั้งนี้ คือ

- ประเทศคู่ค้า คือ ประเทศอินเดีย เนื่องจากมีมูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมันเป็นอันดับ 1 ของตลาดโลก
- ประเทศคู่แข่ง คือ ประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซีย เนื่องจากมีมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันเป็น อันดับ 1 และ 2 ของตลาดโลกและตลาดอินเดีย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ความสามารถในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย โดย พิจารณาจากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Revealed Comparative Advantage: RCA) เพื่อจะได้ทราบว่า ประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าปาล์มน้ำมันหรือไม่ สำหรับการแข่งขันใน ตลาดโลกซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

		$RCA = (X_{ij}/X_i) / (X_{wj}/X_w)$
โดยที่ RCA	คือ	ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของปาล์มน้ำมันของประเทศไทยที่พิจารณา (i) ในตลาดโลก (w)
X_{ij}	คือ	มูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมัน (j) ของประเทศไทยที่พิจารณา (i) ไปตลาดโลก (w)
X_i	คือ	มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศไทยที่พิจารณา (i) ไปตลาดโลก (w)
X_{wj}	คือ	มูลค่าการนำเข้าปาล์มน้ำมัน (j) ของตลาดโลก (w)
X_w	คือ	มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของตลาดโลก (w)

ค่า RCA ที่ได้จะนำมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของโลกซึ่งเท่ากับ 1 หลักเกณฑ์ในการพิจารณา RCA คือ ถ้า RCA มากกว่า 1 แสดงว่า ประเทศที่กำลังศึกษามีความสามารถในการผลิตตามความเชี่ยวชาญเฉพาะ (Specialization) หรือเรียกได้ว่ามีความเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมัน

ถ้า RCA น้อยกว่า 1 แสดงว่า ประเทศที่กำลังพิจารณาไม่มีความสามารถในการผลิตตามความเชี่ยวชาญเฉพาะ (Specialization) หรือเรียกได้ว่าไม่มีความเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมัน

3.2 วิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (Constant Market Share Model: CMS) นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ส่วนแบ่งการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดอินเดีย ช่วยอธิบายถึงสาเหตุ และการเปลี่ยนแปลงของการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมัน ว่าเป็นผลเนื่องจาก ผลจากการขยายตัวของโลก ผลกระทบจากการกระจายตลาด ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง หรือผลจากการปรับทิศทางการส่งออกที่ถูกหรือผิดทิศทาง ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\sum_j X^1_{ijk} - \sum_j X^0_{ijk} = [G_k \sum_j X^0_{ijk} - \sum_j X^0_{ijk}] + [\sum_j (G_{jk} X^0_{ijk}) - G_k \sum_j X^0_{ijk}] + [\sum_j (G^*_{jk} X^1_{ijk}) - \sum_j X^0_{ijk}] + [\{\sum_j X^1_{ijk} - \sum_j (G_{jk} X^0_{ijk})\} - \{\sum_j (G^*_{jk} X^1_{ijk}) - \sum_j X^0_{ijk}\}]$$

โดยที่

$$\begin{aligned} G_k &= \frac{\sum_i \sum_j X^1_{ijk}}{\sum_i \sum_j X^0_{ijk}} \\ &= \text{อัตราการขยายตัวของการส่งออกปาล์มน้ำมันของโลก} \\ G_{jk} &= \frac{\sum_i X^1_{ijk}}{\sum_i X^0_{ijk}} \\ &= \text{อัตราการขยายตัวของการส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดีย} \\ G^*_{jk} &= 1/G_{jk} \\ &= \text{ส่วนกลับของ } G_{jk} \end{aligned}$$

โดยกำหนดให้

$$\begin{aligned} X &= \text{มูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมัน} \\ i &= \text{ประเทศผู้ส่งออกปาล์มน้ำมัน} \\ j &= \text{ประเทศผู้นำเข้าปาล์มน้ำมัน คือ อินเดีย} \\ k &= \text{ผลิตภัณฑ์ปาล์มน้ำมัน} \\ 1 &= \text{ปีที่กำลังพิจารณา} \\ 0 &= \text{ปีที่ใช้ในการเปรียบเทียบ} \end{aligned}$$

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออก สามารถอธิบายได้ดังนี้

$\sum_j X^1_{ijk} - \sum_j X^0_{ijk}$ คือ ผลจากการขยายตัวที่แท้จริง เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดของการส่งออกจากปีฐานถึงปีสุดท้าย หมายถึง ความแตกต่างระหว่างผลรวมการส่งออกของประเทศผู้ส่งออกไปสู่ประเทศที่กำลังพิจารณา

$G_k \sum_j X^0_{ijk} - \sum_j X^0_{ijk}$ คือ ผลจากการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันทั้งหมดของโลก ถ้าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศที่กำลังพิจารณาขยายตัวในอัตราเดียวกันกับอัตราการขยายตัวของการส่งออกรวมของโลก ส่วนแบ่งตลาดของประเทศที่กำลังพิจารณาในตลาดโลกจะคงที่

$\sum_j (G_{jk} X^0_{ijk}) - G_k \sum_j X^0_{ijk}$ คือ ผลจากการกระจายตลาด จะแสดงให้เห็นว่าประเทศที่กำลังพิจารณาส่งออกปาล์มน้ำมันไปยังประเทศที่มีการขยายตัวของตลาดสูง หรือต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของโลกถ้าผลกระทบจากการกระจายตัวของตลาดมีค่าเป็นบวก ก็แสดงว่าประเทศที่กำลังพิจารณามีการส่งออกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ไปยังตลาดที่มีอัตราการขยายตัวสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของโลก จะมีผลทำให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกของประเทศสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของโลกเช่นเดียวกัน และถ้าผลกระทบจากการกระจายตัวของตลาดมีค่าเป็นลบก็จะให้ผลตรงกันข้ามกัน

$\sum_j (G^*_{jk} X^1_{ijk}) - \sum_j X^0_{ijk}$ คือ ผลจากความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริง เป็นผลต่างระหว่างการขยายตัวของการส่งออกที่แท้จริงกับการขยายตัวของการส่งออกที่เพียงพอเพื่อให้ประเทศผู้ส่งออกสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดใน

ตลาดโลกไว้เท่าเดิมได้ ผลต่างนี้มีผลทำให้ส่วนแบ่งในตลาดโลกของประเทศผู้ส่งออกเพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันกับผู้ส่งออกจากประเทศอื่น ๆ ในตลาดโลก

$\{\sum_j X^1_{ijk} - \sum_j (G_{jk} X^0_{ijk})\} - \{\sum_j (G^*_{jk} X^1_{ijk}) - \sum_j X^0_{ijk}\}$ คือ ผลจากการปรับทิศทางการส่งออกที่ถูกหรือผิดทิศทาง ผลนี้จะสะท้อนให้เห็นว่าประเทศผู้ส่งออกพยายามขยายการส่งออกไปในตลาดที่หดตัว หรือปรับลดการส่งออกไปในตลาดที่มีการขยายตัว ถ้าเป็นกรณีนี้ผลกระทบรวมจะมีค่าเป็นลบ และถ้าผลกระทบรวมมีค่าเป็นบวกก็จะให้ผลตรงกันข้าม

3.3 วิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือด้านการลงทุนเกี่ยวกับการตลาด โดย BCG Matrix จะแสดงฐานะหรือความแข็งแกร่งใช้เกณฑ์การพิจารณา 2 เกณฑ์ คือ

1. ส่วนแบ่งการตลาดเชิงเปรียบเทียบ (Relative Market Share) เป็นการเปรียบเทียบกับคู่แข่งว่าส่วนแบ่งการตลาดของสินค้ามียอดเยี่ยมเป็นกี่เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งที่สำคัญ วิธีการคำนวณส่วนแบ่งการตลาดเชิงเปรียบเทียบคือสินค้าของประเทศใด ๆ ที่เป็นผู้นำตลาด ให้เปรียบเทียบกับอันดับที่สองของตลาด และสินค้าของประเทศใด ๆ ที่เป็นผู้ตาม ให้เปรียบเทียบกับผู้นำตลาด ดังนี้

1.1 กรณีเป็นประเทศผู้นำตลาด

$$\text{ส่วนแบ่งการตลาดเชิงเปรียบเทียบ} = \frac{\text{ส่วนแบ่งการตลาดของผู้นำตลาด}}{\text{ส่วนแบ่งการตลาดของผู้ตามลำดับที่ 1}}$$

1.2 กรณีเป็นผู้ตาม

$$\text{ส่วนแบ่งการตลาดเชิงเปรียบเทียบ} = \frac{\text{ส่วนแบ่งการตลาดของผู้ตาม}}{\text{ส่วนแบ่งการตลาดของผู้นำตลาด}}$$

2. อัตราการเจริญเติบโตของตลาดสินค้า (Market Growth Rate) หรือความน่าสนใจของตลาด (Market Attractiveness) คือ อัตราการขยายตัวของตลาดสินค้าทั้งตลาด โดยเกณฑ์ที่ใช้นี้ต้องการดูว่าตลาดสินค้านั้น ๆ มีความน่าสนใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตของตลาดขึ้นอยู่กับสภาพการเติบโตของแต่ละอุตสาหกรรมหรือของธุรกิจนั้น ๆ

ส่วนแบ่งการตลาดเชิงเปรียบเทียบ และอัตราการเติบโตของตลาด จะถูกแบ่งแกนในการทำ BCG Matrix เป็น 4 ช่อง ได้แก่

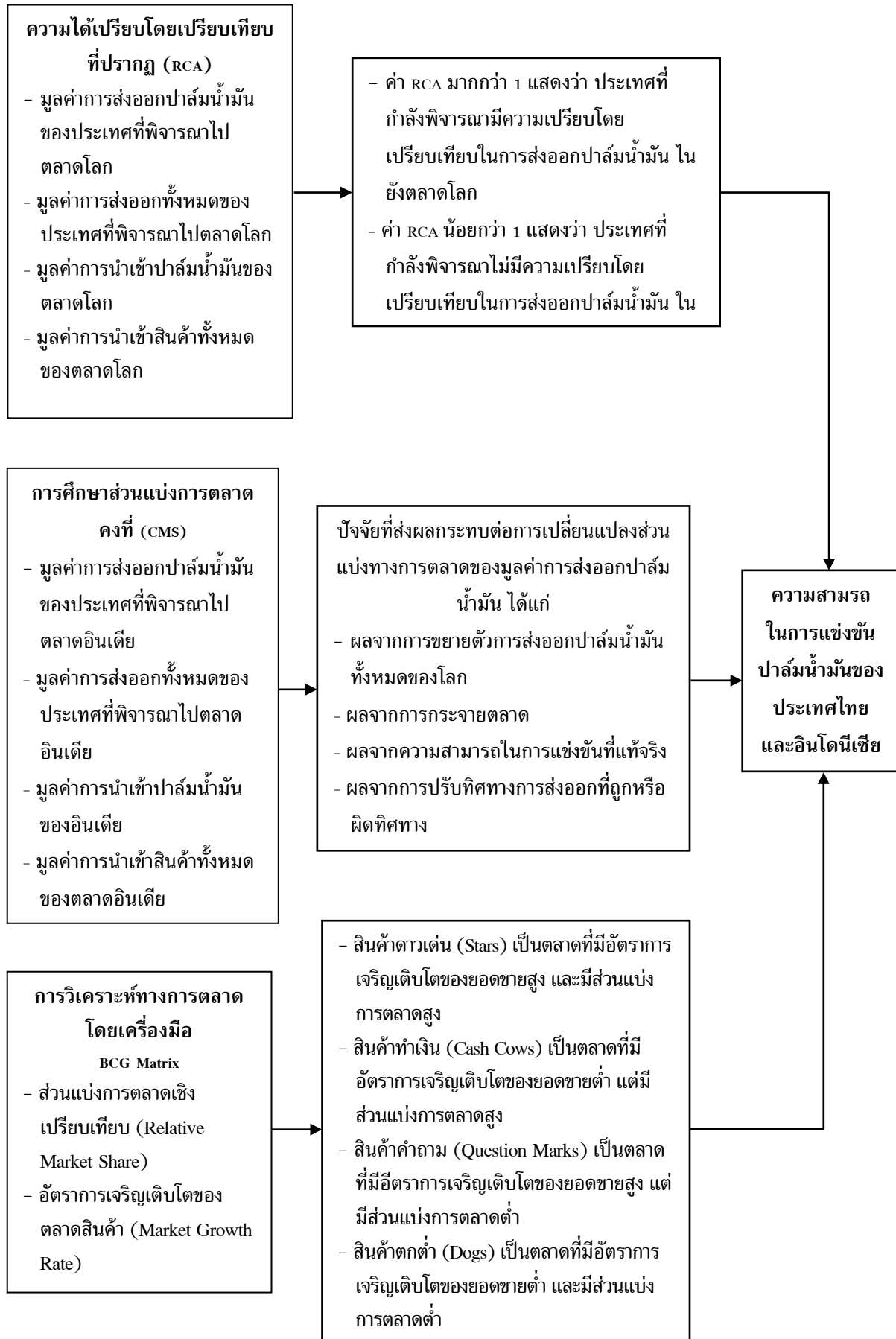
1) สินค้าดาวเด่น (Stars) เป็นตลาดที่มีอัตราการเจริญเติบโตของยอดเยี่ยมสูง และมีส่วนแบ่งการตลาดสูง คือ กลุ่มตลาดที่ส่งออกสินค้าไปในสัดส่วน และการส่งออกสินค้าไปตลาดนั้น มีการขยายตัวสูงทำให้ธุรกิจมีความสามารถในการทำกำไร แต่หากต้องการทำกำไรเพิ่มขึ้นหรือต้องการที่จะแข่งขันในตลาดได้ธุรกิจจะต้องเพิ่มเงินลงทุนในปริมาณมาก

2) สินค้าทำเงิน (Cash Cows) เป็นตลาดที่มีอัตราการเจริญเติบโตของยอดเยี่ยมต่ำ แต่มีส่วนแบ่งการตลาดสูง คือ กลุ่มตลาดที่ส่งออกสินค้าไปในสัดส่วนสูง แต่การส่งออกสินค้าไปตลาดนั้นมีการขยายตัวต่ำตลาดไม่มีความน่าดึงดูดสำหรับคู่แข่งรายใหม่ ๆ ทำให้ธุรกิจมีกำไรจากการประกอบการสูงและสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้สูง จึงไม่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนมาก

3) สินค้าคำถาม (Question Marks) เป็นตลาดที่มีอัตราการเจริญเติบโตของยอดเยี่ยมสูง แต่มีส่วนแบ่งการตลาดต่ำ คือ กลุ่มตลาดที่มีสัดส่วนการส่งออกไม่สูงนัก แต่การส่งออกสินค้าไปตลาดนั้นมีการขยายตัวสูงธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มนี้มักต้องการสนับสนุนทางการเงินที่สูง เนื่องจากต้องมีการลงทุนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับการเติบโตของตลาด

4) สินค้าตกต่ำ (Dogs) เป็นตลาดที่มีอัตราการเจริญเติบโตของยอดเยี่ยมต่ำ และมีส่วนแบ่งการตลาดต่ำ คือ กลุ่มตลาดที่มีสัดส่วนการส่งออกต่ำ และการส่งออกสินค้าไปตลาดนั้นมีการขยายตัวต่ำซึ่งธุรกิจส่วนใหญ่จะได้รับผลตอบแทนน้อย ไม่มุ่งใจในการดำเนินการต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดโลก

ค่า RCA ของประเทศอินโดนีเซีย มีค่ามากกว่า 1 มาโดยตลอด ในขณะที่ประเทศไทยมีค่า RCA น้อยกว่า 1 มาโดยตลอด ยกเว้นปี 2556 ที่ประเทศไทยมีค่า RCA มากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกปาล์มน้ำมันในตลาดโลก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกปาล์มน้ำมันรายใหญ่ของโลก (แสดงผลจากการคำนวณดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย อินโดนีเซีย ในตลาดโลก ปี พ.ศ. 2554 – 2563

ปี	ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ	
	ประเทศไทย	ประเทศอินโดนีเซีย
2554	0.7736	35.6685
2555	0.6378	47.4077
2556	1.0666	63.3450
2557	0.4801	70.6625
2558	0.1294	98.4998
2559	0.1092	89.7436
2560	0.4693	84.7222
2561	0.5582	98.2542
2562	0.4044	113.2540
2563	0.3627	85.5804
เฉลี่ย	0.50	78.71

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย

2.1 ผลการวิเคราะห์อัตราการขยายตัวของการส่งออก

ตารางที่ 4 อัตราการขยายตัวของการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2559-2563 (เปรียบเทียบจากช่วงปีฐาน พ.ศ. 2554 – 2558)

อัตราการขยายตัว (g)	ร้อยละ
การส่งออกรวมของโลก $G = 0.9822$	-0.02
การส่งออกรวมของโลกของปาล์มน้ำมัน (g_k) $G_k = 0.8612$	-0.14
การส่งออกรวมของโลกของปาล์มน้ำมันไปยังตลาดอินเดีย (g_{jk}) $G_{jk} = 0.8343$	-0.17

จากตารางที่ 4 ช่วงเวลาที่เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2558 และปี พ.ศ. 2559 – 2563 อัตราการขยายตัวของการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกรวมของปาล์มน้ำมันของโลก และการส่งออกปาล์มน้ำมันทั้งหมดไปตลาดอินเดียนั้นลดลงร้อยละ 0.02, 0.14 และ 0.17 ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในประเทศอินโดนีเซีย

ตารางที่ 5 การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย เปรียบเทียบในช่วง ปี พ.ศ. 2554 – 2558 กับช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2564

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง	มูลค่าการส่งออก	
	ไทย	อินโดนีเซีย
ผลจากอัตราการขยายตัวของตลาดโลก	-0.0074	-0.5894
ผลจากการกระจายตลาด	-0.0014	-0.1139
ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง	0.0703	-0.1406
ผลจากการปรับทิศทางการส่งออก	-0.0116	0.0233
การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2563 (เปรียบเทียบจากปีฐาน ปี พ.ศ. 2554 – 2558)	0.0499	-0.8206

2.2.1 ผลของการขยายตัวของตลาดโลก (World Growth Effect) ผลจากการขยายตัวของตลาดโลก ส่งผลในทางลบให้กับประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในการส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียลดลงเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.0074 และ 0.5894 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า เมื่อเทียบกับการวิเคราะห์อัตราการขยายตัวของโลกนั้น ประเทศไทย และอินโดนีเซีย มีอัตราการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันไปในทิศทางเดียวกันกับอัตราการขยายตัวของการส่งออกรวมของโลก

2.2.2 ผลจากการกระจายตลาด (Directional Effect) ผลจากการกระจายตลาด ส่งผลในทางลบให้กับประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในการส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียลดลงเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.0014 และ 0.1139 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทย และอินโดนีเซีย นั้น มีการส่งออกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ไปยังตลาดที่มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของโลก

2.2.3 ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง (Pure Competitiveness Effect) ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ส่งผลในทางบวกให้กับประเทศไทย ในการส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียเพิ่มขึ้นเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.0703 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และส่งผลในทางลบให้กับประเทศ อินโดนีเซีย ในการส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียลดลงเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.1406 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

2.2.4 ผลจากการปรับทิศทางการส่งออก (Interaction Effect) ผลจากการปรับทิศทางการส่งออก ส่งผลในทางลบให้กับประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทย พยายามขยายการส่งออกปาล์มน้ำมันไปยังตลาดที่หดตัว ส่งผลให้การส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียลดลงเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.0116 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และส่งผลในทางบวกให้กับประเทศ อินโดนีเซีย แสดงให้เห็นว่า ประเทศอินโดนีเซีย พยายามเพิ่มการส่งออกไปยังตลาดที่มีการขยายตัว ส่งผลให้การส่งออกปาล์มน้ำมันไปตลาดอินเดียเพิ่มขึ้นเป็นมูลค่า เท่ากับ 0.0233 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

3. ตำแหน่งทางการตลาดและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย

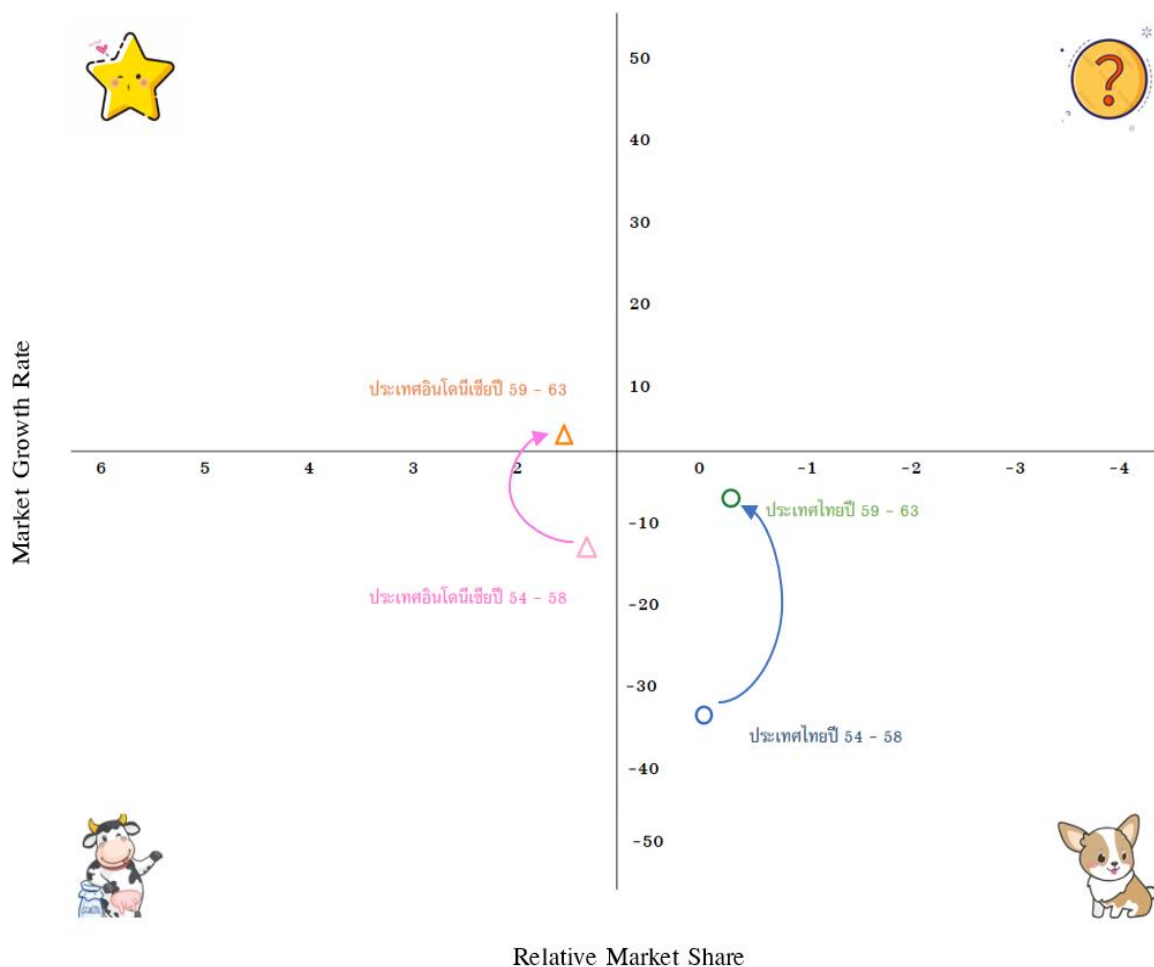
ในช่วงปี 2554 – 2558 ประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้นำตลาดปาล์มน้ำมันในตลาดโลก โดยตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งสินค้าทำเงิน (Cash Cows) มีอัตราการขยายตัวการส่งออกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก (ร้อยละ -6.40) และยังมีส่วนแบ่งในตลาดเป็นอันดับ 1 และในส่วนของประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) เนื่องจากประเทศไทยมีการสนับสนุนกล่าปาล์มน้ำมันพันธุ์ดี และให้ปรับปรุงสวนปาล์มเก่า ทำให้พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง รวมไปถึงพื้นที่การผลิตหลักของไทยประสบปัญหาภัยแล้งส่งผลให้ต้นปาล์มขาดน้ำเกษตรกรไม่สามารถใส่ปุ๋ยได้ตามรอบระยะเวลา ทำให้ทะลายปาล์มแห้งผกเสียหาย และยังมีการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อผลิต

พลังงานทดแทนเพิ่มมากขึ้น (สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2554-2558) ส่งผลให้อัตราการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก

ในช่วงปี 2559 - 2563 ประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้นำตลาดปาล์มน้ำมันในตลาดโลก โดยตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งสินค้าดาวเด่น (Stars) มีอัตราการขยายตัวการส่งออกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก (ร้อยละ 3.05) และยังมีส่วนแบ่งในตลาดเป็นอันดับ 1 และในส่วนของประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) เนื่องจากมีผลสืบเนื่องมาจากในปี 2557 - 2558 ประเทศไทยประสบปัญหาภัยแล้งอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ต้นปาล์มขาดน้ำ จึงทำให้ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวทะลายปาล์มมีขนาดเล็กและน้ำหนักน้อย อีกทั้งประเทศไทยได้มีการสนับสนุนให้มีการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อผลิตพลังงานทดแทนเพิ่มมากขึ้น (ไบโอดีเซล และนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้า) (สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2559-2563) ส่งผลให้อัตราการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก

ตารางที่ 6 ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ และอัตราการเจริญเติบโตปาล์มน้ำมันของประเทศไทย อินโดนีเซีย ในตลาดโลก

ประเทศ	ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ		อัตราการเจริญเติบโตของตลาด	
	ปี 2554 - 2558	ปี 2559 - 2563	ปี 2554 - 2558	ปี 2559 - 2563
ไทย	0.0166	0.0095	-34.28	-6.13
อินโดนีเซีย	1.2531	1.7872	-11.39	1.49

ภาพที่ 2 แสดงตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดโลก

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดโลก พบว่า ในช่วงปี 2554 – 2563 ประเทศอินโดนีเซีย มีค่ามากกว่า 1 มาโดยตลอด ในส่วนของประเทศไทยมีค่าน้อยกว่า 1 มาโดยตลอด ยกเว้นปี 2556 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในประเทศไทยมีสัดส่วนการนำปาล์มน้ำมันมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคภายในประเทศเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการส่งออก รวมทั้งมีมาตรการในการผลักดันให้มีการใช้ปาล์มน้ำมันภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น อาทิ การปรับสัดส่วนการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อการผลิตน้ำมันดีเซล มีมาตรการจูงใจให้มีการใช้น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว ในรถบรรทุก และรถยนต์ขนาดเล็ก รวมถึงให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตนำน้ำมันปาล์มดิบไปเป็นเชื้อเพลิงที่โรงไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา: ปาล์มน้ำมัน พบว่า ในปี 2549 – 2558 อินโดนีเซียและมาเลเซีย มีค่า RCA มากกว่า 1 มาโดยตลอด ในขณะที่ไทย กัมพูชา และเวียดนาม มีค่า RCA น้อยกว่า 1 มาโดยตลอด ยกเว้นเพียงบางปี (ปี 2551 และปี 2556) ที่ไทยมีค่า RCA ในตลาดโลกมากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่าไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกน้ำมันปาล์มในตลาดโลก เมื่อเปรียบเทียบกับอินโดนีเซีย

ผลจากการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของมูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบในทางบวกให้กับประเทศไทย นั้นได้แก่ ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบในทางลบ ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของตลาดโลก ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการปรับทิศทางการส่งออก ซึ่งสอดคล้องกับ นวพร ชื่นใจชน (2558) ได้ทำการศึกษาการส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย การศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและส่วนแบ่งตลาดคงที่ ของผลิตภัณฑ์ข้าวโพดหวานของไทย พบว่า ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ส่งผลในทางบวกต่อประเทศไทยในการส่งออกผลิตภัณฑ์ ข้าวโพดหวานไปตลาดญี่ปุ่น เพิ่มขึ้นเท่ากับ 16.917 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และผลจากการปรับทิศทางการส่งออก ส่งผลในทางลบต่อประเทศไทยในการส่งออกผลิตภัณฑ์ ข้าวโพดหวานไปยังตลาดญี่ปุ่นได้ลดลงเท่ากับ 10.611 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

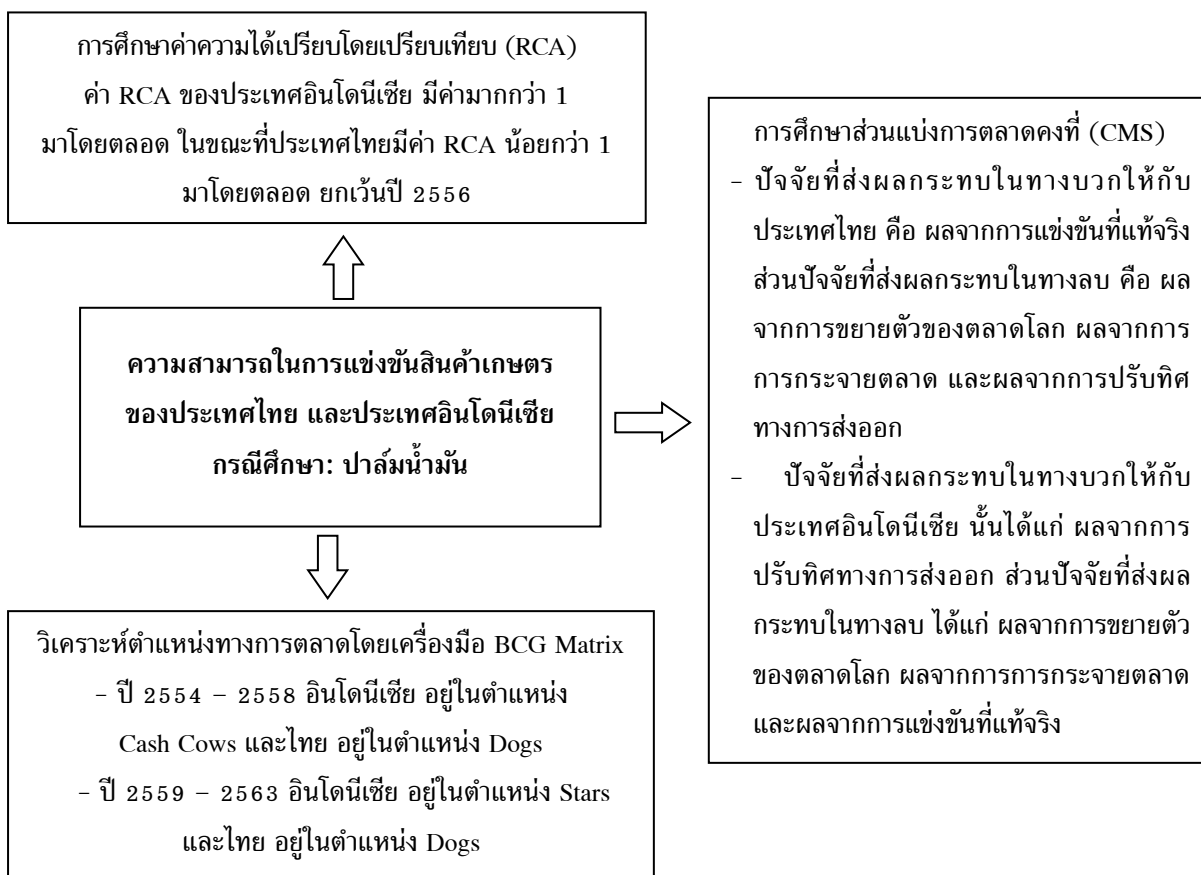
ผลจากการศึกษาตำแหน่งทางการตลาดและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการปาล์มน้ำมันของประเทศไทย พบว่า ส่วนแบ่งทางการตลาดโดยเปรียบเทียบ และอัตราการเจริญเติบโตปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ในตลาดโลก ในช่วงปี 2554 – 2558 ประเทศอินโดนีเซียอยู่ในตำแหน่งสินค้าทำเงิน (Cash Cows) และประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) และในช่วง ปี 2559 – 2563 ประเทศอินโดนีเซีย อยู่ในตำแหน่งสินค้าดาวเด่น (Stars) และประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเทศไทยมีการสนับสนุนกล้าปาล์มน้ำมันพันธุ์ดี และให้ปรับปรุงสวนปาล์มเก่า (2554 – 2563) ทำให้พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง รวมไปถึงพื้นที่การผลิตหลักของไทยประสบปัญหาภัยแล้งส่งผลให้ต้นปาล์มขาดน้ำ เกษตรกรไม่สามารถใส่ปุ๋ยได้ตามรอบระยะเวลา ทำให้ทะลายปาล์มแห้งผกเสียหาย ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวทะลายปาล์มมีขนาดเล็กและน้ำหนักน้อย และยังมีการสนับสนุนให้มีการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อผลิตพลังงานทดแทนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา: ปาล์มน้ำมัน พบว่า ในปี 2551 – 2558 ประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้นำตลาดน้ำมันปาล์ม โดยสินค้าของอินโดนีเซียอยู่ในตำแหน่งสินค้าดาวรุ่ง (Stars) และลดลงเป็นตำแหน่งสินค้าทำเงิน (Cash Cows) ในขณะที่สินค้าปาล์มน้ำมันของประเทศไทย ตกอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรของประเทศไทย และประเทศอินโดนีเซีย กรณีศึกษา : ปาล์มน้ำมัน นั้น สามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นำผลผลิตปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่นำมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคภายในประเทศสูง และมีมาตรการสนับสนุนให้เกษตรกรชาวสวนปาล์มทั้งในด้านปัจจัยการผลิต (สนับสนุนต้นกล้าปาล์มพันธุ์ดี) และในด้านราคา ทำให้ประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศที่มีการส่งออกปาล์มน้ำมันเป็นอันดับ 1 ของโลกจึงยังไม่มีความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากประเทศในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2554 – 2563) ไทยมีมาตรการปรับปรุงสวนปาล์มให้กับเกษตรกร ทำให้พื้นที่ให้ผลผลิตของไทยลดลง อีกทั้งในช่วงที่ผ่านมาไทยยังประสบปัญหาภัยแล้ง ส่งผลกระทบให้ผลผลิตน้อยลง จึง

ทำให้ในด้านของการส่งออกลดลงตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ดี ไทยมีการส่งออกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่ไปยังตลาดที่มีการเจริญเติบโตสูง (อินเดีย) ส่งผลให้แนวโน้มการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทยสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Index: RCA) ในการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และอินโดนีเซีย ไปตลาดโลก นั้น พบว่า ค่า RCA ของประเทศอินโดนีเซีย มีค่ามากกว่า 1 มาโดยตลอด ในขณะที่ประเทศไทยมีค่า RCA น้อยกว่า 1 มาโดยตลอด ยกเว้นปี 2556 ที่ประเทศไทยมีค่า RCA มากกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกปาล์มน้ำมันในตลาดโลก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกปาล์มน้ำมันรายใหญ่ของโลก

ผลการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share: CMS) พบว่า อัตราการขยายตัวของการส่งออกรวมของโลก อัตราการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันของโลก และอัตราการขยายตัวการส่งออกปาล์มน้ำมันของโลกไปตลาดอินเดียลดลงร้อยละ 0.02 0.04 และ 0.17 ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อในทางบวกให้กับประเทศไทย นั้น ได้แก่ ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อในทางลบ ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของตลาดโลก ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการปรับทิศทางการส่งออก และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อในทางบวกให้กับประเทศอินโดนีเซีย นั้นได้แก่ ผลจากการปรับทิศทางการส่งออก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อในทางลบ ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของตลาดโลก ผลจากการกระจายตลาด และผลจากการแข่งขันที่แท้จริง

ผลการวิเคราะห์ตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันโดยใช้เครื่องมือ BCG Matrix (Boston Consulting Group Matrix) พบว่า ส่วนแบ่งทางการตลาดโดยเปรียบเทียบ และอัตราการเจริญเติบโตปาล์มน้ำมันของประเทศไทย และ

อินโดนีเซีย ในตลาดโลก ในช่วงปี 2554 – 2558 ประเทศอินโดนีเซียอยู่ในตำแหน่งสินค้าทำเงิน (Cash Cows) และประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) เนื่องจากประเทศไทยมีการสนับสนุนกล่าปาล์มน้ำมันพันธุ์ดี และให้ปรับปรุงสวนปาล์มเก่า รวมไปถึงพื้นที่การผลิตหลักของไทยประสบปัญหาภัยแล้งส่งผลให้ต้นปาล์มขาดน้ำ เกษตรกรไม่สามารถใส่ปุ๋ยได้ตามรอบระยะเวลา ทำให้ทะลายปาล์มแห้งผกเสียหาย และยังมีการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อผลิตพลังงานทดแทนเพิ่มมากขึ้น และในช่วงปี 2559 – 2563 ประเทศอินโดนีเซีย อยู่ในตำแหน่งสินค้าดาวเด่น (Stars) และประเทศไทย มีตำแหน่งทางการตลาดปาล์มน้ำมันอยู่ในตำแหน่งสินค้าตกต่ำ (Dogs) เนื่องจากมีผลสืบเนื่องมาจากในปี 2557 – 2558 ประเทศไทยประสบปัญหาภัยแล้งอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ต้นปาล์มขาดน้ำ จึงทำให้ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวทะลายปาล์มมีขนาดเล็กและน้ำหนักน้อย อีกทั้งประเทศไทยได้มีการสนับสนุนให้มีการใช้ปาล์มน้ำมันเพื่อผลิตพลังงานทดแทนเพิ่มมากขึ้น (ไบโอดีเซล และนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้า)

จากผลการศึกษาข้างต้น เห็นได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีศักยภาพและความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปาล์มน้ำมันไปยังตลาดโลก และตลาดอินเดีย เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ ที่เหมาะสมในการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันอย่างจำกัด อีกทั้งยังคงมีสัดส่วนความต้องการใช้ภายในประเทศ มากกว่าสัดส่วนการส่งออก จึงควรต้องมีความร่วมมือกันทุกภาคส่วนทั้งในด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ รวมไปถึงด้านการพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต ป้องกันปัญหาความไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแข่งขันในการส่งออกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ ส่วนแบ่งตลาดคงที่ และตำแหน่งทางการตลาดของสินค้าปาล์มน้ำมัน ของประเทศไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ไปยังตลาดโลกและตลาดอินเดียนั้น เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและการตลาดปาล์มน้ำมันของประเทศไทยควรมีมาตรการในการจัดการ ดังนี้

1.1 ด้านการผลิต

- 1) เพิ่มองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมัน อาทิ การใส่ปุ๋ยตามค่าความเหมาะสมของพื้นที่ การเก็บเกี่ยวผลผลิต การตัดแต่งทางใบ และการจัดการสวนหลังเก็บเกี่ยว
- 2) เพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกปาล์มน้ำมันในเขตพื้นที่ ที่เหมาะสมแก่การปลูกปาล์มน้ำมัน
- 3) ส่งเสริมการใช้ปาล์มน้ำมันพันธุ์ดี และสนับสนุนต้นกล้าปาล์มน้ำมันพันธุ์ดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

1.2 ด้านการตลาด

- 1) กำหนดเกณฑ์ระดับราคาในการรับซื้อปาล์มน้ำมันที่เป็นธรรมแก่เกษตรกร รวมไปถึงกำหนดการรับซื้อผลปาล์มตามระดับคุณภาพ
- 2) เพิ่มช่องทางการใช้น้ำมันปาล์มและผลผลิต เช่น อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ ยา เครื่องสำอาง และการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการตลาดและราคา

1.3 ด้านการส่งออก

- 1) สร้างความร่วมมือกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญในการนำเข้าและส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย ในด้านคุณภาพ และด้านราคาการรับซื้อ
- 2) สนับสนุนการกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามกลไกตลาด ที่ก่อให้เกิดการแข่งขันที่ก่อให้เกิดการแข่งขันและการกระจายรายได้ให้ทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารังต่อไปในอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรศึกษารายสินค้าของปาล์มน้ำมันที่มีการส่งออก เพื่อให้ทราบผลที่ชัดเจนว่ามูลค่าการนำเข้า – ส่งออกปาล์มน้ำมันที่

เพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้นเป็นผลมาเนื่องจากสินค้าของปาล์มน้ำมันชนิดใด รวมไปถึงควรรักษาปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งในด้านของต้นทุนการผลิต และราคาผลผลิต

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2561). *พื้นที่ทำการเกษตรประเทศอินโดนีเซีย*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2564. จาก http://www.plan.doae.go.th/userfiles/Indonesia_Banner.pdf.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *สรุปข้อมูลสถิติการเกษตรและสหกรณ์ที่สำคัญ*. สืบค้น 20 มิถุนายน 2564. จาก <https://www.opsmoac.go.th/nakhonsithammarat-dwl-files-421191791137>.
- _____. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานการเกษตรประเทศอินโดนีเซีย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2564. จาก http://www.plan.doae.go.th/userfiles/Indonesia_Banner.pdf.
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2565). *ข้อมูลทั่วไปประเทศอินโดนีเซีย*. สืบค้น 18 กุมภาพันธ์ 2565. จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/141178/141178.pdf.
- กระทรวงพาณิชย์. (2564). *Trade Map*. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2564. จาก <http://tradereport.moc.go.th/TradeThai.aspx>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). *พื้นที่การเพาะปลูกของประเทศไทย*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2564. จาก <https://www.opsmoac.go.th/nakhonsithammarat-dwl-files-421191791137>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). *การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษา: สินค้าปาล์มน้ำมัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- _____. (2563). *มูลค่าการส่งออกปาล์มน้ำมันของประเทศไทย*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2564. จาก <http://misapp.oae.go.th/product/%E0%B8%9B%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B9%8C%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B3%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%99>.
- _____. (2564). *พื้นที่เพาะปลูก และปริมาณผลผลิตของไทย*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2564. จาก <http://www.oppori.psu.ac.th/images/sampledData/Data-Statistics/Thailand/Area-Palm.pdf>.
- _____. (2564). *สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2554-2563*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2564. จาก <https://oaezone.oae.go.th/view/22/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/TH-T>.

การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้า พลังงานแสงอาทิตย์

FEASIBILITY STUDY OF ELECTRIC VEHICLE CHARGING STATION WITH SOLAR POWER GENERATION SYSTEM

อลงกต กันคำ^{1*} ณัฐนิชา ฉายรัมย์²

Alongkod Kankham¹ Nattanicha Chairassamee²

¹ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹ Master of Economics (Business Economics), Faculty of Economics, Kasetsart University

² Department of Business Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ แบ่งประเภทตามแหล่งที่มาของไฟฟ้า ประกอบด้วย 1) ระบบจำหน่ายไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ และ 2) ระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว ในพื้นที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยประเมินความคุ้มค่าของโครงการจากตัวชี้วัดทางการเงิน ประกอบด้วยมูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน และระยะเวลาคืนทุน ภายใต้ระยะเวลาในการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 20 ปี จากนั้นประเมินความอ่อนไหวของโครงการจากปัจจัยด้านต้นทุนและผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษา พบว่า โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีความคุ้มค่าของโครงการต่ำกว่าโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว เนื่องจากมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนภายใน และอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนต่ำกว่า นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ จำแนกตามรูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า พบว่า รูปแบบค่าบริการแบบแบ่งตามช่วงเวลามีความคุ้มค่าทางการเงินน้อยกว่ารูปแบบค่าบริการแบบคงที่ตลอดทั้งวัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการมากที่สุด คือ อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า ต้นทุนค่าไฟฟ้าจากระบบจำหน่าย และจำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า ตามลำดับ

คำสำคัญ: สถานีอัดประจุไฟฟ้า, ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์, ยานยนต์ไฟฟ้า

* E-mail address: alongkod.k@ku.th ¹ nattanicha.chai@ku.th ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to study conduct the feasibility study of installing an electric vehicle charging station with a solar photovoltaic power generation system. Sources of electricity in this study consist of 1) an electricity distribution system with a solar photovoltaic power generation system; 2) an electricity distribution system. Area of the study is Cha-am District, Phetchaburi Province. Data Analysis is based on financial feasibility indicators, containing Net Present Value, Internal Rate of Return, Cost-Benefit Ratio, and Payback Period with 20 years of project implementation. the sensitivity analysis was included by changing related cost-benefit factors.

The result of the study found that the electric vehicle charging station that used electricity from the power distribution system with the solar power generation system had lower project value than the project that used electricity from the distribution system only, The Net Present Value, Internal Rate of Return, and Benefit-Cost ratio of the charging station that used electric from power distribution system with solar power are lower. When considering the form of charging service prices, the Uniform price had higher project financial value than the Time of Use price. Important factors that affected the changes in Net Present Value of the project are the charging service prices, the cost of electricity from the distribution system, and the number of customers, respectively.

Keywords: Electric Vehicle Charging Station, Solar Power Generation System, Electric Vehicle

บทนำ

เนื่องด้วยกระแสเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของโลก รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ได้มีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในส่วนของอุตสาหกรรมยานยนต์ซึ่งมีการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิดมลพิษจำนวนมาก การพัฒนาเทคโนโลยียานยนต์ที่ใช้พลังงานสะอาดจึงมีความสำคัญมากขึ้นและได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งรัฐบาลไทยได้เห็นชอบมาตรการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายยานยนต์แห่งชาติ (บอร์ดอีวี) ใน พ.ศ. 2563 เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่การผลิตและใช้ยานยนต์ที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะจากการใช้งานร้อยละ 100 หรือ Zero Emission Vehicle ใน พ.ศ. 2578 (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2564) โดยได้มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมการลงทุนเพื่อสนับสนุนเป้าหมายยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศเพื่อผลักดันโครงการยานยนต์ไฟฟ้า ทั้งมาตรการกระตุ้นตลาดในประเทศโดยมาตรการส่งเสริมการลงทุนผลิตยานยนต์ไฟฟ้า และในส่วนของเตรียมความพร้อมโครงสร้างพื้นฐาน ได้มีแนวทางกำหนดเป้าหมายการติดตั้งหัวจ่ายแบบเร็ว (Fast Charger) ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อรองรับการเดินทางระยะไกลของยานยนต์ไฟฟ้า

จากประมาณการสัดส่วนการจำหน่ายยานยนต์ไฟฟ้าใน พ.ศ. 2573 จะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 55 ของยอดจำหน่ายรถในประเทศ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564) การให้บริการเชื้อเพลิงสำหรับยานยนต์จึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านการใช้ยานยนต์สันดาปไปเป็นยานยนต์ไฟฟ้า โดยเฉพาะพื้นที่โดยรอบกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสัดส่วนยานยนต์ไฟฟ้ามากกว่าร้อยละ 78 ของยานยนต์ไฟฟ้าจดทะเบียนทั้งหมดในประเทศ (กรมการขนส่งทางบก, 2565) การบริการหัวจ่ายประจุไฟฟ้าจึงเป็นทางเลือกนอกเหนือจากการให้บริการหัวจ่ายน้ำมันและหัวจ่ายก๊าซธรรมชาติ แต่เนื่องจากบริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉพาะหัวจ่ายไฟฟ้าแบบเร็วใช้ปริมาณพลังงานไฟฟ้าจำนวนมาก การลดต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าจึงเป็นผลดีต่อการดำเนินธุรกิจให้บริการอัดประจุไฟฟ้า

พลังงานแสงอาทิตย์เป็นพลังงานทางเลือกที่มีความน่าสนใจในการนำมาผลิตไฟฟ้า โดยข้อได้เปรียบคือ เป็นพลังงานสะอาด ไม่ใช้เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า จึงไม่ก่อให้เกิดของเสียขณะใช้งาน สอดคล้องกับนโยบายยานยนต์ไฟฟ้า

เพื่อสิ่งแวดล้อม การติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์สามารถติดตั้งได้ทั้งบนหลังคาอาคารหรือบนพื้นดิน โดยศักยภาพการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในประเทศไทยอยู่ในระดับสูง ประเทศไทยจึงมีความเหมาะสมในการนำพลังงานแสงอาทิตย์ไปใช้ประโยชน์ (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2560) ซึ่งผลการศึกษาการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีขนาดใกล้เคียงกับกำลังการผลิตประจุของยานยนต์ไฟฟ้าที่วางจำหน่ายในประเทศของพบว่าเป็นไปได้ของการใช้ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เนื่องจากสามารถลดค่าใช้จ่ายการซื้อไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายได้ (เชษฐวุฒิ ศรีสะอาด, 2560; ราชันย์ ชูชาติ, 2562)

เนื่องจากนโยบายส่งเสริมการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าให้ครอบคลุมทั่วประเทศของรัฐบาลก่อน พ.ศ. 2563 ยังไม่มีความชัดเจน ผลการศึกษาที่ผ่านมาจึงเป็นการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เพื่ออัดประจุไฟฟ้าในพื้นที่พักอาศัยและบริเวณอาคารพาณิชย์ที่ใช้เครื่องอัดประจุระดับแรงดันไฟฟ้าต่ำ (อณัติชัย คำเกษ, 2561) ในขณะที่ผลการศึกษาโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าระดับแรงดันสูงด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ที่ผ่านมาเป็นการเปรียบเทียบเฉพาะความแตกต่างในด้านของต้นทุนค่าไฟฟ้า ซึ่งยังไม่รวมถึงต้นทุนการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้า (ณธิพัฒน์ ภูมิเดชาวัฒน์, 2562)

การศึกษานี้จึงศึกษาความเป็นไปได้ของการลงทุนโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับผู้ให้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า ผู้ให้บริการติดตั้งระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนายานยนต์ไฟฟ้าและพลังงานแสงอาทิตย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินของโครงการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

การกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาได้กำหนดจุดเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร โดยใช้ข้อมูลระยะทางวิ่งเฉลี่ยของยานยนต์ไฟฟ้าที่วางจำหน่ายในประเทศไทย (สมาคมยานยนต์ไฟฟ้าไทย, 2565) ประมาณการระยะทางวิ่งครั้งความจุของยานยนต์ไฟฟ้าได้ระยะทาง 171 กิโลเมตร ผู้ศึกษาจึงเลือกพื้นที่ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการจราจรหนาแน่น อยู่ติดถนนสายหลักที่เดินทางไปยังภาคใต้ อีกทั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมซึ่งพื้นที่ชะอำมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์สูงสุดเฉลี่ย 5.14 ชั่วโมง/วัน สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศร้อยละ 5.06 (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2560) จึงมีความเหมาะสมเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา สำหรับหน่วยธุรกิจที่ใช้ในการศึกษาคือสถานีบริการน้ำมัน ซึ่งเป็นพื้นที่ติดถนนสายหลักและเป็นจุดแวะพักเพื่อทำกิจกรรม เช่น การเติมน้ำมัน การใช้บริการร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินความคุ้มค่าของโครงการ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินในการลงทุน ประกอบด้วย มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (Internal Rate of Return: IRR) อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR) และระยะเวลาคืนทุนคิดลด (Discounted Payback Period: DPB) (อภิัญญา วนเศรษฐ และคณะ, 2558) โดยกำหนดเงื่อนไขความคุ้มค่าในการลงทุนดังนี้

2.1 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) คือการหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดสุทธิของโครงการ จากผลต่างของผลประโยชน์ (Benefit) และต้นทุน (Cost) โดยใช้ต้นทุนของเงินทุนของโครงการเป็นอัตราคิดลด มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{B_t - C_t}{(1+k)^t}$$

โดยที่ B_t คือ ผลประโยชน์ในปีที่ t , C_t คือ ต้นทุนในปีที่ t
 t คือ ระยะเวลาของโครงการ ($0, \dots, n$)
 k คือ อัตราคิดลด (Discount Rate)

โดยหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ คือ ผู้ลงทุนสามารถตัดสินใจรับหรืออนุมัติโครงการเมื่อ NPV มากกว่า 0 แต่ถ้า NPV ของโครงการมีค่าต่ำกว่า 0 แสดงว่าโครงการไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุน

2.2 อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (IRR) คือการหาอัตราคิดลด (Discount rate) ที่ทำให้ NPV เท่ากับ 0 ซึ่งหาก IRR มากกว่าอัตราคิดลด แสดงว่ามีความคุ้มค่าในการลงทุน

2.3 อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) คือ อัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ (Present Value of Benefit: PVB) กับมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน (Present Value of Cost: PVC) มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$BCR = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{B_t}{(1+k)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{C_t}{(1+k)^t}}$$

โดยหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ ให้พิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ต่อมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน หากมีค่ามากกว่า 1 หมายถึง มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนมีค่ามากกว่ามูลค่าปัจจุบันของต้นทุน ผู้ลงทุนสามารถพิจารณาได้ว่าการลงทุนในโครงการนั้นมีความคุ้มค่า

2.4 ระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) หมายถึงระยะเวลาคืนทุนของโครงการโดยปรับกระแสเงินสดสุทธิเป็นมูลค่าปัจจุบัน มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$DPB = \text{จำนวนปีก่อนคืนทุน} + \frac{\text{มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดก่อนคืนทุน}}{\text{มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดในปีที่คืนทุน}}$$

โดยหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ คือ ระยะเวลาคืนทุนควรน้อยกว่าอายุของโครงการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อประกอบการประเมินโครงการเป็นหลัก ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลมาตรฐานเพื่อกำหนดรูปแบบการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จากสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.)

3.2 ข้อมูลราคาสินค้าและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จากผู้ให้บริการติดตั้งระบบสถานีอัดประจุไฟฟ้าและผู้ให้บริการระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดต้นทุนการลงทุนและดำเนินงาน

3.3 ข้อมูลศักยภาพในการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จากกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.)

3.4 ข้อมูลค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า จากผู้ให้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า

3.5 ข้อมูลสถิติจำนวนยานยนต์ไฟฟ้าจดทะเบียน จากกรมการขนส่งทางบก

3.6 ข้อมูลยานยนต์ไฟฟ้าที่วางจำหน่ายในประเทศ และจำนวนสถานีบริการอัดประจุไฟฟ้า จากสมาคมยานยนต์ไฟฟ้าไทย

3.7 ข้อมูลอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และประเมินโครงการ เช่น ข้อมูลอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์จากธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อนำมาใช้กำหนดอัตราคิดลด เป็นต้น

นอกจากนี้ได้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้า จากผู้แทนแผนกพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานธุรกิจยานยนต์ไฟฟ้า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) จำนวน 1 ราย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลาของการใช้งานสถานีบริการน้ำมัน จากผู้ให้บริการสถานีบริการน้ำมันในพื้นที่ศึกษา จำนวน 3 ราย เพื่อประกอบการกำหนดสมมติฐานทางด้านเทคนิคของโครงการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดสมมติฐานทางด้านเทคนิคและทางการเงิน และนำไปใช้ในการประเมินความคุ้มค่าของโครงการ

4.2 กำหนดสมมติฐานเพื่อการจัดทำข้อมูลทางด้านเทคนิคของโครงการ

4.2.1 สมมติฐานอุปสงค์ของสถานีอัดประจุไฟฟ้า กำหนดจากตัวแปรที่ส่งผลต่อจำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า ประกอบด้วย สัดส่วนยานยนต์ไฟฟ้าต่อยานยนต์จดทะเบียน สัดส่วนหัวจ่ายประจุไฟฟ้าต่อสถานีบริการน้ำมัน สัดส่วนยานยนต์ไฟฟ้าในพื้นที่เทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ และสัดส่วนปริมาณจราจรในพื้นที่เทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ

4.2.2 สมมติฐานการให้บริการของสถานีอัดประจุไฟฟ้า

1. แบ่งช่วงเวลาการให้บริการอัดประจุไฟฟ้าในวันตามต้นทุนค่าไฟฟ้าที่ถูกเรียกเก็บ ประกอบด้วยช่วงเวลา Peak หมายถึง ช่วงเวลา 09.00 – 22.00 น. และช่วงเวลา Off Peak หมายถึง ช่วงเวลา 22.00 – 09.00 น. (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2565)

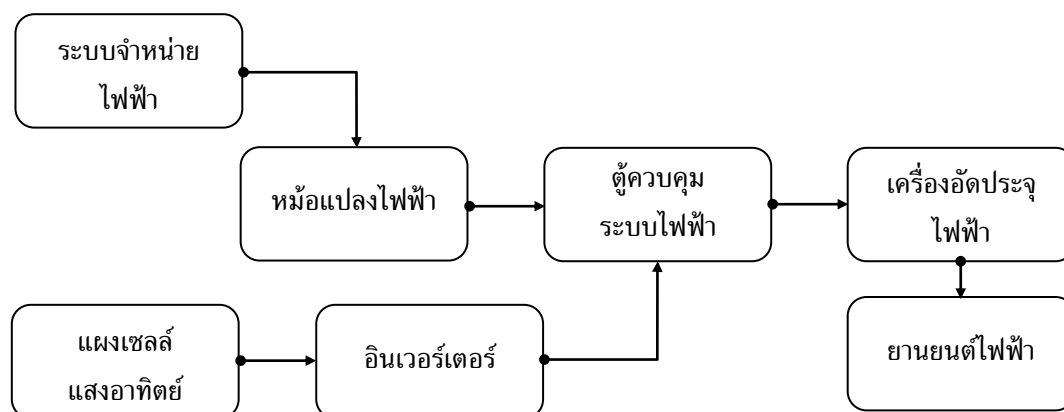
2. สัดส่วนการให้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าในช่วง Peak ร้อยละ 70 และ Off Peak ร้อยละ 30 เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการเข้าใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน จากข้อมูลผู้ให้บริการสถานีบริการน้ำมันในพื้นที่ศึกษา

3. กำลังการอัดประจุไฟฟ้าเท่ากับ 100 กิโลวัตต์ จากข้อมูลกำลังการอัดประจุไฟฟ้าของยานยนต์ไฟฟ้าที่วางจำหน่ายในประเทศไทยอยู่ระหว่าง 50 – 150 กิโลวัตต์ (สมาคมยานยนต์ไฟฟ้าไทย, 2565)

4. ระยะเวลาการอัดประจุไฟฟ้าเท่ากับ 25 นาที ประกอบด้วยระยะเวลาในการเตรียมอัดประจุไฟฟ้าและออกจากพื้นที่สถานี 5 นาที และระยะเวลาการอัดประจุไฟฟ้าจำนวน 20 นาที

4.2.3 สมมติฐานรูปแบบการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้า

กำหนดตามรูปแบบมาตรฐานการเชื่อมต่อสถานีอัดประจุไฟฟ้าจากคู่มือประกอบกิจการสถานีอัดประจุไฟฟ้าสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า (สำนักงานกำกับกิจการพลังงาน, 2561) รูปแบบที่ 2 สถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้พลังงานไฟฟ้าจากระบบโครงข่ายไฟฟ้า (Grid Connected) ร่วมกับแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้านอกโครงข่ายไฟฟ้า (รายละเอียดดังภาพที่ 1) ประกอบด้วยระบบย่อย 2 ระบบคือ 1) ระบบสถานีอัดประจุไฟฟ้า ประกอบด้วยอุปกรณ์สำคัญ คือ เครื่องอัดประจุไฟฟ้า ตัวควบคุมระบบไฟฟ้า และหม้อแปลงไฟฟ้า 2) ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ประกอบด้วยอุปกรณ์สำคัญ คือ แผงเซลล์แสงอาทิตย์ และอินเวอร์เตอร์ (วันวิสาข์ ศรีสงคราม, 2563) โดยสถานีอัดประจุไฟฟ้าจะทำงานโดยใช้กระแสไฟฟ้าจากแผงเซลล์แสงอาทิตย์เป็นลำดับแรก หากกระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอจะใช้กระแสไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพิ่มเติม

ภาพที่ 1 รูปแบบการเชื่อมต่อและอุปกรณ์ในสถานีอัดประจุไฟฟ้า

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้ศึกษา

ข้อมูลทางเทคนิคของสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ มีดังนี้

1. เครื่องอัดประจุไฟฟ้าขนาด 150 กิโลวัตต์ จากขนาดกำลังการอัดประจุไฟฟ้าของยานยนต์ไฟฟ้าที่วางจำหน่ายในประเทศ
2. หม้อแปลงไฟฟ้าขนาด 250 kVA จากขนาดหม้อแปลงที่รับรองโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
3. ขนาดของระบบผลิตไฟฟ้าเท่ากับ 135 กิโลวัตต์ จากข้อกำหนดกำลังการอัดประจุไฟฟ้าเท่ากับ 100 กิโลวัตต์ $\times$ การสูญเสียในระบบสถานีอัดประจุไฟฟ้า ร้อยละ 7.97 $\times$ การสูญเสียในระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ร้อยละ 25

4. แผงเซลล์แสงอาทิตย์ชนิด Monocrystalline ขนาด 540 Wp จำนวน 250 แผง อัตราการเสื่อมประสิทธิภาพของแผงร้อยละ 0.55 ต่อปี

4.3 สมมติฐานทางการเงินของโครงการ

4.3.1 สมมติฐานด้านค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า จากข้อมูลผู้ให้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าใน พ.ศ. 2565 กำหนดรูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าในการศึกษาเป็น 2 รูปแบบ และกำหนดอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าตามผู้ให้บริการที่มีจำนวนหัวจ่ายไฟฟ้ากระแสตรงแบบเร็วสูงที่สุดในกลุ่ม รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า

รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า	ค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าตามช่วงเวลา (บาท/หน่วย) ³	
	Peak (09.00 – 22.00 น.)	Off Peak (22.00 – 09.00 น.)
แบบแบ่งตามช่วงเวลา ¹	7.4559	4.2946
แบบคงที่ ²	7.0093	7.0093

หมายเหตุ: ¹ อัตราค่าบริการแบบแบ่งตามช่วงเวลา กำหนดค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าจากประกาศการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

² อัตราค่าบริการแบบคงที่ กำหนดค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าจากประกาศการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

³ อัตราค่าบริการไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม

4.3.2 ค่ากระแสไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าในปีที่ 1 – 3 ของโครงการเท่ากับ 2.9162 บาท/หน่วย ตามข้อเสนอของคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) ตามเอกสารการรับฟังความคิดเห็น เรื่อง ร่างโครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้า ปี 2565 – 2568 คิดเป็นร้อยละ 77.77 ของค่ากระแสไฟฟ้าโดยเฉลี่ยของกิจการขนาดกลางในปี 2564 ที่เท่ากับ 3.7498 บาท/หน่วย (การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2565) สำหรับต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าในปีที่ 4 – 20 ของโครงการ ใช้อัตราค่าไฟฟ้าประเภทกิจการขนาดกลาง ตามประกาศการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (2561)

4.3.3 ค่า Ft ตลอดอายุโครงการใช้ ค่า Ft เฉลี่ยระหว่างปี 2555–2564 เท่ากับ 0.2320 บาท/หน่วย (การไฟฟ้านครหลวง, 2565)

4.3.4 อัตราคิดลดของโครงการ กำหนดจากต้นทุนเฉลี่ยของเงินทุนแบบถ่วงน้ำหนัก (WACC) ประกอบด้วยอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน 70:30 โดยใช้อัตราดอกเบี้ยจากการกู้เงินธนาคารพาณิชย์ในประเทศตามที่เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR) เฉลี่ยร้อยละ 7.8521 ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2562 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) และอัตราผลตอบแทนที่ต้องการของเงินลงทุนส่วนของเจ้าของ ใช้ข้อมูลจากดัชนีผลตอบแทนรวมหมวดธุรกิจพลังงานและสาธารณูปโภค (ENERG TRI) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเฉลี่ยระหว่างปี 2555 – 2564 ร้อยละ 7.14 (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2565) และอัตรากำไรเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 20 จะได้ WACC เท่ากับร้อยละ 6.54

4.3.5 อายุของโครงการ 20 ปี ตามอายุการใช้งานของแผงเซลล์แสงอาทิตย์ที่ให้ประสิทธิภาพมากกว่าร้อยละ 80 โดยเริ่มดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2566 เป็นปีที่ 1 และสิ้นสุดโครงการในปี พ.ศ. 2585

4.3.6 มูลค่าของอุปกรณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปีที่ 10 ของโครงการ ประกอบด้วยเครื่องอัดประจุไฟฟ้าและอินเวอร์เตอร์ กำหนดให้มูลค่าเครื่องอัดประจุไฟฟ้าและมูลค่าของอินเวอร์เตอร์ที่เปลี่ยนแปลงเท่ากับร้อยละ 60 ของราคาในปีที่เริ่มโครงการ

4.4 การประเมินความคุ้มค่าของโครงการ

4.4.1 การจัดประเภทของการลงทุนในโครงการ แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทที่ 1 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลา
2. ประเภทที่ 2 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่
3. ประเภทที่ 3 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลา
4. ประเภทที่ 4 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลา

4.4.2 กำหนดสถานการณ์ที่เป็นไปได้สูงสุดของโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดอายุโครงการ และการประเมินกระแสเงินสดของโครงการมีความเป็นไปได้ มีรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดให้ระยะทางวิ่งของยานยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 ต่อปี จากค่ามัธยฐานที่ 400 กิโลเมตรในปีที่เริ่มโครงการ เป็น 600 กิโลเมตรในปีที่สิ้นสุดโครงการ ส่งผลให้ผู้เข้าใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าลดลงจากการประมาณการอุปสงค์เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 ต่อปี รายละเอียดจำนวนผู้ใช้บริการรายปีดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าตลอดอายุโครงการ

(หน่วย: คัน/วัน)

ปี	ผู้ใช้บริการ	ปี	ผู้ใช้บริการ	ปี	ผู้ใช้บริการ	ปี	ผู้ใช้บริการ	ปี	ผู้ใช้บริการ
1	10.34	5	19.62	9	19.69	13	25.38	17	26.44
2	11.31	6	19.52	10	20.76	14	26.18	18	26.06
3	16.89	7	19.12	11	22.20	15	26.56	19	25.53
4	19.04	8	19.02	12	24.00	16	26.62	20	24.86

ที่มา: คำนวณโดยผู้ศึกษา

2. กำหนดให้ขนาดของแบตเตอรี่เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 ต่อปี
3. กำหนดให้ตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ ยานยนต์ไฟฟ้าที่มีกำลังอัดประจุไฟฟ้าสูง (150 – 350 กิโลวัตต์) มีราคาถูกลง ส่งผลให้กำลังอัดประจุไฟฟ้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 100 กิโลวัตต์ ในปี 2564 เป็น 150 กิโลวัตต์ ในปีสิ้นสุดโครงการ
4. กำหนดให้ระยะเวลาอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยคงที่ตลอดอายุโครงการเท่ากับ 20 นาที
5. จากการประมาณการจำนวนหัวจ่ายประจุไฟฟ้าต่อสถานีบริการน้ำมันในปีสิ้นสุดโครงการเท่ากับ 1.15 หัวจ่าย/สถานี การศึกษานี้จึงกำหนดจำนวนเครื่องอัดประจุไฟฟ้าจำนวน 1 เครื่อง ตลอดอายุโครงการ
6. กำหนดอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าในปีที่ 1-3 ของโครงการคิดเป็นร้อยละ 77.77 ของอัตราค่าบริการในปี 2565 จากนโยบายสนับสนุนต้นทุนค่าไฟฟ้า เมื่อรวมกับค่า Ft เท่ากับ 0.2320 บาท/หน่วย จะได้ค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลาเท่ากับช่วง Peak จำนวน 6.0304 บาท/หน่วย ช่วง Off Peak 3.5719 บาท/หน่วย และค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่เท่ากับ 5.6831 บาท/หน่วย

4.4.3 การจัดทำกระแสเงินสดของโครงการ มีรายละเอียดดังนี้

1. กระแสเงินสดรับ ประกอบด้วย รายได้จากการให้บริการอัดประจุไฟฟ้า คำนวณจากจำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า $\times$ หน่วยอัดประจุไฟฟ้า $\times$ อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า
2. กระแสเงินสดจ่าย ประกอบด้วย รายจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าจากระบบจำหน่าย + ค่าดำเนินงาน + ภาษีเงินได้ + เงินลงทุน

3. กระแสเงินสดสุทธิ เท่ากับ กระแสเงินสดรับ - กระแสเงินสดจ่าย

4.4.4 พิจารณาความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ มีรายละเอียดดังนี้

1. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มีค่ามากกว่า 0
2. อัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (IRR) มีค่ามากกว่าอัตราคิดลดของโครงการ
3. อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) มีค่ามากกว่า 1
4. ระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) น้อยกว่าอายุโครงการ

4.4.5 ประเมินความเสี่ยงในการลงทุนของโครงการ ประกอบด้วย

1. การทดสอบค่าความเปลี่ยนแปลง (Switching Value Test: SVT) คือ การทดสอบค่าความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้ของโครงการ ประกอบด้วย ต้นทุนการลงทุนและการดำเนินงาน ค่าไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้า อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า และจำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มีค่าเท่ากับ 0 เพื่อแสดงถึงระดับความเสี่ยงที่สามารถยอมรับได้สูงสุดของโครงการ

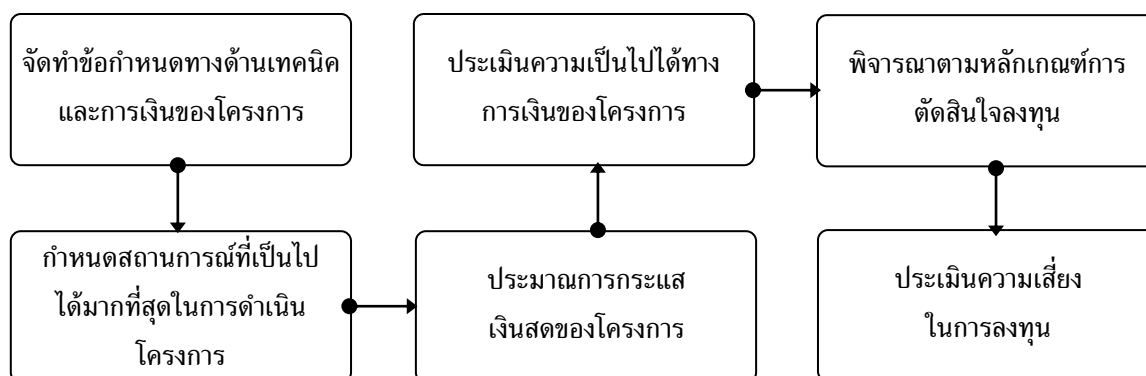
2. การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ว่าส่งผลต่อมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) อย่างไร กำหนดสถานการณ์เป็น 3 กรณี ดังนี้

- กรณีที่ 1 การขยายอายุนโยบายสนับสนุนอัตราค่าไฟฟ้าสำหรับสถานีอัดประจุไฟฟ้าอีก 5 ปี
- กรณีที่ 2 กำลังการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ 30 เนื่องจากราคายานยนต์ไฟฟ้าที่มีกำลังอัดประจุไฟฟ้าระดับสูง (มากกว่า 150 กิโลวัตต์) อาจยังมีราคาสูง

กรณีที่ 3 ได้รับการสนับสนุนรับซื้อไฟฟ้าส่วนเกินจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ที่ 2.20 บาท/หน่วย เท่ากับโครงการโซลาร์ภาคประชาชน (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2565) เป็นระยะเวลา 10 ปี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ได้ใช้แนวคิดการประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ (อภิญญา วนเศรษฐ และคณะ, 2558) ประกอบด้วย การจัดทำข้อกำหนดทางด้านเทคนิคและการเงินของโครงการ กำหนดสถานการณ์ที่เป็นไปได้มากที่สุดในการดำเนินโครงการ ประเมินการกระแสเงินสดของโครงการ และการประเมินความเป็นไปได้ทางการเงินของโครงการ

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาโดยแบ่งประเภทของการลงทุนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลา

ประเภทที่ 2 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่

ประเภทที่ 3 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลา

ประเภทที่ 4 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ความเป็นไปได้ทางการเงินของโครงการติดตั้งสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์

1.1 ผลการประมาณการกระแสเงินสดของโครงการ

กระแสเงินสดรับสะสมกรณีกำหนดรูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบแบ่งตามช่วงเวลาเท่ากับ 38,467,258 บาท น้อยกว่ากรณีที่กำหนดรูปแบบค่าบริการแบบคงที่เท่ากับ 46,632,492 บาท สำหรับต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้า โครงการที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มีต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้า 24,173,659 บาท น้อยกว่าโครงการที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวซึ่งอยู่ที่ 30,904,025 บาท รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประมาณการกระแสเงินสดของโครงการ

รายการ	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3	ประเภทที่ 4
กระแสเงินสดรับ (หน่วย: บาท)				
รายได้จากการให้บริการอัดประจุไฟฟ้า	38,467,258	46,632,492	38,467,258	46,632,492
รวมกระแสเงินสดรับ	38,467,258	46,632,492	38,467,258	46,632,492
กระแสเงินสดจ่าย (หน่วย: บาท)				
ต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้า	24,173,659	24,173,659	30,904,025	30,904,025
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	1,452,400	1,452,400	804,500	804,500
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	289,753	1,108,327	48,377	817,235
ต้นทุนการลงทุน	8,869,000	8,869,000	4,495,000	4,495,000
รวมกระแสเงินสดจ่าย	34,784,811	35,603,386	36,251,902	37,020,761
กระแสเงินสดสุทธิ (หน่วย: บาท)	3,682,447	1,029,106	2,215,356	9,611,731

ที่มา: คำนวณโดยผู้ศึกษา

1.2 ผลการประเมินความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ

เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าในการลงทุนตามเกณฑ์การตัดสินใจลงทุน พบว่ารูปแบบการลงทุนประเภทที่ 2 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่ และประเภทที่ 4 โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่ มีความคุ้มค่าในการลงทุน เนื่องจากผ่านเกณฑ์การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน ประกอบด้วย

1.2.1 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มากกว่า 0 โดยรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 2 มี NPV เท่ากับ 1,523,903 บาท และรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 4 มี NPV เท่ากับ 2,918,585 บาท

1.2.2 อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) มากกว่าร้อยละ 6.54 โดยรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 2 มี IRR เท่ากับ ร้อยละ 8.54 และรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 4 มี IRR เท่ากับ ร้อยละ 14.08

1.2.3 อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) มากกว่า 1 เท่า โดยรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 2 มี BCR เท่ากับ 1.08 เท่า และรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 4 มี BCR เท่ากับ 1.15 เท่า

1.2.4 ระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) น้อยกว่าอายุโครงการ โดยรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 2 มี DPB เท่ากับ 16.44 ปี และรูปแบบการลงทุนประเภทที่ 4 มี DPB เท่ากับ 9.81 ปี

รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ

รายการ ¹	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3	ประเภทที่ 4
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) (หน่วย: บาท) (การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน)	-2,106,615 (ไม่ลงทุน)	1,523,903 (ลงทุน)	-736,765 (ไม่ลงทุน)	2,918,585 (ลงทุน)
อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) (หน่วย: ร้อยละ) (การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน)	3.36 (ไม่ลงทุน)	8.54 (ลงทุน)	4.18 (ไม่ลงทุน)	14.08 (ลงทุน)
อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) (หน่วย: เท่า) (การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน)	0.91 (ไม่ลงทุน)	1.08 (ลงทุน)	0.97 (ไม่ลงทุน)	1.15 (ลงทุน)
ระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) (หน่วย: ปี) (การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน)	- ² (ไม่ลงทุน)	16.44 (ลงทุน)	- ² (ไม่ลงทุน)	9.81 (ลงทุน)

หมายเหตุ: ¹ เกณฑ์การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน ได้แก่ NPV มากกว่า 0, IRR มากกว่าร้อยละ 6.54,

BCR มากกว่า 1, และ DPB น้อยกว่าอายุโครงการ (20 ปี)

² ระยะเวลาคืนทุนคิดลดมากกว่าอายุโครงการ

ที่มา: คำนวณโดยผู้ศึกษา

1.3 ผลการประเมินความเสี่ยงของโครงการ

1.3.1 ผลการทดสอบค่าความเปลี่ยนแปลง (Switching Value Test: SVT) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) สูงที่สุดของโครงการ คือค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า โดยการเปลี่ยนแปลงของอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าที่ส่งผลให้ NPV เท่ากับ 0 ของโครงการที่มีรูปแบบการคิดค่าบริการอัดประจุแบบแบ่งช่วงเวลาเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.19 – 12.22 และแบบคงที่ลดลงระหว่างร้อยละ 7.39 – 14.01 เนื่องจากผลประโยชน์ของโครงการแปรผันตรงกับค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า ส่วนปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุดคือต้นทุนการลงทุนและการดำเนินงาน โดยสามารถเพิ่มขึ้นได้ถึงร้อยละ 70.09 ในประเภทการลงทุนที่ 4 ก่อนที่โครงการจะมี NPV เท่ากับ 0 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบค่าความเปลี่ยนแปลง (SVT)

(หน่วย: ร้อยละ)

รายการ	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3	ประเภทที่ 4
ต้นทุนการลงทุนและการดำเนินงาน	-24.41	17.84	-17.46	70.09
ต้นทุนค่าไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้า	-19.34	14.17	-5.19	20.98
อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า	12.22	-7.39	4.19	-14.01
จำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้า	24.96	-12.77	13.44	-32.40

1.3.2 ผลการวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) สถานการณ์ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) สูงที่สุด คือสถานการณ์ที่กำลังการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยลดลง เนื่องจากส่งผลต่อรายได้จากค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า หากกำลังการอัดประจุไฟฟ้าลดลงร้อยละ 30 จะส่งผลให้หน่วยอัดประจุไฟฟ้าที่จำหน่ายลดลงร้อยละ 30 ในขณะที่สถานการณ์ที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงของ NPV น้อยที่สุดคือการขยายอายุนโยบายสนับสนุนอัตราค่าไฟฟ้าสำหรับสถานีอัดประจุไฟฟ้าอีก 5 ปี เนื่องจากคาดว่าผู้ให้บริการจะปรับอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าตามต้นทุนที่ลดลง ดังนั้นผลประโยชน์ที่ได้จึงใกล้เคียงกับสถานการณ์ปกติ รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ตามสถานการณ์ที่อาจเป็นไปได้ จำแนกตามประเภทการลงทุน

(หน่วย: บาท)

สถานการณ์	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3	ประเภทที่ 4
ปกติ	-2,106,615	1,523,903	-736,765	2,918,585
การขยายอายุนโยบายสนับสนุนอัตราค่าไฟฟ้าสำหรับสถานีอัดประจุไฟฟ้าอีก 5 ปี	-1,909,103	1,468,824	-367,545	3,035,214
กำลังการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ 30	-4,738,660	-2,083,523	-2,466,191	218,666
ได้รับการสนับสนุนรับซื้อไฟฟ้าส่วนเกินจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์	-22,487	3,434,063	ไม่มีระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์	

ที่มา: คำนวณโดยผู้ศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า รูปแบบการดำเนินโครงการประเภทที่ 4 สถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่ มีความคุ้มค่าทางการเงินสูงที่สุด โดยมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 2,918,585 บาท, อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ ร้อยละ 14.08, อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.15 เท่า และระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) เท่ากับ 9.81 ปี

เมื่อพิจารณารูปแบบการลงทุน พบว่า โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการสูงกว่าโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ทั้งในกรณีที่กำหนดอัตราค่าบริการแบบแบ่งตามช่วงเวลาและแบบคงที่ ซึ่งมีความแตกต่างจากผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ในผลการศึกษาของ เศรษฐวุฒิ ศรีสะอาด (2560) และราชันย์ ชูชาติ (2562) โดยอาจมีสาเหตุมาจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ไม่ถูกใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากการใช้ไฟฟ้าในโครงการจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เพียงร้อยละ 46 ของกำลังการผลิตสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันวิสาข์ ศรีสงคราม (2563) ที่พบว่า การลงทุนระบบผลิตไฟฟ้าแสงอาทิตย์ไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุนหากพลังงานไฟฟ้าที่ผลิตได้ถูกนำไปใช้ได้บางส่วน (ร้อยละ 60) ดังจะเห็นได้ว่า หากกำหนดสถานการณ์ให้มีนโยบายรับซื้อไฟฟ้าส่วนเกินจากระบบ จะส่งผลให้ NPV ของโครงการสูงกว่าโครงการที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาด้านต้นทุนของโครงการ พบว่า การลงทุนร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ มีต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้าต่ำกว่าการใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว แต่เนื่องจากโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ใช้เงินลงทุนของโครงการสูงกว่ารูปแบบสถานีที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนสูงกว่า โดยมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนของโครงการสถานีอัดประจุ

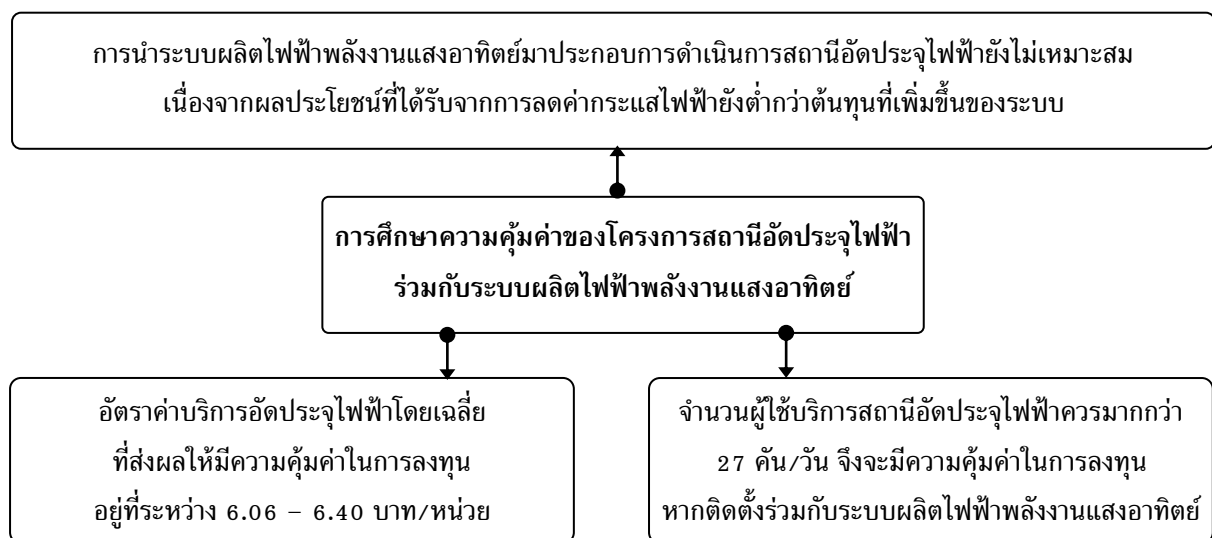
ไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์อยู่ที่ 20,724,053 บาท ในขณะที่โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวมีมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนของโครงการเท่ากับ 19,354,204 บาท

เมื่อพิจารณารูปแบบการคิดค่าบริการ การคิดค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่ส่งผลให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการสูงกว่าการแบ่งตามช่วงเวลา เนื่องจากมีอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าเฉลี่ยต่อหน่วยสูงกว่า โดยค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยในโครงการกรณีกำหนดรูปแบบค่าบริการแบบคงที่เท่ากับ 6.91 บาท/หน่วย ในขณะที่รูปแบบค่าบริการแบบแบ่งช่วงเวลาเท่ากับ 5.70 บาท/หน่วย ส่งผลให้มูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ของโครงการกรณีค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่สูงกว่า

เมื่อทำการทดสอบค่าความเปลี่ยนแปลง (SVT) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าปัจจุบันสุทธิสูงสุดของโครงการคือค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า เนื่องจากผลประโยชน์ของโครงการแปรผันตรงกับค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า รองลงมาคือ ต้นทุนค่ากระแสไฟฟ้า และจำนวนผู้เข้าใช้บริการ ในขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุดคือต้นทุนการลงทุนและการดำเนินงาน เนื่องจากมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 12.14 ถึง 25.50 ของต้นทุนทั้งหมดของโครงการ สอดคล้องกับผลการศึกษาของคณะทำงานศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศไทย (2560) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของปริมาณผู้เข้าใช้บริการส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนภายในสูงกว่า การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนการก่อสร้างสถานีอัดประจุไฟฟ้า

นอกจากนี้เมื่อกำหนดสถานการณ์เพื่อวิเคราะห์ความอ่อนไหว พบว่าสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบมากที่สุดคือ กรณีที่กำลังอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ 30 เนื่องจากส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการให้บริการของสถานีอัดประจุไฟฟ้า ดังนั้นหากมีนโยบายการส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้าที่มีกำลังอัดประจุไฟฟ้าสูงให้มีราคาถูกลง ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจในการใช้งานยานยนต์ไฟฟ้าเนื่องจากสามารถอัดประจุไฟฟ้าได้อย่างรวดเร็ว (วรเชษฐ์ แสงอรุณ, 2564) จะส่งผลให้การดำเนินกิจการสถานีอัดประจุไฟฟ้ามีความคุ้มค่าทางการเงินสูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

1. การนำระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มาประกอบการดำเนินการสถานีอัดประจุไฟฟ้ายังไม่เหมาะสม เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลดค่ากระแสไฟฟ้ายังต่ำกว่าต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ การใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวส่งผลให้ต้นทุนในการลงทุนและการดำเนินงานลดลงร้อยละ 50.68 (คำนวณโดยผู้ศึกษา) และมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ของโครงการสูงกว่า

2. อัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยที่ส่งผลให้โครงการมีความคุ้มค่าในการลงทุนโดย NPV เท่ากับ 0 อยู่ระหว่าง 6.06 – 6.40 บาท/หน่วย ดังนั้นหากผู้ประกอบการสถานีอัดประจุไฟฟ้าต้องการได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น ควรกำหนดอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าไม่น้อยกว่าระดับราคาดังกล่าว

3. จำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยตลอดอายุโครงการอยู่ที่ 21.46 คัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 37.25 ของช่วงเวลาการทำงานของสถานีอัดประจุไฟฟ้า โดยหากต้องการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในโครงการ จำนวนผู้ใช้บริการสถานีอัดประจุไฟฟ้าควรมากกว่า 19 คัน/วัน เมื่อกำหนดอัตราค่าบริการแบบคงที่ และมากกว่า 27 คัน/วัน กรณีกำหนดอัตราค่าบริการแบบแบ่งตามช่วงเวลา จึงจะมีความคุ้มค่าในการลงทุน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อรองรับการเดินทางของยานยนต์ไฟฟ้า ในพื้นที่ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่าการลงทุนโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าโดยใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว รูปแบบค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าแบบคงที่ มีความคุ้มค่าทางการเงินสูงที่สุด

การใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวมีความคุ้มค่าทางการเงินสูงกว่าการใช้ไฟฟ้าร่วมกับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เนื่องจากมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) สูงกว่า และระยะเวลาคืนทุนคิดลด (DPB) ต่ำกว่า มีสาเหตุจากการใช้ไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในโครงการไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ อีกทั้งยังต้องใช้เงินลงทุนเมื่อเริ่มโครงการสูงกว่าโครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาการกำหนดอัตราค่าบริการที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ การกำหนดอัตราค่าบริการแบบคงที่ตลอดทั้งวัน ส่งผลให้มีความคุ้มค่าในการลงทุนของโครงการ ในขณะที่การคิดค่าบริการแบบแบ่งตามช่วงเวลาการใช้งานนั้นมีค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ส่งผลให้ไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุนในการศึกษานี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้สูงสุดของโครงการ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการสูงที่สุด คืออัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้า จากผลการศึกษาพบว่าโดยเฉลี่ยมีราคาสูงกว่าต้นทุนค่าไฟฟ้าระหว่างร้อยละ 34 – 63 ซึ่งเมื่อพิจารณาผลการศึกษาอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าในยุโรป (Lanz et al., 2022) พบว่าอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าสูงกว่าอัตราค่าไฟฟ้าประเภทธุรกิจประมาณร้อยละ 85 – 117 ดังนั้นอัตราค่าบริการอัดประจุไฟฟ้าในประเทศไทยอาจมีราคาสูงขึ้นในอนาคตหากต้นทุนค่าไฟฟ้าสูงขึ้น

1.2 รูปแบบการลงทุนที่ส่งผลให้มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิสูงที่สุดคือ โครงการสถานีอัดประจุไฟฟ้าที่ใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวรูปแบบค่าบริการแบบคงที่ ซึ่งต้องการผู้ใช้บริการอัดประจุไฟฟ้าเฉลี่ยตลอดอายุโครงการอย่างน้อย 15 คันต่อวัน (คำนวณโดยผู้ศึกษา) ในขณะที่ปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยการเข้าใช้งานระหว่าง 4-5 คันต่อวัน (บุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์ชัย, 2565) การสนับสนุนการใช้งานยานยนต์ไฟฟ้า เช่น การลดภาษียานยนต์ประจำปี โครงการแลกเปลี่ยนยานยนต์เก่าเป็นยานยนต์ไฟฟ้า เป็นต้น จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการซื้อยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งจะช่วยให้สถานีอัดประจุไฟฟ้ามีผู้ใช้บริการมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษานี้กำหนดระยะเวลาการดำเนินโครงการ 20 ปี อาจส่งผลให้มีความคลาดเคลื่อนของปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาได้มาก จึงอาจปรับลดระยะเวลาการดำเนินโครงการในผลการศึกษารoundต่อไปเป็น 10 ปี เท่ากับอายุการใช้งานของเครื่องอัดประจุไฟฟ้า

2.2 การศึกษานี้กำหนดให้ระบบไฟฟ้าของสถานีอัดประจุไฟฟ้าแยกจากระบบไฟฟ้าอื่น ๆ ของสถานีสบริการน้ำมัน และไม่มีระบบแบตเตอรี่กักเก็บพลังงาน การศึกษารoundต่อไปจึงอาจพิจารณาการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เช่น การรวมระบบไฟฟ้าเข้ากับระบบไฟฟ้าของสถานีสบริการน้ำมันที่มีอยู่เดิม เพื่อกระจายกระแสไฟฟ้าจากระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เมื่อสถานีอัดประจุไฟฟ้าไม่มีการใช้งาน หรือการเชื่อมต่อบริเวณแบตเตอรี่เพื่อกักเก็บพลังงานไฟฟ้าสำหรับใช้งานในช่วงเวลาที่ไม่มีแสงอาทิตย์ เป็นต้น

2.3 ผู้ใช้ยานยนต์ไฟฟ้าจะมีการอัดประจุไฟฟ้าในพื้นที่บ้านอยู่อาศัยในช่วงเวลากลางวัน จึงอาจมีพฤติกรรมการเข้าใช้บริการอัดประจุไฟฟ้าที่สถานีอัดประจุไฟฟ้าแตกต่างจากยานยนต์สันดาป

2.4 พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือพื้นที่ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผู้ที่นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทาง ควรคำนึงถึงลักษณะของการจราจรในพื้นที่ ระดับความเข้มแสงอาทิตย์ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ในการศึกษา

2.5 ลักษณะธุรกิจที่ใช้ในการศึกษาคือสถานีสบริการน้ำมัน ซึ่งเป็นพื้นที่ติดถนนสายหลักและเป็นจุดแวะพักเพื่อทำกิจกรรม เช่น การเข้าใช้บริการร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น ผู้ที่นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทาง ควรคำนึงถึงลักษณะการเข้าใช้บริการในพื้นที่สถานีอัดประจุไฟฟ้า รวมถึงพื้นที่ติดตั้ง เช่น บริเวณพื้นที่จอดรถยนต์ พื้นที่สำหรับการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม. (2565). สถิติรถจดทะเบียน. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565. จาก

<https://web.dlt.go.th/statistics/>.

กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2560). ศักยภาพรังสีรวม ปี 2560. สืบค้น 20

กรกฎาคม 2564. จาก https://www.dede.go.th/ewt_news.php?nid=47941.

_____. (2562). การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564. จาก

https://webkc.dede.go.th/testmax/sites/default/files/คู่มือการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์BLN_0.pdf.

การไฟฟ้านครหลวง. (2565). รายงานประจำปี 2564. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2565. จาก <https://www.mea.or.th/e-magazine/detail/2786/465>.

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. (2561). ประกาศการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เรื่อง การทบทวนอัตราค่าไฟฟ้า ตามหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราค่าไฟฟ้าปี 2558. สืบค้น 20 ธันวาคม 2564. จาก <https://www.pea.co.th/electricity-tariffs>.

_____. (2565). โครงการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่ติดตั้งบนหลังคา สำหรับภาคประชาชนประเภทบ้านอยู่อาศัย. สืบค้น 20 สิงหาคม 2565. จาก <https://ppim.pea.co.th/project/solar/list>.

_____. (2565). รายงานประจำปี 2565. สืบค้น 18 พฤษภาคม 2565. จาก

https://www.pea.co.th/Portals/0/Document/AnnualReport/Annual_Report2021.pdf.

คณะทำงานศึกษาและจัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศไทย. (2560).

รายงานแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าเพื่อรองรับยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศไทย. สืบค้น 12

กรกฎาคม 2564. จาก [https://www.pea.co.th/Portals/0/Document/attachment/EV-](https://www.pea.co.th/Portals/0/Document/attachment/EV-EGATPEAMEA2560.pdf)

[EGATPEAMEA2560.pdf](https://www.pea.co.th/Portals/0/Document/attachment/EV-EGATPEAMEA2560.pdf).

- เชษฐวุฒิ ศรีสะอาด. (2560). การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการลงทุนในระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์: กรณีศึกษาเฉพาะโรงงานแปรรูปไม้ยูคาลิปตัสแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ. (การค้นคว้าอิสระปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี).
- ณิพัทธ์ ภูมิเดชาวัฒน์. (2562). ศึกษาการศึกษาความเป็นไปได้ทางเทคนิคและทางเศรษฐศาสตร์ของสถานีอัดประจุ ไฟฟ้าสำหรับรถยนต์โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรม ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2565). กองทุนเปิดไทยพาณิชย์ SET ENERGY SECTOR INDEX (ชนิดจ่ายเงินปันผล). สืบค้น 24 มิถุนายน 2565. จาก <https://www.scbam.com/fund/index-fund/fundinformation/scbenergy>.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). อัตราดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อ ของธนาคารพาณิชย์. สืบค้น 10 กันยายน 2564. จาก https://www.bot.or.th/thai/statistics/_layouts/application/interest_rate/in_rate.aspx.
- บุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์ชัย. (2565). รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) “โครงการจ้างสำรวจและวิเคราะห์ตลาดของ EV Charger ในประเทศไทย”. สืบค้น 22 สิงหาคม 2565. จาก <https://www.nectec.or.th/news/news-public-document/evcharger-market-thailand.html>.
- ราชันย์ ชูชาติ. (2562). การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ กรณีศึกษาโครงการผลิตไม้ยางพาราแปรรูปในจังหวัดตรัง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- วรเชษฐ์ แสงอรุณ. (2564). กลยุทธ์การขับเคลื่อนการเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- วันวิสาห์ ศรีสงคราม. (2563). การกำหนดแนวทางที่เหมาะสม สำหรับระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคา อาคารเรียนในประเทศไทย กรณีศึกษาโรงเรียนสระบุรีวิทยาคม แบบอาคารเรียนมาตรฐาน สฟฐ. 108 ล./30. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564). คาดการณ์ปี 2564 รถยนต์ไฟฟ้าไทยโต 69% อีก 10 ปีจะเป็นครึ่งหนึ่งของตลาด. สืบค้น 1 มิถุนายน 2564. จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/xEV-FB-23-04-2021.aspx>
- สมาคมยานยนต์ไฟฟ้าไทย. (2565). สถานการณ์ยานยนต์ไฟฟ้า. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2565. จาก <http://www.evat.or.th/15708256/current-status>.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2561). คู่มือประกอบกิจการสถานีอัดประจุไฟฟ้าสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า (EV). สืบค้น 1 ธันวาคม 2564. จาก https://www2.erc.or.th/ERCWeb2/Upload/Document/คู่มือการประกอบกิจการสถานีอัดประจุไฟฟ้า_ฉบับสมบูรณ์.pdf.
- _____. (2565). ร่างโครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้า ปี 2565 – 2568. สืบค้น 5 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.erc.or.th/th/listen-to-opinions/480>.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2564). แนวทางการส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้า. สืบค้น 20 ธันวาคม 2564. จาก <http://www.eppo.go.th/index.php/th/eppo-intranet/item/17415-ev-charging-221064-04>.
- อภิญา วนเศรษฐ และคณะ. (2558). การวิเคราะห์และประเมินโครงการ. สืบค้น 10 กันยายน 2564. จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom14/01-01-01.html>.
- อาณัติชัย คำเกษ. (2561). การศึกษาความเป็นไปได้โครงการลงทุนการตั้งสถานีบริการชาร์จยานยนต์ไฟฟ้า: ข้อมูลเชิง เทคนิคและการเงิน. (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี).

Lanz, L. et al. (2022). Comparing the levelized cost of electric vehicle charging options in Europe. *Nature Communications*. 2022(13), 5277.

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

THE DEVELOPMENT OF LEARNING UNITS “SPEAK ENGLISH WITH CONFIDENCE” TO PROMOTE ENGLISH SPEAKING PROFICIENCY FOR GRADE 4

ศุภวุฒิ แก้วไธสง^{1*} อังคณา อ่อนธานี²

Supawut Kaewthaisong¹ Angkana Onthanee²

^{1,2} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

^{1,2} Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (2) สร้างและหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (3) เปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้, หน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence, และแบบประเมินความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที

ผลการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ มีดังนี้ ด้านเนื้อหาควรเป็นการออกเสียงสระ เสียงพยัญชนะ ประโยค หรือบทความสั้น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง มีสื่อออนไลน์ที่มีเจ้าของภาษาเป็นผู้สอนเพื่อเป็นการฝึกสำเนียง ควรฝึกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ด้านวิธีการสอนควรใช้เกม เพลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ รวมไปถึงครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีความมั่นใจกล้าแสดงออกในการออกเสียง ควรใช้ระยะเวลา 10 - 15 ชั่วโมง และควรใช้วิธีการประเมินความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบรูบริค โดยให้ผู้เรียนทดสอบออกเสียงคำศัพท์ ประโยค หรือการพูดหน้าชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้มีองค์ประกอบเนื้อหา 5 เรื่อง จำนวน 14 ชั่วโมง ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence มีความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้, ความสามารถด้านการพูด, ภาษาอังกฤษ

* E-mail address: bs5481123637@gmail.com ¹ angkanao@nu.ac.th ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to study (1) study information for the Unit in order to promote English speaking proficiency. (2) to create and test the Unit to promote English speaking proficiency. (3) to compare English speaking proficiency before and after using the Unit "Speak English Confidently. The sample was grade 4 students from Ban Torrang school consisted of fourth-grade students who studied in the first semester of the 2022 academic year. They was selected by Purposive Sampling the instrument for collecting data was the necessary information for the Unit questionnaire, Unit "Speak English with Confidence", English speaking proficiency assessment, analysis data by Mean, Standard deviation and t-test dependent.

The result of the study found that: The findings of the study of the information required for the development of the unit, which resulted in the following information: content related to the pronunciation of vowels, consonant sounds, sentences, conversations, or short articles used in daily life that is age appropriate. English pronunciation teaching methods, should employ teaching methods that encourage students to practice in real-world situations. It could be online media with a native speaker as a teacher to practice accent, must be daily practice including a game-based teaching method that incorporates music to make learning more enjoyable. Teachers and students alike must be self-assured, as well as assertiveness in English pronunciation. It should take at least 10 - 15 hours. Evaluation and measurement Methods for evaluating students' English pronunciation should be used. Students are asked to test their pronunciation of words, sentences, and short articles using a Rubric score, including public speaking in front of a class.

The unit is divided into five sections for 14 hours total. The outcomes of evaluating the learning unit's suitability, it was found to be appropriate at the highest level by the learning activity plan.

Students who studied by Unit "Speak English with Confidence" had English speaking proficiency higher than before at the significant level of .05.

Keywords: The Delvelopment of Learning Units, Speaking Proficiency, English

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารที่สำคัญของสังคมโลก ปัจจุบัน เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ทั่วโลกให้การยอมรับและกำหนดให้เป็นภาษาสากลเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกันในโลกปัจจุบันนี้การสื่อสารอยู่ในยุคไร้พรมแดน ความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ทั้งด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้บุคคลในสังคมมีการติดต่อสื่อสารเพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การเจรจาต่อรอง การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ ตลอดจนการศึกษา การแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนโลก ด้วยเหตุนี้ ภาษาอังกฤษจึงเป็นภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ, 2551) ด้วยการเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของภาษาอังกฤษ กระทรวงศึกษาธิการยังมีนโยบายเร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเสริมสมรรถนะและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาองค์ความรู้เพื่อการพัฒนานั้น อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถและทักษะตามที่กำหนด โดยปรับจุดเน้นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถทางภาษาอังกฤษทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด(กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) โดยมุ่งหวังให้เยาวชนไทยรุ่นใหม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือและหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง มีความมั่นใจในการสื่อสารกับชาวต่างชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทักษะเพื่อดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทักษะสำคัญหนึ่งคือ ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ., 2560) ซึ่งซึ่งกล่าวว่า การสื่อสารอย่างชัดเจน ผู้สื่อสารจะต้องมีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อความหมายได้ การสื่อสารจึงจะบรรลุเป้าหมาย

จะเห็นได้ว่าการพูดเป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะสามารถสื่อสารกันได้ง่ายที่สุด จากการเปล่งเสียง แสดงสีหน้า หรือใช้ท่าทางประกอบ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายที่ตนพยายามสื่อสาร สอดคล้องกับ นันทนา ธรเกียรติ (2560) ที่กล่าวว่า การสื่อสารที่ใช้กันมากที่สุดคือการสื่อสารด้วยการพูด เพราะสามารถเปล่งเสียงออกมาได้อย่างรวดเร็วและแสดงสีหน้าหรือใช้ท่าทางประกอบเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ง่ายกว่าการเขียน ในการพูดผู้พูดต้องใช้ความสามารถทางภาษาทุกด้านเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ ต้องแสดงออกให้เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์ นอกจากนั้นยังต้องมีความคล่องแคล่วและความถูกต้องในการพูดอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำหรือประโยคในภาษาอังกฤษถ้าไม่สามารถออกสำเนียง (Accent) ได้ถูกต้องหรือขึ้นลงเสียงในประโยค (Intonation) ไม่ถูกต้องแล้วเจ้าของภาษาจะไม่สามารถฟังภาษานั้นเข้าใจได้ ซึ่งสิ่งที่มีความสำคัญและทำให้การพูดภาษาอังกฤษประสบความสำเร็จคือการทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายของสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง

แม้ทักษะการพูดภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญ และมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนภาษาอังกฤษให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อยู่เสมอ แต่เนื่องจากคนไทยเรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ ความคล่องแคล่วในการพูดภาษาอังกฤษจึงมีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษายังคงใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และเป็นการสอนที่มุ่งเน้นการพูดตามหลักไวยากรณ์ คำแปล และการอ่านเพื่อความเข้าใจ ซึ่งส่งผลให้การพูดภาษาอังกฤษกลายเป็นปัญหาที่สะสม ทำให้ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษไม่เก่ง ไม่กล้าพูด พูดไม่ได้ ตลอดจนไม่สามารถนำภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อวัดความรู้และความคิดของผู้เรียน ประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 ในสาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร เท่ากับ 29.20 คะแนน และปีการศึกษา 2564 เท่ากับ 26.39 คะแนน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) จะเห็นได้ว่า คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศมีแนวโน้มลดลง และคะแนนเฉลี่ยรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนบ้านตอวัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ในสาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ย 20.12 คะแนน จะเห็นได้ว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) พบว่า ในหลักสูตรมีการบรรจุเนื้อหาการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เน้นให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนจริงยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษได้ในระดับดี และไม่สามารถใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันได้ เช่นเดียวกับปัญหาการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านตอวัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพูด

ภาษาอังกฤษได้ จากการสอบถามได้ข้อมูลว่า นักเรียนกลัวที่จะพูด กลัวออกเสียงไม่ถูกต้อง กลัวพูดผิด และเมื่อออกจากห้องเรียนไปแล้วก็ไม่ได้มีโอกาสพูดภาษาอังกฤษกับใคร สอดคล้องกับ Saleh Alrasheedi (2020) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพูดของผู้เรียน พบว่า ปัจจัยทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อทักษะการพูดของนักเรียน ได้แก่ ความเขินอาย ความกดดันจากเพื่อนฝูง ความวิตกกังวล และความกลัวที่จะทำผิดพลาด ปัจจัยอื่น ๆ ที่ขัดขวางประสิทธิภาพการพูด ได้แก่ ความไม่เพียงพอของคำศัพท์ที่จำเป็น การขาดการเข้าถึงภาษาเป้าหมาย และโอกาสที่หายากในการฝึกพูดนอกห้องเรียน เช่นเดียวกับ นันทนา รณเกียรติ (2558) ที่กล่าวว่า สภาวะการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังไม่เอื้อที่จะให้นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกพูดมากนัก อาจจะเป็นเพราะจำนวนนักเรียนในห้องเรียนที่มีจำนวนมาก หรืออีกประการคือ จำนวนชั่วโมงเรียนวิชาภาษาอังกฤษต่อสัปดาห์ก็ไม่เอื้อที่จะให้นักเรียนสามารถฝึกพูดได้อย่างเต็มที่เท่าที่ควร สอดคล้องกับการศึกษาโครงสร้างหลักสูตรรายวิชาภาษาอังกฤษ (อ14101) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านตอรั้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า ในโครงสร้างรายวิชาได้ตั้งวัตถุประสงค์หลักไว้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างดีทั้ง 4 ทักษะ ก็จริงแต่เป้าหมายในการสอนและการสอบกลับไปที่เน้นความสำคัญของการทดสอบไวยากรณ์ ทดสอบการเขียน ทดสอบการอ่านเป็นประเด็นหลัก แต่ให้ความสำคัญกับการทดสอบทักษะการฟัง และการพูดน้อยกว่าทักษะอื่นๆ เสมอ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาการสร้างหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่รวบรวมเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในเรื่องที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์ภายใต้จุดประสงค์เดียวกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ (ฐาปกรณ์ จิวสุข, 2562) ซึ่งการสร้างหน่วยการเรียนรู้จะต้องมีการศึกษาหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา รวมถึงการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในการสร้างหน่วยการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ หรือครูผู้สอนภาษาอังกฤษท่านอื่น ๆ นำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ สารสำคัญ สารการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงระยะเวลาที่ใช้ในหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งหน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนั้นจะส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยเริ่มจากการฝึกการออกเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เพื่อให้ผู้เรียนรู้และเกิดความคุ้นเคยกับเสียงของตัวอักษรในภาษาอังกฤษ แล้วจึงฝึกการสะกดคำในรูปแบบของโฟนิกส์ (Phonics) ที่จะนำไปสู่การออกเสียงคำศัพท์ ประโยค และการพูดในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการสอนแบบฟัง-พูด ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่นักเรียนจะได้ฝึกฟังสำเนียงการพูดจากเจ้าของภาษาและฝึกพูดตาม จนเกิดความเคยชิน และมีความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษขึ้น เป็นการวัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ฝึกพูด ออกเสียง อย่างถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และสื่อสารอย่างมั่นใจ สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้ใช้ความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ และสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์สอนในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ระดับอุดมศึกษา จำนวน 2 คน ครูวิทยฐานะชำนาญการหรือชำนาญการพิเศษทางการสอนภาษาอังกฤษ และมีประสบการณ์ด้านการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์ คือ ครูวิทยฐานะชำนาญการหรือชำนาญการพิเศษทางการสอนภาษาอังกฤษ และมีประสบการณ์ด้านการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ฉบับสมบูรณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ท่าน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 คน ทำการตอบแบบสอบถาม

3.2 จัดเก็บแบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ที่ได้แจกไป จากทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ท่าน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 คน

3.3 นำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความเรียบร้อย และสังเคราะห์คำตอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence จะต้องนำคำตอบที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence จากทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 ท่าน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 คน มาสังเคราะห์เป็นบทสรุปในแต่ละหัวข้อ จากนั้นนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านตอรั้ง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ มีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) เป็นอาจารย์ที่สอนในสถานบันอุดมศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป สาขาหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน (2) เป็นครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษทางการสอนภาษาอังกฤษ และมีประสบการณ์ ด้านการสอน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 หน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.3 แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 นำผลคะแนนที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลการประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

ระดับคะแนน 4.51 – 5.00 หมายถึงเหมาะสมมากที่สุด

ระดับคะแนน 3.51 – 4.50 หมายถึงเหมาะสมมาก

ระดับคะแนน 2.51 – 3.50 หมายถึงเหมาะสมปานกลาง

ระดับคะแนน 1.51 – 2.50 หมายถึงเหมาะสมน้อย

ระดับคะแนน 1.00 – 1.50 หมายถึงเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาความเหมาะสมจะต้องมีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน จึงถือว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence

1. กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านตอรั้ง ตำบลหนองแม่แตง อำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 17 คน ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 หน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2 แบบประเมินความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบประเมินความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ

3.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รวม 14 ชั่วโมง

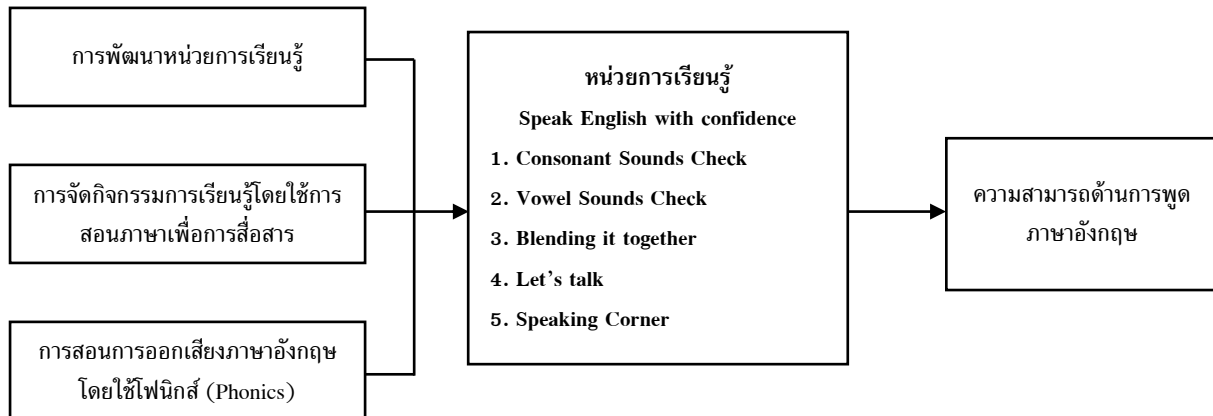
3.3 ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบประเมินความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ตรวจให้คะแนนแบบประเมินความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นกลุ่มทดลอง ตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดไว้แล้วมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

4.2 เปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลัง การเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence โดยใช้สถิติแบบ t-test dependent

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากการแบบสัมภาษณ์ของ บุคคล 3 กลุ่ม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ผลเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการบรรยาย โดยได้ข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สรุปได้ว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านตอรั้ง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองแม่แตง (ธรรมศาสตร์อาสา) ข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนชื่นชอบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร มีการสนทนาโต้ตอบระหว่างบุคคล โดยใช้เกม สื่อเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ แผนผังความคิด การแสดงละคร บทบาทสมมติ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการได้ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนอยากให้ครูผู้สอนนำกิจกรรมการพูดหน้าชั้นเรียน การพูดแนะนำเรื่องเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน ครอบครัว หรือสิ่งรอบๆ ตัว จับคู่คำศัพท์กับรูปภาพ กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมที่มีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม นักเรียนอยากให้ครูผู้สอนนำสื่อเทคโนโลยี การดูภาษาอังกฤษ นิทานภาษาอังกฤษ สื่อออนไลน์ สื่อที่มีรูปภาพสีสันสวยงามน่าสนใจ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม อยากให้เพิ่มกิจกรรมการพูดสนทนาเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น มีการพูดและออกเสียงตามครูผู้สอน หรือเจ้าของภาษาในสื่อออนไลน์ แอปพลิเคชันต่างๆ และได้้นำสิ่งที่ได้ฝึกฝนปฏิบัติจริง เช่น การแสดงละครภาษาอังกฤษ

ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ และครูผู้สอนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชำนาญการขึ้นไป พบว่า ด้านเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสอนการออกเสียงภาษาอังกฤษ ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับ การออกเสียงสระ เสียงพยัญชนะ การลงเสียงหนัก-เบา ที่จะนำไปสู่การออกเสียงในคำ ประโยค บทสนทนา หรือแม้แต่บทความสั้นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การสอนการออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้โฟนิกส์ (Phonics) สำหรับเด็กประถม เพื่อให้ ออกเสียงได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาควรเริ่มที่การให้ผู้เรียนได้ฝึกออกเสียงภาษาอังกฤษที่แบ่งเป็นเสียงสระ เสียงพยัญชนะให้ถูกต้องก่อน บางทีอาจให้ผู้เรียนดูสัญลักษณ์ Phonics จากตาราง IPA เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยบ้าง ซึ่งจะ นำไปสู่การฝึกออกเสียงคำศัพท์ ประโยค และบทสนทนา ตามลำดับ ด้านวิธีการสอนออกเสียงภาษาอังกฤษ การสอนออก เสียงภาษาอังกฤษสำหรับเด็กประถม เพื่อให้ออกเสียงได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา ควรใช้วิธีการสอนที่เน้นให้ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง คลิปวิดีโอ สื่อออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือแอปพลิเคชัน ที่มีเจ้าของภาษาเป็นผู้สอน เพื่อเป็น การฝึกสำเนียง รวมไปถึงวิธีการสอนแบบสาธิต และวิธีการสอนแบบใช้เกม เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน กิจกรรมที่จะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนออกเสียงภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น ได้แก่ การให้ผู้เรียนได้ดูการ์ตูน นิทาน หรือภาพยนตร์ 2 ภาษา และฝึก ออกเสียงตามที่ละคำหรือประโยค การใช้เกม เพลง และบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเรียน จุดเน้น สำคัญในการสอนออกเสียงภาษาอังกฤษคือ การให้ผู้เรียนได้ฟังเสียงเจ้าของภาษา และฝึกออกเสียงตามอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องเป็นประจำ การลงเสียงหนัก-เบาเวลาออกเสียง รวมไปถึงครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีความมั่นใจ และความ กล้าแสดงออกในการออกเสียงภาษาอังกฤษ ข้อควรระวังในการออกเสียงภาษาอังกฤษ คือ การลงเสียงหนัก-เบา การ Intonation ในประโยครูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการสอนออกเสียงต้องสอนอย่างระมัดระวังและเป็นขั้นตอน เพราะเสียงตัวอักษร บางตัวในภาษาอังกฤษไม่มีในระบบตัวอักษรภาษาไทย รวมถึงครูผู้สอนควรเลือกเนื้อหาหรือประโยคที่มีความยากง่าย เหมาะสมกับระดับชั้นหรือวัยของผู้เรียนมาใช้ในการสอน ด้านระยะเวลา ควรใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 10 - 15 ชั่วโมงใน การปูพื้นฐานการออกเสียงภาษาอังกฤษ และที่สำคัญต้องมีการฝึกฝนทุกวัน จนกว่าผู้เรียนจะเกิดทักษะการออกเสียง ภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลการออกเสียงภาษาอังกฤษสำหรับเด็กประถม ควรใช้วิธีการทดสอบออกเสียงคำศัพท์ ประโยค จับคู่สนทนา อ่านบทความสั้น ๆ รวมไปถึงการพูดหน้าชั้นเรียน เกณฑ์การประเมินแบบรูบริค (Rubric Score) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ควรมีการทดลองใช้กับกลุ่มย่อยๆ ก่อนทำการ ทดลองจริงเพื่อให้เห็นภาพ หากต้องการใช้สื่อต่างๆ มาเป็นตัวแปรอิสระเพื่อพัฒนาด้านการออกเสียง ทั้งนี้เพราะว่าผู้วิจัย จะได้ทำการศึกษาถึงความเหมาะสมต่าง ๆ ของเครื่องมือก่อนการทดลอง และการเปิดรับหรือเรียนรู้ภาษาใหม่ควร ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกชั้นเรียน ทักษะคิดของผู้เรียนควรได้รับการปรับทัศนคติต่อการเรียนภาษา สื่อที่ใช้ ควรน่าสนใจและเหมาะสมกับบริบทและพื้นฐานของผู้เรียนด้วย

2. การสร้างและหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแล้วนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการ เรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงได้หน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อ ส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สรุปโดยสังเขป ดังนี้ หน่วยการ เรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 มีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) ชื่อหน่วยการเรียนรู้ (2) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (3) สาระสำคัญ (4) สาระการเรียนรู้ (5) จุดประสงค์การเรียนรู้ (6) กิจกรรมการเรียนรู้ (7) ภาระงาน (8) การวัดและประเมินผล และ (9) ระยะเวลา โดยหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Speak English with Confidence ประกอบด้วยเนื้อหา 5 เรื่อง ได้แก่ (1) Consonant Sounds Check (2) Vowel Sounds Check (3) Blending it together (4) Let's talk และ (5) Speaking Corner รวมจำนวนทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง

ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริม ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความ เหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.27)

ผลการพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.27)

3. การเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence

ผลการเปรียบเทียบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ มีความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 17 คน (คะแนนเต็ม 52 คะแนน)

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	D	S.D. _D	t
ก่อนเรียน	17	25.53	3.08	17.35	2.47	28.93*
หลังเรียน	17	42.88	2.22			

* $p \geq 0.5$

อภิปรายผล

การศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านเนื้อหา ทำให้ได้เนื้อหาที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการสอนการออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้โฟนิกส์ (Phonics) สำหรับเด็กประถม ด้านวิธีการสอน ทำให้ได้วิธีการสอนหรือรูปแบบการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ช่วยส่งเสริมให้การสอนออกเสียงภาษาอังกฤษสำหรับเด็กประถม เป็นไปอย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และได้แนวทางการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนออกเสียงภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น เช่น การให้ผู้เรียนได้ดูการ์ตูน นิทาน หรือภาพยนตร์ 2 ภาษา และฝึกออกเสียงตามที่ละคำหรือประโยค การใช้เกม เพลง และบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเรียน ทำให้ทราบว่าจุดเน้นสำคัญในการสอนออกเสียงภาษาอังกฤษ คือ การให้ผู้เรียนได้ฟังเสียงเจ้าของภาษา และฝึกออกเสียงตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นประจำ การลงเสียงหนัก-เบาเวลาออกเสียง รวมไปถึงครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีความมั่นใจ และความกล้าแสดงออกในการออกเสียงภาษาอังกฤษ ด้านระยะเวลา ควรใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 10 - 15 ชั่วโมงในการปูพื้นฐานการออกเสียงภาษาอังกฤษ และที่สำคัญต้องมีการฝึกฝนทุกวัน จนกว่าผู้เรียนจะเกิดทักษะการออกเสียงภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง และการวัดและประเมินผลการออกเสียงภาษาอังกฤษสำหรับเด็กประถม ควรใช้วิธีการทดสอบออกเสียงคำศัพท์ ประโยค จับคู่สนทนา อ่านบทความสั้น ๆ รวมไปถึงการพูดหน้าชั้นเรียน เกณฑ์การประเมินแบบรูบริค (Rubric Score) ข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างมากในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ซึ่งสอดคล้องกับ วรพรรณ บัวขาว (2563) ที่พัฒนาหลักสูตรกิจกรรมชุมนุม English for Local Travel เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การพูด และความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กล่าวว่า การศึกษาข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหลักสูตรด้าน

เนื้อหาเพื่อใช้กำหนดสาระการเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องเรียน ทำให้ได้ประเด็นที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของนักเรียน

การสร้างและหาคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หน่วยการเรียนรู้มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ชื่อหน่วยการเรียนรู้ 2) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 3) สาระสำคัญ 4) สาระการเรียนรู้ 5) จุดประสงค์การเรียนรู้ 6) กิจกรรมการเรียนรู้ 7) ภาระงาน 8) การวัดและประเมินผล และ 9) ระยะเวลา ซึ่งหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยสร้างหน่วยการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และได้ทำแบบสอบถามข้ออมมีขั้นตอนที่เชื่อถือได้ เกิดจากการศึกษา วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี หลักการตามลำดับขั้นตอนอย่างรัดกุม ซึ่งดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา โดยเริ่มจากการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลที่จำเป็นในการสร้างและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อดูความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลที่จำเป็นในการสร้างหน่วยการเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จากนั้นศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหน่วยการเรียนรู้ และการพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ แล้วจึงออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่จะใช้ในหน่วยการเรียนรู้ กำหนดสาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ใช้ในหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ จัดเรียงเนื้อหาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สัมพันธ์กัน กำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ เวลา ภาระงาน/ชิ้นงาน และวิธีการวัดและเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินผล และจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นจึงนำหน่วยการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชำนาญการขึ้นไปตรวจสอบ จึงทำให้หน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ เบญจวรรณ บุญแสง (2554) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบบูรณาการ เรื่อง Local Environment ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ที่พบว่าหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเช่นกัน เนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ได้ผ่านการสร้างอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เชื่อถือได้ เกิดจากการศึกษา วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี หลักการ และรูปแบบบูรณาการ อีกทั้งยังมีการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และใช้กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเป็นแกน สอดคล้องกับ อารัง บัวศรี (2531) ที่กล่าวว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ดีนั้น ต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีกิจกรรมที่หลากหลาย เนื้อหามีความสัมพันธ์กัน โดยมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรม ต้องมีความสัมพันธ์กันและมีประโยชน์ ในการเรียนรู้ สามารถใช้สอนได้ตามสภาพที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับ สุพัตร วงศ์แสงน้อย (2553) เกษราวัลย์ เขียรธานรักษ์ (2555) ที่พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเช่นกัน

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ได้มีการศึกษาข้อมูลที่เป็นในการสร้างหน่วยการเรียนรู้ทั้งจากนักเรียน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ ทำให้หน่วยการเรียนรู้มีความน่าสนใจ และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน อีกทั้งในหน่วยการเรียนรู้ยังประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้สาธิตการออกเสียง การพูด และให้นักเรียนได้ฟังเสียงจริงจากเจ้าของภาษา และหัดพูดออกเสียงตามเจ้าของภาษา การพูดออกเสียง เริ่มจากออกเสียงง่ายไปยาก จากการออกเสียงพยัญชนะ การออกเสียงสระ และการออกเสียงผสมระหว่างพยัญชนะและสระ และเริ่มยากขึ้นโดยให้พูดประโยค และบทสนทนา ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้าทายในการเรียนรู้สิ่งที่ยากขึ้น รวมถึงหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ยังได้ใช้ขั้นตอนการสอนภาษาเพื่อ

การสื่อสาร ตามรูปแบบของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2559) ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้ฝึก และใช้ภาษาอย่างเต็มที่ อีกทั้งหน่วยการเรียนรู้ยังมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การให้ผู้เรียนได้ดูการ์ตูน นิทาน หรือภาพยนตร์ 2 ภาษา และฝึกออกเสียงตามทีละคำหรือประโยค การใช้เกม เพลง และบทบาทสมมติ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียน สอดคล้องกับ วรพรรณ บัวขาว (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมชุมนุม English for Local Travel เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การพูด และความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คะแนนการทดสอบความสามารถในการพูดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับ Ekiz, Meryem Altun (2021) ได้ศึกษา ผลของบทเรียนมนุษย์สัมพันธ์และการสื่อสารต่อทักษะการพูด พบว่า บทเรียน มนุษย์สัมพันธ์และการสื่อสารส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการพูดที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับ Muhammed Tunagür (2020) ได้ศึกษาผลกระทบของบทเรียนการฟัง/การพูดที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางต่อทักษะการพูดภาษาตุรกีของนักเรียนสองภาษา พบว่า บทเรียนการฟังและการพูดที่ดำเนินการกับกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางส่งผลดีต่อทักษะการพูดและการฟังของนักเรียนโปรแกรมสองภาษา เช่นเดียวกับ Zahoor-UL-HAQ (2017) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการพูดผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมในระดับประถมศึกษา พบว่า คะแนนการพูดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Speak English with Confidence มีความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น โดยสังเกตได้จากการที่นักเรียนพูดเสียงดัง ฟังชัด สบตาผู้ฟัง ใช้ท่าทาง ใช้เสียงแสดงความรู้สึกอย่างเหมาะสม สามารถอธิบายหรือพูดใหม่ (Paraphrase) ได้เมื่อจำเป็น สนทนาได้อย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับสถานการณ์และอาจมีการหยุดคิดบ้างตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูลที่เป็นก่อนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ จึงทำให้การจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และจากการสอบถามพบว่า นักเรียนชอบกิจกรรมที่มีการพูด ออกเสียง และปฏิบัติจริงไปพร้อมๆ กับครู เพราะช่วยลดความกดดันในการฝึกพูดภาษาอังกฤษคนเดียว การมีเพื่อนจับคู่พูดสนทนากันทำให้เกิดความสุขสนุกสนานมากกว่าฝึกพูดคนเดียว และกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence ทุกกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ออกเสียง พูด ได้ตอบ สนทนา ตลอด 14 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสที่นักเรียนจะได้การฝึกพูดอย่างเพียงพอ สอดคล้องกับ Saleh Alrasheedi (2020) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพูดของผู้เรียน EFL ของชาวคูเวต พบว่า ปัจจัยทางอารมณ์ที่ส่งผลต่อทักษะการพูดของนักเรียน ได้แก่ ความเขินอาย ความกดดันจากเพื่อนฝูง ความวิตกกังวล และความกลัวที่จะทำผิดพลาด ปัจจัยอื่นๆ ที่ขัดขวางประสิทธิภาพการพูด ได้แก่ ความไม่เพียงพอของคำศัพท์ที่จำเป็น การขาดการเข้าถึงภาษาเป้าหมาย และโอกาสที่หายากในการฝึกพูดนอกห้องเรียน จะเห็นได้ว่าหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence นอกจากช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษมากขึ้นด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ซึ่งได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เพื่อที่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะได้มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หน่วยการเรียนรู้นี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกพูด ออกเสียง อย่างถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และสื่อสารอย่างมั่นใจ สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้ใช้ความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ และสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลที่เป็นในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ด้านเนื้อหาควรเป็นการออกเสียงสระ เสียงพยัญชนะ ประโยค หรือบทความสั้น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง อาจจะมีสื่อออนไลน์ที่มีเจ้าของภาษาเป็นผู้สอนเพื่อเป็นการฝึกสำเนียง ควรฝึกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ด้านวิธีการสอนควรใช้เกม เพลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ รวมไปถึงครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีความมั่นใจกล้าแสดงออกในการออกเสียง ควรใช้ระยะเวลา 10 – 15 ชั่วโมง และควรใช้วิธีการประเมินความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบรูบรีค (Rubric Score) โดยให้ผู้เรียนทดสอบออกเสียงคำศัพท์ ประโยค หรือการพูดหน้าชั้นเรียน

การสร้างและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้มีองค์ประกอบเนื้อหา 5 เรื่อง จำนวน 14 ชั่วโมง และผลการพิจารณาความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence พบว่า มีความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การนำหน่วยการเรียนรู้ Speak English with Confidence เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้ ครูผู้สอนควรเตรียมความพร้อมโดยศึกษาและทำความเข้าใจรายละเอียด เนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะเตรียมพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น เนื้อหา สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

1.2 ในการใช้หน่วยการเรียนรู้ครูผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนได้ฟังเสียงเจ้าของภาษา และฝึกออกเสียงตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นประจำ การลงเสียงหนัก-เบาเวลาออกเสียง รวมไปถึงครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีความมั่นใจ และความกล้าแสดงออกในการออกเสียงภาษาอังกฤษ

1.3 เนื่องจากกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้มีการฝึกให้ผู้เรียนออกเสียง การลงเสียงหนัก-เบา การ Intonation ในประโยครูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการสอนออกเสียงต้องสอนอย่างระมัดระวังและเป็นขั้นตอน เพราะเสียงตัวอักษรบางตัวในภาษาอังกฤษไม่มีในระบบตัวอักษรภาษาไทย รวมถึงครูผู้สอนควรเลือกเนื้อหาหรือประโยคที่มีความยากง่าย เหมาะสมกับระดับชั้นหรือวัยของผู้เรียนมาใช้ในการสอน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร ประเพณี วันสำคัญ อาชีพในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2.2 ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเลือก หรือเสนอเนื้อหาตามความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ภูมิใจและเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนในสิ่งที่ตนเลือก

2.3 ควรเพิ่มการวิจัย เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากหน่วยเรียนนี้จริง ๆ โดยใช้การทดลองกับนักเรียนสองกลุ่ม อาจออกแบบด้วย Solomon 4 group design

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2557). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เกษราวัลย์ เชียรธนาธิ. (2555). *การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวอแก้ววิทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง).*
- ฐาปกรณ์ จิวสุข. (2562). *การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่น “เมืองทพทัน” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์).*
- นพเก้า ณ พัทลุง. (2548). *เอกสารประกอบการสอนการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นันทนา รณเกียรติ. (2558). *สัทศาสตร์ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจวรรณ บุญแสง. (2554). *การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบบูรณาการ เรื่อง Local Environment ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).*
- วรพรรณ บัวขาว. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมชุมนุม English for Local Travel เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง การพูด และความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).*
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2563). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-Net) ปีการศึกษา 2563 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- _____. (2564). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-Net) ปีการศึกษา 2564 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้น 2 มีนาคม 2564. จาก <https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/.pdf>.
- สุพัตรา วงศ์แสงน้อย. (2553). *การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบบูรณาการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2(4), 25-33.*
- Cynthia Douglas. (2017). Culturally Responsive Lesson Plans by English Language Learners from the Eastern Highlands of Papua New Guinea. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education, 2(1), 9-24.*
- Ekiz, Meryem Altun. (2021). The Effect of Human Relations and Communication Lesson on Eloquent Speaking Skill. *Education Quarterly Reviews, 4(4), 252-257.*
- Finocchiaro, Mary & Sako, Sydney. (1983). *Foreign Language testing: A practical Approach*. New York: Regents.
- Harris, D.P. (1969). *Testing English as a Second Language*. New York: Mc Graw-Hill.
- Naouel Zoghلامي. (2020). *Needs analysis for the design of a professional English curriculum: insights from a French lifelong learning context*. Retrieved 2 September 2021. from <https://eric.ed.gov/?q=development+english+curriculum&pg=5&id=ED608947>.

Özlem ÖZTÜRK-PAT. (2021). Impact of Creative Drama Method on Students' Speaking Skills. *Journal of Theoretical Educational Science*, 14(2), 223-245.

Tunagür, M., Kardaş, N., & Kardaş, M. N. (2021). The effect of student centered listening/speaking activities on turkish listening speaking skills of bilingual students. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 9(1), 136-149.

รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน**A MODEL OF SHARING AND CREATING GRATITUDE IN THE ISAN BOON JAEK KHAO****พระครูสุธีคัมภีรญาณ^{1*}****Phrakru Sudhikhamphirayana¹**¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากิจกรรมและความเชื่อในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน (2) ศึกษา รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน (3) วิเคราะห์ค่านิยมเรื่องความกตัญญู ผ่านกิจกรรมงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ชาวอีสานที่เกี่ยวข้องกับงานบุญแจกข้าว ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน 4 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 60 คน

ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมในการทำบุญแจกข้าวนั้นมี 2 กิจกรรมใหญ่ คือ 1) กิจกรรมการเตรียมงาน และ 2) กิจกรรมการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 1) วันสุกดิบ อีสานเรียกว่า “มือเค้างาน” 2) วันงาน อีสานเรียกว่า “มือโสม” 3) วันบุญ อีสานเรียกว่า “มือแจกข้าว” ส่วนความเชื่อที่เป็นสาเหตุให้ทำบุญแจกข้าวมี 2 ประการ คือ 1) เชื่อตามแบบโบราณดั้งเดิม เพราะกลัวผู้ตายจะไม่มีข้าวกิน 2) เชื่อตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เรื่องหน้าที่ของลูกที่ต้องทำบุญให้พ่อแม่หลังจากตายไปแล้ว

รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูที่ในงานบุญแจกข้าว มี 5 รูปแบบ คือ 1) การแบ่งปันหน้าที่ 2) การแบ่งปันวัตถุดิบ 3) การแบ่งปันธรรมทาน 4) การแบ่งปันบุญ-กุศล 5) รูปแบบการแบ่งปันเครื่องไทยธรรม ส่วน การแสดงความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวในกิจกรรมต่างๆ คือ 1) การทำบุญกุศลต่างๆ แล้วอุทิศผลบุญไปให้ 2) การอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา 3) การทำบุญสดสง 4) ด้วยการทำบุญกฐินอุทิศสร้างถาวรวัตถุที่เป็นสาธารณะประโยชน์

ค่านิยมในงานบุญแจกข้าว สมัยก่อนการทำบุญแจกข้าวจะกระทำหลังจากตายไปแล้วประมาณ 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี แต่ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนไป จึงนิยมทำบุญแจกข้าวอย่างเร่งด่วน อีสานเรียกว่า “แจกข้าวฮ้อน” คือ ฌาปนกิจศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำอัฐิมาเข้าพิธีทำบุญแจกข้าวในวันต่อมาได้เลย ค่านิยมบางอย่างอาจเสื่อมความนิยมไป มีค่านิยมใหม่บางอย่างเกิดขึ้น เกิดจากการปรับสมดุลให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังรักษาแก่นแท้ในการทำบุญแจกข้าว ที่ยึดมั่นในความกตัญญูต่อบุคคล

คำสำคัญ: บุญแจกข้าว, การแบ่งปัน, ความกตัญญู* E-mail address: pramuan.bur@mcu.ac.th¹

ABSTRACT

The objectives of this research article were (1) to study the beliefs and activities in the Boon Jaek Khao of the Isan people; (2) to study the pattern of sharing and creating gratitude in the Boon Jaek Khao of the Isan people; (3) to analyze the values of gratitude, through the activities of giving merit to Boon Jaek Khao of the Isan people. This research is a qualitative research. The target group for this research was Isan people involved in the rice distribution event. Who domicile in 4 provinces, namely Kalasin, Khon Kaen, Maha Sarakham and Roi Et, by selectively selecting 60 people.

The results of the study revealed that as for the activities in making merit and Boon Jaek Khao, there are 2 main activities which are 1) preparatory activities and 2) operational activities which are divided into 3 periods: 1) Wan Souk Dip, Isan is called “Hand Worker” 2) Work Day in Isan is called “Home Meal” 3) Wan Boon, Isan called “Giving Rice Meal”. There are 2 beliefs that cause merit to distribute rice: 1) Believing in the old-fashioned way, because of fear that the deceased will not have rice to eat, 2) believe according to the Buddhist scriptures, about the duty of children to make merit for their parents after death.

There are 5 forms of sharing in the rice merit making event: 1) sharing of duties 2) sharing material things 3) sharing dharma 4) sharing merit-merit and 5) sharing Thai Dharma utensils As for showing gratitude in the rice merit-giving ceremony in various activities, they are 1) making merits. and then dedicate the merits to them 2) ordained as a monk in Buddhism 3) merit making merits 4) by making merit and dedicating Kathin to build permanent objects for public benefit.

Values in Boon Jaek Khao in the past, rice merit making was done about 1 year after death, but not more than 3 years, but now the living conditions in society have changed. Therefore, it is popular to make merit and distribute rice urgently. The northeast is called “Giving out hot rice” means the funeral has been completed. Bring the ashes to the merit-making ceremony to distribute rice the next day. Some values may deteriorate. Some new values have emerged. Caused by balancing to suit the changing social and economic conditions, but still maintains the essence of making merit, giving away rice that adheres to the filial piety.

Keywords: Boon Jaek Khao (The Rice Giving Event), Sharing, Gratitude

บทนำ

การทำบุญ เรียกเป็นทางการว่า “บุญพิธี” เป็นพิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว ชุมชน สถาบัน หรือองค์กรของชาวพุทธ โดยจัดทำขึ้นเนื่องในการปรารภเรื่องหรือเหตุการณ์ตามวาระโอกาสต่างๆ เพื่อต้องการความเป็นสิริมงคล ในงาน “มงคล” ต่างๆ ทั่วไป และรวมไปถึงเรื่องของการตาย อันเป็นการทำบุญที่เรียกว่า “อวมงคล” ด้วย ซึ่งสาเหตุสำคัญในการทำบุญนั้น สืบเนื่องจาก “หลักการ” ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นหลัก เพื่อให้พุทธสาวกนำไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ทราบกันในนาม “โอวาทปาติโมกข์” นั่นเอง โดยทรงวางหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ 3 ประการ (ที.ม.(ไทย) 10/90/50., ชุ.ธ.(ไทย) 25/183/90) คือ (1) การไม่ทำความชั่วทุกประการ (สัพพปาปสฺส อภินิ) (2) การทำความดีให้ถึงพร้อม (กุสสฺสสุปฺปมฺปทา) และ (3) การทำจิตใจให้ผ่องใส (สจิตฺตปริโยทปนํ) จึงเป็นเหตุให้ชาวพุทธพยายามทำดีตามหลักการ หรือ โอวาทปาติโมกข์ทั้ง 3 ประการนี้ เรียกว่า “ทำบุญ” ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการทำบุญตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้ เรียกว่า “บุญกิริยาวัตร 3” (ที.ปา.(ไทย) 11/305/269, อง.อภฺรฺก.(ไทย) 23/36/294, (ช.อิตฺ.(ไทย) 25/60/415) คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งต่อมาได้ขยายออกไปอีกเป็น 10 เรียกว่า “บุญกิริยาวัตร 10”

บุญกิริยาวัตถุ 3 ทั้งประการนี้เอง เป็นแนวทางให้ชาวพุทธจัดพิธีทำบุญ หรือเกิดบุญพิธีขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ จนเป็นต้นเค้าหรือที่มาของ “ศาสนพิธี” ในพระพุทธศาสนา เพราะชาวพุทธเมื่อปรารภการทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรือ งานอวมงคล ก็จะดำเนินการให้เข้ากับหลักบุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ประการ โดยเริ่มจากการไหว้พระรัตนตรัย สมาทาน ศีล เจริญภาวนา ด้วยการฟังพระเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ โดยการตั้งใจให้สงบส่งกระแสจิตไปตามเสียงสวดของพระสงฆ์ และจบลงด้วยการถวายทานชนิดต่าง ๆ ตามแต่วิถีแห่งบุญวิธีนั้น ๆ ด้วยเหตุแห่งการทำบุญต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ถือเป็นการกระทำความดี จึงก่อเกิดพิธีการทำบุญอันเป็นศาสนพิธีของชาวพุทธตั้งแต่อดีต และปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน ซึ่งอาจสรุปเหลือเพียง 3 ประการ ดังนี้ 1. ทำบุญเอา คือ การทำบุญเพื่อตนเอง โดยเฉพาะ 2. ทำบุญให้ คือ การทำบุญให้ผู้อื่นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และ 3. ทำบุญหา คือ การทำบุญอุทิศให้ผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว

ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะเรื่องการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเท่านั้น ซึ่งจะเจาะลงที่ภาคอีสานเป็นสำคัญ การทำบุญเอาเอง และทำบุญให้ผู้อื่นแตกต่างจากการทำบุญอุทิศและทำได้ง่ายกว่า เพราะสามารถยื่นให้หรือมอบให้มือต่อมือได้ คือ ให้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั่นเอง แต่การทำบุญอุทิศให้ผู้ตายไม่สามารถจะหยิบยื่นให้หรือมอบให้ด้วยมือตรง ๆ ได้ จึงเรียกว่า “ทำบุญอุทิศให้ หรือคำอีสาน เรียกว่า ทำบุญหา” เมื่อหาผู้ตายไม่เห็น จึงจำเป็นต้องอาศัยสื่อหรือมีคนกลางมาเป็นตัวแทนรับ เป็นการทำบุญส่งตามหลังผู้ตาย ซึ่งก็ไม่สามารถจะทราบได้ว่า ผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้วไปอยู่ ณ สถานที่แห่งใด หรือมีความเป็นอยู่อย่างไร ญาติพี่น้องลูกหลานผู้อยู่เบื้องหลังจึงเกิดอาการทวงหาอาลัย หรือคิดถึงผู้ตาย แต่ไม่สามารถจะติดต่อกับผู้ตายได้ จึงเป็นเพียงการรำลึกถึงความดีของผู้ตาย ตามนัยแห่งพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ใน “ติโรกฐตสูตร” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/1-12/15-17) ว่า

อทาสิ เม อกาลิ เม ญาติมิตตา สขา จ เม

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพกตมณฺสุสํ

กุลบุตรเมื่อระลึกถึงอุปการะ ที่ญาติผู้ละไปแล้วเคยทำไว้ในกาลก่อนว่า

ผู้มันได้ให้สิ่งนี้แก่เราได้ทำสิ่งนี้แก่เราได้เป็นญาติมิตรและสหายของเรา

ก็ควรให้ทักษิณาทานอุทิศให้แกญาติผู้ละไปแล้ว (ขุ.ธ.(ไทย) 25/9/16)

ดังนั้น การทำบุญหา หรือทำบุญอุทิศให้ผู้ตายนั้น จึงจำต้องอาศัยคุณธรรมภายในชนิดหนึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นเตือน นั่นก็คือ ผู้ทำจะต้องมีความ “กตัญญู” คือรู้คุณ และ “กตเวที” คือต้องการประกาศความดีนั้นให้ปรากฏชัดเจน จึงจักสามารถกระทำบุญชนิดนี้ได้ ซึ่งในพระพุทธศาสนาสอนว่า ในโลกนี้มีคนที่ทำได้ยากอยู่ 2 ประเภท (อง.ทุก.(ไทย) 20/120/115) คือ

1. บุพการี ได้แก่ คนที่ทำความดีต่อคนอื่นก่อน ทั้ง ๆ ที่เขาคอนั้น (คนที่ตนทำความดีต่อนั้น) ไม่เคยทำคุณอะไรให้แก่ตนมาก่อนก็ตาม

2. กตัญญูกตเวที ได้แก่ คนที่ได้รับอุปการคุณจากคนอื่นแล้ว ทำความดีเพื่อเป็นการตอบแทนคุณของผู้นั้นด้วยความสำนึก

คำว่า “กตัญญู” จึงมีความหมายที่ละเอียดลึกซึ้ง มิใช่เพียงแค่รู้บุญคุณตามที่ได้ยินได้ฟังมา หรือรู้จากการศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น แต่ต้องเป็นการรู้ที่เกิดจากจิตสำนึกหรือความรู้สึกของตนจริง ๆ ความกตัญญูมีลักษณะ 3 ประการ (พระมหาอุดม อุดมเมธี, 2548) คือ 1) รู้ว่าบุคคลนั้นมีบุญคุณแก่ตนอย่างไร ก็จดจำไว้ได้ และมีความสำนึกยอมรับในบุญคุณนั้นอยู่ในใจตลอดไป 2) รู้ว่าบุคคลผู้มีคุณแก่ตนนั้นมีความต้องการอะไร และ 3) รู้ว่าตนควรปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีความคุณนั้นอย่างไรจึงจะเหมาะสม

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องบุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวทีว่า เป็นบุคคลหาได้ยากในโลกคู่กับบุพการี คือบุคคลผู้ทำอุปการะก่อน ลูกที่ได้รับการดูแลจากพ่อแม่มาแล้ว ย่อมมีหน้าที่หลักที่จะตอบแทนพระคุณพ่อแม่อยู่ 5 ประการ (ที.ปา.(ไทย) 11/267/212) คือ 1) ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ 2) ช่วยทำกิจการงานให้เด่นดี 3) รักษาศักดิ์ศรีสกุลวงศ์ 4) ดำรงตนเป็นทายาท และ 5) ฉลาดทำบุญอุทิศให้

ข้อที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษในหน้าที่ของลูกที่จะพึงปฏิบัติต่อพ่อแม่ก็คือ ข้อที่ 5 คือ “ฉลาดทำบุญอุทิศให้” สารของข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาระหน้าที่ของลูกที่พึงทำต่อพ่อแม่ นั้น ไม่ได้สิ้นสุดลงแต่เพียงในชาตินี้เท่านั้น หากแต่ยังยืดยาวออกไปในมิติอื่น คือโลกหน้าอีกด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หน้าที่ของลูกที่มีต่อพ่อแม่ นั้น กินความยาวไกลออกไปถึงช่วงชีวิตหลังความตายของพ่อแม่อีกด้วย ความข้อนี้แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่นั้นเป็นผู้มีบุญคุณอย่างใหญ่หลวงเพียงใดจึงเป็นที่มาของการทำบุญ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อ-แม่ ปู่-ย่า ตา-ยาย ญาติพี่น้อง ผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว เพราะรำลึกนึกถึงคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นนั่นเอง

คติความเชื่อของอีสานในยุคก่อนพระพุทธศาสนาจะเข้ามามีอิทธิพลเกี่ยวกับการให้สิ่งของแก่ผู้ตาย จะมีการนำของใช้ฝังในหลุมศพ เช่น หม้อข้าว หรือสิ่งมีค่าต่างๆ เพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในปรโลก ชาวอีสานมีความเชื่อว่า ดวงวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว หากไม่ได้รับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ดวงวิญญาณนั้นก็จะมีแต่ความอดอยาก ทนทุกข์ทรมานและไม่ได้ไปผุดไปเกิด ด้วยความเชื่อดังกล่าวนี้อีกทั้งความเป็นห่วงผู้ตาย และความคิดถึงผู้ตาย จึงทำให้มีการจัดงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้เสียชีวิตไปแล้ว และเรียกงานบุญนี้ว่า “บุญแจกข้าว” ถือเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวพุทธอีสาน ที่จัดทำขึ้นทุกครอบครัว ตามโอกาสเวลาที่มีการตายของญาติพี่น้องเกิดขึ้น ด้วยหวังเพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้รับส่วนบุญส่วนกุศล แล้วจะได้ไปเกิดในชาติอื่นภพอื่นที่ดีงามต่อไป

คำว่า “บุญแจกข้าว” ซึ่งเป็นคำอีสาน แจก ก็คือแจกจ่ายหรือแบ่งปัน ซึ่งก็คือการทำบุญด้วยการให้ทานนั่นเอง ส่วน ข้าว ก็หมายถึงข้าวปลาอาหาร ซึ่งหมายรวมถึงสิ่งของที่นำมาทำบุญด้วย การทำบุญแจกข้าวเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือปรารถนาถึงญาติพี่น้องที่ล่วงลับไป ต้องการจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ด้วยหวังว่าผู้ตายจะมีโอกาสได้รับส่วนบุญนี้ด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา กรณีเรื่อง “เปรตญาติพระเจ้าพิมพิสาร” (พระพุทธโฆสาจารย์, 2551)

นอกจากนี้ชาวอีสานยังเชื่อว่า ผู้ที่ตายไปแล้วก็ต้องอาศัยลูกหลานญาติพี่น้อง ผู้ที่อยู่เบื้องหลังทำบุญไปให้ จะต้องอาศัยผลบุญจากญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้เท่านั้น จึงจักพ้นจากความอดอยากทุกข์ยากทรมาน เมื่อญาติพี่น้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ พ่อ-แม่ ที่เสียชีวิตไปแล้ว หากไม่ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ก็จะถูกดูหมิ่นดูแคลนว่า เป็นคนอกตัญญูไม่รู้จักรับบุญคุณพ่อแม่ ไม่รักใคร่ห่วงใยญาติพี่น้อง เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่รู้จักเสียสละ ใคร ๆ ก็ไม่ยกคบหา ชาวพุทธอีสานถือเรื่องความ “กตัญญู-กตเวที” ต่อพ่อแม่-ปู่ย่า-ตายาย ญาติพี่น้องและผู้มีพระคุณเป็นเรื่องสำคัญ จึงนิยมทำบุญแจกข้าวเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

จากความเชื่อดังกล่าวนี้นี้ จึงกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธอีสาน เพราะไม่เพียงเป็นการอุทิศผลบุญไปยังผู้ล่วงลับอย่างเดียวนั้น หากแต่ยังเป็นช่วงเวลาของการคืนกลับมารวมตัวกันของเครือญาติทั้งหลาย และนั่นก็รวมถึงการรวมพลังของชาวบ้านที่ยังคงพิสูจน์ได้ว่า มิตรภาพยังมีอยู่อย่างไม่เหือดแห้งเพราะมีการเสียสละแบ่งปันครั้งยิ่งใหญ่เป็นการแสดงพลังแห่งความกตัญญูกตเวทียุติที่ชัดเจนที่สุด ถึงแม้คนตายจะอยู่คนละภพภูมิ แต่ภพภูมิอาจต่างกัน ความกตัญญูไฉยได้ นี้คือจุดมุ่งหมายในการทำบุญแจกข้าว ซึ่งกำลังจะถูกค่านิยมยุคใหม่เข้าเปลี่ยนแปลงไปจากจุดหมายดั้งเดิม

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาเรื่อง “ความกตัญญู” ที่ปรากฏในงาน “บุญแจกข้าว” ซึ่งเป็นกุศโลบายที่บรรพบุรุษชาวอีสานใช้สั่งสอนให้บรรดาลูกหลานญาติพี่น้องมีจิตใจเสียสละแบ่งปันแจกทานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อสั่งสมบุญให้กับตนเอง โดยปรารถนาเอาบุญการีบุคคลผู้เป็นที่รักและเคารพนับถือ เป็นสื่อ นำตนเข้าสู่การบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนาได้อย่างงดงาม สมควรส่งเสริมให้ประเพณีการทำบุญแจกข้าวได้สืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากิจกรรมและความเชื่อในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน
3. เพื่อวิเคราะห์ค่านิยมเรื่องความกตัญญูผ่านกิจกรรมงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวอีสานที่เกี่ยวข้องกับงานบุญแจกข้าวซึ่งเน้นชาวอีสานที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน 4 จังหวัดประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ดได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 60 คน จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 12 รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการที่ร่วมงานบุญแจกข้าว 4 รูป พระแสดงธรรมในงานบุญแจกข้าว 4 รูป พระภิกษุที่บวชในงานบุญแจกข้าว 4 รูป

1.2 กลุ่มชาวบ้าน อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้สูงอายุ 5 คน มรรคนายกในงาน 5 คน ผู้จัดการ (เจ้าภาพ) 5 คน ชาวบ้านทั่วไป 5 คน

1.3 กลุ่มพนักงานรัฐส่วนท้องถิ่นและข้าราชการ อายุ 30-50 ปี จำนวน 12 คน ได้แก่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4 คน ข้าราชการทั่วไป 4 คน

1.4 กลุ่มเยาวชน อายุ 15-25 ปี จำนวน 10 คน ได้แก่ เยาวชนชาย 5 คน เยาวชนหญิง 5 คน

1.5 ผู้ประกอบการสังฆภัณฑ์ จำนวน 6 คน ได้แก่ จำหน่ายตั้งแต่ 1-5 ปี 3 ร้าน จำหน่ายตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป 3 ร้าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการวิจัย คำถามวิจัยหรือสัมภาษณ์ หากสร้างถูกต้องตามหลักวิธีการวิจัยย่อมทำให้งานวิจัยมีความถูกต้องแม่นยำและเชื่อถือได้งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัยดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2. สมุดจดบันทึกการลงภาคสนาม

3. กล้องถ่ายภาพนิ่ง

4. เครื่องบันทึกเสียงการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสร้างเครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัยจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วร่างแบบสัมภาษณ์

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างไปปรึกษาที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

3. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. นำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่กำหนดไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ประกอบไปด้วย วิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และพรรณนา

3.1 ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับ มหาจุฬาลงกรณ 2500 พิมพ์ พ.ศ. 2535 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์ พ.ศ. 2539 คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท มลีนีปัญหา และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากตำราทางวิชาการ หนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่สืบค้นจากเว็บไซต์ต่างๆ ทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

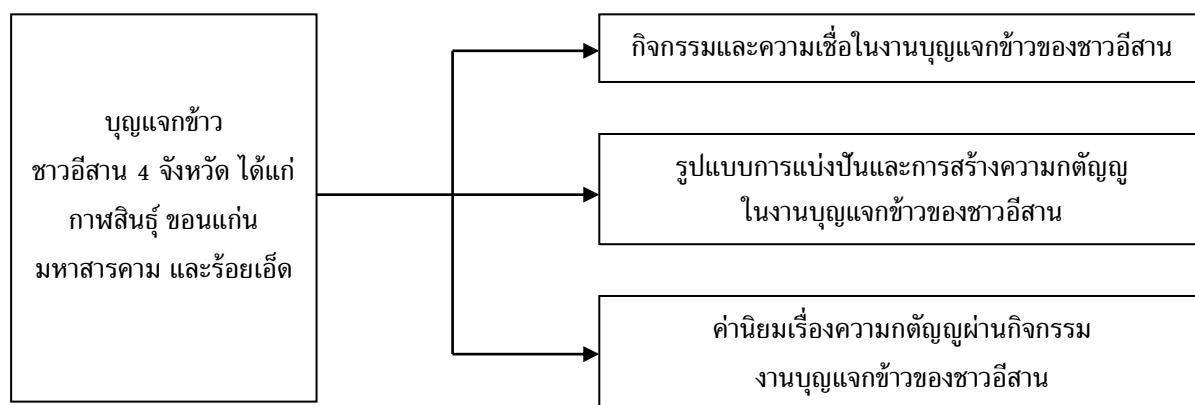
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์รายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นการใช้การตีความ (interpretations) แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา เพื่ออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับบุญแจกข้าวของชาวอีสาน ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive sampling) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาด้วยวิธีการเชิงพรรณนา สรุปผลการวิจัยและแนะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยและเสนอเป็นแผนภูมิประกอบ ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. กิจกรรมและความเชื่อในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

บุญแจกข้าว หมายถึง การทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งนิยมทำเมื่อมีความพร้อมหลังจากการเสียชีวิตของญาติพี่น้อง ความเชื่อในการทำบุญแจกข้าวของชาวนั้น มีความเชื่อคล้ายกัน คือเชื่อว่าผู้ตายไปแล้วก็ยังต้อง “กินข้าวกินน้ำ” เหมือนกับคนที่ยังไม่ได้ตาย แต่ไม่สามารถปลูกข้าวกินเองได้ ต้องอาศัยลูกหลานญาติพี่น้องผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ทำบุญแจกข้าวแล้วกรวดน้ำอุทิศไปให้เท่านั้น จึงจักพ้นจากความอดอยากทุกข์ยากทรมาน แล้วไปเกิดในภพภูมิที่ดีต่อไป

จากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธอีสานส่วนใหญ่แล้ว กิจกรรมในการทำบุญแจกข้าวนั้นมี 2 กิจกรรมใหญ่ คือ (1) กิจกรรมการเตรียมงาน ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 7 ท. ได้แก่ 1) เตรียมทุน คือทุนทรัพย์ในการใช้จ่ายต่างๆ ตลอดงาน 2) เตรียมที่ คือสถานที่ที่จะจัดงาน 3) เตรียมทีม คือบุคคลที่จะช่วยในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ 4)

เตรียมธรรม คือเรื่องเกี่ยวกับพระสงฆ์ 5) เตรียมทาน คือวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่จะนำมาแจกทาน 6) เตรียมธาตุ คือสถานที่ที่จะนำอัฐิผู้ตายไปบรรจุไว้ และ 7) เตรียมธง คือแผ่นผ้าขาวที่นำมาเป็นธงปักไว้เป็นสัญลักษณ์เมื่อบรรจุอัฐิแล้ว (2) กิจกรรมการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 1) วันสุกดิบ อีสานเรียกว่า “มือเค้างาน” เป็นวันเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมอุปกรณ์การทำบุญแจกข้าวทุกอย่าง 2) วันงาน อีสานเรียกว่า “มือโสม” เป็นวันที่ทุกคนจะมาร่วมทำบุญต่างๆ กับเจ้าภาพ และ เจ้าภาพก็จะเลี้ยงแขกในวันนี้ พิธีสงฆ์ต่างๆ คือ แสดงพระธรรมเทศนา เจริญพระพุทธมนต์ กลางคืนมีมหรสพสมโภชงาน 3) วันบุญ อีสานเรียกว่า “มือแจกข้าว” เป็นวันตักบาตรถวายภัตตาหารเช้า ถวายจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรมต่างๆ แล้วกรวดน้ำอุทิศบุญ นำอัฐิผู้ตายไปบรรจุและปักธงผ้าขาวเป็นสัญลักษณ์ว่า งานบุญแจกข้าวเสร็จสิ้นแล้ว

ส่วนความเชื่อที่เป็นสาเหตุให้ทำบุญแจกข้าวมี 2 ประการ คือ (1) เชื่อตามแบบโบราณดั้งเดิม ที่กระทำกันสืบมาเพราะกลัวผู้ตายจะไม่มีข้าวกินจึงต้องแต่ง “ภาวนา” คือสำหรับอาหารให้ผู้ตายไว้ใน งานด้วย กลัวผู้ตายจะไม่มีที่อยู่อาศัยจึงต้องสร้างหอดอกผึ้ง หรือปราสาทผึ้งอุทิศให้ด้วย และกลัวว่า ผู้ตายจะไม่ได้ไปเกิดใหม่หากยังไม่ได้ทำบุญแจกข้าวไปให้ (2) เชื่อตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เรื่องหน้าที่ของลูกที่ต้องทำบุญให้พ่อแม่หลังจากตายไปแล้ว ที่ปรากฏใน “สังคาลสูตร” เชื่อตามเรื่องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้อัตถิ์พระญาติที่ตายไปเกิดเป็นเปรตของพระเจ้าพิมพิสาร และเชื่อ ตามหลักการทำ “ทักษิณทาน” ที่ปรากฏใน “ติโรกฐสูตร” ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสาร

2. รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

การแบ่งปันในงานบุญแจกข้าว เป็นการเสียสละทรัพย์สินเงินทองสิ่งของต่างๆ ให้แก่ผู้อื่น ด้วยการทำให้ทานครั้งใหญ่ในครอบครัว มีรูปแบบการแบ่งปัน 5 อย่าง คือ (1) รูปแบบการ แบ่งปันหน้าที่ ทั้งหน้าที่เจ้าภาพและแขกผู้มาช่วยงาน แบ่งเป็นฝ่ายหญิงฝ่ายชายชัดเจน เพื่อดำเนินการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำบุญตามขั้นตอนต่างๆ (2) รูปแบบการแบ่งปันวัตถุทาน ทั้ง ส่วนที่ถวายพระสงฆ์และส่วนที่แจกจ่ายแบ่งปันแก่บรรดาผู้ที่มาร่วมงาน (3) รูปแบบการแบ่งปันธรรม ทาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่จะมาเจริญพระพุทธมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา มาติกา-บังสุกุล กล่าวสัมนมทนิยกลาและอนุโมทนา (4) รูปแบบการแบ่งปันบุญ-กุศล คือ การอุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ที่ เสียชีวิตด้วยหลัก “ปัตติทานมัย” บุญสำเร็จด้วยการอุทิศบุญแก่ผู้อื่น และแบ่งปันบุญกุศลแก่ผู้ยังมี ชีวิตอยู่ด้วยหลัก “ปัตตานโมทนามัย” บุญสำเร็จด้วยการร่วมอนุโมทนาบุญ หรือร่วมทำบุญกับผู้อื่น และ (5) รูปแบบการแบ่งปันเครื่องไทยธรรม ที่เป็น “ปาฏิปุคลิกทาน” คือให้เฉพาะบุคคล และที่เป็น “สังฆทาน” คือให้ในส่วนรวม ที่เป็นสาธารณประโยชน์ในวัดและชุมชนนั้นๆ เช่น การสร้างศาสนวัตถุในวัด การซื้อวัสดุครุภัณฑ์ ตลอดจนอุปกรณ์ในการทำครัวสำหรับคนในชุมชนยืมไปใช้ในงานต่างๆ

ส่วนการแสดงความกตัญญูในงานบุญแจกข้าว เป็นจุดประสงค์ในการทำบุญครั้งนี้ ซึ่งมีการแสดงความกตัญญูในกิจกรรมต่างๆ คือ (1) ด้วยการทำบุญกุศลต่างๆ มีให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น แล้วอุทิศผลบุญไปให้ผีบรรพบุรุษ (2) ตอบแทนคุณด้วยการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา (3) การทำบุญสดทรงพระสงฆ์แล้วอุทิศบุญไปให้ (4) ด้วยการทำบุญกฐินอุทิศสร้างถาวรวัตถุที่เป็นสาธารณประโยชน์ นอกจากการแสดงความกตัญญูด้วยกิจกรรมต่างๆ แล้ว ยังส่งผลให้เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่ญาติพี่น้องและในชุมชนนั้นๆ โดยเฉพาะเพื่อนบ้านต่างออกมารวมตัวกัน ช่วยงานอย่างเต็มกำลัง ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นมั่นคงต่อไป เพราะในขณะพิธีการต่างๆ กำลังดำเนินไปอยู่นั้น มีธรรมะในหลากหลายรูปแบบเกิดขึ้น เพื่อกระตุ้นเตือนให้คณะเจ้าภาพญาติพี่น้องสำนึกในกตัญญูตถเวทิตา และประชาชนที่มาร่วมงานได้ตระหนักในบุญกุศล มีการเจริญเมตตาภาวนาดำรงตนอยู่ในหลักธรรมต่างๆ อีกทั้ง สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างผู้ไม่ประมาท และผลของการทำบุญแจกข้าวยังเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ส่วนรวมในด้านต่างๆ มีการอุทิศบุญพระพุทธศาสนา ทั้งด้านตัวพระสงฆ์เองก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากญาติโยม การก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันในการประนุญพิธีต่างๆ ก็ประสบความสำเร็จ ตลอดถึงสาธารณประโยชน์อื่นๆ ทำให้กลุ่มศิลปินแขนงต่างๆ ได้มีโอกาสแสดงศิลปอีสานให้ปรากฏใน

ชุมชน เป็นการถ่ายทอดและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอีสานได้อย่างดีเยี่ยมซึ่งในพื้นที่ 4 จังหวัดอีสานที่ศึกษาจะมีรูปแบบการแสดงความกตัญญูทวดที่มีหลักคล้าย ๆ กัน

3. วิเคราะห์ค่านิยมเรื่องความกตัญญูผ่านกิจกรรมงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน

การวิเคราะห์ค่านิยมเรื่องความกตัญญูผ่านกิจกรรมงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน พบว่า ค่านิยมในงานบุญแจกข้าวมีทั้งที่ยังคงเดิมและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สมัยก่อนการทำบุญแจกข้าวจะกระทำหลังจากตายไปแล้วประมาณ 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี เหตุที่ต้องใช้เวลาประมาณ 1-3 ปีนั้น เพราะบุญแจกข้าวเป็นงานที่ต้องใช้เงินและคนมาช่วยมากพอสมควร เป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าภาพได้มีเวลาสะสมข้าวของเงินทอง เพราะในอดีตสภาพเศรษฐกิจอีสานยังไม่ดีพอ แต่ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนไป จึงนิยมทำบุญแจกข้าวอย่างเร่งด่วน อีสานเรียกว่า “แจกข้าวฮ้อน” คือมาปนกิจศพ เสร็จเรียบร้อยแล้วนำอัฐิมาเข้าพิธีทำบุญแจกข้าวในวันต่อมาได้เลย และเวลาในการทำบุญแจกข้าว จากแต่ก่อนทำ 2 คืน 3 วัน ลดเหลือเพียง 1 คืน 2 วัน บางงานลดเหลือให้แล้วเสร็จพิธีกรรมทุกอย่างภายในวันเดียว ค่านิยมบางอย่างอาจเสื่อมความนิยมไป มีค่านิยมใหม่บางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งเกิดจากการปรับสมดุลให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงรักษาแก่นแท้ ในการทำบุญแจกข้าว นั่นคือยึดมั่นในความ “กตัญญูทวด” ทุกงาน

ส่วนการแสดงความกตัญญูผ่านกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ยังคงมีให้เห็นทุกงาน แต่บางงานอาจสลับปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือรอบเวลาในการจัดงาน สิ่งสำคัญยิ่งที่เกี่ยวกับผู้ตายที่ต้องปรากฏในงานบุญแจกข้าวที่ขาดไม่ได้ก็คือ “อัฐิผู้ตาย” และ “รูปถ่าย” เพื่อนำเข้าสู่กรรมวิธีแจกข้าวอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล เพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงผู้ตายในการประกอบพิธีกรรมสำคัญ ในขณะที่ประกอบพิธีจึงต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปลุกฝังคุณธรรมความกตัญญูทวดให้บรรดาลูกหลานญาติ พี่น้อง ได้มีส่วนร่วมในการบำเพ็ญบุญผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ต้องมีการสร้างหอปราสาทผึ้ง เพื่ออุทิศเป็นที่อยู่อาศัยให้แก่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย มินัยให้ผู้ตายได้อยู่บนสวรรค์ที่พริ้วมานั่นเอง ต้องมีการเตรียมสารับอาหารให้ผู้ตาย อีสานเรียกว่า “ภาวนะ” แสดงความห่วงใยกลัวผู้ตายจะอดอยาก จึงต้องแต่งสารับอาหารวางไว้ใกล้อัฐิหรือรูปถ่ายผู้ตาย ต้องมีการกราบขมาลาโทษ เพื่อแสดงความเคารพ บูชาต่อผู้ตาย และหากมีการกระทำผิดก็ขมาโทษให้เป็นอโหสิกรรม ไม่มีโทษมีภัยต่อกันทั้งผู้อยู่และผู้ไป ส่วนการสงฆ์ด้วยน้ำอบน้ำหอม เพื่อหวังให้ผู้ตายอยู่เย็นเป็นสุขในสุคติโลกสวรรค์ไม่มีความทุกข์ร้อนใด ๆ ประจุ น้ำอบน้ำหอมที่ใครประพรมแล้วเกิดความสดชื่นเย็นใจ

การฟังเทศน์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่เจ้าภาพพึงพอใจ หรือผู้ตายสั่งไว้ให้จัดให้ในเวลาทำบุญแจกข้าว ก็เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และสติปัญญาในการแสดงกตัญญูทวด เพราะเนื้อหาสาระในพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์นั้นเน้นเรื่องความกตัญญูเป็นหลัก เป็นการแจกธรรมทานแก่ประชาชนที่มาร่วมงาน โดยปรารภเหตุอ้างคุณงามความดีของผู้ตายมาเป็นสื่อ เพื่อให้ทุกคนได้เกิดความรู้สึกในกตัญญูทวด และมิจิตเมตตาปรารภนาดีต่อผู้ตาย จนสามารถทำทักษิณาทาน บำเพ็ญกุศลในส่วนต่าง ๆ มีการถวายจตุปัจจัยไทยทานอาหารบิณฑบาต ปราสาทผึ้ง สิ่งของกองบุญ และเครื่องไทยธรรมทุกอย่าง แล้วรวดน้ำอุทิศบุญไปให้ผู้ตาย หวังจักให้ผู้ตายได้เสวยสุขในทิพย์สถาน จากนั้นนำอัฐิของผู้ตายไปบรรจุไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม เพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงผู้ตายตลอดไป การแสดงความกตัญญูในขั้นตอนสุดท้ายของงานบุญแจกข้าว คือการปักธงผ้าขาวอุทิศให้ผู้ตายไปเกิดในภพภูมิที่ดี ไม่มีความห่วงใยใด ๆ ทั้งสิ้น ประจุตั้งลมพัดไปในอากาศไม่ติดขัดสิ่งใดเลย

ดังนั้น งานทำบุญแจกข้าวชาวอีสาน จึงเป็นวิถีนุญในการเสียสละแบ่งปันทั้งภายนอก คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และภายในคือความตระหนี่ถี่เหนียวออกให้ทาน โดยการปรารภคุณงามความดีของผู้ตาย ซึ่งเป็นบุพการีชนที่เคยทำคุณแก่ตนมาก่อน เพื่อสนองตอบบุญคุณนั้น จึงได้แสดงความกตัญญูทวดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีการวางรูปแบบไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดบุญกุศลหนุนนำส่งดวงจิต วิญญาณของบุพการีชนไปสู่สุคติ ส่งผลให้ลูกหลานญาติพี่น้องทุกคนมีความสุข อิ่มเอมเปรมใจ ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน ด้วยการถ่ายทอดและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

อีสานได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ได้รับประโยชน์สุขในงานบุญแจกข้าวโดยทั่วหน้า และเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การศึกษาความเชื่อและกิจกรรมในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน พบว่า การทำบุญแจกข้าวของชาวอีสาน ก็คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่าด้วย “ปัตติทานมัย” บุญสำเร็จด้วยการแบ่งบุญ หรืออุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น มีการกระทำทั้งแบบปกติธรรมดาตามฐานะทางครอบครัว และแบบยิ่งใหญ่ คือจัดเต็มทุกรายการ ตามความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมในท้องถิ่นอีสาน และที่ปรากฏในคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศ 6 เรื่องเปรตพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร และตามพระพุทธดำรัสที่ปรากฏใน “ติโรกฐสูตร” ในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งก่อนงาน ขณะดำเนินงาน และหลังจากเสร็จงาน โดยเฉพาะช่วงก่อนงาน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของญาติพี่น้องทุกฝ่าย รวมถึงเพื่อนบ้านที่สนิทสนมใกล้ชิด ต่างร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ จนแล้วเสร็จ นับเป็นรูปแบบงานบุญที่เชื่อมความสัมพันธ์ สمانฉันท์มิตรภาพให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยมีผู้ตายเป็นสื่อกลางดึงคนเข้าหาธรรม คือความ “กตัญญูกตเวที” และอาศัยความสมัครสมานสามัคคีปรองดองของเครือญาติเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ พระอริยานุวัตร (เขมจารี) (2530) ได้กล่าวถึงประเพณีการทำบุญแจกข้าวของชาวอีสานไว้ในหนังสือ “คติความเชื่อของชาวอีสานในวัฒนธรรมพื้นบ้าน” ว่า การทำบุญแจกข้าวเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศล หรือเป็นการทำอุทิศแจกส่วนบุญให้เข้าถึงดวงวิญญาณของญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว และยังได้กล่าวถึงมูลเหตุของการทำบุญแจกข้าวไว้ว่า เพื่อแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณ บิดา มารดา หรือญาติพี่น้อง ส่วนพิธีกรรมนั้นจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ มีมหรสพฉลอง มีการสร้างหอดอกผึ้ง (ปราสาทผึ้ง) ถวายพระและนิยมนำไปไว้ใต้ต้นโพธิ์ และยังสอดคล้องกับ แปลก สนธิรักษ์ (2544) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการทำบุญให้กับผู้ตายไว้ในหนังสือ “สืบสานตำนานงานบุญอีสาน” ว่า การทำบุญให้กับผู้ตายตามคำบอกเล่าว่า มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าหลังจากตรัสรู้แล้วเสด็จไปเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารถวายทานแด่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ในวันแรกไม่ได้อุทิศส่วนกุศลให้ใคร ๆ พระประยูรญาติที่วายชนม์ไปแล้วเกิดเป็นเปรต เมื่อไม่ได้รับส่วนบุญก็พากันมาแสดงอาการร้องทุกข์ ในวันที่สองพระเจ้าพิมพิสารถวายทานอีก แล้วทรงอุทิศผลทานให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว พวกเปรตเหล่านั้นก็มาปรากฏให้พระเจ้าพิมพิสารเห็น เพื่อแสดงตนว่าได้รับส่วนบุญนั้นพ้นจากความทุกข์ทรมานแล้ว เรื่องเป็นมาดังนี้จึงถือเป็นประเพณีทำบุญอุทิศให้กับผู้ตายจนบัดนี้ และยังสอดคล้องกับ พระมหานិพนธ์ มหามมรมฤชโชโต (2552) กล่าวว่า การทำบุญแจกข้าวจึงเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญ คือ ปรารถนาถึงญาติพี่น้องที่ล่วงลับไป ด้วยการทำบุญแจกข้าวแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ โดยหวังว่าผู้ตายจะมีโอกาสได้รับส่วนบุญและเป็นโอกาสให้ญาติผู้ยังอยู่ได้บำเพ็ญบุญ-กุศลด้วยตนเอง ถือเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย โดยมีความสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) บอกความเป็นญาติ 2) ประกาศความกตัญญูเชิดชูผู้มีพระคุณ 3) อุดหนุนพระพุทธศาสนา 4) นำพาให้ประสบบุญ 5) อุทิศคุณความดีให้ผู้ตาย

การศึกษารูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูกตเวทีในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสานนั้น พบว่า เป็นรูปแบบการเสียสละสิ่งของหรือทรัพย์ของตนให้แก่ผู้อื่นเพื่อขจัดความตระหนี่ถี่เหนียว และความเห็นแก่ตัวออกจากตนเอง อีกทั้งเสียสละแรงกาย-ใจ ห่มเทใส่กันอย่างเต็มที่โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบาก ตามแต่ความสามารถของตนในแต่ละด้าน เพื่อบูชาบุญคุณของบุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแบ่งปัน “บุญ” ตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่าด้วย “ปัตติทานมัย” บุญสำเร็จด้วยการแบ่งส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น และการแบ่งปัน “ใจ” ร่วมอนุโมทนาบุญกับผู้อื่นตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่า “ปัตตานุโมทนามัย” บุญสำเร็จด้วยการร่วมอนุโมทนาความดีกับผู้อื่น รวมไปถึงการชวนช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่สามารถจักทำได้ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่า “โยยาวัจฉมัย” บุญสำเร็จด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งปรากฏในงานบุญแจกข้าวทุกงาน ซึ่งมีรูปแบบการแบ่งปันที่ปรากฏชัดเจนทุกงาน 4 ประการ คือ (1) การแบ่งปันหน้าที่ในการดำเนินงาน (2) การแบ่งปันวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ในงาน ในลักษณะการทำบุญให้ทาน (3) การแบ่งปันบุญกุศลทั้งแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่และอุทิศแก่ผู้ละจากโลกนี้ไปแล้ว และ (4) การแบ่งปันเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ส่วนการสร้างความกตัญญูทวาท์ในงานบุญแจกข้าวนั้น ได้นำเสนอผ่านขบวนการบวชอุทิศและเทศน์แห่ฉันทธรรม เพราะมีการแนะนำพร่ำสอนเรื่องความกตัญญูอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และเป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระสิริมงคลจารย์ (2546) กล่าวว่า งานบุญแจกข้าวของชาวอีสานทุกงาน จึงปรากฏว่าคณะเจ้าภาพผู้จัดงานจะพยายามเสาะแสวงหาวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ มาใส่ไว้ในกองบุญ เพื่อให้มีทุกอย่างครบตามพระพุทธานุญาตกล่าว และยังมีวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานบุญต่างก็สรรหามาร่วมในงานบุญแจกข้าว ในหนังสือ “มังคลัตถทีปนี” ได้จำแนกทานวัตถุหรือสิ่งของที่ควรให้เป็นทาน 10 ประเภท ได้แก่ 1) ภัตตาหารคาว-หวาน 2) น้ำดื่ม รวมทั้งเครื่องดื่มอื่น ๆ ที่สมควรแก่สมณะ เรียกว่า “น้ำปานะ” 3) ผ้าเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ผ้าไตรจีวร 4) ยานพาหนะ รวมทั้งร่มและรองเท้า 5) มาลัยและดอกไม้ รวมทั้งเครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ 6) รูปเขียนสำหรับบูชาพระรัตนตรัย 7) เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด 8) เครื่องนอน หมอน มุ้ง อันควรแก่สมณะ 9) ภูมิ เสนาสนะ และเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น โต๊ะ เหยิง ตู้ เก้าอี้ เป็นต้น และ 10) อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ให้แสงสว่างชนิดต่าง ๆ วัตถุทั้ง 10 ประเภทนี้ เรียกว่า “กัปปิยภัณฑ์” คือ สิ่งของที่ควรถวายเป็นทานแก่พระสงฆ์-สามเณร เพื่อใช้สอย ตามสมควรแก่กำลังศรัทธาของเจ้าภาพผู้ให้ (ทายก) และผู้รับ (ปฎิคาหก) จึงต้องปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตสั่งว่า “วิเจยฺยทาน” แปลว่า “เลือกเสียก่อนแล้วจึงให้ทาน” จึงจะนับว่า “ดีมาก” ในการทำบุญให้ทานตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมจัดปัจจัยไทยธรรมเหล่านี้ให้พร้อมก่อนงาน

การวิเคราะห์ค่านิยมเรื่องความกตัญญูผ่านกิจกรรมงานบุญแจกข้าวของชาวอีสาน พบว่า การปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญูทวาท์ ผ่านกิจกรรมในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสานทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ทุกขั้นตอนในการดำเนินงานในพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนเน้นลงที่ความกตัญญูทวาท์ต่อบุพการีทั้งสิ้น ถึงแม้จะมีค่านิยมใหม่ๆ เกิดขึ้นก็เพื่อปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง และเศรษฐกิจรายได้ของครอบครัวนั้น ๆ เป็นตัวกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม (2565) กล่าวว่า บุญแจกข้าว (ทำบุญอุทิศส่วนกุศล) ภาษาถิ่น เรียก “ทำบุญหา” หรือ “บุญแจกข้าว” เป็นประเพณีของคนอีสานที่ต้องการแสดงออกถึงความรักเคารพ พ่อแม่ที่เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อให้ดวงวิญญาณได้สงบสุข ได้รับส่วนบุญที่ลูกหลาน “ทำบุญหา” หรือ เรียกว่า งานแจกข้าว(อุทิศส่วนกุศล) การทำบุญแจกข้าวชาวอีสานถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถือว่าทุกคนเมื่อถึงแก่กรรมแล้วจะต้องได้กินข้าวแจก หากบุคคลใดเมื่อจากไปแล้วไม่มีใครแจกข้าวให้ เข้าใจกันว่าบุคคลนั้นจะต้องได้รับความอดอยากและไม่ไปผุดไปเกิด วิญญาณจะควนเวียนคอยหาข้าวแจกอยู่นั่นเอง ตระกูลใดเมื่อญาติสนิทถึงแก่กรรมไม่ทำบุญแจกข้าวให้มักจะเป็นที่ดูหมิ่นของคนอื่น ถูกชาวบ้านนินทาในทางไม่ดี หาวาเป็นผู้ไม่รู้จักบุญคุณ เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่รู้จักเสียสละเพื่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว การดำเนินการทำบุญแจกข้าว เมื่อกำหนดงานบุญแล้ว มีการบอกญาติพี่น้องทุกคนและผู้รักใคร่นับถือในหมู่บ้านใกล้เคียง หรือแม้จะไปอยู่คนละหัวเมืองก็บอกให้ทราบ เพื่อจะได้มาร่วมทำบุญโดยพร้อมเพรียงกัน มีการปลูกปะรำไว้สำหรับญาติพี่น้องได้พักอาศัยในขณะมาร่วมทำบุญด้วย พอถึงวันกำหนดวันงานตอนเช้าจะมีการเลี้ยงญาติพี่น้องที่ได้รับเชิญอันหมั่นสำราญตอนกลางวัน มีการจัดตกแต่งเครื่องไทยทาน ซึ่งเรียกว่า ห่ออัฐฐะ คงหมายถึงการจัดอัฐฐิบริขารนั่นเอง มีการถวายอาหารเพลพระภิกษุและเลี้ยงอาหารกลางวันญาติพี่น้องอีกด้วย บางงานมีการบวชนาค ตอนเย็นมีการฟังพระสวดมนต์ตอนกลางคืน มีมหรสพสมโภชตลอดคืน ตอนเช้าถวายอาหารบิณฑบาตและเครื่องไทยทานแด่พระภิกษุสงฆ์ โดยนิมนต์มาที่บ้านของเจ้าภาพ มีพิธีถวายผ้าบังสุกุลเสร็จแล้วฟังเทศน์ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานอีกครั้งหนึ่งเป็นเสร็จพิธี ประเพณีไทยอีสานที่เรียกกันว่า แจกข้าว คงหมายถึงนอกจากถวายภัตตาหารและแจกทานแด่พระภิกษุสงฆ์ ยังมีการเลี้ยงอาหารทำนองแจกทานแก่ผู้ไปร่วมงานโดยทั่วถึงกันเป็นพิเศษคือการทำบุญมากกว่าครั้งใด ๆ นั้นเอง นอกจากบุญแจกข้าวดังกล่าวญาติพี่น้องจะทำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วอีกเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบางโอกาสก็ทำได้แล้วแต่ศรัทธา จะเห็นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานทำบุญแจกข้าวเป็นกิจกรรมที่มีส่วนสนับสนุนบำรุงส่งเสริมให้พระพุทธศาสนา ทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ และหากว่าการทำบุญแจกข้าวได้กระทำอย่างถูกต้องตามหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะเป็นบ่อเกิดของความสุขความเจริญ อันเป็นบ่อเกิดของบุญอย่างมหาศาล เพราะทั้งผู้ให้และผู้รับ ทั้งผู้ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่จะจากโลกนี้ไปแล้ว ต่างได้ปลดปล่อยภาระหนี้บุญคุณต่อกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง บุญแจกข้าว : รูปแบบการแบ่งปันและการสร้างความกตัญญูของชาวอีสาน ได้องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านความเชื่อ ชาวอีสานเชื่อว่า วิญญาณของผู้เสียชีวิตไปแล้วหากไม่ทำบุญแจกข้าวอุทิศไปให้ จะประสบความอดอยาก ทุกข์ทรมาน และไม่ไปผุดไปเกิด ซึ่งสอดคล้องกับคติทางพระพุทธศาสนา เรื่องการทำบุญอุทิศให้เปรตที่เคยเป็นอดีตพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร และสอดคล้องกับการกระทำหน้าที่ของบุตรธิดาที่พึงแสดงตอบแก่บิดามารดาตามหลักธรรมเรื่อง ทิต 6 ข้อที่ว่าด้วยการทำบุญอุทิศให้บิดามารดาหลังจากท่านตายไปแล้ว จึงปรากฏลักษณะการทำบุญแจกข้าว 3 ลักษณะ คือ (1) ทำบุญแจกข้าวร้อน คือการทำบุญอุทิศหลังจากการเผาศพแล้วไม่เกิน 7 วัน เป็นการทำบุญแจกข้าวอย่างเร่งด่วน เพราะลูกหลานญาติพี่น้องยังอยู่พร้อมหน้า ถือเป็นความสะดวกในยุคปัจจุบัน (2) ทำบุญแจกข้าวปกติ คือการทำบุญอุทิศหลังจากการเผาศพไปแล้วประมาณ 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี ซึ่งสมัยก่อนมักจะกระทำในลักษณะนี้ (3) ทำบุญแจกข้าวร่วมกับบุญอื่น คือการทำบุญอุทิศร่วมกับบุญอื่น เช่น บุญจุนอุทิศ บุญบวชอุทิศ เป็นต้น

2. ด้านรูปแบบการแบ่งปันในงานบุญแจกข้าว ได้องค์ความรู้โดยรวม 3 รูปแบบ คือ (1) การแบ่งปันหน้าที่ในส่วนของผู้เจ้าภาพและส่วนของผู้มาช่วยงาน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จ (2) การแบ่งปันวัตถุทานต่าง ๆ ทั้งส่วนที่เป็นคฤหัสถ์ผู้มาร่วมงานและในส่วนของผู้สงฆ์ซึ่งทั้งที่เป็นส่วนตัวแต่ละรูปและเป็นส่วนรวม (สังฆทาน) สนับสนุนทุนในการก่อสร้างถาวรวัตถุอนุสรณ์ เพื่อใช้ในสาธารณประโยชน์ต่อไป (3) แบ่งปันธรรมทาน คือการให้ธรรมะในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการแสดงธรรมจากพระสงฆ์ การแจกหนังสือธรรมะจากผู้เจ้าภาพ การให้โอกาสผู้มาร่วมงานได้บำเพ็ญบุญกุศลประเภทต่าง ๆ แล้วอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย รวมไปถึงการให้โอกาสศิลปินอีสานแขนงต่าง ๆ ได้แสดงศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีสานในงานบุญนี้ด้วย

3. ด้านการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยภาพรวม 5 กิจกรรม คือ (1) การสงฆ์น้ำขอมาอัฐิเพื่อแสดงความเคารพต่อบุพการี (2) การสร้างหอปราสาทผึ้งและแต่งภาวนา เป็นการแสดงความห่วงใยในความเป็นอยู่ของบุพการี หวังให้มีวิมานหรือปราสาทเป็นที่สถิต และหวังให้มีข้าวปลาอาหารกินในปรโลก (3) การฟังเทศน์ เพื่อปลุกฝังให้ตระหนักในคุณค่าความกตัญญูต่อบุพการี และได้ทราบที่มาของการทำบุญอุทิศตามคติทางพระพุทธศาสนา (4) การถวายทานกรวดน้ำอุทิศ เป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล เพื่อประกาศความกตัญญูต่อบุพการีตามหลักการทางพระพุทธศาสนา (5) การบรรจุอัฐิ เป็นการเก็บรักษาอัฐิของบุพการีไว้ที่อันเหมาะสมในการสักการบูชาตลอดไป

4. ด้านคุณค่าทางจริยธรรม ในงานบุญแจกข้าว มีแนวปฏิบัติทางจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ชัดเจน ทางกายภาพมีวิธีการทำบุญต่าง ๆ คือการให้ทาน สมาทานศีล ทางจิตภาพมีกระบวนการพัฒนาจิตด้วยเจริญเมตตาภาวนา ยึดมั่นในความกตัญญูต่อบุพการีชน และอุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้ตาย ทางด้านปัญญาได้ความฉลาดรอบรู้ และเข้าใจวิธีการทำความดีเพิ่มขึ้น อีกทั้งได้เจริญคุณธรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากธรรมทาน ถือเป็นการพัฒนาสุขภาพกายใจ รวมถึงการพัฒนาปัญญาของแต่ละบุคคลให้เจริญงอกงามด้วยบุญกุศลต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามต่อไป

5. ด้านค่านิยมในการทำบุญแจกข้าว ได้แก่ 1) ค่านิยมที่ควรยกเลิก ในงานบุญแจกข้าวมักจะมีสิ่งผิดหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับหลายอย่าง เช่น การเลี้ยงสุรา การฆ่าสัตว์ทำอาหารเลี้ยงคนที่มาร่วมงาน และมีการแสดงโชว์ต่าง ๆ ซึ่งล่อแหลมต่อการละเมิดศีลธรรม อีกทั้งมีการใช้จ่ายเงินในการดำเนินงานเกินความจำเป็นการทำบุญแบบเอาหน้า ทำบุญแบบการเมือง คือมีการหาเสียงในงานบุญ และการทำบุญแบบหวังผลกำไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนต้องหนักและทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เยาวชนได้สืบทอดแบบอย่างที่ไม่พึงประสงค์ 2) ค่านิยมที่ควรสืบทอด คือการตระหนักถึงคุณค่าความกตัญญูต่อบุพการีชน เพราะเป็นการสืบทอดประเพณีอันดีงามของไทย และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาด้วยการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่ขยายสู่สาธารณชน ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่สำคัญที่สุดในการปลูกฝังความกตัญญูต่อบุพการี งานบุญแจกข้าวจึงเป็นเวทีในการแสดงออกถึงคุณธรรมนี้โดยตรง แต่ต้องเข้าใจในหลักการและกระบวนการกระทำบุญนี้ให้ถูกต้องชัดเจน เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่อนุชนรุ่นหลัง

จักได้ดำเนินตามได้อย่างถูกต้อง และ 3) ค่านิยมที่ควรประยุกต์ ค่านิยมใหม่ที่กำลังแพร่หลายในงานบุญแจกข้าว คือ งานบุญแจกข้าวที่จัดให้แล้วเสร็จหลังจากการฌาปนกิจศพไม่เกิน 3 วัน กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะลูกหลานยุคใหม่ย้ายไปทำงานอยู่ต่างถิ่นทำให้ห่างเหินจากวัฒนธรรมดั้งเดิม อีกทั้งพระสงฆ์บางรูปก็มาจากต่างถิ่นไม่เข้าใจวัฒนธรรมอีสานดั้งเดิม จึงนำวัฒนธรรมอื่นมาปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ข้าวเครื่องใช้ที่นำมาเป็นกองบุญส่วนใหญ่เป็นของสำเร็จรูปจากบ้านค้าส่งสมัยใหม่ ปราศจากแบบดั้งเดิมก็ประยุกต์จากชั้นวางของ หรือนำข้าว 2-4 ตัวมาจัดเรียงทำเป็นโครงปราสาท เพื่อประโยชน์แก่การใช้สอย เพราะคนรุ่นใหม่ที่จะสืบทอดประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมบุญแจกข้าวแบบโบราณไว้ได้นั้นมีน้อย พระสงฆ์ก็ต้องอนุโลมตามคนรุ่นใหม่ งานบุญแจกข้าวแบบรวบรัดสั้นตามกาลเวลาจึงเป็นที่นิยมในยุคปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

การทำบุญแจกข้าวของชาวอีสาน ก็คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่าด้วย “ปัตติทานมัย” บุญสำเร็จด้วยการแบ่งบุญ หรืออุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น มีการกระทำทั้งแบบปกติธรรมดาตามฐานะทางครอบครัวและแบบยิ่งใหญ่ คือจัดเต็มทุกรายการ ตามความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมในท้องถิ่นอีสาน และที่ปรากฏในคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศ 6 เรื่องเปรตพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร และตามพระพุทธดำรัสที่ปรากฏใน “ติโรกฐสูตร” ในงานมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งก่อนงาน ขณะดำเนินงาน และหลังจากเสร็จงาน โดยเฉพาะช่วงก่อนงาน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของญาติพี่น้องทุกฝ่าย รวมถึงเพื่อนบ้านที่สนิทสนมใกล้ชิด ต่างร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลืองานด้านต่างๆ จนแล้วเสร็จ นับเป็นรูปแบบงานบุญที่เชื่อมความสัมพันธ์ สมานฉันท์มิตรภาพให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยมีผู้ตายเป็นสื่อกลางดึงคนเข้าหาธรรม คือความ “กตัญญูกตเวที” และอาศัยความสมัครสมานสามัคคีปรองดองของเครือญาติเป็นสำคัญ

รูปแบบการแบ่งปันและสร้างความกตัญญูกตเวทีในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสานนั้น เป็นรูปแบบการเสียสละสิ่งของหรือทรัพย์ของตนให้แก่ผู้อื่นเพื่อขจัดความตระหนี่ถี่เหนียว และความเห็นแก่ตัวออกจากตนเอง อีกทั้งเสียสละแรงกาย-ใจ พุ่มเทีใส่งานอย่างเต็มที่โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบาก ตามแต่ความสามารถของตนในแต่ละด้าน เพื่อบูชาบุญคุณของบุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแบ่งปัน “บุญ” ตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่าด้วย “ปัตติทานมัย” บุญสำเร็จด้วยการแบ่งส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น และการแบ่งปัน “ใจ” ร่วมอนุโมทนาบุญกับผู้อื่น ตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่า “ปัตตานโมทนามัย” บุญสำเร็จด้วยการร่วมอนุโมทนาความดีกับผู้อื่น รวมไปถึงการชวนช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ เท่าที่สามารถทำได้ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุข้อที่ว่า “ไวยาวัจมัย” บุญสำเร็จด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งปรากฏในงานบุญแจกข้าวทุกงาน ซึ่งมีรูปแบบการแบ่งปันที่ปรากฏชัดเจนทุกงาน 4 ประการ คือ (1) การแบ่งปันหน้าที่ในการดำเนินงาน (2) การแบ่งปันวัตถุสิ่งของต่างๆ ในงาน ในลักษณะการทำบุญให้ทาน (3) การแบ่งปันบุญกุศลทั้งแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่และอุทิศแก่ผู้ละจากโลกนี้ไปแล้ว และ (4) การแบ่งปันเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ส่วนการสร้าง ความกตัญญูกตเวทีในงานบุญแจกข้าว นั้น ได้นำเสนอผ่านขบวนการบวชอุทิศและเทศน์แหล่ในทานธรรม เพราะมีการแนะนำพร้าสอนเรื่องความกตัญญูอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และเป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น

การปลูกฝังค่านิยมเรื่องความกตัญญูกตเวที ผ่านกิจกรรมในงานบุญแจกข้าวของชาวอีสานทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าทุกขั้นตอนในการดำเนินงานในพิธีกรรมต่างๆ ล้วนเน้นลงที่ความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีทั้งสิ้น ถึงแม้จะมีค่านิยมใหม่ๆ เกิดขึ้นก็เพื่อปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง และเศรษฐกิจรายได้ของครอบครัวนั้นๆ เป็นตัวกำหนด

ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในงานทำบุญแจกข้าว จึงเกิดจากความเชื่อที่เป็นเหตุให้ต้องทำบุญ ได้แก่ (1) แบบดั้งเดิม เพราะกลัวผู้ตายจะไม่มีอาหารกิน (2) ตามคติพุทธที่ว่า เป็นหน้าที่ของบุตรธิดาต้องทำบุญอุทิศให้บุพการีชนผู้ล่วงลับไปแล้ว กิจกรรมที่จัดมีการเตรียมงาน ดำเนินงาน ส่วนการแบ่งปันบุญแจกข้าวมี 5 รูปแบบ คือ 1) การแบ่งปันหน้าที่ 2) การแบ่งปันวัตถุทาน 3) การแบ่งปันธรรมทาน 4) การแบ่งปันบุญ-กุศล 5) รูปแบบการแบ่งปันเครื่องไทยทานให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนค่านิยมสมัยก่อนจะทำบุญแจกข้าวหลังตายไปแล้ว 1-3 ปี ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้คนต้องทำงาน เลี้ยงดูบุญแจกข้าวแบบเร่งรีบ หลังฌาปนกิจคนแล้ว ทำพร้อมตักบาตร งานทำบุญแจกข้าวมีส่วนสนับสนุนบำรุงส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านวัตถุและด้าน

จิตใจ และหาว่าการทำบุญแจกข้าวได้กระทำอย่างถูกต้องตามหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญ อันเป็นบ่อเกิดของบุญอย่างมหาศาล เพราะทั้งผู้ให้และผู้รับ ทั้งผู้ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว ต่างได้ปลดปล่อยภาระหนี้บุญคุณต่อกัน ต่างทำหน้าที่เป็นเพื่อนบุญให้แก่กันและกัน และต่างก็ช่วยเหลือกันและกัน ให้ก้าวไปสู่เส้นทางสายธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พระสงฆ์ และผู้นำครอบครัว ควรเผยแพร่หลักการทำบุญแจกข้าวที่เน้นความกตัญญูกตเวทีแก่นุชนให้ถูกต้องตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3

1.2 สถานศึกษา วัด ควรนำผลการวิจัยไปปลูกฝังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการทำบุญแจกข้าวของชาวอีสานตอนบน กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้ไท กลุ่มไทญ้อ กลุ่มไทโย้ย กลุ่มไทกะเลิง กลุ่มไทโซ่ เป็นต้น

2.2 ศึกษาบุญแจกข้าวของชาวอีสานตอนล่าง ที่มีวัฒนธรรมแบบเขมร เช่น ชาวกูย ชาวย้าย และชาวเขมร เป็นต้น

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบงานบุญแจกข้าวชาวอีสานที่มีวัฒนธรรมล้านช้าง กับงานบุญแสน โขนตา ของชาวไทยที่มีวัฒนธรรมเขมร

2.4 ศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมการทำบุญอุทิศในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

2.5 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมการวางบิณฑชะของชาวยีนกับการทำบุญอุทิศ ของชาวไทย

เอกสารอ้างอิง

แปลก สนธิรักษ์. (2544). สืบสานตำนานงานบุญประเพณีอีสาน. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

พระพุทธโฆสาจารย์. (2551). พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 1. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหานรินทร์ มหาธมฺมรฤชโต. (2552). บุญแจกข้าว ใน สารธรรม : ทำบุญได้บุญ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

พระมหาอุดม อุตมเมธี. (2548). กตัญญูกตเวทีตา การรู้จักตอบแทนคุณ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: ระฆังทอง.

พระสิริมงคลจารย์. (2546). มงคลดัตถิณี (ชุดโย โภาโค). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระอริยานุวัตร (เขมจารี). (2530). คติความเชื่อของชาวอีสาน ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2565). บุญแจกข้าว. สืบค้น 8 สิงหาคม 2565. จาก

http://www.thaiculture.go.th/script/test.php?pageID=201&table_d=superstition&s_type=.

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี**QUALITY OF LIFE FOR THE ELDERLY IN NA PHU SUBDISTRICT PHEN DISTRICT,
UDON THANI PROVINCE**กนกวรรณ วงศ์หาดี^{1*} บัวพันธ์ พรหมพักพิง²Kanokwan Wangkahard¹ Buapun Promphakping²^{1,2} สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{1,2} Department of development science, Faculty of humanity and social sciences, Khonkaen University**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่เข้ารับการศึกษาศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในตำบลนาพุ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาพุ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามคุณภาพชีวิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือใช้สถิติ Independent t-test ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 นำเสนอผลการศึกษารูป ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t และค่า p-value โดยเลือกศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงกับประชากรสูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งหมด 300 คน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีคุณภาพชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุบ่อยครั้งมีคุณภาพชีวิตโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับค่อนข้างดี ค่าเฉลี่ย 3.18 ซึ่งดีกว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุน้อยครั้ง ค่าเฉลี่ย 2.90 ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการเข้าร่วมกิจกรรมภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมภายในโรงเรียน จะช่วยให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า มีความรู้ที่ตนเองไม่โดดเดี่ยว และเมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิต รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 3.65

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาพุ คือ ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, จังหวัดอุดรธานี* E-mail address: Wangkahard.k@kkumail.com ¹ buapun@kku.ac.th ²

ABSTRACT

The objectives of this research article were to study (1) the quality of life and compare the quality of life of the elderly attending elderly school. (2) the factors affecting the quality of life of the elderly in the elderly school in Na Pu Sub-district, Phen District, Udon Thani Province. This research is quantitative. The instrument used for data collection was the quality of life questionnaire. The data analysis statistics were independent t-tests at a 95% confidence level. The results are mean, standard deviation, t-value, and p-value. Select a specific study with 300 older people participating in activities at Na Pu School for the Elderly.

The result of the study found that: both groups of the elderly had a quality of life. The overall level is quite good. The elderly who often participated in activities in the elderly school had an overall quality of life at a relatively good level, with an average of 3.18, better than the elderly who participated in the elderly school activities less often, meaning 2.90 physically, mentally, socially, and environment. The study found that the quality of life of the elderly correlated in the same direction with participation in activities in the elderly school. It is because of participating in activities within the school. It will improve the mental state of the elderly. Furthermore, it makes the elderly feel that they are valued and feeling not alone. When considering the quality of life by aspect, it found the quality of life of the elderly. The aspect with the highest average was the social relationship at a reasonable level, with an average of 3.65.

Moreover, the factors affecting the quality of life of the elderly in the Na Pu sub-district were marital status factors, family style, and senior school club membership. The difference was statistically significant at 0.05.

Keywords: Quality of Life, The Elder, Udon Thani Province

บทนำ

จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ก่อให้เกิดกระบวนการ (Process) การเปลี่ยนแปลงของประชากร (Demographic Transition) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโครงสร้างทางอายุของประชากรเป็นผล (Output) ให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กลดลง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ก่อให้เกิดภาวะสังคมสูงวัย (Aging Society) ส่งผลกระทบ (Feed Back) ทำให้สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างมหาศาลโดยซึ่งองค์การอนามัยโลกได้เคยคาดการณ์ไว้ว่าจำนวนประชากรของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ประชากรสูงอายุที่เคยมีอยู่ประมาณ 703 ล้านคนทั่วโลกจะเพิ่มเป็น 1,500 ล้านคนช่วงปี 2020-2050 ของประชากรทั้งโลก การเพิ่มขึ้นอย่างมากมายของประชากรสูงอายุเมื่อเทียบกับช่วงกลุ่มอายุอื่นๆ นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าจับตามองสำหรับประเทศต่างๆ ทั่วโลก แม้แต่ในอาเซียนเองที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 73 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งภูมิภาคอาเซียน (United Nations, 2020)

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่เริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 รูปแบบวิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไป ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และการพัฒนาด้านการรักษาพยาบาล ทำให้สุขภาพของประชากรดีขึ้น อายุของประชากรโดยเฉลี่ยจึงยืนยาวขึ้นจากข้อมูลอายุเฉลี่ยของประชากรที่อายุ 60 ปี ในประเทศไทยจากการประมาณกลางปี (1 กรกฎาคม 2564) ผู้หญิงจะมีอายุเฉลี่ยสูงสุด 88.4 ปี ในขณะที่ผู้ชายจะมีอายุเฉลี่ยสูงสุด 86.1 ปี (สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล, 2564) เป็นผลให้ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60

ปีขึ้นไป จำนวน 12 ล้านคน เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ซึ่งนับว่าประเทศไทย เป็นประเทศที่กลายเป็นสังคมสูงวัยอันดับที่ 2 ของอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์ (United Nations, 2020)

สาเหตุดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การสาธารณสุข การสวัสดิการสังคมและอื่น ๆ การที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญปัญหาทั้งทางด้าน สรีรวิทยา สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม โภชนาการ ฯลฯ ปัญหาต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง จึงนับได้ว่าภาวะการสูงอายุเป็นอุปสรรคต่อการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ โดยอาศัยมาตรฐานการดำรงชีพในวัยแรงงาน หรือวิถีชีวิตก่อนการเกษียณอายุเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่เสื่อมถอยลง (World Health Organization, 2014) ซึ่งในปัจจุบันภายใต้ค่านิยมและกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดรูปแบบการเกื้อกูลลดน้อยลงไปอย่างมากเนื่องจากรูปแบบครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ผู้สูงอายุต้องอยู่เพียงลำพัง หรืออยู่โดยไม่มีบุตรหลานเพิ่มมากขึ้น จากปี 2539 ที่มีครัวเรือนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 4.4 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.5 ในปี 2560 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาตนเององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ผู้สูงอายุทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสวัสดิการและการดำรงชีพ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ผู้สูงอายุไม่สามารถพึ่งลูกหลานได้อย่างเต็มที่ โดยจากสถิติข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในด้านแหล่งรายได้หลักจากบุตรตั้งแต่ปี 2550 คิดเป็นร้อยละ 52.3 ลดลงเป็นร้อยละ 32.2 ในปี 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

ทศวรรษแห่งการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดีแห่งสหประชาชาติ (พ.ศ.2564-2573) จึงมองความยั่งยืนในการพัฒนา ด้านผู้สูงอายุจึงต้องเปลี่ยนจากการมองผู้สูงอายุเป็นผู้รับประโยชน์ทางสังคม มาให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีบทบาทเป็นผู้กระทำการในการพึ่งพาตนเอง ด้วยการมองว่าผู้สูงอายุสามารถสร้างประโยชน์ในฐานะทรัพยากรสำคัญทางสังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555) การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของผู้สูงอายุมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผู้วิจัยรู้จักจุดแข็งจุดอ่อนของผู้สูงอายุ ความเป็นธรรมชาติของชุมชนที่ศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการสร้างเสริมพลังอำนาจให้เกิดผลได้ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ (มุจลินท์ แสงศิริ, 2558) อีกทั้งยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยรวมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคมและอนามัยสิ่งแวดล้อม (Naghavi, M. S., et al., 2019) นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ถูกดูแลโดยเครือข่ายทางสังคมมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเครือข่ายส่วนบุคคลมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ดูแลถึงแม้จะมีข้อจำกัดด้านเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายทางสังคม และส่งผลต่อศักยภาพของผู้สูงอายุในการรวมทรัพยากรทุนทางสังคมซึ่งสามารถลดความเครียดและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีในระหว่างกระบวนการดูแล (Oliveira, L., et al., 2021) นอกจากนี้เครือข่ายยังมีความสำคัญต่อการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต่อผู้สูงอายุ และมีผลต่อการพัฒนาสุขภาพมากขึ้น (Roth, A. R., 2020)

การหาคำตอบเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุภายใต้เครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านผู้สูงอายุ ในจังหวัดอุดรธานี จึงเป็นประเด็นที่สนใจศึกษาในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากในจังหวัดอุดรธานีถือได้ว่าเป็นสังคมสูงวัยแล้ว เพราะมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 245,267 คน คิดเป็นร้อยละ 15.64 และคาดว่าในปี 2568 จังหวัดอุดรธานี ประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.50 มิติด้านสุขภาพ คือ ส่วนหนึ่งในหลายๆ มิติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จังหวัดอุดรธานีจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาระบบบริการผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุ เพื่อให้มีผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกาย และจิตใจ มีจิตอาสาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข โดยมีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ประสานพลังภาคประชาสังคม พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายผู้สูงอายุให้เป็นพลังสำคัญในการสานพลังจากทุกภาคส่วน สร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดบริการสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพ ศึกษาวิจัยสุขภาพและสังคมผู้สูงอายุ กระบวนการวิจัยและพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของพื้นที่ การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้สูงอายุ ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและประเพณีไทย โดยใช้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งการพัฒนา

รูปแบบนี้เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยในอนาคตที่ประสบกับภาวะความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้นั้นจะช่วยเสริมช่องว่างของปัญหาดังกล่าวและจะมีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้นเนื่องจากสถานการณ์ทางสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเนื่องจากการเสริมสร้างพลังทางสุขภาพและความรอบรู้ทางสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความสุขสูงสุดต่อความสุขของผู้สูงอายุ (จิตินันท์ นาคผู้, 2558) ผู้สูงอายุจะต้องมีชีวิตอยู่อย่างยืนยาว ต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและพึ่งพาตนเองได้ (Self – Reliance)

ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนผู้สูงอายุกับผู้สูงอายุที่เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนผู้สูงอายุน้อยครั้งเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างพลังอำนาจสู่การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุภายใต้เครือข่ายทางสังคมในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิต และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้คือผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี อายุ 60 ปีขึ้นไป (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ, 2546) จำนวน 1,436 คน (รายงานข้อมูลตำบลนาโพธิ์, 2565) โดยเลือกศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงกับผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งหมด 300 คน เนื่องจากโรงเรียนผู้สูงอายุนาโพธิ์ เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งแรกของจังหวัดอุดรธานี และเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบในระดับจังหวัดและระดับประเทศ จากการประเมินผลการดำเนินงานของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ความเพียงพอของรายได้ สถานภาพการเป็นอยู่ปัจจุบัน ลักษณะครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หรือเข้าศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย WHOQOL-BREF-THAI ซึ่งมีองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ดังนี้ ด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม 26 ข้อคำถาม แต่ละข้อเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ชนิด 5 ระดับ คือ

ไม่เลย	หมายถึง ท่านไม่มีความรู้สึกเช่นนั้นเลยรู้สึกไม่พอใจมากหรือรู้สึกแสบมาก
เล็กน้อย	หมายถึง ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นนาน ๆ ครั้งรู้สึกเช่นนั้นเล็กน้อยรู้สึกไม่พอใจหรือรู้สึกแสบ
ปานกลาง	หมายถึง ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นปานกลางรู้สึกพอใจระดับกลาง ๆ หรือรู้สึกแสบระดับกลาง ๆ
มาก	หมายถึง ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นบ่อย ๆ รู้สึกพอใจหรือรู้สึกดี
มากที่สุด	หมายถึง ท่านมีความรู้สึกเช่นนั้นเสมอรู้สึกเช่นนั้นมากที่สุด หรือรู้สึกว่าสมบูรณ์รู้สึกพอใจมากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยชี้แจง/อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลนาพุ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี

3.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลในกลุ่มผู้สูงอายุที่สมัครใจในการให้ความร่วมมือในการวิจัย หากผู้สูงอายุไม่สมัครใจหรือไม่ยินยอมผู้วิจัยจะไม่เก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุท่านนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจะกระทำโดยผู้วิจัยเท่านั้นหากผู้สูงอายุสามารถอ่านได้ ให้ตอบแบบสอบถามตามความเข้าใจ แต่หากผู้สูงอายุไม่สามารถอ่านได้จะอ่านแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุรับฟังทีละข้อ

3.3 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 ศึกษาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยมีรายละเอียดของสถิติที่ใช้ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลเชิงพรรณนาของข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ความเพียงพอของรายได้ สถานภาพการเป็นอยู่ปัจจุบัน ลักษณะครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หรือเข้าศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุวิเคราะห์โดยใช้แบบสอบถามผู้สูงอายุเรื่อง คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี สถิติเชิงพรรณนาคำนวณผลการศึกษาในรูป ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปรผลคะแนน

- ข้อมูลคุณภาพชีวิต โดยใช้ตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลนาพุ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานีเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้สูงอายุวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาคำนวณผลการศึกษาในรูป ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปรผลคะแนน

3.5 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมบ่อยครั้ง (8-12 ครั้ง ต่อปี) กับเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนตำบลนาพุ น้อยกว่า 8 ครั้งต่อปี โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย WHOQOL-BREF-THAI (สุวัฒน์ มหัตถินรัตน์กุล และคณะ, 2559) จำนวน 26 ข้อ ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) 0.8406 มีความตรง (Validity) 0.6515 โดยเทียบกับแบบวัด WHOQOL-100 ฉบับภาษาไทยที่ WHO ยอมรับอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือการรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน
- 2) ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง
- 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์
- 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้แบบสอบถามผู้สูงอายุเรื่อง คุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลนาพุ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี สถิติเชิงพรรณนาโดยทดสอบการกระจายของข้อมูลได้เป็นโค้งปกติ จึงใช้สถิติ Independent t-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % นำเสนอผลการศึกษาในรูป ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t และค่า p-value และการแปรผลคะแนน แบ่งช่วงคะแนนดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21- 5.00 หมายถึง ดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 3.41- 4.20 หมายถึง ดี

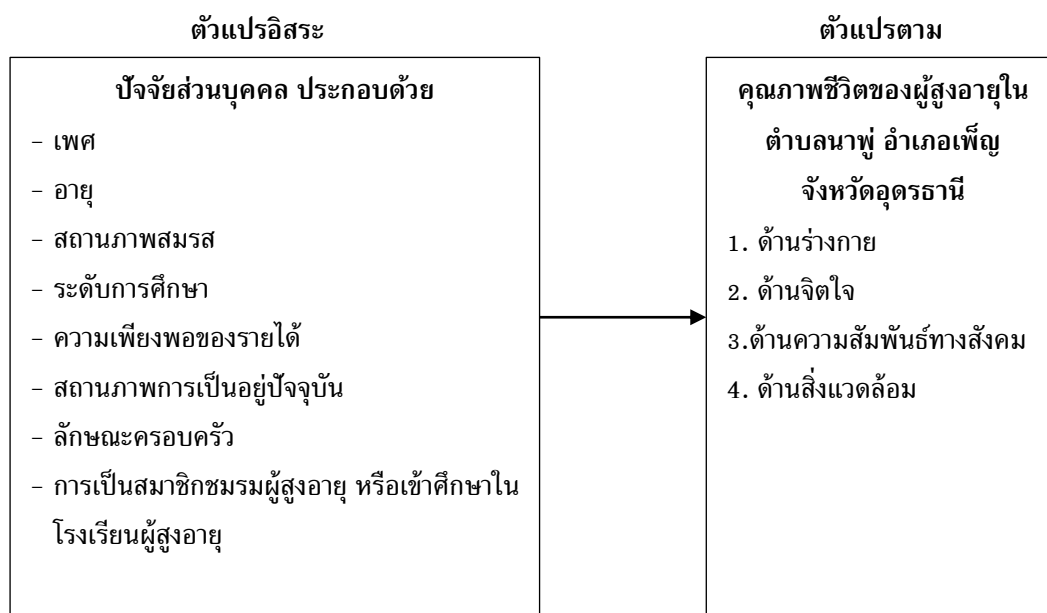
คะแนนเฉลี่ย 2.61- 3.40 หมายถึง ค่อนข้างดี

คะแนนเฉลี่ย 1.81- 2.60 หมายถึง ไม่ค่อยดี

คะแนนเฉลี่ย 1.00- 1.80 หมายถึง แย่ที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดตามวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยพัฒนามาจากแนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) ประกอบด้วยตัวแปรอิสระคือปัจจัยส่วนบุคคล และ ตัวแปรตามคือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. **คุณภาพชีวิต และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่เข้ารับการศึกษในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในตำบลนาโพธิ์ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี**

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลนาโพธิ์ อำเภopheu จังหวัดอุดรธานี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 83.00 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 17 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.00 รองลงมา อายุระหว่าง 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.00 น้อยที่สุด มีอายุ 80 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 11.00 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 86.00 รองลงมา มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.00 และน้อยที่สุดคือไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 3.00 ตามลำดับ ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 99.02 ด้านสถานภาพสมรสส่วนใหญ่ ยังมีคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรส แบบหย่า/หม้าย คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา คือ เป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรส โสด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00 และลำดับสุดท้ายเป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรส แบบแยกกันอยู่ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ในด้านรายได้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ พอใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีรายได้ไม่พอใช้แต่ไม่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 26.00 และลำดับสุดท้ายคือกลุ่มที่มีรายได้เหลือใช้และมีไว้เก็บ คิดเป็นร้อยละ 5.00 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีลักษณะครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 58.00 รองลงมาคือกลุ่มที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย คิดเป็นร้อยละ 42.00 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในตำบลนาโพธิ์ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุและเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ (8-12 ครั้งต่อปี) คิดเป็นร้อยละ 89.00 รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหรือเป็น

สมาชิกชมรมแต่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ (น้อยกว่า 8 ครั้งต่อปี) คิดเป็นร้อยละ 11.00 และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มที่มีผู้ดูแลผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 75.00

ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุและเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ จากการวิเคราะห์ลักษณะคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมและผู้ที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพู่ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานีทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุโดยรวมและจำแนกตามรายด้าน

	ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม N = 267 คน			ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมบางครั้ง N = 33 คน		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1.ด้านร่างกาย	3.09	0.51	ค่อนข้างดี	2.81	0.45	ค่อนข้างดี
2. ด้านจิตใจ	3.40	0.53	ค่อนข้างดี	2.96	0.43	ค่อนข้างดี
3.ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.65	0.56	ดี	2.93	0.42	ค่อนข้างดี
4.ด้านสิ่งแวดล้อม	3.39	0.64	ค่อนข้างดี	2.91	0.39	ค่อนข้างดี
รวม	3.18	0.43	ค่อนข้างดี	2.90	0.42	ค่อนข้างดี

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้านค่อนข้างดี ผู้สูงอายุที่เป็นผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพู่ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี มีระดับคุณภาพชีวิต สูงที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$) = 3.65 รองลงมา คือ ด้านจิตใจ ($\bar{X}$) = 3.40 และด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$) = 3.39 และด้านร่างกาย ($\bar{X}$) = 3.09 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพู่ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานีบางครั้ง มีระดับคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจสูงที่สุด ($\bar{X}$) = 2.96 รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$) = 2.91 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$) = 2.93 และด้านร่างกาย ($\bar{X}$) = 2.81 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ความแปรปรวน และค่าที่ ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ / หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิต	เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ (8-12 ครั้งต่อปี)		ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หรือ เป็นสมาชิกชมรมแต่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ (น้อยกว่า 8 ครั้งต่อปี)		t-test	sig
	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.		
1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย	3.11	0.51	2.95	0.58	0.97	0.33
2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.45	0.49	3.00	0.66	2.77*	0.01
3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม	3.62	0.54	3.87	0.70	-1.39	0.17
4. คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม	3.6	0.56	2.78	0.95	3.52*	0.01
รวม	3.41	0.40	3.15	0.50	2.01*	0.05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ในภาพรวม พบว่า การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน และเพื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่แตกต่างกัน มี

คุณภาพชีวิตด้านจิตใจและ คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกัน แต่การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย และคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์ อำเภอฟะนิง จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ความแปรปรวน และค่าเอฟ ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรสถานภาพสมรส

คุณภาพชีวิต	โสด		คู่		หย่า/หม้าย		แยก		F-test	sig.
	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.		
1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย	3.31	0.32	3.17	0.47	2.89	0.61	2.92	0.30	2.72*	0.05
2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.54	0.40	3.41	0.59	3.39	0.40	3.24	0.59	0.33	0.80
3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.62	0.33	3.38	0.70	3.38	0.49	3.24	1.03	0.38	0.76
4. คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม	3.60	0.61	3.66	0.56	3.68	0.53	3.52	0.86	0.13	0.94
รวม	3.52	0.29	3.40	0.44	3.33	0.33	3.23	0.69	0.66	0.58

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร สถานภาพสมรส ในภาพรวมพบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แต่เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย แตกต่างกัน และยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมี คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ความแปรปรวน และค่าเอฟ ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษา

คุณภาพชีวิต	ไม่ได้เรียนหนังสือ		ประถมศึกษาปีที่ 4		มัธยมศึกษา		F-test	sig.
	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.		
1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย	3.33	0.42	3.07	0.53	3.15	0.42	0.45	0.64
2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.73	0.70	3.38	0.55	3.49	0.27	0.81	0.45
3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.48	0.74	3.37	0.68	3.53	0.19	0.32	0.72
4. คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม	3.67	0.83	3.70	0.55	3.24	0.49	3.55*	0.03
รวม	3.55	0.66	3.38	0.43	3.35	0.11	0.29	0.75

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร ระดับการศึกษา ในภาพรวมพบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แต่เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ความแปรปรวน และค่าที ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร ลักษณะครอบครัว

คุณภาพชีวิต	ครอบครัวเดี่ยว		ครอบครัวขยาย		t-test	sig
	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.		
1. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย	2.99	0.55	3.22	0.43	-2.21*	0.03
2. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.45	0.44	3.34	0.63	0.93	0.35
3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3.73	0.49	3.55	0.64	1.52	0.13
4. คุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อม	3.51	0.64	3.22	0.62	2.27*	0.03
รวม	3.42	0.42	3.33	0.41	1.04	0.30

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร ลักษณะครอบครัว ในภาพรวมพบว่าคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่แตกต่างจากคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าลักษณะของครอบครัวผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตด้านชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

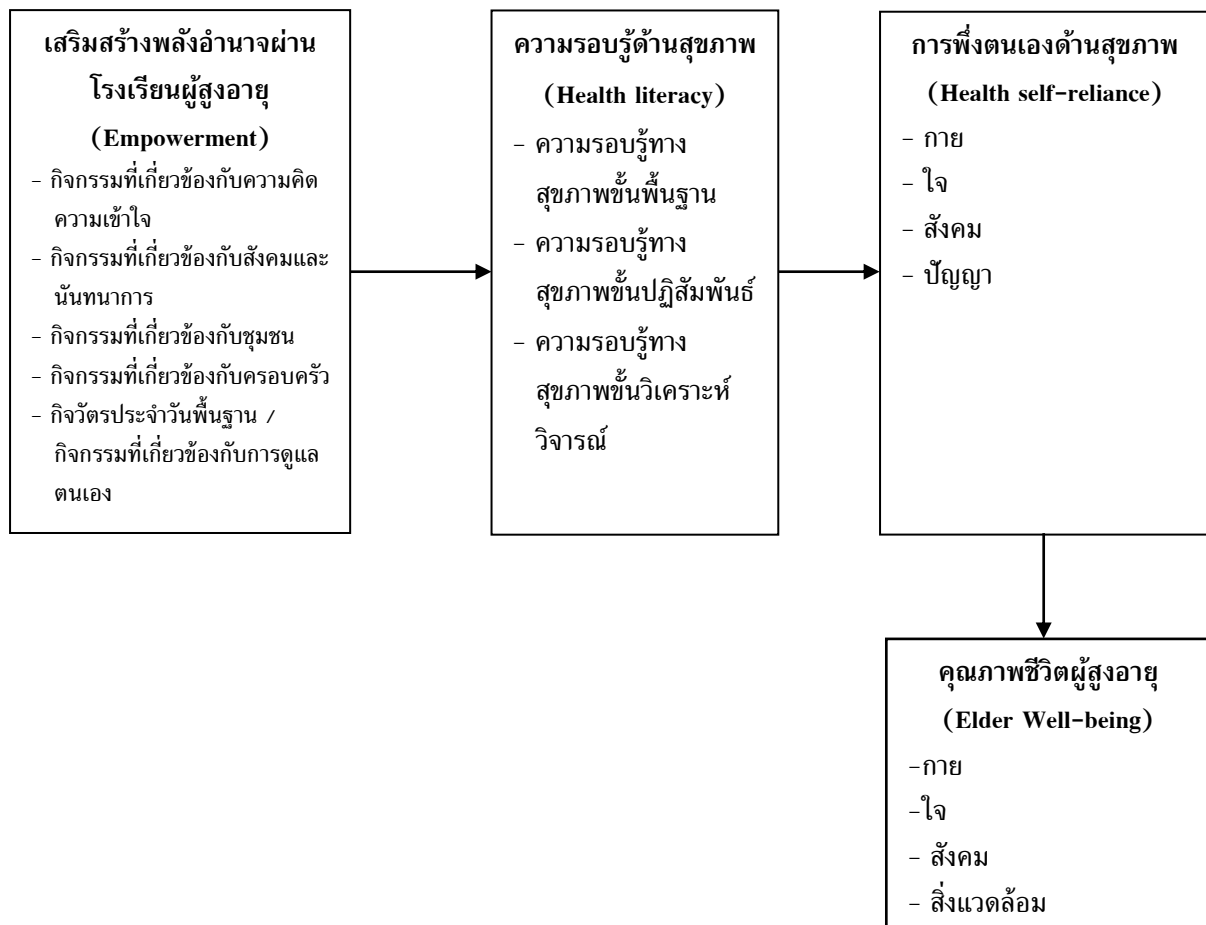
ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีคุณภาพชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยมีระดับคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิต รายด้านพบว่าคุณภาพชีวิต คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับดี ส่วนด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับค่อนข้างดี ซึ่งสามารถอธิบายได้จากคุณภาพชีวิต ด้านร่างกายของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี รองลงมาเป็นผู้สูงอายุตอนกลาง อายุ 70-79 ปี ที่ยังมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงซึ่งสอดคล้องลักษณะทางกายภาพของผู้สูงอายุและพบว่าผู้สูงอายุตอนต้นและตอนกลางนั้นจะมีสุขภาพกายและจิตสังคมอยู่ในระดับดีสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเองความสามารถทำงานได้ตามที่ตนเองต้องการนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุมีความพอใจกับสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามนิยามความหมายคุณภาพชีวิต หมายถึง สภาวะของการมีระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุขมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง โดยสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับสังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข จึงสามารถสรุปได้ว่าการมีชีวิตที่ดี มีความสุขและความพึงพอใจในด้านร่างกายของผู้สูงอายุนั้นส่งผลให้คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุอยู่ระดับสูงตามไปด้วยคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตของคุณค่าต่อผู้อื่นมีความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถพึ่งพาอุปสรรค และสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในวิถีของตนและยังรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในภาพลักษณ์ของตนเอง มีความมั่นใจในตนเองรู้สึกพอใจกับความสามารถของตนเอง คุณภาพชีวิต นั้นมีความหมายเช่นเดียวกับความผาสุก ซึ่งเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อการมีชีวิตอยู่ ตามประสบการณ์ของความพึงพอใจ ความรู้สึก เป็นสุขกายและจิตใจ สอดคล้องกับ United nations (2017) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ (Psychological) ว่าเป็นการรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิดความจำ สมาธิ การตัดสินใจ การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตใจ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผล

ในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตซึ่งจากการศึกษาจากผู้สูงอายุจะเห็นได้ว่ามีความพอใจและรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง
 ภาพลักษณ์ของตนเองรวมถึงการมีความเชื่อในศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และได้นำหลักคำสอนของ
 พระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในด้านจิตใจอยู่ระดับสูงคุณภาพ
 ชีวิต ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกพอใจกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม
 และชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้ความสนใจพูดคุย ช่วยเหลือ มีความพอใจที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี
 จากหน่วยงานราชการมีความพอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับเพื่อนบ้าน รู้สึกพอใจที่เพื่อนให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา
 สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น งานบุญ งานวัด และงานเทศกาลประจำปีต่าง ๆ ภายในชุมชนสิ่งเหล่านี้ทำให้
 คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุอยู่ระดับสูงปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น
 การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสังคมหรือภายในชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้นโดยเฉพาะ
 ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรหลาน เพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ว่าเหงาหรือรู้สึกว่าตนเองไม่มีความหมาย ดังนั้น
 การได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน จะช่วยให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุพบว่า
 ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิต ในด้านดังกล่าวมีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่เข้าร่วม
 กิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุน้อยครั้ง อย่างไรก็ตามระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มในด้านสิ่งแวดล้อมยังคงอยู่
 ระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากตำบลนาพุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นตำบลที่อยู่ไม่
 ห่างไกลจากถนนมิตรภาพ เส้นทางระหว่างจังหวัดหนองคายและอุดรธานี ที่มีพลวัตทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และ
 สิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ทำให้ปัจจัยการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากได้พักอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม
 ที่ดี สะดวก และปลอดภัยแก่การใช้ชีวิต รวมทั้งการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคอย่างเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล
 นาพุ ทำให้ผู้สูงอายุมั่นใจว่าในบั้นปลายของชีวิตจะสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้โดยไม่ยากลำบาก การรับรู้ว่าตนมีความ
 ปลอดภัยและมั่นคงในชีวิตการได้รับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การคมนาคมที่สะดวก มีแหล่งประโยชน์
 ด้านการเงิน มีสถานบริการสุขภาพ สถานบริการด้านสังคม การรับรู้ว่ามีโอกาสได้รับข่าวสาร ได้มีกิจกรรมนันทนาการ
 และมีกิจกรรมในเวลาว่างนั้นจะส่งผลให้คุณภาพชีวิต ของบุคคลอยู่ในระดับดี ซึ่งการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของ
 ผู้สูงอายุและเครือข่ายนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ มุจลินท์ แปงศิริ (2558) ว่ากระบวนการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของ
 ผู้สูงอายุมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้ผู้วิจัยรู้จักจุดอ่อนของผู้สูงอายุ ความเป็นธรรมชาติของชุมชนที่ศึกษา ซึ่งจะ
 นำไปสู่กระบวนการสร้างเสริมพลังอำนาจให้เกิดผลได้ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของ
 ผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังส่งผลต่อ
 คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยรวมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคมและอนามัย
 สิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Naghavi, M. S., et al. (2019) นอกจากนั้นผู้สูงอายุที่ถูกดูแลโดยเครือข่ายทาง
 สังคมมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเครือข่ายส่วนบุคคลมากกว่าผู้ที่ไม่ได้
 ดูแลถึงแม้จะมีข้อจำกัดด้านเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายทางสังคม และส่งผลต่อ
 ศักยภาพของผู้สูงอายุในการรวมทรัพยากรทุนทางสังคมซึ่งสามารถลดความเครียดและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีในระหว่าง
 กระบวนการดูแล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Roth, A. R. (2020) รวมทั้งเครือข่ายยังมีความสำคัญต่อการเข้าถึง
 ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อผู้สูงอายุ และมีผลต่อการพัฒนาสุขภาพมากขึ้น

ปัจจัยมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส ลักษณะ
 ครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน โดยมีความ
 แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากปัจจัยด้านสถานภาพสมรสเกี่ยวข้องกับความสุขหรือ
 สุขภาพกายของผู้สูงอายุ ซึ่งการมีคู่สมรสที่คอยดูแลกันและกันจะส่งผลดีกว่าการที่ผู้สูงอายุเผชิญการสูญเสียชีวิตของคู่
 สมรส หรือการหย่ากัน ปัจจัยที่สองคือปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งปัจจัยนี้จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย
 และด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งผลจากการวิจัยโดยรวมพบว่าผู้สูงอายุที่มีครอบครัวเดี่ยวจะมีคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ที่สูงกว่า
 ครอบครัวขยาย ยกเว้นด้านสุขภาพกาย อาจมาจากปัจจัยที่ครอบครัวเดี่ยวในบางครอบครัวเป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่เพียง

คนเดียว การได้รับโภชนาการและการดูแลในด้านร่างกาย อาจน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในครอบครัวใหญ่ ปัจจัยสุดท้ายคือปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุได้ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ การที่ผู้สูงอายุได้พบปะผู้คนในสังคม และได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการยอมรับจากคนในสังคม ช่วยส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุ และยังสามารถแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวได้ดีมีร่างกายสมบูรณ์ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจอีกด้วย ส่งผลต่อการมีสุขภาวะในองค์รวมที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ (2545) ว่าการมีสุขภาพที่ดีคือหลักประกันด้านสุขภาพ สามารถลดทอนโอกาสและระยะเวลาที่ผู้สูงอายุต้องตกอยู่ในสถานะพึ่งพา การที่จะมีสุขภาพที่ดีนอกจากจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรม การดูแลและส่งเสริมสุขภาพของตนเองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานอันได้แก่ รายได้ ที่อยู่อาศัย โภชนาการ และที่สำคัญอีกด้านหนึ่งได้แก่ ระบบบริการจากรัฐ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การสร้างกิจกรรมผ่านเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น อาศัยหลักสูตรต่าง ๆ ที่เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุนานาชาติ อาเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ได้ช่วยกันคิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบล เนื่องจากผู้สูงอายุในตำบลนาโพธิ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้าน

สุขภาพกายเนื่องจากเป็นวัยที่มีอายุมากจึงมีความชราภาพตามทฤษฎีทางชีววิทยาของผู้สูงอายุ ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุขึ้นเร็วในชุมชนตำบลนาพุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ผ่านทางโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสูตรเป็นฐานในการจัดกิจกรรมหลักสูตร เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดความเข้าใจ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและนันทนาการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว กิจกรรมประจำวันพื้นฐาน และ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง ส่งผลให้เกิดความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ซึ่งแบ่งเป็น ความรอบรู้ทางสุขภาพขั้นพื้นฐาน (กาย-จิต) ขั้นปฏิสัมพันธ์ (สังคม) และขั้นวิเคราะห์วิจารณ์ (ปัญญา) ที่นำไปสู่การที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี ภายใต้วงแวดล้อม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีคุณภาพชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดีแต่เมื่อเทียบระดับความแตกต่างด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มพบว่าระดับคุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิต ที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุอื่น ๆ ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งระดับคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชนจะช่วยให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้นและทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ส่วนปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุดีขึ้น พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในระดับสูงเนื่องจากปัจจัย ด้านสถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีคุณภาพชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิต รายด้านพบว่าคุณภาพชีวิต คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด ด้วยปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการในโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ชักจูงให้ผู้สูงอายุในตำบลเห็นถึงประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน

1.2 ปัจจัยด้านสถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว การเป็นสมาชิกชมรม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นล้วนเป็นปัจจัยด้านครอบครัวรวมทั้งปัจจัยด้านสังคมอันส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมนโยบายการเสริมสร้างความอบอุ่นในสถาบันครอบครัว และเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งรวมทั้งการส่งเสริมพลังอำนาจเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองในด้านสุขภาพได้เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการบูรณาการระบบเครือข่ายทางสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น ภาคท้องถิ่น ภาคประชาสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และด้านปัญญา โดยอาศัยการบูรณาการเครือข่ายทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับการ

ดำเนินงานและการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนผู้สูงอายุ สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาด้านหลักสูตรการพัฒนาผู้สูงอายุ ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ทางสังคมโดยใช้ภาคีเครือข่ายและภาคส่วนต่างๆ ในการร่วมพัฒนาบทบาทของโรงเรียนผู้สูงอายุให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตินันท์ นาคผู้. (2558). การพึ่งตนเอง การเสริมสร้างพลังทางสุขภาพ ความรอบรู้ทางสุขภาพ และความสุขของผู้สูงอายุ ตำบลทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 41(1), 88-104.
- มุกลินท์ แปงศิริ. (2558). การเสริมสร้างพลังอำนาจในการส่งเสริมสุขภาพของชมรมผู้สูงอายุ ตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานข้อมูลตำบลนาพู่ ระบบสามหมอรูจักคุณ:กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. สืบค้น 20 เมษายน 2565. จาก <https://3doctor.hss.moph.go.th/main/>.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2564). ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2564. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล และคณะ. (2545). รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ. (2559). แบบคัดกรองสุขภาพจิต: เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2555). รายงานการประชุม คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) ครั้งที่ 1/2555 รายงานคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- Naghavi, M. S., Jofreh, M. G., Vaezi, R., & Ghorbanizadeh, V. (2019). Empowerment of the professional ageing workforce: a review and development of a model. *European Journal of International Management*, 13(2), 269-286.
- Oliveira, L., Póinhos, R., Afonso, C., & Vaz Almeida, M. D. (2021). Information Sources on Healthy Eating Among Community Living Older Adults. *International Quarterly of Community Health Education*, 41(2), 153-158.
- Roth, A. R. (2020). Informal caregiving and network turnover among older adults. *The Journals of Gerontology: Series B*, 75(7), 1538-1547.
- United Nations. (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision*. USA: UN.
- _____. (2020). *World Population Prospects: The 2020 Revision*. USA: UN.
- World Health Organization (WHO). (2002). *Active aging: a policy framework*. Geneva: WHO.
- _____. (2014). *Aging and Life Course*. Retrieved 4 April 2022, from http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/.

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน: เกาะหมาก จังหวัดตราด

TOURIST SATISFACTION AND PROPOSITION ON ELEVATING SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT: KOH MAK, TRAT PROVINCE

อารยา สุนทรวิภาต¹ ลักษณ บุษมา² ธันนัท สังวาลย์³ กนกวิชต์ กาสาวพานิชย์⁴ พชร ปรีเปรมมอทย^{5*}

Araya Sunthornviphart¹ Luksamon Boonma² Thutchanan Sangwan³ Kanokrach Kasavapanich⁴

Patcharee Preepremmote⁵

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และการค้าชายแดน คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี

⁵ สาขาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี

^{1,2,3,4} Major of Logistics and Cross-Border Trade Management, Faculty of Science and Arts, Burapha University, Chanthaburi Campus

⁵ Major of Business Administration, Faculty of Science and Arts, Burapha University, Chanthaburi Campus

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) สำนวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวบนเกาะหมากตามกรอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) (2) เสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 513 ตัวอย่าง และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ t-test และ ANOVA

ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) โดยมีความพึงพอใจกับมิติของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน รถโดยสารสาธารณะ เรือโดยสาร บริษัทท่องเที่ยว ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บริการสปาและนวดแผนไทย ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก และการซื้อสินค้าและของที่ระลึก ตามลำดับ โดยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกทั้งอายุส่งผลต่อค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

แนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) ที่ควรดำเนินการพัฒนา 6 ประเด็น ได้แก่ ความพร้อมระดับประชาชนในพื้นที่ ความพร้อมของแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ความพร้อมของการบริการการท่องเที่ยว ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ราคาของสินค้าและบริการ และการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลทางด้านท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงประชาชนในพื้นที่อีกด้วย

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, เกาะหมาก

* Corresponding author. E-mail address: patcharee_px@buu.ac.th ⁵

ABSTRACT

This Article aimed to study (1) surveying tourist satisfaction on Koh Mak following The Global Sustainable Tourism Council (GSTC) standard (2) proposition on elevating sustainable tourism development in accordance with GSTC standard. This research is quantitative research which collected data by survey from 513 samples. Statistics used to analyze data by percentage, mean, standard deviation and hypothesis testing by t-test and ANOVA.

The result of the study found that: the average of overall satisfaction of tourist is 3.88 (out of 5 rating scale). The highest satisfaction level is in local people dimension, tourist activities, accommodation, public vehicle, passenger ship, tour agency, restaurant, coastal tourist attraction (beaches and bays), cultural attraction, spa and Thai massage, overall safety, and goods and souvenir purchasing, respectively. There is a statistically significant difference in satisfaction between Thai and foreign tourists, which the same to age and satisfaction level at significance level of 0.01.

In order to elevate sustainable tourism development according to The Global Sustainable Tourism Council (GSTC), it was suggested that there should be development in 6 dimensions which are harmony of local people, readiness of tourist attraction and activity, preparedness of tour service, safety, price and public relation and ease of information access. These proposed development dimensions will increase both tourist satisfaction and local people satisfaction.

Keywords: Tourist Satisfaction, Sustainable Tourism, Koh Mak

บทนำ

ภาคตะวันออกมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เนื่องจากมีพื้นที่ด้านหนึ่งเป็นทะเล และอีกด้านเป็นภูเขา ส่งผลให้ภาคตะวันออกมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รวมถึงกลุ่มเกาะน้อยใหญ่หลายแห่ง โดยเกาะหมากเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสามในท้องทะเลตราด รองลงมาจากเกาะช้างและเกาะกูด ตั้งอยู่ระหว่างเกาะช้างกับเกาะกูด ห่างจากฝั่งประมาณ 38 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 9,500 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก, 2562) เกาะหมากตั้งอยู่ตำบลเกาะหมาก อำเภอเกาะกูด จังหวัดตราด เกาะหมาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติสวยงาม เงียบสงบ ปลอดภัย และที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากสถิติศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะหมาก จำนวนทั้งสิ้น 146,875 คน ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 86.07 และนักท่องเที่ยวต่างชาติ ร้อยละ 13.93 อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้ผลักดันให้เกาะหมากเป็นพื้นที่นำร่องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานจาก The Global Sustainable Tourism Council (GSTC) และได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 100 แห่งของโลกประจำปี 2565 (พรไพจิตร จูพัตน์, 2565) รวมถึงเป็นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-Tourism) คาร์บอนต่ำ (Low carbon destination) ที่มีการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อไปสู่เป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างเป็นระบบ ผ่านหลายกิจกรรม อาทิ การกระตุ้นให้ประชาชนในเกาะหมากมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และพร้อมดูแลปกป้องถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง พัฒนาและสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ การเดินทางจากเดิมที่ใช้รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ ก็เริ่มเปลี่ยนมาเป็นจักรยาน เปลี่ยนจากการเล่นกอล์ฟ มาเป็นเล่นจานลอน เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวล้วนสอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

โลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Council) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562; สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564) การพัฒนาดังกล่าวจะส่งผลดีในการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นเกิดการหมุนเวียน เนื่องจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันมากขึ้น (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2562)

จากประเด็นข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นประเด็นที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งในประเด็นของประชาชนในพื้นที่ สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอแนะแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามหลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (GSTC) หมวด A10 แหล่งท่องเที่ยวควรมีการตรวจสอบและรายงานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของเกาะหมากได้อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับจังหวัดตราดอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวบนเกาะหมากตามกรอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC)
2. เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด มีจำนวนทั้งสิ้น 146,875 คน ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 86.07 และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ร้อยละ 13.93 (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) โดยในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ค่าความคาดเคลื่อนร้อยละ 5) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำสำหรับนักท่องเที่ยวจำนวน 399 ตัวอย่าง และเพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงวางแผนเก็บข้อมูลสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งสิ้นจำนวน 500 ตัวอย่าง ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) จากสัดส่วนของประชากรนักท่องเที่ยวของเกาะหมาก จึงกำหนดสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 80 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศอีกร้อยละ 20 จากนั้นจึงใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีหลักการในการสร้างเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ชาวไทยและชาวต่างชาติ และประชาชนในพื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนสำคัญได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว และเหตุผลที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ เรือโดยสาร รถโดยสารสาธารณะ สถานที่พักแรม ร้านอาหาร บริการสปาและนวดแผนไทย การซื้อสินค้าและของที่ระลึก แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ความปลอดภัย บริษัทนำเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้ออกแบบสอบถามเป็นมาตรวัดค่าแบบ 5 ระดับ ตั้งแต่ น้อยที่สุด (ค่าเท่ากับ 1) จนถึงมากที่สุด (ค่าเท่ากับ 5) และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการท่องเที่ยวของพื้นที่ ในส่วนนี้จะเปิดคำถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย การตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

1) คุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้ดำเนินงานนำแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ที่ดำเนินการเสร็จแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงทั่วไป และ ความครอบคลุมของคำถามเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา นิยามและตัวแปรที่ต้องการวัด ตลอดจนความ เหมาะสมของการใช้ถ้อยคำและจำนวนข้อคำถามในแต่ละประเด็น ความสอดคล้องของรูปแบบการถามและรูปแบบของ การตอบ และนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นของหลักของ เนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแบบสอบถามให้เหมาะสมก่อนดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูล พบว่ามีค่ามากกว่า 0.5 แสดงให้เห็นว่าประเด็นคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนิน โครงการ

2) คุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนอย่างน้อย 30 ตัวอย่าง และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1990) ซึ่งกำหนดว่า ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.41-0.70 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับปาน กลาง แต่หากมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.71-1.00 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง (เกียรติสุดา ศรีสุข, 2552) ซึ่งจากการวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จำนวน 30 ตัวอย่าง พบว่า โดยภาพรวมของ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.892 ซึ่งให้เห็นว่า แบบสอบถามดังกล่าวมีความ เชื่อมั่นในระดับสูง ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นแบบสอบถามที่น่าเชื่อถือ เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างต่อไป ทั้งนี้เมื่อแยกพิจารณาตามมิติความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แบบสอบถามดังกล่าวก็ยังคงมี ความเชื่อมั่นในระดับสูง และเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ในพื้นที่เกาะหมาก โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล มีการชี้แจงข้อคำถามและประเด็นต่าง ๆ ให้กับผู้ตอบแบบสอบถามอย่างละเอียด แบบสอบถามจัดทำเป็น 2 ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อการเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งแบบสอบถาม ภาษาอังกฤษดำเนินการแปลโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการตรวจสอบถูกต้องของเนื้อหาและไวยากรณ์เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเน้นเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้ใช้บริการทางการท่องเที่ยวเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลคำตอบที่สมบูรณ์ และสามารถใช้ในการประเมินความพึงพอใจได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ เพื่อประมวลผลทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย

4.1 การวิเคราะห์ร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง และเหตุผลในการตัดสินใจมาเที่ยว เป็นต้น

4.2 การวิเคราะห์ความพึงพอใจในภาพรวม ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด (Max) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในมิติต่าง ๆ ที่ดำเนินการประเมินระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

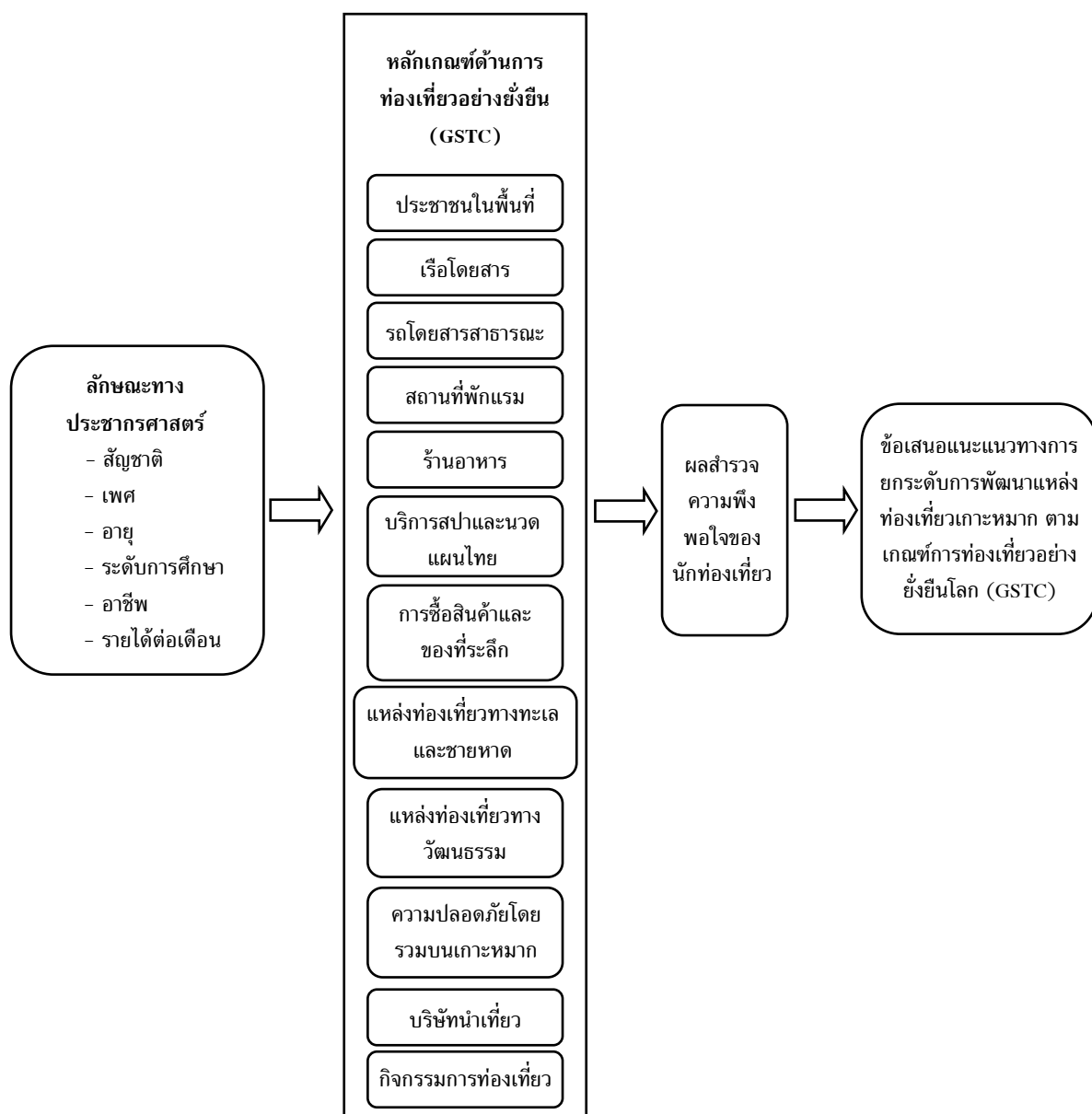
4.3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจจำแนกตามกลุ่ม ใช้สถิติเชิงอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้การวิเคราะห์ t-test ในกรณีที่จำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม เช่น การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจโดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ และใช้การ

วิเคราะห์ ANOVA ในกรณีที่แบ่งกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป เช่น การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในมิติต่างๆ โดยแบ่งตามระดับรายได้ หรือค่าใช้จ่ายที่ใช้ต่อวัน เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อจำกัดของข้อมูลที่ได้

4.4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่างๆ นำมาวิเคราะห์และนำเสนอผลในลักษณะของความเรียง และจำแนกตามประเด็นที่สำคัญๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบการวิจัยนี้ได้นำหลักเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (GSTC) เป็นกรอบหลักในการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด โดยแบ่งตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สัญชาติ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน และนำผลการสำรวจมาใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

การสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 80.12 และนักท่องเที่ยวต่างชาติ ร้อยละ 19.88 ซึ่งสัดส่วนของนักท่องเที่ยวเป็นไปตามโควตาของกลุ่มตัวอย่าง (Quota Sampling) ที่ได้กำหนดไว้ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-29 ปี และอายุระหว่าง 30-37 ปี ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของพื้นที่เกาะหมาก เป็นนักท่องเที่ยวในกลุ่มเจนเนอเรชั่น (Generation) Y และ Z โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้สูง มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		จำนวน (ราย)	สัดส่วน (ร้อยละ)
สัญชาติ	ไทย	411	80.12
	ต่างชาติ	102	19.88
	ทั้งหมด	513	100.00
เพศ	ชาย	204	39.77
	หญิง	306	59.65
	อื่น ๆ	3	0.58
	ทั้งหมด	513	100.00
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	24	4.68
	21-29 ปี	213	41.52
	30-37 ปี	136	26.51
	38-45 ปี	72	14.04
	46-53 ปี	31	6.04
	54-60 ปี	21	4.09
	60 ปีขึ้นไป	16	3.12
	ทั้งหมด	513	100.00
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	8	1.56
	มัธยมศึกษา/ปวช	52	10.14
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	24	4.68
	ปริญญาโท	327	63.74
	ปริญญาโท	91	17.74
	ปริญญาเอก	11	2.14
	ทั้งหมด	513	100.00
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	62	12.09
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐ	56	10.92
	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	15	2.92
	พนักงานเอกชน	204	39.77
	ธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	112	21.83
	รับจ้างทั่วไป	14	2.73
	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	10	1.95
	ข้าราชการบำนาญ	5	0.97
	เกษตรกร	6	1.17
	อื่น ๆ	29	5.65
	ทั้งหมด	513	100.00

ตารางที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		จำนวน (ราย)	สัดส่วน (ร้อยละ)
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 10,000 บาท	59	11.50
	10,001–20,000 บาท	108	21.05
	20,001–30,000 บาท	76	14.81
	30,001–40,000 บาท	62	12.09
	40,001–50,000 บาท	49	9.55
	50,001 บาท ขึ้นไป	157	30.60
	ไม่ระบุ	2	0.39
	ทั้งหมด	513	100.00

1. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวบนเกาะหมาก

นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยว คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) โดยเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายมิติ ชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกับมิติของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน รถโดยสารสาธารณะ เรือโดยสาร บริษัทท่องเที่ยว และร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บริการสปาและนวดแผนไทย ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก และการซื้อสินค้าและของที่ระลึก ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจ ทั้ง 12 มิติ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ เรือโดยสาร รถโดยสารสาธารณะ สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร บริการสปาและนวดแผนไทย การซื้อสินค้าและของที่ระลึก แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความปลอดภัย บริษัทนำเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจ จำแนกตามรายมิติ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมและจำแนกตามรายมิติ

มิติของความพึงพอใจ	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
ระดับความพึงพอใจโดยภาพรวม	1.00	5.00	3.88	0.56
1. ประชาชนในพื้นที่	2.33	5.00	4.26	0.58
1.1 ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว	3.00	5.00	4.32	0.62
1.2 ประชาชนในพื้นที่ที่มีความซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว	2.00	5.00	4.19	0.66
1.3 ประชาชนในพื้นที่สามารถให้ข้อมูล ชี้แนะ หรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	1.00	5.00	4.26	0.71
2. เรือโดยสาร	2.33	5.00	3.95	0.61
2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (เช่น หาจุดเข้ารับบริการได้ง่าย มีป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำการให้บริการ)	1.00	5.00	3.85	0.81
2.2 ความสะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวก	1.00	5.00	3.87	0.78
2.3 พนักงานให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	2.00	5.00	4.15	0.74
2.4 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะ หรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	1.00	5.00	4.05	0.79
2.5 ความปลอดภัยของยานพาหนะ (เช่น สภาพเรือ ระดับความเร็วในการขับเคลื่อน ความพร้อมของอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย; เสื้อชูชีพ ห่วงยาง)	1.00	5.00	4.03	0.81
2.6 ความเหมาะสมของราคา	1.00	5.00	3.74	0.81

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมและจำแนกตามรายมิติ (ต่อ)

มิติของความพึงพอใจ	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
3. รถโดยสารสาธารณะ	2.17	5.00	3.96	0.61
3.1 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (เช่น หาจุดเข้ารับบริการได้ง่าย มีป้ายแนะนำการให้บริการ)	1.00	5.00	3.87	0.75
3.2 ความสะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวก	1.00	5.00	3.87	0.79
3.3 พนักงานให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	1.00	5.00	4.15	0.71
3.4 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	2.00	5.00	4.10	0.69
3.5 ความปลอดภัยของยานพาหนะ (เช่น สภาพรถ ระดับความเร็ว ความพร้อมของอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย; เข็มขัดนิรภัย หมวกกันน็อค)	1.00	5.00	3.90	0.83
3.6 ความเหมาะสมของราคา	1.00	5.00	3.86	0.82
4. สถานที่พักผ่อน	1.43	5.00	4.02	0.63
4.1 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (เช่น หาจุดเข้ารับบริการได้ง่าย มีป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำการให้บริการ)	1.00	5.00	4.04	0.78
4.2 ความหลากหลายของประเภทสถานที่พักผ่อน (เช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮสเทล โฮมสเตย์)	2.00	5.00	4.06	0.75
4.3 สภาพภายในสถานที่พัก (เช่น ความใหม่ ความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ กลิ่น)	1.00	5.00	4.02	0.75
4.4 สิ่งอำนวยความสะดวก (เช่น อินเทอร์เน็ตไร้สาย ทีวี ตู้เย็น น้ำดื่ม)	1.00	5.00	3.88	0.84
4.5 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	1.00	5.00	4.19	0.72
4.6 ความปลอดภัยของสถานที่ (เช่น ทางหนีไฟ ความพร้อมของอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย; ดัชนีเพลิง กล้องเฝ้าระวัง ประจำบ้าน)	1.00	5.00	3.96	0.86
4.7 ความเหมาะสมของราคา	1.00	5.00	3.98	0.78
5. ร้านอาหาร	2.00	5.00	3.89	0.63
5.1 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (เช่น หาจุดเข้ารับบริการได้ง่าย มีป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำการให้บริการ)	1.00	5.00	3.90	0.79
5.2 ความหลากหลายของประเภทร้านอาหาร (เช่น ร้านอาหาร ฟาส์ฟู้ด ร้านอาหารบรรยากาศสบายๆ บริการอย่างรวดเร็ว คาเฟ่ ผับ ร้านอาหารเต็มรูปแบบในบรรยากาศสบายๆ บุฟเฟต์ ร้านอาหารหรู)	1.00	5.00	3.81	0.84
5.3 สภาพภายในร้านอาหาร (เช่น ความใหม่/เก่า ความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ กลิ่น)	2.00	5.00	3.86	0.79
5.4 คุณภาพของอาหาร (เช่น หน้าตาของอาหาร รสชาติ)	2.00	5.00	4.02	0.73
5.5 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะหรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	2.00	5.00	4.07	0.72
5.6 ความปลอดภัยของสถานที่ (เช่น ทางหนีไฟ ความพร้อมของอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย; ดัชนีเพลิง กล้องเฝ้าระวัง ประจำบ้าน)	1.00	5.00	3.84	0.82
5.7 ความเหมาะสมของราคา	2.00	5.00	3.85	0.76

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมและจำแนกตามรายมิติ (ต่อ)

มิติของความพึงพอใจ	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
6. บริการสปาและนวดแผนไทย	1.83	5.00	3.70	0.69
6.1 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (เช่น หาดูเข้ารับบริการได้ ง่าย มีป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำการให้บริการ)	2.00	5.00	3.65	0.79
6.2 ความหลากหลายของสถานบริการ (เช่น ตั้งอยู่ในพื้นที่ โรงแรม ตั้งแยกออกมา เรียกผู้ให้บริการมาบริการได้ถึงที่พัก)	1.00	5.00	3.74	0.75
6.3 สภาพภายในสถานบริการ (เช่น ความใหม่/เก่า ความสะอาด แสงสว่างเพียงพอ กลิ่น)	1.00	5.00	3.67	0.78
6.4 คุณภาพของบริการ (เช่น หายจากอาการเมื่อย เหนื่อยล้า ผิวเนียน กระชับ)	2.00	5.00	3.72	0.76
6.5 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะนำ หรือตอบข้อซักถามได้เป็น อย่างดี	2.00	5.00	3.74	0.73
6.6 ความปลอดภัยของสถานที่ (เช่น ทางหนีไฟ ความพร้อมของ อุปกรณ์ด้านความปลอดภัย; ถังดับเพลิง กล้องเฝ้าระวัง ประจำบ้าน)	1.00	5.00	3.65	0.80
6.7 ความเหมาะสมของราคา	1.00	5.00	3.66	0.79
7. การซื้อสินค้าและของที่ระลึก	1.00	5.00	3.55	0.76
7.1 ความสะดวกในการหาซื้อสินค้า (เช่น หาร้านง่าย มีป้ายบอก ทาง)	1.00	5.00	3.54	0.86
7.2 ความหลากหลายของประเภทสินค้า	1.00	5.00	3.47	0.86
7.3 คุณภาพสินค้า	1.00	5.00	3.57	0.79
7.4 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะนำ หรือตอบข้อซักถามได้เป็น อย่างดี	1.00	5.00	3.63	0.82
7.5 ความเหมาะสมของราคา	1.00	5.00	3.55	0.84
8. แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด	1.00	5.00	3.87	0.74
8.1 ความสะดวกในการเข้าถึง (เช่น มีป้ายบอกทาง ป้ายให้ข้อมูล การท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ยานพาหนะในการ รับ-ส่ง)	1.00	5.00	3.85	0.87
8.2 มีความสวยงาม และความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ไม่เสื่อม โทรม	1.00	5.00	4.25	0.77
8.3 สิ่งอำนวยความสะดวก (เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ)	1.00	5.00	3.83	0.87
8.4 จุดทิ้งขยะ	1.00	5.00	3.55	1.02
9. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	1.25	5.00	3.74	0.75
9.1 ความสะดวกในการเข้าถึง (เช่น มีป้ายบอกทาง ป้ายให้ข้อมูล การท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ยานพาหนะในการ รับ-ส่ง)	1.00	5.00	3.80	0.80
9.2 มีความสวยงาม และความสมบูรณ์ ไม่เสื่อมโทรม	1.00	5.00	3.83	0.83
9.3 สิ่งอำนวยความสะดวก (เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ)	1.00	5.00	3.74	0.83
9.4 จุดทิ้งขยะ	1.00	5.00	3.61	0.93
10. ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก	1.00	5.00	3.58	0.82
10.1 มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง	1.00	5.00	3.71	0.86
10.2 มีสถานพยาบาลและเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ	1.00	5.00	3.56	0.91
10.3 มีจุดแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย	1.00	5.00	3.47	0.94

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมและจำแนกตามรายมิติ (ต่อ)

มิติของความพึงพอใจ	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
11. บริษัทนำเที่ยว	2.00	5.00	3.89	0.68
11.1 โปรแกรมนำเที่ยวมีความเหมาะสม (เช่น จำนวนวัน เวลา สถานที่)	1.00	5.00	3.80	0.74
11.2 ความหลากหลายของกิจกรรมที่บริษัทนำเสนอ (เช่น พายเรือคายัค ดำน้ำ ชมป่าชายเลน)	2.00	5.00	3.84	0.80
11.3 พนักงานให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	2.00	5.00	4.00	0.78
11.4 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะนำ หรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	2.00	5.00	3.96	0.77
11.5 ความปลอดภัยระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม	2.00	5.00	3.90	0.74
11.6 ความเหมาะสมของราคา	2.00	5.00	3.86	0.78
12. กิจกรรมการท่องเที่ยว	2.50	5.00	4.05	0.65
12.1 ความสะดวกในการเข้าถึง (เช่น ใช้บริการจากทางโรงแรม/ที่พัก บริษัทนำเที่ยว บริษัทเอกชน ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ)	2.00	5.00	4.05	0.73
12.2 ความหลากหลายของกิจกรรม	1.00	5.00	3.89	0.82
12.3 พนักงานให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	2.00	5.00	4.19	0.75
12.4 พนักงานสามารถให้ข้อมูล ชี้แนะนำ หรือตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	2.00	5.00	4.16	0.74
12.5 ความปลอดภัยระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม	2.00	5.00	4.07	0.73
12.6 ความเหมาะสมของราคา	2.00	5.00	3.98	0.79

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจำแนกตามกลุ่มของนักท่องเที่ยว โดยใช้สถิติเชิงอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้การวิเคราะห์ t-test เพื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจโดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ พบว่า ค่าเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 2) โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 4.02 ซึ่งสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจเท่ากับ 3.84 และจากการพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจำแนกตามกลุ่มของนักท่องเที่ยว โดยการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามเพศ อายุ และระดับรายได้ ด้วยการวิเคราะห์ ANOVA พบว่า อายุส่งผลต่อค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยว ชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.10 รองมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 21-29 ปี มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 38-45 ปี มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 30-37 ปี มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจำแนกกลุ่มตามเพศ และระดับรายได้ ด้วยค่าสถิติ F พบว่า ค่าเฉลี่ยดังกล่าวไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยรวม และรายมิติ จำแนกตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

มิติของความพึงพอใจ	จำแนกตามสัญชาติ		จำแนกตามเพศ		จำแนกตามอายุ		จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	
	ค่าสถิติ t	Sig. (2-tailed)	ค่าสถิติ F	Sig.	ค่าสถิติ F	Sig.	ค่าสถิติ F	Sig.
ระดับความพึงพอใจโดยรวม	-94.589**	0.000	0.388	0.678	3.255**	0.004	1.141	0.352
1. ประชาชนในพื้นที่	-107.606**	0.000	1.371	0.255	1.601	0.145	1.92	0.364
2. เรือโดยสาร	-87.932**	0.000	0.706	0.494	2.130*	0.049	0.229	0.950
3. รถโดยสารสาธารณะ	-75.200**	0.000	1.898	0.151	2.545*	0.020	1.025	0.402
4. สถานที่พักผ่อน	-90.651**	0.000	1.367	0.256	2.182*	0.043	0.731	0.600
5. ร้านอาหาร	-89.112**	0.000	1.418	0.243	2.775*	0.012	1.753	0.121
6. บริการสปาและนวดแผนไทย	-58.727**	0.000	2.277	0.104	2.982**	0.008	0.972	0.435
7. การซื้อสินค้าและของที่ระลึก	-55.813**	0.000	1.789	0.169	2.225*	0.040	0.854	0.512
8. แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด	-71.799**	0.000	0.485	0.616	4.792**	0.000	0.663	0.652
9. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	-60.497**	0.000	0.133	0.876	5.021**	0.000	1.499	0.189
10. ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก	-58.106**	0.000	0.620	0.538	2.783*	0.011	1.590	0.162
11. บริษัทนำเที่ยว	-54.392**	0.000	0.696	0.405	0.747	0.613	0.560	0.731
12. กิจกรรมการท่องเที่ยว	-78.124**	0.000	0.319	0.727	1.398	0.215	0.953	0.447

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. แนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก จังหวัดตราด ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC)

จากข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด สามารถสรุปแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) ได้เป็น 6 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ ความพร้อมของแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ความพร้อมของการบริการ การท่องเที่ยว ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ราคาของสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปประเด็นแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก จังหวัดตราด

ประเด็น	รายละเอียด
ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่	1) ควรมีการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรอบรมเพื่อเพิ่มทักษะทางด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่ เช่น ด้านการสื่อสารทางด้านภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ด้านคุณภาพในการให้บริการ เพื่อรองรับความหลากหลายและความต้องการของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 4 สรุปประเด็นแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก จังหวัดตราด (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด
ประเด็นที่ 2 ความพร้อมของแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว	1) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยว เช่น กีฬาท้าทาย (Extreme Sport) ดิสกอล์ฟ (Disc Golf) และเนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นเกาะ จึงทำให้ฤดูท่องเที่ยวของเกาะหมากจำกัดอยู่ในช่วงเดือนตุลาคม จนถึง เดือนพฤษภาคมของทุกปี ควรหากิจกรรมในร่มเพื่อรองรับหน้ามรสุม หรือการท่องเที่ยวนอกฤดู เช่น การสอนนักท่องเที่ยวทำอาหาร เรียนรู้วัฒนธรรมการกินและความเป็นอยู่ของชุมชนเกาะหมาก การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้จากเศษขยะที่ได้จากการคัดแยก 2) ควรมีการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์ พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว 3) ปรับปรุงแพ็คเกจการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
ประเด็นที่ 3 ความพร้อมของการบริการการท่องเที่ยว	1) จัดให้มีบริการรถขนส่งสาธารณะประจำทางรอบเกาะ 2) จัดรถบดและเรือโดยสารให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 3) เพิ่มจำนวน และความชัดเจนของป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ บนเกาะ 4) เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บนเกาะและท่าเรือ เช่น ตู้ ATM ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านค้าสะดวกซื้อ 24 ชั่วโมง ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น 5) ควรเพิ่มมาตรการในการรักษาความสะอาดในทุก ๆ บริเวณภายในเกาะ รวมถึงการเพิ่มจุดทิ้งขยะ มาตรการในการคัดแยกขยะ 6) ประสานงานกับผู้ประกอบต่าง ๆ ให้มีการเปิดเช่ารถจักรยานให้กับนักท่องเที่ยว
ประเด็นที่ 4 ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว	1) ควรมีมาตรการในการควบคุมจำนวนผู้โดยสาร และตรวจเช็คความพร้อมของยานพาหนะรวมถึงอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยให้พร้อมใช้อยู่เสมอ 2) ควรมีจุดแจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย และจุดบริการนักท่องเที่ยวตลอด 24 ชั่วโมง 3) ปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมภายในเกาะ โดยเฉพาะถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อ 4) ควรมีมาตรการในการรักษาความสะอาดของสถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร เพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของผู้ใช้บริการ 5) ควรมีป้ายเตือนให้ระวังลื่นทะเล หรือสัตว์ที่มีพิษในบริเวณที่มีความเสี่ยง พร้อมทั้งวิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นหากโดนสัตว์มีพิษทำร้าย
ประเด็นที่ 5 ราคาของสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	1) ควรมีนโยบายในการควบคุมและตรวจสอบอัตราค่าบริการของเรือโดยสาร รถโดยสารสาธารณะ สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร รวมถึงสินค้าและบริการด้านต่าง ๆ บนเกาะให้มีความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ
ประเด็นที่ 6 การประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว	1) จัดทำข้อมูล แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด พร้อมทั้งเส้นทางการท่องเที่ยวภายในเกาะ ในรูปแบบออนไลน์ ในลักษณะของ QR CODE ไว้ตามจุดต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึง 2) กำหนดนโยบายในการประชาสัมพันธ์ โดยนำจุดเด่นและเอกลักษณ์ของเกาะหมาก เช่น ความเงียบสงบ ความสวยงามของธรรมชาติ บรรยากาศดี ทะเลสวย รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่คอยต้อนรับและให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเป็นอย่างมาก มาสร้างเป็นเรื่องราว (Content Marketing) และเผยแพร่ลงในอินเทอร์เน็ตหรือสื่อโซเชียลมีเดีย ผ่านทางผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Influencer) บนสื่อโซเชียล

อภิปรายผล

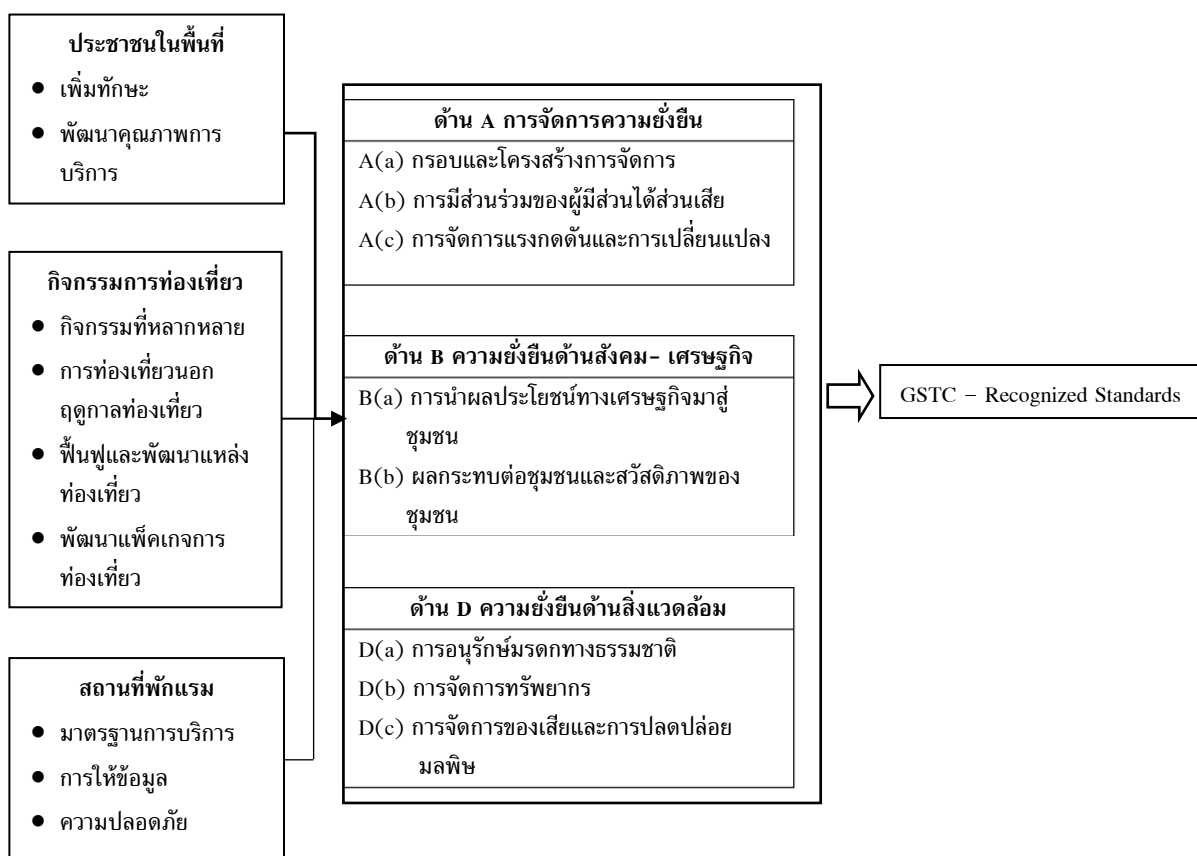
การสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวบนเกาะหมาก ตามกรอบการท่องเที่ยวยั่งยืนโลก (GSTC) ทั้ง 12 มิติ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจสูงสุดในมิติที่ 1 ประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนเกาะหมากมีความเข้มแข็ง มีสมรรถนะเด่นในการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นมิตร ซื่อสัตย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบ สามารถให้ข้อมูล ชี้แนะ หรือตอบข้อซักถามนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลกลน กเกียรติศักดิ์ชัย และ ชื่นชนก โควินท์ (2563) ที่ศึกษาจุดเด่นของสมรรถนะหรือความสามารถของคนในชุมชนเกาะหมาก ต่อการผลักดันและพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ พบว่าชุมชนบนเกาะหมากมีความเข้มแข็งของชุมชน สามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำเสนอและเสนอแนะเกี่ยวกับกฎระเบียบและข้อปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชนให้กับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวได้

รองลงมาได้แก่ มิติที่ 12 กิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะเกาะหมากมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม กิจกรรมมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว กิจกรรมมีความคุ้มค่าเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2560) ตามด้วยมิติที่ 4 สถานที่พักแรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิคมศม อักษรประดิษฐ์ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ (2560) ที่ได้ศึกษากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) กรณีศึกษาพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อที่พักแรมในระดับมาก ในประเด็นสถานที่พักแรมมีความสะอาด และถูกสุขลักษณะ กิจกรรมต่างๆ ที่สถานที่พักจัดให้เป็นกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือเป็นการส่งเสริมการตลาดการใช้พลังงาน สภาพแวดล้อมของสถานที่พักแรมมีความกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติ และมิติที่ 3 รถโดยสารสาธารณะ มิติที่ 2 เรือโดยสาร มิติที่ 11 บริษัทท่องเที่ยว มิติที่ 5 ร้านอาหาร มิติที่ 8 แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด มิติที่ 9 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มิติที่ 6 บริการสปาและนวดแผนไทย มิติที่ 10 ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก และมิติที่ 7 การซื้อสินค้าและของที่ระลึก ตามลำดับ

แนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวยั่งยืนโลก (GSTC) สามารถเสนอได้ 6 ประเด็น ได้แก่ ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ ความพร้อมของแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ความพร้อมของการบริการการท่องเที่ยว ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ราคาของสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกาะหมาก อาทิ อุมาพร บุญเพชรแก้ว และคณะ (2561) และอิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2560) ซึ่งได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการสร้างกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลที่สำคัญกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นว่า 3 มิติที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสถานที่พักแรม เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะหมากตามเกณฑ์ของสภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (GSTC) ครอบคลุมทั้งด้าน A การจัดการความยั่งยืน ด้าน B ความยั่งยืนด้านสังคม-เศรษฐกิจ และด้าน D ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ได้ดังภาพที่ 2 ซึ่งจะพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะหมากไปสู่การรับรองมาตรฐานได้ (GSTC-Recognized Standards) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวบนเกาะหมาก และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์จึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม จากนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 80.12 และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ร้อยละ 19.88 ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-29 ปี และอายุระหว่าง 30-37 ปี ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของพื้นที่เกาะหมาก เป็นนักท่องเที่ยวในกลุ่มเจนเนอเรชั่น (Generation) Y และ Z โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้สูง มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือน ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้การวิเคราะห์ t-test และ ANOVA

จากการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยว คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกับมิติของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน รถโดยสารสาธารณะ เรือโดยสาร บริษัทท่องเที่ยว และร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บริการสปาและนวดแผนไทย ความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมาก และการซื้อสินค้าและของที่ระลึก ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจำแนกตามกลุ่มของนักท่องเที่ยว ชี้ว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีระดับความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจำแนกกลุ่มตามเพศ และระดับรายได้ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ จากผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว สามารถทำให้การวิจัยเสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะหมาก ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) นั้น แบ่งเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่ ควรมีการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรอบรม เพื่อเพิ่มทักษะทางด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชนในพื้นที่ ประเด็นที่ 2 ความพร้อมของแหล่งหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์ และปรับปรุงแพ็คเกจการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ประเด็นที่ 3 ความพร้อมของการบริการการท่องเที่ยว ควรจัดให้มีบริการรถขนส่งสาธารณะประจำทางรอบเกาะ จัดรถบัสและเรือโดยสารให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มจำนวน และความชัดเจนของป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ บนเกาะ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ประเด็นที่ 4 ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ควรมีมาตรการในการควบคุมจำนวนผู้โดยสาร ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมภายในเกาะ และมีมาตรการในการรักษาความสะอาดของสถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร เพื่อสุขอนามัยที่ดีของผู้ใช้บริการ ประเด็นที่ 5 ราคาของสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรมีนโยบายในการควบคุมอัตราค่าบริการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ประเด็นที่ 6 การประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยว ควรจัดทำข้อมูล แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว พร้อมทั้งเส้นทางท่องเที่ยวภายในเกาะ ในรูปแบบออนไลน์ ในลักษณะของ QR CODE ไว้ตามจุดต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึง ตลอดจนกำหนดนโยบายในการประชาสัมพันธ์ โดยนำจุดเด่นและเอกลักษณ์ของเกาะหมาก และเผยแพร่ลงในอินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลมีเดีย ผ่านทางผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Influencer) บนโซเชียลมีเดีย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและยกระดับทักษะด้านภาษา และการบริการให้กับประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและรองรับในทุกฤดูกาลเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการยกระดับการให้บริการของสถานที่พักผ่อน สปา และนวดแผนไทย อีกทั้งควรผลักดันมาตรการความปลอดภัยโดยรวมบนเกาะหมากเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีนโยบายในการควบคุมและตรวจสอบอัตราค่าบริการ ราคาของสินค้าและของที่ระลึก เพื่อทำให้การท่องเที่ยวเกาะหมากมีความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก เวอร์ชัน 2.0 (GSTC Criteria for Destinations 2.0) ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาตามเกณฑ์ GSTC (v2.0) และศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้าน A การจัดการความยั่งยืน ด้าน B ความยั่งยืนด้านสังคม-เศรษฐกิจ ด้าน C ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม และด้าน D ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะหมากให้เป็นไปตามเกณฑ์ จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเกาะหมากเกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลกรก เกียรติศักดิ์ชัย และชินชนก โควินท์. (2563). สมรรถนะของคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำในพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(2) 16-30.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *ภาคตะวันออกประเทศไทย*. สืบค้น 5 มกราคม 2565. จาก <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81/4>.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ครองช้าง.
- นิคมศม อักษรประดิษฐ์. (2558). *กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) กรณีศึกษาพื้นที่เกาะหมาก จังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- พรไพลิน จุลพันธ์. (2565). “เกาะหมาก” ขึ้นแท่น “แหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน” 100 แห่งของโลก. สืบค้น 3 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/business/1030142>.
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). *สถิตินักท่องเที่ยวเกาะหมากและอื่น ๆ*. สืบค้น 3 ตุลาคม 2565. จาก https://intelligencecenter.tat.or.th/wp-login.php?redirect_to=https%3A%2F%2Fintelligencecenter.tat.or.th%2Farticles%2F702&reauth=1.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). *เกาะหมากกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและความยั่งยืนให้กับพื้นที่ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล*. สืบค้น 3 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/kohmak-technology>.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2562). *การท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใกล้ตัวกว่าที่คิด*. สืบค้น 3 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/community-based-tourism/>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก. (2562). *ข้อมูลทั่วไปของเกาะหมาก*. สืบค้น 5 มกราคม 2565. จาก <https://kohmaktrat.com/>.
- อิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2560). องค์ประกอบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล เกาะหมาก จังหวัดตราด, *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 12(24), 95-102.
- อุมาพร บุญเพชรแก้ว, อิสระพงษ์ พลธานี, กมลวรรณ อยู่คา, ปลิดา ฐัฒนภรณ์, ปิยะวรรณ มาก่อเกียรติ, ยูธิกา ด่านภูวงศ์ และ อติติยา ตรีภดี. (2561). พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวแบบโลว์คาร์บอนเกาะหมาก จังหวัดตราด. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 11(3), 2686-2703.

แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน:**กรณีศึกษาศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์****DEVELOPMENT OF INTEGRATED WELFARE FOR THE ELDERLY: CASE STUDY****HOMESOOK CENTER, KALASIN PROVINCE****พรสุดา ฤทธิธาดา^{1*} สมพันธ์ เตชะอธิก²****Pornsuda Ritthithada¹ Somphant Techaatik²**^{1,2} สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{1,2} Department of Master of Arts in Social Development, Faculty of humanity and social sciences, Khonkaen University**บทคัดย่อ**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย และ (3) แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ศูนย์โฮมสุข ภาคีเครือข่าย และผู้สูงอายุหรือแกนนำผู้สูงอายุ ของศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 49 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย รวมถึงอย่างยั่งยืน มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านความมั่นคงของอาหาร 3) ด้านสุขภาพ 4) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การมีน้ำอุปโภค - บริโภคเพียงพอ และการจัดการสุขาภิบาลอย่างเหมาะสม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย พบว่า มี 5 ด้าน คือ 1) มีแผนการทำงานชัดเจน 2) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาคส่วนต่างๆ 3) มีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ 4) มีแนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โฮมสุข และเป้าหมายในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และ 5) การประชาสัมพันธ์การได้รับรางวัลของศูนย์โฮมสุข

แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานระหว่างศูนย์โฮมสุขกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านแผนงาน/โครงการ ด้านงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม, บูรณาการ, ผู้สูงอายุ, ศูนย์โฮมสุข* E-mail address: phonsudarich@gmail.com ¹ somphant@kku.ac.th ²

ABSTRACT

This research article aims to study (1) the integration of social welfare management for the elderly by Homesook Center and its networks. Including sustainability, (2) Success factors of integrating social welfare provision for the elderly by the Homesook Center and its networks and (3) Sustainable Development Guidelines for Integrating Social Welfare for the Elderly by Homesook Centers and Network Partners. This research is a qualitative research. The Key informants include Homesuk center staff, Network partners, and the elderly or senior leaders of the Homesook Center Nachan Subdistrict Municipality Kalasin Province total of 49 people. They select a specific sample group. Data were collected using in-depth interviews and Focus Group Discussions. The data was analyzed using the document content analysis method—present information in a descriptive way.

The result of the study found that: the integration of social welfare management for the elderly by the Homesook Center and its network partners. Including sustainability, there are five aspects as follows 1) Economic aspect, 2) Food security aspect, 3) Health aspect, 4) Lifelong learning aspect, 5) Water consumption – Sufficient consumption and appropriate sanitation district management.

The success factors of integrating social welfare management for the elderly by the Homesook Center and its networks found five aspects: 1) Have a clear work plan 2) Budget support from various sectors 3) There are enough places to support activities and equipment. 4) There is a concept of co-ownership of the Home Happiness Center. Moreover, the goal of caring for the elderly, the disabled, and the underprivileged in the community are to be able to rely on themselves 5) Public relations for receiving the award of the Homesook Center.

Guidelines for developing sustainable integration of social welfare management for the elderly of the Homesook Center and its networks found that the work between the Homesook Center and the community local authority government agency private sector. There are essential factors, including personnel, plans/projects, budgets, and public relations.

Keywords: Social Welfare, Integration, The Elderly, Homesook Center

บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในต้นสหัสวรรษนี้ ประชากรมีอายุสูงขึ้น เนื่องจากอัตราเกิดที่ลดลงและผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ประชากรโลกกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2020 โลกของเรามีประชากรรวมทั้งหมด 7,795 ล้านคนโดยมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด ผู้สูงอายุ วัยปลายที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากถึง 146 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมดในปี 2020 เช่นเดียวกับประเทศไทยมีประชากรรวม 66.5 ล้านคน ประชากรสูงอายุของประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วมาก กล่าวคือ เมื่อ 50 ปีก่อน ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีจำนวนไม่ถึง 2 ล้านคน แต่ในปี 2563 ผู้สูงอายุได้เพิ่มจำนวนเป็น 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด และกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” ภายในปี 2565 นี้ “ประชากรรุ่นเกิดล้าน” ที่เกิดระหว่างปี 2506-2526 ซึ่งเป็นสินามิประชากรของประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น กลุ่มประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่มากในอีก 20 ปีข้างหน้า (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย; มส.ผส., 2564)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับเป็นความท้าทายของทุกภาคส่วนสังคมในการเตรียมการรับมือกับผลกระทบของปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เมื่อพิจารณาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมาจากอดีต พบว่า ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ

กิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและหลากหลายรูปแบบ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่มีสาระสำคัญคือต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

ในปัจจุบันมีการดำเนินงานสวัสดิการสังคมตามองค์ประกอบ 4 ด้านหลัก ได้แก่ การประกันสังคม (Social Insurance) การสังคมสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือสาธารณะ (Publics Assistant) การบริการทางสังคม (Social Service) และการช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน (วิภาวี ฤกษ์เมษะภูติ, 2554) ในการจำแนกประเภทของผู้สูงอายุตามลักษณะสุขภาพและความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มาก (กลุ่มติดสังคมหรือพึ่งตนเองได้) กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ปานกลาง (กลุ่มติดบ้านหรือพึ่งตนเองได้บ้าง) กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้น้อย (กลุ่มติดเตียงหรือพึ่งตนเองไม่ได้) (วิรัตน์ คำศรีจันทร์ และคณะ, 2550) ส่วนใหญ่กลุ่มผู้สูงอายุพบปัญหาหลัก 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน นอกจากนี้ยังพบปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน 2) ปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัย พบว่า ในภาพรวมของประเทศเกิดปัญหาภาระค่าใช้จ่ายบริการสุขภาพของผู้สูงวัย โดยคาดการณ์ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.64 ของ GDP ในปี พ.ศ. 2553 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 ในปี พ.ศ. 2564 ในขณะที่รายได้ผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 16 ของผู้สูงอายุทั้งหมด เป็นผู้สูงอายุที่ยากจนมีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี 3) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในสังคม พบว่าขาดการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุของทุกช่วงวัย ผู้สูงอายุขาดโอกาสที่จะการเรียนรู้ ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการเข้าถึงข่าวสาร เทคโนโลยีที่ทันสมัย ความรู้ด้านโภชนาการ ขาดระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนในสังคม และการไม่เห็นความสำคัญของคนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุด้านลบและมักไม่เห็นคุณค่า เนื่องด้วยว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพการทำงานลดลง และมีแนวโน้มการกลายเป็นภาระมากขึ้น (สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2560) ซึ่งการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยภาครัฐ มักพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการเช่นการบริหารจัดการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิของตน การมีส่วนร่วม การจัดการที่ภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การบริการที่ไม่ครอบคลุม ความไม่ครอบคลุมของหลักประกันรายได้ ความไม่มั่นคงของสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ พบว่า จุดอ่อนของสวัสดิการ เบี้ยยังชีพในอานาคตไทยจะแบกรับภาระไม่ไหว เพราะจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น (นาริรัตน์ จิตรมนตรี และสาวิตรี ทยานศิลป์, 2552) แม้ว่าจะระบบสวัสดิการที่รัฐมอบให้จะช่วยบรรเทาปัญหาของผู้สูงอายุ แต่ไม่ได้ส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง ความต้องการในการสงเคราะห์จึงเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ภาครัฐเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุม ส่งผลให้สังคมเกิดทัศนคติทางลบต่อกลุ่มผู้รับบริการ คือการถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม เป็นคนไร้ค่า ขาดศักดิ์ศรี ต่อมาเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นการจัดสวัสดิการสังคมเชิงรุก เพื่อการลดการพึ่งพิงจากสถาบัน (Deinstitutionalization) เสริมสร้างความตระหนักเรื่องการพึ่งตนเอง เป็นลักษณะการบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่เป็นความมั่นคง 4 มิติของผู้สูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2550 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทั่วโลกจึงได้มีการแสวงหาแนวทางใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ เมื่อปี พ.ศ.2515 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากยิ่งขึ้น เพราะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยกิจกรรมเหล่านี้จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและไม่ส่งผลกระทบต่อตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นอนาคต ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 (The 70th session of the United Nations General Assembly) ได้รับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยการพัฒนาที่ยั่งยืน มีลักษณะของการบูรณาการ เป็นองค์รวมและมีคุณภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมในทุกมิติ เน้นการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้สามารถ

พึ่งตนเองได้และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพคือการรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ การรับรู้สมรรถนะของตนเองต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืนนั้นยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และค้นหาการรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว (ภรติดา พงศ์พนัสและคณะ, 2560) ซึ่งผลการวิเคราะห์การศึกษาแบบจำลองการสูงวัยอย่างมีสุขภาพดีพบว่าแบบจำลองสมมติสุขภาวะทางจิตในวัยสูงอายุที่มีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความเพลิดเพลนและความอึดเอนใจในกิจกรรมความสามารถในการทำงานและความเป็นอิสระ ความตระหนัก มุมมองและค่านิยมที่เปลี่ยนไป และความเชื่อมโยงกับความรู้สึกเป็นเจ้าของผู้สูงอายุ (Nordmy, et al. 2020) จากงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ยังมีช่องว่างในเรื่องการศึกษาเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการองค์กร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนรวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าสู่การบริหารจัดการในองค์กร

ศูนย์โฮมสุข ภายใต้สำนักงานเทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานผ่านกองสวัสดิการสังคม ศูนย์โฮมสุข และโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมถึงภาคีเครือข่ายภายนอกพื้นที่ จำนวน 8 หน่วยงาน รวมทั้งสิ้น 35 หน่วยงาน ซึ่งมีความพยายามในการดำเนินงานบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุร่วมกับภาคีเครือข่ายผ่านการจัดตั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้ได้มากที่สุด โดยการบูรณาการแบบองค์รวมของภาคีเครือข่ายในชุมชน ได้มีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะให้คนพิการ ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลนาจารย์ ได้รับบริการช่วยเหลือทางสังคมอย่างเป็นองค์รวมและต่อเนื่อง ภายใต้ขอบข่ายบริการ 6 ด้าน คือ ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านอาชีพ ด้านสังคม และ ด้านนันทนาการ ด้วยกระบวนการบูรณาการเชิงรุกสู่ชุมชน โดยครอบครัวและคนในชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาศักยภาพคนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส (รายงานผลการดำเนินงานศูนย์โฮมสุคนาจารย์ ประจำปี 2562) เป็นหนึ่งใน 40 ตำบลนำร่องของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับการประเมินมาตรฐานศูนย์โฮมสุขในระดับดีมากมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์และเป็นศูนย์ต้นแบบเกี่ยวกับการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุและได้รับรางวัลเลิศรัฐจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (เทศบาลตำบลนาจารย์, 2562)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุคนาจารย์ และภาคีเครือข่ายว่าเป็นอย่างไร มีความยั่งยืนหรือไม่ มีปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร และแนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุคนาจารย์และภาคีเครือข่ายเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview

Guideline) เพื่อสังเกตถึงสภาพการดำเนินงานและการบูรณาการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล ตั้งแต่ 6-12 คน โดยแบ่งเป็นจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการหรือแกนนำ นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณานำเน้นการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยตามที่ได้กำหนด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุในบริเวณพื้นที่วิจัย ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์โฮมสุข ภาคีเครือข่าย และผู้รับบริการคือผู้สูงอายุหรือแกนนำผู้สูงอายุ ของศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวิธีการคัดเลือกผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความยินยอมที่จะให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเท่านั้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 26 คน คือ 1) จากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมรับบริการศูนย์โฮมสุขหรือ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 14 คน หมู่บ้านละ 1 คน 2) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วมรับบริการศูนย์โฮมสุขหรือ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน หมู่บ้านละ 1 คน

นอกจากนี้ การวิจัยยังได้ศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลหรือตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นแนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนเช่น เจ้าหน้าที่ศูนย์โฮมสุข เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาจารย์ เจ้าหน้าที่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้สูงอายุและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น รวมทั้งสิ้น จำนวน 23 คน ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นบุคคลหรือตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน 2) บุคคลหรือตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน

1.2 การเลือกพื้นที่วิจัย การเลือกพื้นที่การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีพื้นที่ในความรับผิดชอบ จำนวน 12 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1-9 ตำบลนาจารย์ หมู่ที่ 6-7 ตำบลภูโป และหมู่ที่ 5 ตำบลไผ่ เป็นพื้นที่ในการศึกษา ด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งเนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าว มีศูนย์โฮมสุข ซึ่งเป็นศูนย์นำร่องของจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ประการที่สองเป็นพื้นที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นตามมาตรฐานศูนย์โฮมสุข จากการประเมินของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ และได้รับรางวัลเลิศรัฐ ประการที่สามเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยได้กำหนดวิธีการขั้นตอน และคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาเป็นกรอบคิดในการศึกษา

2.2 ทำการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม หาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์และแนวทางการสังเกต

2.3 ทำการร่างแนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกตและแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

2.4 ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง โดยนำร่างเครื่องมือไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ และตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง

2.5 ทำการปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ จากนั้นนำเครื่องมือไปสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3.2 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) นั้นจะทำการรวบรวมศึกษาจากเอกสาร หนังสือ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

3.3 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เพื่อสังเกตถึงสภาพการดำเนินงานและการบูรณาการ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้นจำนวน 49 คน โดยแนวคำถาม เรื่อง การพัฒนาแนวทางการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ศูนย์โฮมสุข แบ่งออกเป็น 5 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 บริบทของหน่วยงานในการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมา ส่วนที่ 4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายไปสู่ความยั่งยืน ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล ตั้งแต่ 6-12 คน โดยแบ่งเป็นจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการหรือแกนนำ โดยผู้วิจัยจะทำการสอบถามผู้เข้าร่วมวิจัยถึงความสมัครใจก่อนการให้สัมภาษณ์ หากผู้ร่วมวิจัยไม่ยินยอมผู้วิจัยจะไม่ทำการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มกับท่านนั้น โดยผู้วิจัยจะขอใช้สถานที่ของห้องประชุมในเทศบาลตำบลนาจารย์ เพื่อความเป็นส่วนตัวและความสะดวกต่อการแสดงความคิดเห็น ต่อประเด็นคำถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ผ่านมา ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และแนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ได้อย่างกว้างขวางและมีความละเอียด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้สนทนาร่วมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลชัดเจน ทั้งนี้ ในทุกๆ ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต รวมไปถึงการสนทนากลุ่มผู้ศึกษาจะทำการจดบันทึกข้อมูล พร้อมทั้ง การเก็บภาพ การบันทึกเสียง โดยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บภาพ และการบันทึกเสียงทุกครั้ง

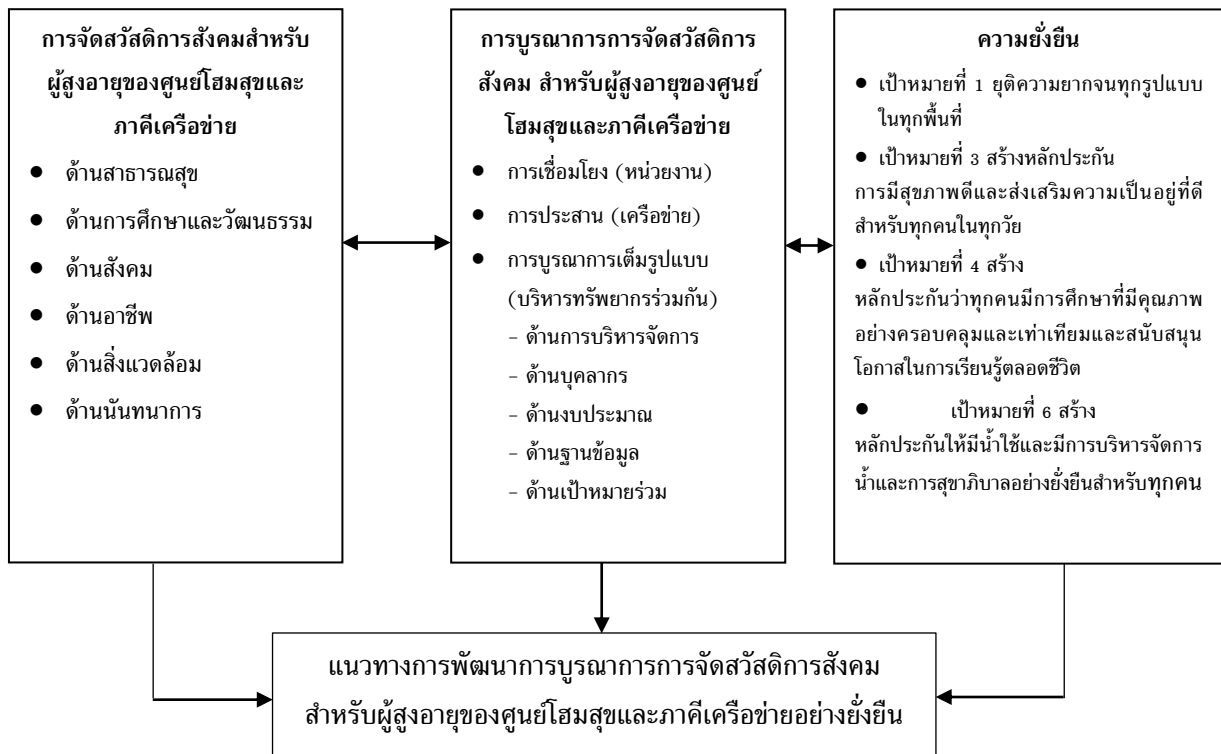
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมามีความหมายเชื่อมโยง ความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวม ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดตามวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยศึกษาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคม ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมและแนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืนโดยพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม รวมทั้งแนวคิดความยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่าย

การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และการเข้าถึงสิทธิและบริการของรัฐ 2) ด้านความมั่นคงของอาหาร คือ ผู้สูงอายุมีอาหารกินอย่างพอเพียง สามารถผลิตอาหารได้ และมีอาหารกินอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านสุขภาพ คือ การเข้าถึงบริการดูแลรักษาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ และการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในบ้าน 4) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกับครอบครัวและชุมชน 5) ด้านการเข้าถึงน้ำอุปโภค - บริโภค และการจัดการสุขาภิบาลอย่างเหมาะสม

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่าย

ปัจจัยภายใน 5 ด้าน คือ 1) มีแผนการทำงานชัดเจน มีเครื่องมืออำนวยความสะดวก เช่น แบบฟอร์มเสนอโครงการสำเร็จรูปและการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 2) คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ

ขับเคลื่อนงาน ผู้บริหารและบุคลากร เห็นความสำคัญและเข้าใจกระบวนการทำงานอย่างดี ผู้รับบริการเห็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม 3) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน 4) มีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ เช่น รถรับส่ง อุปกรณ์ช่วยการเคลื่อนไหว และกายอุปกรณ์เสริม 5) แนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โฮมสุข ในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้มีปัจจัยภายนอก 7 ด้าน คือ 1) มีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่าย และได้รับการประเมินมาตรฐานศูนย์โฮมสุข 2) มีทีมที่ปรึกษาและภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมทำ 3) มีงบประมาณเพื่อสร้างทีมงานหมอโฮมสุข ลงทำงานในพื้นที่ 4) มีภาคีเครือข่ายสนับสนุนรถยนต์นำเจ้าหน้าที่ในการลงชุมชน 5) ยึดแนวคิด คนไข้เป็นศูนย์กลาง และการทำงานเป็นทีม 6) การได้รับรางวัลเลิศรัฐ การเป็นศูนย์เรียนรู้ มีผู้มาศึกษาดูงาน 7) ได้รับการสนับสนุนสิ่งของหรืองบประมาณในการจัดกิจกรรมจากทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

3. แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานระหว่างศูนย์โฮมสุขกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร ในส่วนของชุมชน คือกลุ่มจิตอาสาที่มาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นหมอโฮมสุข มีจิตบริการ มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ จุดเด่น จุดด้อย มีการติดตามผล มีที่ปรึกษาในชุมชน คือ นายกเทศมนตรี กำนัน ปลัดเทศบาล ร่วมขับเคลื่อนกันต่อไป และส่งเสริมให้มีทีมทำต่อเนื่อง มีภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนหนุนเสริม เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีกองทุนต่าง ๆ สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรม อาจจะมาในเรื่อง กลุ่ม ชมรม ศูนย์โฮมสุข สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีการทอองค์กรสาธารณะประโยชน์ 2) แผนงาน/โครงการ ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมายที่จะเป็นศูนย์โฮมสุขที่มีคุณภาพในการดูแลผู้สูงอายุ มีบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ มีการให้ความรู้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ต้นแบบมีการศึกษาดูงาน มีการประชุมวางแผน และประเมินติดตามผลจากผู้รับบริการ มีกระบวนการ ดังนี้ 2.1) คัดเลือกตัวแทนให้แต่ละหมู่บ้าน เข้าไปเป็นคณะกรรมการ 2.2) ร่วมประชุมกัน 2.3) เอาปัญหาต่างๆในชุมชน 2.4) มาจัดลำดับความเดือดร้อน 2.5) ลงให้ความช่วยเหลือ 2.6) ติดตามผล 2.7) หน่วยงานที่มีงบประมาณมากมาช่วยเหลือ 3) งบประมาณ ต้องมีทุนสนับสนุนจากหลากหลายช่องทาง เป็นค่าใช้จ่ายในส่วนค่าตอบแทนผู้ดูแลหรือหมอโฮมสุขสร้างความมั่นคงสำหรับจิตอาสา ด้านอาชีพและรายได้ และ อุปกรณ์เครื่องใช้ผู้ป่วย ส่งเสริมการทำ CSR กับภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลืองบประมาณ ควรมีการขยายผล เป็นการลงมือที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ให้ห้างร้าน /บริษัท ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน 4) การประชาสัมพันธ์ รางวัล หรือประกาศ ทางสื่อโซเชียล เว็บไซต์ เพื่อให้ศูนย์เกิดความโดดเด่นเป็นที่รู้จัก ประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ต้องส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่น ไปศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ศูนย์กับหน่วยงานรัฐ เพราะศูนย์โฮมสุขอยู่ในหน่วยงานรัฐ และ มีการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU)

อภิปรายผล

การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและ ภาคีเครือข่าย รวมถึงความยั่งยืน พบว่า ศูนย์โฮมสุขมีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านการมีอาชีพและรายได้ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมทั่วไป ด้านนันทนาการ ซึ่งด้านต่างๆ นั้นศูนย์โฮมสุขได้ศึกษาและจัดทำขึ้นมาภายใต้ความต้องการของผู้รับบริการ สอดคล้องกับผลการศึกษากฤษฎี กรูฟงด์และคณะ (2558) ว่าความต้องการการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุที่มากที่สุด คือ ความต้องการด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและด้านนันทนาการ สำหรับโครงสร้างการทำงานของศูนย์โฮมสุข ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารชุดใหญ่ และแบ่งเป็นคณะอนุกรรมการ 6 ด้านเน้นการบูรณาการเพื่อสร้างแบบแผนการทำงานที่เป็นระบบและง่ายต่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษากฤษฎี กานาตะและคณะ (2562) ว่าเป้าหมายของการบูรณาการควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการระบบบริหารจัดการ

(Administrative Integration) และการบูรณาการ แบบแผนการทำงาน (Normative Integration) ในการขับเคลื่อนงาน ต้องได้รับความเห็นชอบจากพื้นที่ และได้รับการเติมเต็มองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในการจัดสวัสดิการชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของวริฐรา แก้วเกตุ (2550) ว่าการจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับหรือให้บริการ ส่วนการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่าย เป็นรูปแบบการประสานเครือข่ายของแต่ละด้านสวัสดิการมาให้บริการตามบทบาทหรือภารกิจของตน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของบัวพันธ์ และคณะ (2550) การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ใช้วิธีการบูรณาการ โดยการตั้งคณะกรรมการประสานงาน และการสร้างอาสาสมัคร การบูรณาการ ไม่เน้นการยุบรวม แต่เป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อให้องค์กรต่าง ๆ เชื่อมโยงหากัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่าย พบว่า มีปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยภายในมี 5 ด้าน คือ 1) มีแผนการทำงานชัดเจน 2) คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อน 3) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน 4) มีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ 5) แนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โสมสุข สอดคล้องกับผลการศึกษาของชัยพร พิบูลศิริ (2551) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน ได้แก่ ปัจจัยองค์กรและการบริหารจัดการ การวางการณ์นำ ปัจจัยการรวมกลุ่มของสมาชิก ปัจจัยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับตัว ปัจจัยการขยายผลและขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย 3) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน 4) มีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ เช่น รถรับส่ง อุปกรณ์ช่วยการเคลื่อนไหว และกายอุปกรณ์เสริม 5) แนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โสมสุข ในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของประภาศรี อึ้งกุล และบัญญัติ ไหวว่อง (2563) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ คือ การร่วมมือของจิตอาสา รวมกันเป็นเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคท้องถิ่น ภาคประชาชน และกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีพลัง จัดบริการที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีคนรุ่นใหม่ร่วมดำเนินงาน นอกจากนั้นการที่ศูนย์โสมสุขจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกในด้านต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้าน คือ 1) มีการประชุมร่วมกับภาคีเครือข่าย และได้รับการประเมินมาตรฐานศูนย์โสมสุข 2) มีทีมที่ปรึกษาและภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมทำ 3) มีงบประมาณเพื่อสร้างทีมงานหมอโสมสุข ลงทำงานในพื้นที่ 4) มีภาคีเครือข่ายสนับสนุนรถยนต์นำเจ้าหน้าที่ในการลงชุมชน 5) ยึดแนวคิดคนไข้เป็นศูนย์กลาง และการทำงานเป็นทีม 6) การได้รับรางวัลเลิศรัฐ การเป็นศูนย์เรียนรู้ มีผู้มาศึกษาดูงาน 7) ได้รับการสนับสนุนสิ่งของหรืองบประมาณในการจัดกิจกรรมจากทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัยพร พิบูลศิริ (2551) ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน ได้แก่ การได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกองค์กร ความสอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล การได้รับการหนุนเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ

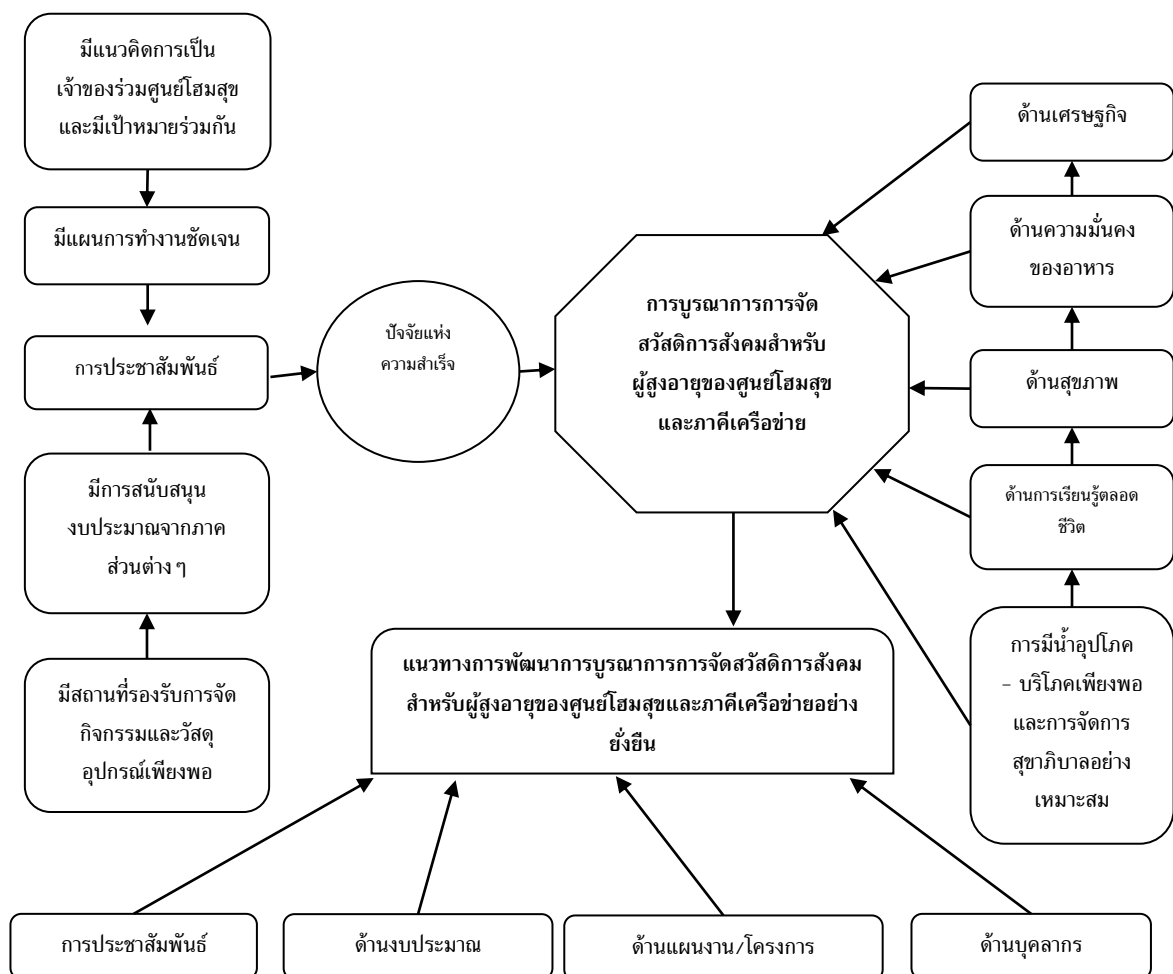
แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานระหว่างศูนย์โสมสุขกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) แผนงาน/โครงการ 3) งบประมาณ 4) การประชาสัมพันธ์ เนื่องจากการทำงานร่วมกันภายใต้การบูรณาการเครือข่ายของทุกภาคส่วนส่งผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อลงกต สารกาล และศักดิ์ศิริ ฆารเลิศ (2561) ที่กล่าวว่า การที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมมือกัน ทำงานร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ตัดสินใจลงมือปฏิบัติ และระดมทรัพยากรร่วมกัน จะส่งผลต่อความสำเร็จของการเป็นหุ้นส่วนร่วม

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โสมสุขและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นเรื่องอาชีพและรายได้ ที่มีการส่งเสริมตั้งแต่การฝึกอบรม จัดหาและให้ข้อมูลแหล่งทุน การตลาดและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 2) ด้านความมั่นคงของอาหาร เป็นเรื่องมีทำกินเป็นของตนเอง และมีทักษะใน

การดำรงชีพ 3) ด้านสุขภาพ มีศูนย์โฮมสุขเป็นศูนย์กลางให้ทั้งข้อมูลข่าวสาร บริการประสานส่งต่อ และทำงานทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน 4) ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ทั้งภายในบ้านและชุมชนอย่างสะดวก รวมถึงการสนใจของผู้สูงอายุ 5) การมีน้ำอุปโภค - บริโภคเพียงพอ และการจัดการสุขาภิบาลอย่างเหมาะสม เป็นเรื่องการบริหารจัดการของเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย พบว่า มี 5 ด้านคือ ในส่วนภายในของชุมชน 1) มีแผนการทำงานชัดเจน 2) มีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ 3) มีแนวความคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โฮมสุข และมีเป้าหมายในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ 4) การประชาสัมพันธ์ การได้รับรางวัลเลิศรัฐ เป็นศูนย์เรียนรู้ และในส่วนภายนอก 5) มีการสนับสนุนงบประมาณจากภาคส่วนต่างๆ

แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานระหว่างศูนย์โฮมสุขกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากรมีจิตอาสาและเป้าหมายเดียวกัน 2) ด้านแผนงาน/โครงการ มีความชัดเจน ยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทพื้นที่ 3) ด้านงบประมาณ มีทุนสนับสนุนจากหลากหลายช่องทาง เป็นค่าใช้จ่ายในส่วนค่าตอบแทนผู้ดูแลผู้สูงอายุหรือหมอโฮมสุขสร้างความมั่นคงสำหรับจิตอาสา 4) การประชาสัมพันธ์ทั้งจากการได้รับรางวัลเลิศรัฐ ผ่านทางสื่อโซเชียล เว็บไซต์ เป็นที่ศึกษาดูงาน ทำให้ศูนย์เกิดความโดดเด่นเป็นที่รู้จัก สร้างความตระหนักให้คนในชุมชน กระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจดังจะเห็นได้จากภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาศูนย์โฮมสุข เทศบาลตำบลนาจารย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบและแนวทางการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่าย อย่างยั่งยืนประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงของอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการมีน้ำอุปโภค - บริโภคเพียงพอ รวมถึงการจัดการสุขาภิบาลอย่างเหมาะสม ซึ่งการที่ศูนย์โฮมสุขจะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการต้องอาศัยปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมของทั้งผู้สูงอายุและภาคีเครือข่าย 5 ด้านด้วยกัน คือ การมีแผนการทำงานชัดเจน การมีงบประมาณสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ การมีสถานที่รองรับการจัดกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ การมีแนวคิดการเป็นเจ้าของร่วมศูนย์โฮมสุข รวมทั้งการมีเป้าหมายในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และ การประชาสัมพันธ์การได้รับรางวัลของศูนย์โฮมสุข เพื่อให้ศูนย์โฮมสุขได้รับความรู้จักมากขึ้นสามารถนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ รวมทั้งเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้จากศูนย์เรียนรู้ต่างๆ และผู้เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน พบว่า การทำงานระหว่างศูนย์โฮมสุขกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านแผนงาน/โครงการ ด้านงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์แต่ทั้งนี้จากการศึกษาอาจพบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายไปสู่ความยั่งยืน โดยมีปัจจัยภายในเช่น งานบริการยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ ทุกกลุ่มเป้าหมาย เวลาให้บริการไม่เพียงพอต่อความต้องการ จิตอาสา หอมโฮมสุขมีน้อย มีลักษณะการทำงานแบบชั่วคราว ขั้นตอนในการเบิกจ่ายงบประมาณยุ่งยาก งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ การประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนไม่ทั่วถึง รวมทั้งมีปัจจัยภายนอก 3 ด้าน เช่น การบูรณาการการทำงานยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน งบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่จำกัดส่งผลต่อการดำเนินงานศูนย์โฮมสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ และการสนับสนุนจากภาคเอกชนน้อย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ศูนย์โฮมสุขมีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านการมีอาชีพและรายได้ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมทั่วไป ด้านนันทนาการ ซึ่งด้านต่างๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ควรสนับสนุนการบูรณาการการทำงานให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน ส่งเสริมการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุที่มากที่สุดลำดับแรกคือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสวัสดิการ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและด้านนันทนาการ โดยเน้นการบูรณาการเพื่อสร้างแบบแผนการทำงานที่เป็นระบบและง่ายต่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยเครือข่ายที่เข้มแข็ง เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับหรือให้บริการ เพื่อให้องค์กรต่างๆ เชื่อมโยงหากัน

1.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ยังมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคแห่งความสำเร็จของการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายไปสู่ความยั่งยืน ทั้งภายในและภายนอกเช่น งานบริการยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ ทุกกลุ่มเป้าหมาย เวลาให้บริการไม่เพียงพอต่อความต้องการ จิตอาสา หอมโฮมสุขมีน้อย มีลักษณะการทำงานแบบชั่วคราว ขั้นตอนในการเบิกจ่ายงบประมาณยุ่งยาก งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการ การประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนไม่ทั่วถึง การบูรณาการการทำงานยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน งบประมาณจากสปสช.ที่จำกัดส่งผลต่อการดำเนินงานศูนย์โฮมสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ และการสนับสนุนจากภาคเอกชนน้อย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้มีการสร้างจิตอาสา หรือหอมโฮมสุขสนับสนุน งบประมาณเป็นแรงกระตุ้นในการขับเคลื่อนงานศูนย์โฮมสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งควรจัดให้มีศูนย์ประชาสัมพันธ์ เรื่องสิทธิประโยชน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ตั้งแต่การป้องกัน รักษาฟื้นฟู ส่งเสริม ให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง

1.3 แนวทางการพัฒนาการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์โฮมสุขและภาคีเครือข่ายอย่างยั่งยืน มีปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) แผนงาน/โครงการ 3) งบประมาณ 4) การประชาสัมพันธ์ เนื่องจากการทำงานร่วมกันภายใต้การบูรณาการเครือข่ายของทุกภาคส่วนส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการบูรณาการและการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหางานในการบริการของ Care giver (CG) และ อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น (อสบ.) เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงาน

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางหนุนเสริมการทำงานของจิตอาสา (หมอโฮมสุข) ให้มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้

2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการทำงานของศูนย์โฮมสุขภาพลีนส์ เปรียบเทียบกับการทำงานของศูนย์โฮมสุขจังหวัดอื่น เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ฐิพงษ์ และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนาการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุใน ภาคเหนือตอนล่าง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(2), 1-17.
- ชัยพร พิบูลศิริ. (2551). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 8(1), 57-84.
- เทศบาลตำบลนาจารย์. (2562). รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2561 เทศบาลตำบลนาจารย์. สืบค้น 1 ตุลาคม 2562. จาก <http://www.dop.go.th/th/known/1/238>.
- นาริรัตน์ จิตรมนตรี และสาวตรี ทยานศิลป์. (2552). การทบทวนองค์ความรู้และแนวทางการจัดระบบสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- บัญญัติ ไวว่อง และประภาศรี อึ้งกุล. (2563). ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจซื้อน้ำพริกแกงไตปลาแห้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เกาะลิเห่เสนาห์ จังหวัดภูเก็ต. ใน การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ครั้งที่ 13 ประจำปีการศึกษา 2563. (หน้า 1739-1749). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ. (2550). การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการ ชุมชนในระดับอำเภอ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: กลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงษ์ศักดิ์ นาดีและคณะ (2562). การบูรณาการในระบบสุขภาพชุมชน. วารสารเภสัชกรรมไทย, 11(1), 78-91.
- ภริดา พงศ์พนัสและคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของคนพิการทางการเคลื่อนไหว ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง .วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า, 28(2), 1-12.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- _____. (2563). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563. นครปฐม: สถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา.คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิภูฐา แก้วเกตุ. (2550). การจัดสวัสดิการแบบบูรณาการในชุมชนโดยห้ส่วน การพัฒนาหลายฝ่าย ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิภาวี กฤษณะภูติ. (2554). *สวัสดิการสังคม*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์ และคณะ. (2550). *ปรับแนวคิดร่วมชีวิตผู้สูงอายุ : การทบทวนแนวคิดและองค์ความรู้เบื้องต้นเพื่อพัฒนาสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2549). *สวัสดิการสังคม: วิถีปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2550). *ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน: กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- _____. (2552). *บูรณาการระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: เจพรี้น 2.
- _____. (2560). *คู่มือการบูรณาการความร่วมมือ 4 กระทรวง การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตในช่วงวัยสูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- อลงกต สารกาล และศักดิ์ศิทธิ์ ฆารเลิศ. (2561). แนวทางการสร้างองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม: กรณีศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 9(1), 29-58.
- Nordmyr, J., Creswell-Smith, J., Donisi, V., Lara, E., Martín-María, N., Nyholm, L., & Forsman, A. K. (2020). Mental well-being among the oldest old: revisiting the model of healthy ageing in a Finnish context. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 15(1), 1734276.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATOR IN THE 21ST

พระครูปริยัติคุณรังษี^{1*} อาทิตย์ แวงโส² สงสุข กาแก้ว³

Phrakrupariyatkunrangsai¹ Artit Wangso² Songsuk Pakaw³

^{1,2,3} สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

^{1,2,3} Department of Teaching Thai, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้วิชาการด้านผู้นำ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการบังคับบัญชามอบหมายในกำกับดูแลให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร และผู้นำจำเป็นต้องติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ การจัดการเรียนการสอนนั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีความรอบรู้ทางด้านวิชาการ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมสามารถบริหารปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการบริหารวิชาการนั้นเป็นการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติตามที่ต้องการ งานวิชาการเป็นงานสร้างคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพและปริมาณ การบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้เข้ายุคในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จของงานทางด้านวิชาการอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารในสถานศึกษา, ยุคศตวรรษที่ 21

* E-mail address: moonloci02@gmail.com ¹ t.arthit1983@gmail.com ² songsukphagaew@gmail.com ³

ABSTRACT

The purpose of this article is to study and analyze the body of knowledge in academic leadership which academic leadership in the 21st century Refers to the ability to lead personnel of educational institutions to work together to achieve the goals of the educational institutions effectively. The academic work is the most important main task in the administration and management of education in educational institutions. Leaders must have knowledge and understanding of the content scope and principles of academic administration in depth concerning academic framework curriculum and course administration teaching management internal supervision in the measurement and evaluation of education and educational quality assurance. This is because school administrators with academic leadership are able to manage and improve. Develop and promote academics to get better results. Especially the management of academic education is a very important task, because academic administration is about creating students with quality, knowledge, ethics and the required qualifications. Academic work is the quality work of learners in terms of quality and quantity. Academic administration consists of curriculum development, teaching and learning operations teaching schedule class arrangement teacher teaching Improving teaching and learning to develop teachers to keep up with new technologies to enter the era of the 21st century in order to truly step into the success of academic work.

Keywords: Academic Leadership, School Administrator, 21st Century

บทนำ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ไม่สามารถปิดตัวอยู่ได้โดยลำพัง ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีการติดต่อสื่อสารมีความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันสังคมโลกยุคปัจจุบันก็เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารทำให้ต้องคิดวิเคราะห์แยกแยะและตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การแข่งขันระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะภาวะผู้นำ เป็นผู้นำทีมแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความเป็นนักบริหารมืออาชีพ สร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม สามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันและภาพอนาคต มุ่งพัฒนาองค์กรให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรรณิกา กันทำ, 2561)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษานั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างความเจริญและสร้างความก้าวหน้าให้สถานศึกษาโดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคลในการนำผู้ติดตามหรือสมาชิกในองค์กร เพื่อให้ประสบความสำเร็จ ผู้นำที่ดีต้องมีความสามารถในการตัดสินใจที่ดี สามารถสร้างและสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนได้ และสามารถชักจูงผู้ติดตามไปสู่เป้าหมายร่วม ที่ผู้นำคนเดียวไม่สามารถทำได้ (จรุงจิต สมบัติวงศ์, 2561)

ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม วิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันที่รุนแรง องค์กรต่าง ๆ จะต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่ดำเนินไป การขับเคลื่อนองค์กรต้องอาศัยการมีผู้นำที่ดีและเก่ง มีความรู้ มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อให้ทีมงานผู้ตามเป็นผู้ที่เดินอยู่ในทิศทางที่ผู้นำกำหนด หากผู้นำกำหนดทิศทางผิด ไม่มีภาวะผู้นำที่ดีเหมาะสมกับยุคสมัยแล้ว เส้นทางแห่งความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นได้ยาก ทีมงานผู้ตามย่อมเกิดความสับสนในการปฏิบัติอย่างเนิ่นนอน และในที่สุดองค์กรย่อมแตกความสามัคคี ในทางตรงกันข้ามหากผู้นำมีภาวะผู้นำที่ดีสอดคล้องกับยุคสมัย ย่อมทำให้ทีมงานผู้ตามยอมรับ เกิดศรัทธาและมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำจนสามารถนำทีมงานทั้งหมดไปสู่เส้นทางแห่งความสำเร็จตามเป้าหมายได้ (ชिरยุตน์ วงศ์ยุทธรัตน์, วรสิทธิ์ รัตนวราหะ, ชูเกียรติ วิเศษเสนา, และชวลิต เกตุกระทุ่ม, 2561)

ผู้นำในศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0 สิ่งที่ทำหายความสามารถ คือ ความสามารถนำพาองค์กรของตนให้อยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า ผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงจะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นโอกาส การทราบวิธีการค้นหาการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง และทราบวิธีที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร ได้แก่ ด้านนโยบายการสร้างอนาคต ด้านวิธีการอย่างเป็นระบบในการมองหาและคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลง ด้านวิธีที่ถูกต้องในการสร้างความคุ้นเคยกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กร ด้านนโยบายในการสร้างสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงกับความต่อเนื่อง เพราะนโยบายการสร้างสรรคสิ่งใหม่อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างจิตสำนึกในองค์กรในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังทำให้องค์กรมองเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคือโอกาสที่เกิดขึ้นมาใหม่ภายใต้บทบาทสำคัญ (พรชัย เจตมา, 2560)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้บริหารขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ทั้งระดับโลก ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น (พระมหาอุดร อุตตโร, ทองดี ศรีตระการ และพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), 2561) เพราะภาวะผู้นำจะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างในการบริหารอย่างเห็นได้ชัด ผู้นำบางคนทำให้องค์กรไม่เคยพัฒนา กลายเป็นองค์กรที่พัฒนา แต่ในขณะที่ผู้บริหารบางคนที่ไม่มีความรู้ ผู้นำ ทำให้องค์กรขาดการพัฒนา และบุคลากรไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การทำงานจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี องค์กรที่ดีมีการพัฒนาจะต้องมีผู้นำที่ดีมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา กล้ายอมรับการเปลี่ยนแปลงองค์กรไปในทางที่ดีขึ้น ภาวะผู้นำที่ต้องการในการเข้ามาพัฒนาองค์กร (พระมหาอุดร อุตตโร, ทองดี ศรีตระการ และพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), 2561) ได้แก่

1) มีหลักการ เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับองค์กร เพื่อให้ผู้คนในองค์กรมีพฤติกรรมและการปฏิบัติที่ดีตามอย่าง อันจะก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในสังคมได้โดยรวม โดยหลักการที่วางไว้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากอคติในการบริหารองค์กร

2) มีวิสัยทัศน์ ผู้นำที่สามารถมองการณ์ไกล สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันให้เกิดขึ้นแก่องค์กร เป็นการทำงานที่มีเป้าหมายและสามารถทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ ซึ่งถือว่าเป็นพลังของการทำงานเป็นทีมที่ทำให้เกิดพลังหรือแรงจูงใจเหนือกว่าการสั่งการใดๆ

3) ผู้นำนักปฏิบัติ เป็นผู้นำนักปฏิบัติมากกว่าผู้นำที่ออกคำสั่งอย่างเดียว ที่สามารถจัดการข้ามขอบเขตองค์กรของตนเอง หรือภาวะผู้นำที่ทำให้ขอบเขตขององค์กรจางหายไป และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสร้างสิ่งดีที่มากขึ้นเรื่อยๆ โดยปล่อยให้อะไรที่ไม่ดีค่อยๆ จางหายไป

4) สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงาน กล่าวทำงานพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยไม่กลัวปัญหาที่จะตามมา มีความมุ่งมั่นที่จะให้ผลสำเร็จเกิดขึ้น ยอมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงองค์กรและบุคลากรให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีระบบที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการทำงานในองค์กร (สงวน นิตยารัมภ์พงศ์, คนสุลักษณ์ สมิตะสิริ, 2540)

ดังนั้น ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงมีความสำคัญต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการย่อมสามารถบริหารปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการบริหารวิชาการนั้นเป็นการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นลักษณะของการมีสัมพันธภาพในเรื่องของการใช้อิทธิพลที่มีต่อกันและกัน ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ที่มุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันภาวะผู้นำ เกี่ยวข้องกับ การใช้อิทธิพลเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคล โดยกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ซึ่งภาวะผู้นำนั้น มีนักบริหารนักวิชาการได้ให้ความหมายมากมายดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่น สติปัญญาความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

สมยศ นาวิการ (2544) ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์การ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ ดังนี้

1) เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำตามที่ผู้นำต้องการและสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำการที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้

2) เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำจากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุมดูแลและประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย

3) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างหนึ่งของผู้นำจนได้รับการยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกกลุ่มและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4) อิทธิพลในตัวของผู้คนที่นำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

5) การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่ให้การชี้แนะการกระทำดังกล่าว ทำให้บุคคลอื่น ๆ เชื่อมั่นในผลงานของเขาซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ จากลักษณะทางการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาได้แนะนำไว้

6) ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อถือในการปฏิบัติกรร่วมกัน

7) การที่บุคคลมีอิทธิพลมากและทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงานประจำในองค์การ

8) เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การและมีการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน

มัลลิกา ต้นสอน (2545) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลที่จะโน้มน้าว ชักจูงบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2551) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถหรือกระบวนการที่บุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นหรือกลุ่มคน สามารถกระตุ้นจูงใจให้บุคคลอื่นเชื่อถือ ยอมรับ และทำให้เกิดความพยายามและความสามารถที่สูงขึ้น ในการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ความสามารถของแต่ละบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยใช้การชักชวน จูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการของตนได้ด้วยความเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย ดังนั้น ผู้นำคือผู้ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มในอันที่จะก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

ในสถานศึกษาผู้บริหารหรือผู้นำจะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งภาวะผู้นำสถานศึกษานั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโรงเรียนเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณภาพของโรงเรียนที่จะดำเนินการโดยผ่านเครือข่ายบุคคลและตามบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ภาวะความเป็นผู้นำไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในคนที่หัวหน้าเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่สามารถมีอยู่ในทุกๆ คน เพราะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการทำงานเป็นอย่างมาก ส่วนความเป็นผู้นำที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งและเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการทำงานประกอบด้วย (ธีรศักดิ์ อุปรนัย อุปไมยอริชัย, 2563)

1. ความเชื่อมั่น ความเชื่อมั่นเมื่อเกิดความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว ในการทำงานก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยความเชื่อมั่นเป็นส่วนช่วยที่สำคัญด้วย ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเชื่อมั่นเป็นทั้งความมั่นคง มั่นใจในการทำงาน อีกทั้งยังต้องเชื่อมั่นว่าจะสามารถทำงานให้สำเร็จตรงตามเป้าหมาย

2. การทำงานอย่างเป็นระบบ โดยการทำงานอย่างเป็นระบบไม่เพียงเป็นการสื่อให้ เห็นถึงความเป็นคนที่มีการคิดวางแผนการทำงานได้อย่างเป็นระเบียบแบบแผนเท่านั้น ยังแสดงออกถึงความเป็นคนที่มีความสามารถในการแก้ไข

เหตุการณ์ต่าง ๆ หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน และสามารถปรับเอาความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะการทำงานไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ได้

3. การทำงานเต็มความสามารถ เป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงจะต้องทำงานอย่างเต็มความสามารถของเราเท่านั้น แต่ยังต้องเอาความเชี่ยวชาญและทักษะที่เต็มเปี่ยมมาใช้ด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอย่างเต็มที่ การที่เราทำงานอย่างเต็มความสามารถและตั้งใจทำนั้น จะทำให้คนอื่นมองว่าเราเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน

4. การตัดสินใจได้ดี ซึ่งการตัดสินใจที่ดีย่อมแสดงถึงความเป็นคนที่สามารถในการแก้ไขปัญหาและนำไปสู่ทางออกได้อย่างดี ความสามารถในการทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นการสะท้อนถึงการมองการณ์ไกลอย่างมีไหวพริบ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการแก้ปัญหา อีกทั้งการจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างอย่างเด็ดขาดทันทั่วทั้งที่ โดยจะมีประโยชน์ต่อการทำงานในการทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นไม่ติดขัดนั่นเอง

5. มีแรงกระตุ้นในการทำงานการเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน หรือเป็นคนที่มีความใฝ่ฝันในการทำงานอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้คนอื่นมองเห็นว่าเราเป็นคนที่พร้อมจะทำงาน และพร้อมที่จะมุ่งไปข้างหน้า หวังความก้าวหน้าในการทำงานให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ต้องการที่จะสร้างสรรค์งานและความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นนั่นเอง

ความสำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ การพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าควรเริ่มต้นที่การสร้างภาวะผู้นำให้เกิดกับผู้นำผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำองค์การ จะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน นั่นคือผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำ (Leader) ผู้นำจะต้องมีความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำ (Leadership)

ในบริบทของการบริหาร ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ คือ สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติ องค์การหรือธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ การไร้สภาพของภาวะผู้นำส่งผลกระทบต่อองค์การในหลายๆ ด้าน อาทิ การไร้ทิศทางเพื่อบริหารจัดการ ปฏิบัติตามพันธกิจ และการบรรลุวิสัยทัศน์ การเคลื่อนตัวอย่างเพื่อไปสู่ความสำเร็จ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารองค์การส่วนมากให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์การ และเชื่อว่าการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมและถูกกาลเวลาจะทำให้องค์การขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจโดยลำพังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงองค์การได้ เพราะหลังจากที่มีการตัดสินใจไปแล้ว องค์การยังต้องเผชิญหน้ากับปัญหาของการนำเอาการตัดสินใจไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งในขั้นตอนนี้เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าผู้นำจะใช้อำนาจในการโน้มน้าวพฤติกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์และเอาชนะแรงต่อต้านที่มีในองค์การได้ (ธีรศักดิ์ อุปรนัย อุปไมยอริชัย, 2563)

ความสำคัญของภาวะผู้นำนั้น มีนักบริหารนักวิชาการได้ให้ความหมายมากมาย ดังนี้

กัมพล อธิกร (2553) กล่าวว่า ผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มหรือองค์การ เนื่องจากกลุ่มหรือองค์การจะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้นำหรือภาวะผู้นำในการที่จะนำพาสมาชิกภายในกลุ่มร่วมปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กลุ่มได้ร่วมกันวางไว้

วรรณวิสา ไชยลาแสง (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญและมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารทุกระดับ ซึ่งจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น โดยเพื่อร่วมงานมีความเต็มใจ พึงพอใจและในขณะเดียวกันก็ได้ผลงานที่มีความถูกต้อง

สะอูดี สาธุ (2557) กล่าวว่า ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การในอันที่จะดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างมาก ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การต่าง ๆ นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การที่ประสิทธิภาพของผู้นำจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต่อเมื่อผู้นำได้ใช้ภาวะผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกันขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกใช้รูปแบบใดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเลือกรูปแบบภาวะผู้นำ ผู้นำควรคำนึงถึงผู้ใต้บังคับบัญชา สถานการณ์และบุคลิกภาพของผู้นำเอง

สรุปความได้ว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำ คือ เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าควรเริ่มต้นที่การสร้างภาวะผู้นำให้เกิดกับผู้นำผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำองค์การ จะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันการดำเนินการให้งาน เพื่อต้องการให้ประสบ

ผลสำเร็จ ผู้บริหารจะเป็นบุคคลสร้างบรรยากาศในองค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมีศิลปะในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ภาวะผู้นำทางวิชาการนั้น เป็นลักษณะของความสามารถในการนำบุคลากรของสถานศึกษา ให้ร่วมมือปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานด้านวิชาการเป็นงานหลัก ที่สำคัญที่สุดในการบริหารและจัดการศึกษาในสถานศึกษา ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายเนื้อหา และหลักการบริหารงานด้านวิชาการอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับ ขอบข่ายงานวิชาการ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านการประกัน คุณภาพการศึกษาและผู้นำนั้นต้องมีทักษะในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นพฤติกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาในการชี้แนะ ส่งเสริม สนับสนุน และโน้มน้าวใจในการพัฒนางานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจของโรงเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศ ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (วิโรจน์ สารัตนะ, 2556)

โมเดลภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational Leadership Model) ซึ่งเป็นโมเดลที่กล่าวถึงเรื่องของ คุณภาพ (qualities) ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skills) ของผู้นำทางการศึกษา พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนให้พร้อมในศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะพัฒนาผู้เรียนในโลกของการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ(วิโรจน์ สารัตนะ, 2556) ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พัฒนาผลการเรียนของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ
3. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา
4. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้
5. สร้างเสริมเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ
6. พัฒนาผู้เรียนให้สามารถเป็นผู้นำที่ดีในอนาคต(สมหมาย อำตอนกลอย, 2556)

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาให้มีทักษะผู้นำตลอดเวลา โดยเฉพาะทักษะที่องค์กรชั้นนำระดับโลกให้ความสำคัญ คือ การสร้างทีมงาน และการจัดการความขัดแย้งทักษะพื้นฐานสำคัญ 10 อย่างสำหรับผู้นำทางการศึกษา คือ ทักษะการสร้างทีมงาน, ทักษะการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์, ทักษะการตัดสินใจ, ทักษะการคิดสร้างสรรค์, ทักษะทางเทคโนโลยี / นวัตกรรม / ดิจิตอล, ทักษะการสื่อสาร, ทักษะการจูงใจ, ทักษะการจัดการความขัดแย้ง, ทักษะการมอบหมายงานและการสอนงาน และทักษะชีวิต ทั้งนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้นำทางการศึกษาของประเทศไทยเป็นสิ่งสำคัญและเร่งด่วน เพื่อการพัฒนาการศึกษาไทย ผู้นำยุคใหม่ ต้องมีความรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีภาวะผู้นำ ที่สามารถนำพาทีมงานในสถานศึกษา เพื่อนครู และ บุคลากรทางการศึกษาที่ดูแล มีการเปลี่ยนแปลง พัฒนา มีประสิทธิภาพ สัมฤทธิ์ผล และยั่งยืน ทั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนที่มามีความรู้ความเข้าใจเรื่องมาตรฐานและหลักสูตร ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สามารถช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการตัดสินใจในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับบริบทความต้องการของโรงเรียน นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบ ตรวจสอบและประกันคุณภาพเป็นข้อมูลในการตัดสินใจและปรับปรุงการจัด การศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ โดยเฉพาะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมการกระทำหน้าที่ตามบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ในการชี้แนะ หรือโน้มน้าวใจข้าราชการครู และบุคลากร ทางการศึกษาตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้าใจ และเกิดความตระหนักในการรวมพลังและประสานสัมพันธ์เพื่อพัฒนางานวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้นี้ให้กับผู้เรียนได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การปฏิบัติงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทักษะสังคมและทักษะชีวิต การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดการบูร

ณาการ การนำเทคโนโลยีไปใช้เพื่อส่งเสริมการใช้หลักสูตรและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องมีทักษะและบทบาทในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารสถานศึกษามีหลากหลายบทบาทขึ้นอยู่กับภารกิจและกิจกรรมการบริหารซึ่งการบริหารให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่ผู้บริหารที่จะต้องบริหารการศึกษาในระบบ การศึกษายุคปัจจุบันจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคของเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหาร ระดับสูงจึงจะสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จและเป้าหมายของสถานศึกษาที่วางไว้ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาโดยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ สารวิชาหลัก และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2556) จึงเป็นภาระที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้ประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารจะต้องเข้าใจโลกของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการเรียนรู้ ทักษะการบริหารอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้นำองค์ความรู้แนวคิดใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารองค์กร นำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามสถานการณ์ สร้างเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอก ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ ใส่ใจในเรื่องของกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้ทันสมัยเหมาะสมกับเนื้อหา มีความน่าสนใจ และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้นรวมทั้งมีการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการเรียนรู้ให้เข้ากับโลกยุคใหม่และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งจากการสังเคราะห์ แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ มีนักวิชาการหลายๆ ท่านได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

McEwans (1998) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นภาวะผู้นำที่พัฒนามาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) เป็นภาวะที่ผู้นำโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนอาศัยความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับการสอน และความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเป็นพลังขับเคลื่อนทางการศึกษา ผู้นำเช่นนี้เรียกว่า ผู้นำทางวิชาการ ผู้นำทางวิชาการต้องมีความสามารถในการสื่อสารและแสดงให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองเห็นว่า อะไรสำคัญและมีคุณค่า ในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นแรงขับเคลื่อน และผู้นำทางวิชาการต้องมีทักษะในการสอนจริงในวัฒนธรรมที่นิยมเฉพาะว่า ทั้งหมดของโรงเรียนคืออะไร มิติทางการศึกษาทางสัญลักษณ์และทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญต่อภาวะผู้นำในโรงเรียน

สุรพงศ์ สุทธิศักดิ์ (2551) กล่าวถึง ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ 5 ด้าน ประกอบด้วยงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ งานนิเทศการศึกษา งานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2547) ได้จัดทำหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ โดยกำหนดลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพไว้ในส่วนการเป็นผู้นำด้านวิชาการ ในเรื่องต่อไปนี้ (1) การพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ (2) การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ (3) การพัฒนาครูตามแนวปฏิบัติการศึกษา (4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ (5) การประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

Seyfarth, J. T. (1999) ได้กำหนดภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ 5 ด้าน คือ (1) มุมมองและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร (2) การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน (3) การจัดโครงการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (4) การประเมินผลการสอนของครู (5) การวางแผนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

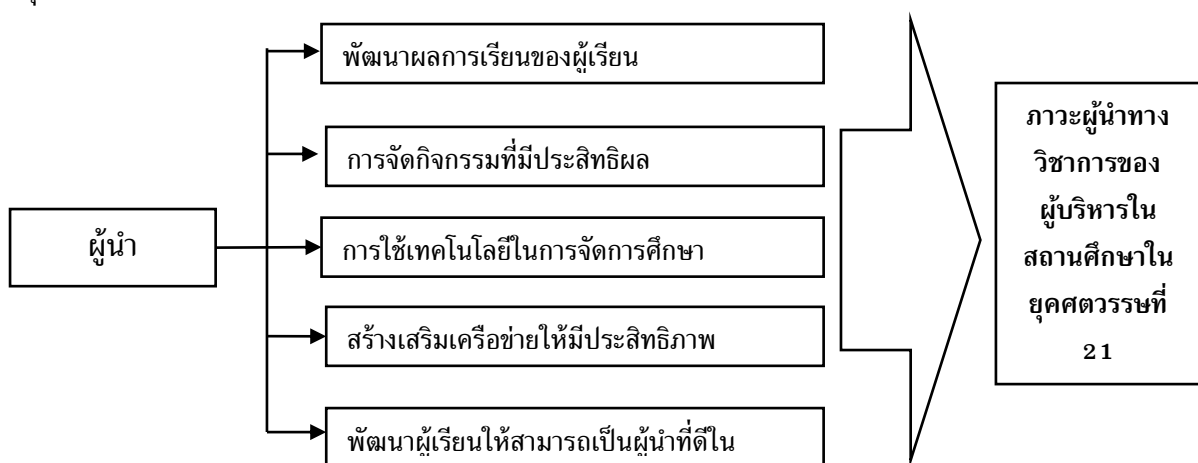
Trusty, F. M., (1986) ได้กล่าวว่า หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำทางวิชาการมี 17 ประการ คือ (1) ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของสถานศึกษา (2) ส่งเสริมให้ครูนำ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของสถานศึกษาไปปฏิบัติ (3) สร้างความเชื่อมั่นว่ากิจกรรมของสถานศึกษาและห้องเรียนสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ ของสถานศึกษา (4) สร้างความเชื่อมั่นว่า โครงการทางวิชาการของสถานศึกษาเป็นผลมาจากการ วิจัยและ การปฏิบัติทางการศึกษา (5) มีการวางแผนร่วมกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ทางวิชาการเพื่อให้บรรลุ ความต้องการของผู้เรียน (6) ส่งเสริมให้ครูนำโครงการทางวิชาการไปปฏิบัติ (7) ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูในการประเมินโครงการทางวิชาการของโรงเรียน (8) ติดต่อสื่อสารกับครูและนักเรียนด้วยความคาดหวังที่สูงในด้านมาตรฐานทาง วิชาการ (9) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางสังคม (10) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสร้างเขาว์ปัญญาของผู้เรียน (11) มีการจัดสรรเวลาเพื่องานวิชาการร่วมกับครูไว้อย่างชัดเจน (12) ให้ความร่วมมือกับผู้เรียนในการกำหนดระเบียบเพื่อแก้ปัญหาด้านวินัย (13) ร่วมมือกับผู้เรียนให้มีการนาระียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหา ด้านวินัยผู้เรียน (14) ร่วมมือกับคณะครูให้มีการนาระียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมาใช้ในการแก้ปัญหา ด้านวินัยผู้เรียน (15) มีปฐมนิเทศคณะครูเกี่ยวกับโครงการของสถานศึกษา (16) มีการประเมินผลการทำงานของครูอย่างยุติธรรม (17) ช่วยเหลือครูในการพัฒนาระบบงาน เพื่อให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการ

สรุปได้ว่า บทบาทของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาปราศจากบทบาทผู้นำทางวิชาการแล้ว สถานศึกษาจะพัฒนาให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการได้นั้นถือเป็นเรื่องยาก

องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นภาวะผู้นำที่พัฒนามาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นภาวะที่ผู้นำโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนอาศัยความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ ความรู้เกี่ยวกับการสอน และความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเป็นพลังขับเคลื่อนทางการศึกษา ผู้นำเช่นนี้เรียกว่า ผู้นำทางวิชาการ ผู้นำทางวิชาการต้องมีความสามารถในการสื่อสารและแสดงให้เห็นนักเรียน ครู และผู้ปกครองเห็นว่า อะไรสำคัญและมีคุณค่าในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นแรงขับเคลื่อน และผู้นำทางวิชาการต้องมีทักษะในการสอนจริงในวัฒนธรรมที่นิยมเฉพาะว่า ทั้งหมดของโรงเรียนคืออะไร มิติทางการศึกษาทางสัญลักษณ์และทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญต่อภาวะผู้นำในโรงเรียน จากการสังเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 สรุปได้ดังนี้ คือ 1. พัฒนาผลการเรียนของผู้เรียน 2. การจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ 3. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา 4. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 5. สร้างเสริมเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ 6. พัฒนาผู้เรียนให้สามารถเป็นผู้นำที่ดีในอนาคต ดังจะสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการศึกษา

บทสรุป

จากเนื้อหาทั้งหมดในบทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเริ่มต้นถึงความหมาย ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ความสามารถของแต่ละบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยใช้การชักชวน จูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น ความ

ต้องการของตนได้ด้วยความเต็มใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย ดังนั้น ผู้นำคือ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มในอันที่ก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ภาวะผู้นำนั้นถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีการพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าควรเริ่มต้นที่การสร้างภาวะผู้นำให้เกิดกับผู้นำผู้บริหารในฐานะเป็นผู้นำองค์การ จะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันการดำเนินการให้งานเพื่อต้องการให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารจะเป็นบุคคลสร้างบรรยากาศในองค์การให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมีศิลปะในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีทักษะและบทบาทในการบริหาร การเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนด ยุทธศาสตร์และนำไปสู่การปฏิบัติในอนาคตจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สามารถกำหนด ประเด็นศึกษาที่สำคัญ 4 ด้านหลักได้แก่ คุณลักษณะความเป็นผู้นำยุคใหม่ ทักษะยุคใหม่ บทบาทหน้าที่ และคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งต้องมีบทบาทของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาปราศจาก บทบาทผู้นำทางวิชาการแล้ว สถานศึกษาจะพัฒนาให้มีความเป็นเลิศทาง วิชาการได้นั้นถือเป็นเรื่องยาก

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา กันท่า. (2561). ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(2), 18-29.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- จรุงจิต สมบัติวงศ์. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 3(2), 17-32.
- ชिरยุตน์ วงศ์ยุทธรัตน์, วรสิทธิ์ รัตนวราหะ, ชูเกียรติ วิเศษเสนา, และชวลิต เกตุกระทุ่ม. (2561). องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก. *วารสารบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 11(2), 14-25.
- ธีรศักดิ์ อุปรนัย, อุปไมย อธิชัย และคณะ. (2563). *การบริหารและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรชัย เจตามา. (2560). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0*. สืบค้น 30 เมษายน 2565. จาก <https://www.kroobannok.com/83312>.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระมหาอุดร อุตโตโร, ทองดี ศรีตระการ และ พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ). (2561). ภาวะผู้นำ : การบริหารวิชาการสู่การศึกษายุค 4.0. *วารสารปัญญาภิธาน*, 3(1), 42-53.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2545). *การจัดการยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธารธารการพิมพ์.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2551). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้า.
- วรรณวิษา ไชยลาแสง. (2551). *การศึกษาภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อทีมงานที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา).
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. (2540). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทย.
- สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. (2547). *เอกสารประกอบการสัมมนาประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ*. นครปฐม: โรงพิมพ์ ส. ประจักษ์.

- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหาร Management*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สมหมาย อ๋าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), 1-7.
- สะอูดี สาชู. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในอำเภอรองจิกจังหวัดปัตตานี*. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).
- สุรพงศ์ สุทธิศักดิ์. (2551). *ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดเทศบาลนครยะลา*. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- Seyfarth, J. T. (1999). *The principal: New leadership for new challenger*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Trusty, F. M. (1986). *Administrator/ Supervisor Career Ladder Orientation Manual*. Nashville Tennessee: Tennessee Department of Education.

ถั่งสังฆทานและจีวร : ต้นทุนจมทางความเชื่อเชิงพุทธพาณิชย์

OFFERINGS BUCKET AND YELLOW ROBE: SUNK COST ACCORDING TO COMMERCIAL BUDDHIST BELIEF

พระคมสัน เจริญวงศ์^{1*} ภัทรพล ไชยเย็น² เอนก ไยอินทร์³

Phra Komsan Jalearnwong¹ Phatraphol Jaiyen² Anek Yai-In³

^{1,2,3} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3} Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาและนำเสนอประเด็นพฤติกรรมทางสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างพระพุทธศาสนา และเศรษฐศาสตร์ รูปแบบพุทธพาณิชย์ที่สะท้อนภาพธุรกิจเชิงพาณิชย์ที่แฝงตัวอยู่ในความเชื่อทางศาสนา โดยนำเสนอความเชื่อที่เป็นเส้นบางๆ กับความศรัทธาผสมผสานกับความต้องการสูงสุดของปุถุชนชาวพุทธทั่วไปที่ยังเข้าไม่ถึงแก่นแท้พระพุทธศาสนา หรือที่ทางพระเรียกว่าเข้าถึงแค่ขั้นกระพี้ นั่นก็คือคำว่า “บุญ” การพลอยยินดี มุทิตาสักการะ มีจิตผ่องใสบันเทิง การให้ทาน รักษาศีล ภาวนา และปฏิบัติธรรม เป็นต้น อะไรก็ตามที่ทำให้จิตใจมีความสุข เบิกบานใจ ไม่เศร้าหมอง ในทางพระพุทธศาสนาล้วนเป็นบุญทั้งสิ้น แต่จากความเชื่อและการปลูกฝังค่านิยมของคนไทยที่ปฏิบัติตามกันมา จะมีความเชื่อว่า “บุญ” เกิดจากการให้ เกิดจากการบริจาค และเกิดจากการถวายทาน ในสังคมไทยส่วนมากจึงมีการรับบริจาคช่วยเหลือหรือก่อสร้างปฏิมากรรมวิจิตรศิลป์ขนาดใหญ่ในศาสนสถานอยู่บ่อยครั้ง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นช่องทางของกลุ่มธุรกิจพาณิชย์ได้ออกแบบธุรกิจแฝงในศาสนา หรือคนทั่วไปเรียกว่า “พุทธพาณิชย์” เปิดช่องทางการขายสินค้าบุญ แต่เป็นสินค้าประเภทต้นทุนจม (Sunk Cost) ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือบริโภค-อุปโภคให้พระสงฆ์หรือสาธุชนได้ใช้ได้อีก เช่น ผลิภัณฑ์ในถั่งสังฆทาน ผ้าไตรจีวร เป็นต้น ซึ่งหากจะกล่าวแบบคนบ้านๆ เรียกว่า “หาประโยชน์ได้น้อยมาก” ถือว่าเป็นสินค้าที่ด้อยคุณภาพ นำไปใช้ก็ไม่คุ้มกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับสุขภาพ

คำสำคัญ: ต้นทุนจม, พุทธพาณิชย์, สังฆทาน, ความเชื่อ

* E-mail address: sanpkk@hotmail.com ¹ phatraphol1@hotmail.com ² anek_2524@hotmail.com ³

ABSTRACT

This academic article focuses on study and present the social behaviour issue, the connection between Buddhism and Buddhist Economics in the model of Commercial Buddhist that reflect on Commercial Business that mixes with the religious belief by presenting the belief and faith mixes with maximum demand of general Buddhists which they do not understand the Core Buddhism or the monks call it as the surface that is the word of “Merit Making”, Gladfulness, Sympathy, Cheerful mind, Charity, Precepts Observance, Meditation and practice the Dhamma etc. However, it makes the happy , cheerful and not impure mind, in Buddhism , it is called as the Merit Making but the belief and value cultivation of Thai people behave like that, the people believe that as “Merit Making”, begins from giving , charity and offerings. In the majority of Thai society will receive the charity or big construction of sculptures and fine arts in the many religious places. While, it is the gap of commercial business or group will design the business model in the religion or the general people call it as “Commercial Buddhist” which open the channel to sell the merit goods but it is the type of goods as the Sunk Cost that cannot use the benefit (advantage) or consumption for the monks and general people such as offerings products, Yellow Robes etc. that if mentions like the general people or village men are called as “minimum advantage or minimum benefit”. It is called as the inferior goods that cannot use it worthily and high risk for the health.

Keywords: Sunk Cost, Commercial Buddhist, Offerings, Belief

บทนำ

ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันกับสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของความเชื่อ เช่น เชื่อในเรื่องบุญ-บาป กล่าวคือ บุญ คือ การทำความดี และ บาป คือ การทำความชั่ว/ทำเลว เชื่อเรื่องสวรรค์-นรก ทำความดีเมื่อตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสวรรค์ ทำความชั่วเมื่อตายไปแล้วจะถูกนำไปลงโทษในนรก เชื่อกฎแห่งกรรมและเชื่อในหลักพุทธธรรม ทำดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นต้น ความเชื่อในสังคมไทยมีการผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนชาติพันธุ์นั้น ๆ ทำให้ความเชื่อเรื่องบาป-บุญมีความหลากหลายคติความเชื่อ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้ให้ความหมายและอธิบายขยายความเกี่ยวกับคำว่า “ศรัทธา” ไว้ดังนี้

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ซึ่งความเชื่อนี้ไม่ใช่เรื่องงมงาย ศรัทธาจะต้องประกอบไปด้วยปัญญาหรือเหตุผล มีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่

1. กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่าเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนหรืออนาคยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา คือ เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วย่อมมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกาตาสัทธา คือ เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นของเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบส่วยวิบาก เป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสรู้ธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง

นอกจากนั้นคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนายังเชื่อว่ามีโลกหลังความตาย กายมนุษย์ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ กายละเอียดและกายหยาบ กล่าวคือ กายละเอียด คือ จิต เป็นรูปร่างที่เป็นวิญญาณ ส่วนกายหยาบ คือ รูปร่างทั่วไปที่มองเห็นด้วยตาเปล่าและสัมผัสได้เมื่อกายหยาบได้ดับสิ้นไปจากโลกใบนี้แล้ว จิตจะวนเวียนเป็นวัฏจักร เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นวัฏสงสารไม่มีที่สิ้นสุด จะหลุดพ้นจากวัฏสงสารนี้มีเพียงการสั่งสมบุญให้ถึงพร้อมในช่วงที่มีชีวิตให้มาก ๆ เท่านั้น การสั่งสมบุญจะนำไปสู่บุคคลคนนั้นไปสู่ภพภูมิที่ดี(รุ่งฤดี บุษย์ชยานนท์ และ สุชาติ บุษย์ชยานนท์, 2561) ซึ่งการสั่งสมบุญมีทั้งการกระทำด้วยตนเองในขณะมีชีวิต และผู้อื่นอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้หลังความตาย จากความเชื่อนี้ทำให้เกิดพิธีกรรมมากมายในการสร้างบุญ สั่งสมบุญ เป็นเสบียงบุญ เพื่อเสริมแรงบุญหวังให้เดินทางไปในภพภูมิที่ดีหลังความตาย ปัจจุบันนี้การทำบุญมีหลายรูปแบบ แต่ยังคงคติความเชื่อเดิม คือ ต้องถวายให้พระสงฆ์หรือนักบวชเท่านั้นจึงจะได้บุญมหาศาล อาทิ การถวายปัจจัยแด่พระสงฆ์ การถวายของใช้หรือเครื่องสังฆทาน การถวายเครื่องอัฐบริขารที่จำเป็น การถวายยารักษาโรค เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การทำบุญหรือการสั่งสมบุญเพื่อเป็นสะพานข้ามวัฏสงสาร ไปสู่ภพภูมิที่ดี ได้อยู่บนสวรรค์ชั้นสูงสุด ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมและการกระทำตาม ๆ กันมาด้วยการถวายสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แด่พระสงฆ์ เช่น ถังสังฆทาน ผ้าไตรจีวร เป็นต้น ของใช้เหล่านี้ได้กลายเป็นการสั่งสมปรโยชน์ คือ เครื่องผูกพันหรือห่วงเหี่ยวเป็นเหตุให้ใจพะวักพะวนห่วงกังวล ซึ่งหากมองในมุมของเศรษฐศาสตร์จะเห็นได้ว่า ถังสังฆทานที่ดี ผ้าไตรจีวรที่ดี ที่พุทธศาสนิกชนได้ถวายแด่พระสงฆ์นั้นล้วนเป็นต้นทุนจม (Sunk Cost) เพราะสิ่งของเหล่านี้กลายเป็นการกักตุน เป็นของเหลือหมดอายุ ไม่สามารถนำมาใช้บริโภค-อุปโภคได้ หรือหากได้ก็ได้ประโยชน์แค่นิดเดียว ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับการถวายสังฆทานและจีวร เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการกักตุนสินค้าโดยไม่สามารถนำไปต่อยอดหรือใช้ประโยชน์อื่นได้ หรือหากนำไปใช้ก็ใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก ซึ่งในที่นี้เราเรียกว่า “ต้นทุนจม” (Sunk Cost)

ความเชื่อและประเพณีการให้ทาน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538) ได้ให้ความหมายคำว่า “ความเชื่อ” (Belief) หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ นับถือ

ธวัช ปุณโณทก (2528) ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่า “ความเชื่อ” ฉะนั้นความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมไปถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ (ต้นโพธิ์ ต้นไทร) ป่าเขา เป็นต้น

สุรพงษ์ ลือทองจักร (2552) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า “ความเชื่อ” หมายถึง การยอมรับต่าง ๆ ว่ามีอยู่จริง และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงด้วยเหตุผล แต่เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนหรือสังคม

ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือโดยสนิทใจ ปฏิบัติและทำตามโดยไม่มีข้อแม้หรือข้อคำถามใด ๆ ไม่มีข้อสงสัย เป็นภาวะที่พร้อมทำตามและถ่ายทอดสืบต่อกันไปเรื่อย ๆ จากรุ่นสู่รุ่น มีจิตใจแน่วแน่ มั่นใจ โดยไม่ต้องทำการพิสูจน์หรือค้นหาความจริงใด ๆ

คำว่า “ประเพณี” (Tradition) มีผู้รู้และนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2549) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี” หมายถึง ขนบธรรมเนียม แบบแผน

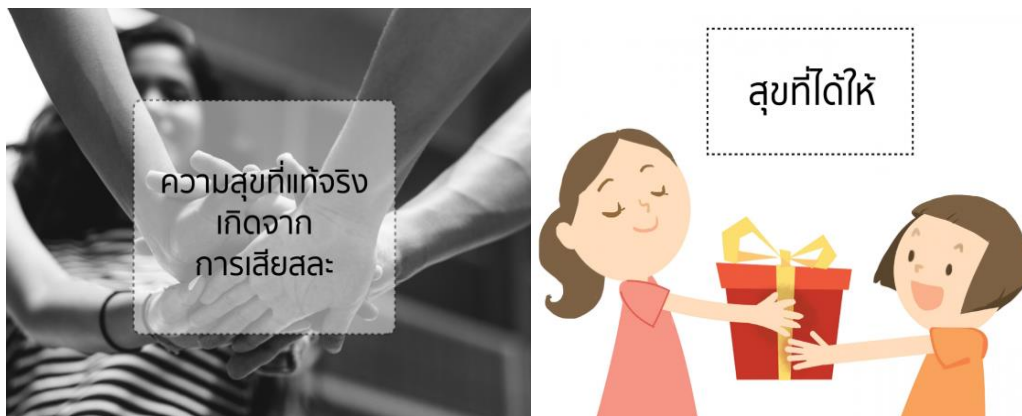
สุพัตรา สุภาพ (2522) ได้อธิบายความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี” หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาตั้งแต่อดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีเป็นสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อกันมานานจนกลายเป็นความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและมีอิทธิพลถึงปัจจุบัน

บุษกร ประวะโย (2550) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี” หมายถึง ความประพฤติของคนในสังคม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ศีลธรรม จารีต ที่ถือเป็นแบบแผนอย่างเดียวกันและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่า “ประเพณี” หมายถึง กิจกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมามีเอกลักษณ์ที่เป็นเฉพาะและมีความสำคัญต่อสังคม สะท้อนถึงอิทธิพลความสวยงามทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ของคนในสังคมนั้น มีความผสมผสานระหว่างศาสนาและสังคม กลายเป็นความเชื่อและปฏิบัติสืบทอดกันด้วยความสุขและจิตใจอันบริสุทธิ์ เช่น การแต่งกาย เทศกาล วัฒนธรรม ภาษา ศิลปกรรม และความเชื่อ เป็นต้น

“ประเพณีการให้ทาน” คือ กิจกรรมหรือวัฒนธรรมที่มีการเสียสละ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยให้ด้วยจิตใจที่ดีงาม สงเคราะห์บุคคลที่ตกทุกข์ได้ยาก เสียสละให้ผู้อื่นได้มีความสุข คือ สุขทั้งกายและสุขทั้งใจ การให้ทานด้วยสิ่งของที่คนไทยนิยมทำกัน ได้แก่ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้และพวงมาลัย ของหอม (ธูปเทียน) เครื่องอุปโภค (สบู่ ครีมนวดน้ำ ยาสระผม) ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีป (ไฟหรือไฟฟ้า) คนไทยเชื่อว่าทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ทานมัย” คือ บุญเกิดจากการให้ทานเพราะการให้ทานถือว่าการคลายความตระหนี่ ละความเห็นแก่ตัวและความโลภในจิตใจ ทำให้เกิดสว่าง สะอาดภายในจิตใจ ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/142/120) ได้อธิบายประเภทของทานไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. อามิสทาน คือ ให้สิ่งของเป็นทาน
2. ธรรมทาน คือ ให้ธรรมะเป็นทาน เช่น ให้สติ ให้กำลังใจ และสอนคุณธรรม
3. วิद्याทาน คือ ให้ความรู้เป็นทาน
4. อภัยทาน คือ ให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองเป็นทาน

ภาพที่ 1 ความสุขเกิดจากการให้

ที่มา: มูลนิธิยุวพัฒน์, <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th>

การให้ทาน การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคมไทยเป็นเรื่องที่ทุกคนให้ความสำคัญและปฏิบัติต่อกันเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน มีความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน หรือมีแนวคิดและความเชื่อที่แตกต่างกัน คนไทยก็ยังคงมีความเอื้อเฟื้อให้การช่วยเหลือเสียสละสิ่งของ เงินทุน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ช่วยกันและกันตลอดมา เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ไฟไหม้ ภัยแล้ง เด็กหรือเยาวชนด้อยโอกาส คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นต้น เมื่อใดก็ตามที่มีการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือสังคมดังกล่าว คนไทยจะช่วยเหลือกันเต็มที่ตามกำลังที่ตนเองจะช่วยเหลือได้ หรือที่ได้ยินบ่อย ๆ คือ “ช่วยเหลือตามกำลังศรัทธา” นั้นแสดงให้เห็นว่า ความสุขเกิดจากการเป็นผู้ให้ เมื่อมีโอกาสหรือมีกำลังก็ควรให้คนอื่นก่อน เมื่อตกยากหรือประสบภัยผู้อื่นก็จะช่วยเราตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่คนไทยเชื่อกันว่า “ทำดียอมได้ดี เจอคนทำดีควรทำดีตอบ, ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก”

การถวายสังฆทานและจีวร

การถวายสังฆทานมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลโดยมีพระนางปชาบดีโคตมี ต้องการถวายผ้าสาฎก (ผ้าจีวร) แก่พระพุทเจ้า แม้พระนางจะกราบทูลถวายผ้าจีวรถึง 3 ครั้ง ก็ตาม แต่พระพุทองค์ก็ทรงปฏิเสธและแนะนำให้ถวายแก่สงฆ์ ถึงกระนั้นก็ตามพระพุทเจ้าก็ไม่ได้ทรงสรรเสริญว่า ปาฏิปุคคคฤทธานมีอานิสงส์มากกว่าการถวายสังฆทาน ดังพุทพจน์ที่ตรัสไว้กับพระอานนทว่า

“ดูกรอานนท ก็ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าภิกษุโคตรภู มีผ้ากาสาვეพันคอ เป็นคนทุศีล มีธรรมลามก คนทั้งหลายจักถวายทานเฉพาะพระสงฆ์ได้ในเหล่าภิกษุทุศีลนั้น ดูกรอานนท ทักขณินาที่ถึงแล้วในสงฆ์แม้ในเวลานั้นราก็กล่าวว่ามีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ แต่ว่าเราไม่กล่าวปาฏิปุคคคฤทธานว่ามีผลมากกว่าทักขณินาที่ถึงแล้วในสงฆ์โดยปริยายไร ๆ เลย ฯ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 14/380/429-430)

จากการถวายผ้าสาฎก (ผ้าจีวร) ของพระนางปชาบดีโคตมีแก่พระพุทเจ้าในครั้งพุทกาลชาวพุทในยุคต่อมา จึงนำมาเป็นต้นแบบในการถวายผ้าจีวร ถวายสังฆทาน และถวายของใช้ต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม ในขณะเดียวกันพุทศาสนิกชนในสังคมไทยอีกส่วนหนึ่งก็มีความเชื่อว่าการทำบุญด้วยการถวายสังฆทานกับพระสงฆ์จะได้อานิสงส์มาก เพราะพระพุทเจ้าแนะนำให้ถวายทานแก่สงฆ์โดยไม่ได้ศึกษาหรือพิจารณาพุทพจน์ที่ตรัสกับพ้ออานนทเพิ่มเติมให้แจ่มแจ้ง จึงติดและเชื่อตามกันมาจากการบอกปากต่อปาก ทำตามกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณี จารีต ที่ชาวพุทเมืองไทยต้องทำตามและหากไม่ทำจะถือว่าผิด การทำบุญทำทานของคนไทยส่วนใหญ่จึงทำตามความเชื่อดั้งเดิมที่ทำตามกันมาโดยคนรุ่นหลังก็ไม่ได้ตั้งคำถาม เชื่อว่าดี เชื่อว่าถูกต้อง เชื่อว่าเกิดความสุข เชื่อว่าจะได้บุญ เชื่อว่าคนตายจะได้รับบุญที่อุทิศให้ เป็นต้น การถวายทานของคนไทยจึงถูกหลอกให้ทำ การพูดหวานล่อม การบรรยายเรื่องบุญ-บาป นรก-สวรรค์ ทำบุญถวายทานแล้วจะได้บุญขึ้นสวรรค์ โดยมีพระสงฆ์ที่มีหัวการค้าเชิงพาณิชย์เป็นผู้ออกแบบกิจกรรม รูปแบบการทำบุญตามความต้องการของพุทศาสนิกชน ผู้ถวายสังฆทานต้องการแบบใด เช่น พิธีกรรมยิ่งใหญ่ มีเจ้าพิธี มีผู้คนมาร่วมงานจำนวนมาก หรือ ภัตตาคารน่ารักสวย ๆ สำหรับวัยรุ่น หรือ สังฆทานสำเร็จรูป หรือ สแกนคิวอาร์โค้ดโอนทำบุญแบบง่าย ๆ เข้าบัญชีพระสงฆ์หรือบัญชีวัด เป็นต้น รูปแบบทำบุญทั้งหมดทั้งมวลที่เกิดขึ้นล้วนเป็นการตอบสนองความต้องการ (Need) ของชาวพุทในสังคมไทย โดยการเปิดช่องจากความเชื่อเรื่องการถวายสังฆทานจะได้บุญและอานิสงส์ใหญ่นั้นเอง ซึ่งในสมัยพุทกาลพระพุทองค์ได้ทรงกล่าวตักเตือนพระปิลโกละภราทวาทะ ท่ามกลางที่ประชุมด้วยคำแรง ๆ ว่า

“โมฆบุรุษ (บุรุษเปล่า) ไม่สมควรเลยที่เธอแสดงอิทธิฤทธิ์ เพื่อแลกบาตรใบเดียว การกระทำของเธอไม่ต่างกับนางนครโสณณเปิดเผยอวัยะของตนเพื่อแลกเงินและทอง”(พระไตรปิฎกภาษาไทย 17/36/244)

หากมองไปที่ความหมายที่แท้จริงของการถวายสังฆทานจะเห็นได้ว่าสังฆทานคือสิ่งที่จำเป็นและใช้ได้จริงสำหรับพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ไม่ใช้แล้วก็สามารถมอบให้ผู้อื่นไปใช้เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เป็นของเน่าเสีย ไม่เป็นขยะที่หมดอายุ ซึ่งในที่สุดแล้วสังฆทานสำเร็จรูปในปัจจุบันก็คือของที่หมดอายุไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อจุลเจื้อซึ่งประโยชน์ต่อมนุษย์เพื่อนร่วมโลกด้วยกันได้ หากนำไปบริจาคให้ผู้อื่นที่ขาดแคลนสิ่งของก็แล้วเกิดโทษมากกว่าเกิดประโยชน์ ชูศรี ทิศภาค (2565) ได้อธิบายและให้ความหมายเกี่ยวกับสังฆทานที่เรียกว่า “ไทยธรรม หรือ ไทยทาน” หมายถึง ปัจจัยสี่ที่ไม่ขัดต่อสมณะภาวะ ซึ่งมีหลักในการใช้พิจารณา จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

1. สมควรไหม ?
 2. ขัดต่อพระวินัยไหม ?
 3. พระสงฆ์จำเป็นต้องใช้ไหม ?
 4. มีคุณภาพดีไหม ?
 5. เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไหม ?
- เครื่องสังฆทานจะประกอบไปด้วยทานวัตถุ 10 ประการ ได้แก่
1. ภัตตาหาร อาหารคาว-หวานต่าง ๆ
 2. น้ำ รวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโภค
 3. ผ้า เครื่องนุ่งห่ม
 4. ยานพาหนะ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงปัจจัยค่าโดยสาร

5. มาลัยและดอกไม้ เครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ
6. ของหอม หรือ รูปเทียนบูชาพระ
7. เครื่องอุปโลภ หรือเครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกาย เช่น สบู่ เป็นต้น
8. ที่นอนอันควรแก่สมณะ
9. ที่อยู่อาศัยหรือกุฏิ เสนาสนะ เครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เตียง ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น
10. เครื่องส่องสว่าง เช่น ตะเกียง หลอดไฟฟ้า ไฟฉาย เป็นต้น

ภาพที่ 2 การถวายผ้าบังสุกุลจิรกับความสำเร็จหลังความตาย

ต้นทุนจมผลิตภัณฑ์ความเชื่อทางศาสนา

ในทางเศรษฐศาสตร์คำว่า “ต้นทุนจม” หรือศัพท์ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Sunk Cost” หมายถึง ต้นทุนที่ใช้จ่ายไปแล้วในอดีต เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ปัจจุบันต้นทุนที่เสียไป ไม่สามารถทำให้เกิดกำไรได้ ต้องใช้ระยะเวลาจึงจะมีกำไร (ชวินทร์ สันะบรรจง, 2554) หรือหากแปลไปกว่านั้น คือ ไม่สามารถทำกำไรได้เลยจากต้นทุนที่จ่ายไป ซึ่งต้นทุนจมอาจเป็นได้ทั้งต้นทุนในรูปตัวเงินหรือไม่ใช้ตัวเงินก็ได้ โดยปกติแล้วต้นทุนจม (Sunk Cost) เกิดจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. ต้นทุนจมเกิดจากค่าใช้จ่ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การซื้อเครื่องจักร การก่อสร้าง หรือต้นทุนการผลิตสินค้าเพื่อขาย ฯลฯ ซึ่งแน่นอนว่าการลงทุนต้องมีค่าใช้จ่ายเสมอ ต้นทุนจมจะถูกใช้จ่ายไปกับการซื้อเครื่องจักร สร้างโรงงาน ฯลฯ และต้นทุนก็จะต้องนำมาคิดคำนวณรวมกับการซื้อเครื่องจักรหรือสร้างโรงงานไปเท่าไร ต้องใช้ระยะเวลาเท่าไรถึงจะคืนทุนได้ ยิ่งใช้ระยะเวลานั้นมากเท่าไรก็ยิ่งดี แต่ถ้าหากใช้ระยะเวลานานจะส่งผลเสียให้กับผู้ลงทุนมากยิ่งขึ้น

2. ต้นทุนจมเกิดจากความผิดพลาดในการประมาณการ เช่น ในกรณีที่ต้นทุนจมซึ่งถูกใช้จ่ายไปกับการผลิตสินค้า หากผลิตสินค้าล่าช้า เกิดปัญหา หรือ สินค้าแฟชั่นที่หมดกระแส รวมไปถึงการคาดการณ์ความต้องการของตลาดผิด ทำให้สต็อกสินค้ามากเกินไป สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นต้นทุนจมที่ไม่ก่อให้เกิดกำไรได้

3. ต้นทุนจมเกิดจากค่าเสียโอกาส เป็นผลประโยชน์ที่ธุรกิจควรจะได้รับแต่ไม่ได้รับ เพราะเกิดจากการเลือกปฏิบัติ เช่น นำเงินไปลงทุนผลิตสินค้าแทนที่จะนำเงินไปลงทุนในหุ้น ทำให้เสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนในหุ้น

พระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำบุญเพื่อความเหมาะสม สะดวกสบาย รวดเร็ว ตอบสนองความต้องการ (Need) ของชาวพุทธเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นถึงสังฆทานสำเร็จรูป ผ้าจีวร ผ้าอาบน้ำฝน เครื่องเวชภัณฑ์ และอาหารสำเร็จรูป รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสิ่งของเหล่านี้เป็นทรัพย์สินและการบริโภคสมัยใหม่ เน้นความสะดวกสบาย เก็บสะสมกักตุนได้นาน โดยคิดว่าน่าจะเหมาะสมกับพระสงฆ์ยุคใหม่ ทำให้เกิดพฤติกรรมทำตามเลียนแบบและทำสืบต่อกันมาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ แต่แท้จริงแล้วสิ่งของเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งของต้องห้ามตามพระธรรมวินัย ซึ่งเหล่าพระสงฆ์ไทยก็รู้ดีอยู่แก่ใจ หากแต่ไม่กล้าประกาศกล่าวเตือน เพราะนั่นคือ ลากสักราะที่พลอยได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคมในพระไตรปิฎกได้อธิบายเกี่ยวกับ “กาลิก” คือ ของที่พระสงฆ์เก็บไว้ฉันได้ตามเวลาที่กำหนดให้ เนื่องด้วยกาล ขึ้นกับกาลของอันจะกลืนกินให้ล่วงล้ำคอกเข้าไปซึ่งพระวินัยบัญญัติให้ภิกษุรับเก็บไว้และฉันได้ภายในเวลาที่กำหนด จำแนกเป็น 4 อย่าง ได้แก่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 5/304/139-140)

1. ยามกาลิก ของที่พระสงฆ์รับประเคนไว้แล้วเก็บไว้ฉันได้เพียง 1 วัน กับ 1 คืบ คือ ก่อนเช้าของวันใหม่ ได้แก่ น้ำอัฐบาน หรือ ปานะ ทั้งหลาย
2. ยาวกาลิก ของที่พระสงฆ์เก็บไว้ฉันได้ชั่วครว ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน ได้แก่ ข้าวปลาอาหาร
3. สัตตาหาลิก ของรับประเคนที่เก็บไว้ฉันได้ชั่วครว เพียง 7 วัน ได้แก่ เกสซ์ทั้ง 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย

4. ยาวชีวิก ของที่พระสงฆ์รับประเคนไว้แล้ว เก็บไว้ฉันได้ตลอด ไม่จำกัดกาล เช่น ยาสมนไพร และยารักษาโรค

คำสอนเกี่ยวกับการเก็บกาลิก 4 อย่าง ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าพระสงฆ์ไม่ควรเก็บกักตุนอาหารหรือสิ่งของใด ๆ ยกเว้นสิ่งของที่สำคัญต่อสุขภาพและรักษาโรค นั่นคือ “ยารักษาโรค” ส่วนอาหารและเครื่องใช้อื่นๆ มีกำหนดระยะเวลาในการเก็บรักษา เมื่อย้อนกลับมาดูสภาพความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้วยสังคมที่เปลี่ยนไป พฤติกรรมและระบอบนิยมของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้พระสงฆ์ไทยต้องปรับตัวและยอมรับธรรมเนียมที่สังคมยึดเยียดให้ โดยรู้ทั้งรู้ว่าผิดพระวินัยแต่ก็ใช้วิธีการหลบตาข้างหนึ่งและปลงอาบัติ ปรับอาบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ลื่นไป จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาจนยากที่จะแก้ไข การถวายถึงสังฆทานสำเร็จรูป ชุดสังฆทานชุดบุญ และผ้าไตรจีวร เป็นความเชื่อที่ปลูกฝังรากลึกสำหรับคนไทยพุทธที่มีจิตมุ่งการทำบุญ หรือที่เราได้ยินบ่อย ๆ ติดหู คือ “ผู้ใฝ่บุญ หรือ ผู้ใฝ่ในเส้นทางธรรม” หรืออาจจะเรียกอย่างอื่นอีกมากมายแล้วแต่ผู้ที่มีหัวการค้าเชิงพาณิชย์จะคิดค้นคำสวยหรูเพื่อนำมาจูงใจสำหรับผู้ที่ต้องการมุ่งในทางบุญ ดังนั้น การเกิดแคมเปญดีลเวิลด์บุญจึงเกิดขึ้นมากมาย เช่น จัดรูปแบบการไหว้พระทำบุญ 9 วัด ถวายสังฆทานเพื่อเป็นสิริมงคล ทำการงานสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จราบรื่น ถวายผ้าไตรเพื่อช่วยให้พระสงฆ์ใช้ชีวิตได้อย่างสุขสบายและคลายความอันตรายต่าง ๆ จากเหลือบ รัน ยุง ไร ได้ ซึ่งผู้ถวายจะได้บุญกุศลอย่างเต็มที่ เกิดในภพหน้าจะมีหน้าตา รูปร่างสวยงาม และมีผิวพรรณผุดผ่องแจ่มใส ขจัดพ้นจากความยากลำบากและความยากจนเฉยใจ เป็นต้น

จากความเชื่อของชาวพุทธที่ต้องการบุญจึงทำให้เกิดธรรมเนียมปฏิบัติ คือ การถวายถึงสังฆทานสำเร็จรูปและผ้าไตรจีวร โดยเชื่อจากพ่อค้าพุทธพาณิชย์หัวใสที่มาในรูปพระสงฆ์และฆราวาสที่อ้างว่าจะได้บุญมหาศาล อ้างว่าเป็นบุญใหญ่ ถือว่าเป็นบุญมากที่ได้มีโอกาสเช่นนี้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าพ่อค้าพุทธพาณิชย์กลุ่มนี้จะหลอกล่อเอาเงินจากกระเป๋าผู้ต้องการบุญด้วยวิธีการใดก็เท่านั้นเอง ขณะเดียวกันถึงสังฆทานและผ้าไตรจีวรที่ถวายพระสงฆ์มานั้น ก็ถูกนำกลับไปวนขายหมุนเวียนซ้ำ ๆ จนเก่า สิ้นค้าในถังหมดอายุไม่สามารถนำไปบริจาคให้ผู้อื่นไปใช้ประโยชน์ได้ ผ้าจีวรไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้เลยนอกจากให้พระสงฆ์สวมใส่ ซึ่งกว่าชุดไตรจีวรจะขาดหมดสภาพการใช้งานได้ก็มีระยะเวลา 3-5 ปี โดยปกติแล้วพระสงฆ์จะถือครองจีวรไม่เกิน 2-3 ชุด เพราะเป็นอาภรณ์ไม่สิ้นเปลือง ฉะนั้น ถึงสังฆทานจึงถูกนำไปเก็บไว้ในห้องเก็บของ รอวันนำไปทำลาย ส่วนผ้าไตรจีวรก็ใช้วิธีการขายต่อให้พ่อค้าผ้าในราคาถูก หรือนำไปบวชเณรนาคไฟ ซึ่งก็ใช้บวชแค่ครั้งเดียวก็ทิ้ง หากเราพิจารณาดูการใช้จีวรของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเป็นการใช้สิ่งของเพื่อบูณงู้ม ไม่คุ้มค่ากับเงินที่ญาติโยมได้ซื้อจีวรถวาย ในเชิงเศรษฐศาสตร์มองว่าทั้งการใช้ถึงสังฆทานและการใช้จีวรที่นักแสวงบุญหรือผู้ใฝ่บุญได้ถวายแก่พระสงฆ์ไปนั้นไม่เกิดการคุ้มค่า สิ่งของเหล่านี้ไม่สามารถนำไปทำประโยชน์ต่อสังคมหรือผู้คนรอบข้างได้เลย กลับกลายเป็นต้นทุนจม (Sunk Cost) ที่พุทธศาสนิกชนช่วยกันถมลงไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดกลายเป็นขยะบุญที่ชาวใฝ่บุญทั้งหลายมองไม่เห็นนั่นเอง ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุถือครองผ้าไตรจีวร คือ ผ้า 3 ผืน ได้แก่ (1) อันตราวาสก ผ้านุ่ง (สบง) (2) อุตราสงค์ ผ้าห่ม (จีวร) (3) สังฆาฏิ ผ้าทาบ โดยใช้วิธีการพันผ้าและกล่าวคำอธิษฐานหากมีมากกว่าหนึ่งไตรให้ทำการวิกัปจีวร คือ ทำให้เป็นของสองเจ้าของ ให้ภิกษุรูปอื่นร่วมเป็นเจ้าของ หรือ ทำการถอนคำอธิษฐานผ้า เรียกว่า “ปัจจุทธะระณัง” และทำการสละผ้าเพื่อให้ภิกษุรูปอื่นได้นำผ้าจีวรนั้นไปใช้ประโยชน์เพื่อการบวชต่อไปได้

ภาพที่ 3 จีวรเก่าที่กลายเป็นขยะบุญ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามคำนิยามทางเศรษฐศาสตร์ โดยพระองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ผ้าถุงตามที่จำเป็นได้ หรือเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามที่ต่างๆ บ้าง มีคนเขามาถวายบ้าง และบางทีก็เป็นผ้าห่อศพบ้าง (พระไตรปิฎกภาษาไทย 5/341/20-202) ซึ่งเรียกว่า “ผ้าบังสุกุล หรือ ผ้าคลุกฝุ่น” นั่นเอง ต่อมาพระอานนท์ได้ออกแบบจีวรให้เหมือนกับคันนาของชาวมคร ดังปรากฏข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอานนท์ว่า “อานนท์ เธอเห็นนาของชาวมคร ซึ่งเขาพูนดินขึ้นเป็นคันนาสี่เหลี่ยม พูนคันนายาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง พูนคันนาค้นในระหว่างๆ ด้วยคันนาสั้นๆ พูนคันนาเชื่อมกันทาง 4 แพร่งตามที่ซึ่งคันนากับคันนาผ่านตัดกันไปหรือไม่? ...เธอสามารถแต่งจีวรของภิกษุทั้งหลายให้มีรูปร่างนั้นได้หรือไม่?” ซึ่งพระอานนท์ตอบว่า “สามารถ พระพุทธเจ้าข้า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 5/345/213-214) จนถึงยุคปัจจุบันพระสงฆ์สายเถรวาทยังใช้รูปแบบจีวรที่พระอานนท์ออกแบบไว้ ไม่ได้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบอะไรเลย การสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เกิดเป็นต้นทุนจม (Sunk Cost) จากการใช้ผ้าจีวร นั่นก็คือ การใช้จีวรให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ดังมีปรากฏในเรื่องพระเจ้าอุเทนถวายจีวร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 7/445/387-389)

สมัยนั้น พระเจ้าอุเทนกับพระมเหสีประทับอยู่ในราชอุทยานพร้อมข้าราชการบริพาร พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนได้สดับว่า “พระคุณเจ้าพระอานนท์ผู้เป็นพระอาจารย์ของพวกเรานั่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้ราชอุทยาน”

ลำดับนั้น พระมเหสีได้กราบทูลพระเจ้าอุเทน ดังนี้ว่า “ขอเดชะ ทราบว่า พระคุณเจ้าพระอานนท์ผู้เป็นอาจารย์ของหม่อมฉัน นั่งอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งใกล้ราชอุทยาน ขอเดชะ หม่อมฉันปรารถนาจะเยี่ยมพระคุณเจ้าพระอานนท์”

พระเจ้าอุเทนตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอไปเยี่ยมท่านพระอานนท์เถิด”

ต่อมา พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วอภิวาท นมัสการ ทานพระอานนท์ซึ่งแจ้งพระมเหสีให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา

ลำดับนั้น พระมเหสีของพระเจ้าอุเทนผู้ซึ่งท่านพระอานนท์ชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว ได้ถวายผ้าห่ม 500 ผืน ซึ่งชมอนุมโพนทภาสิตของท่านพระอานนท์ลูกจากอาสนะ อภิวาทแล้วทำประทักษิณกลับไป เข้าไปเฝ้าพระเจ้าอุเทน ณ ที่ประทับ พระเจ้าอุเทนทอดพระเนตรเห็นพระนางเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามพระมเหสีดังนี้ว่า “เธอเยี่ยมพระคุณเจ้าพระอานนท์แล้วหรือ”

พระนาง กราบทูลว่า “ขอเดชะ เยี่ยมแล้ว”

พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “เธอถวายอะไรแก่สมณะอานนท์บ้าง”

พระนาง กราบทูลว่า “ขอเดชะ พวกหม่อมฉันถวายผ้าห่ม 500 ผืนแก่พระคุณเจ้าพระอานนท์”

พระเจ้าอุเทน ทรงดำนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนสมณะอานนท์จึงรับผ้ามากมายอย่างนั้นเล่า สมณะอานนท์จะทำการค้าขายผ้าหรือตั้งร้านค้ากระมัง”

ต่อมา พระเจ้าอุเทนเสด็จไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่พัก ครั้นแล้วทรงปราศรัยกับท่านพระอานนท์ ครั้นทรงปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรตรัสถามท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “ท่านอานนท์ มเหสีของข้าพเจ้ามาแล้วหรือ”

ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “พระมเหสีของพระองค์มาแล้ว มหาบพิตร”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “พระนางได้ถวายอะไรแก่ท่านอานนท์บ้าง”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร พระนางถวายผ้าห่มอาตมา 500 ผืน”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ผ้ามากมายอย่างนั้น ท่านจะเอาไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะแจกภิกษุทั้งหลายผู้มีจีวรเก่า”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาจีวรเก่าที่มีอยู่เดิมไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำจีวรเก่าที่มีอยู่เดิมนั้นให้เป็นผ้าเพดาน”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าเพดานเก่าไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าเพดานเก่านั้นให้เป็นปลอกฟูก”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าปลอกฟูกเก่าไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าปลอกฟูกเก่านั้นให้เป็นผ้าปูพื้น”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าปูพื้นเก่าไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าปูพื้นเก่าให้เป็นผ้าเช็ดเท้า”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าเช็ดเท้าเก่าไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะทำผ้าเช็ดเท้าเก่าไปเช็ดธูลี”
 พระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “ท่านอานนท์ ท่านจะเอาผ้าเช็ดธูลีเก่าไปทำอะไร”
 ท่านพระอานนท์ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมาจะขอลงผ้าเหล่านั้นขายกับโคลนแล้วฉาบทาฝา”
 ลำดับนั้น พระเจ้าอุเทนทรงดำริว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรทั้งหมดนี้นำผ้าไปใช้คุ้มค่า ไม่ใช่เก็บเข้าคลัง”

จึงได้ถวายผ้าอีกจำนวน 500 ผืน แก่ท่านพระอานนท์

อนึ่ง เวลานั้น บริหาร คือ จีวร 1,000 ผืน เกิดขึ้นแก่ท่านพระอานนท์เป็นครั้งแรก

จากเรื่องราวของพระเจ้าอุเทนถวายจีวรแก่พระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น แสดงให้เห็นว่าในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงเน้นให้สมณศากยบุตรใช้สิ่งของหรือบริวารให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่บริโภคเพื่อสอยงาม ไม่บริโภคเพื่อความสนุก ไม่บริโภคเพื่อเพลิดเพลินสนุกสนาน ไม่บริโภคเพื่อเกิดกำลังพลังทางกาย แต่ให้เป็นไปเพื่อปกปิดร่างกายไม่ให้เกิดความอายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ด้วย การใช้ประโยชน์จากจีวรของสมณศากยบุตรสมัยพุทธกาลจึงสะท้อนให้เห็นการถนอม การรักษาคุณค่าของสิ่งของ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มเมื่อผลิตภัณฑ์นั้นด้อยค่าลง ดังนั้น ผ้าจีวรในสมัยพุทธกาลจึงเป็นของที่มีมูลค่า ใช้แล้วคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่เกิดของเสียหรือของเหลือ

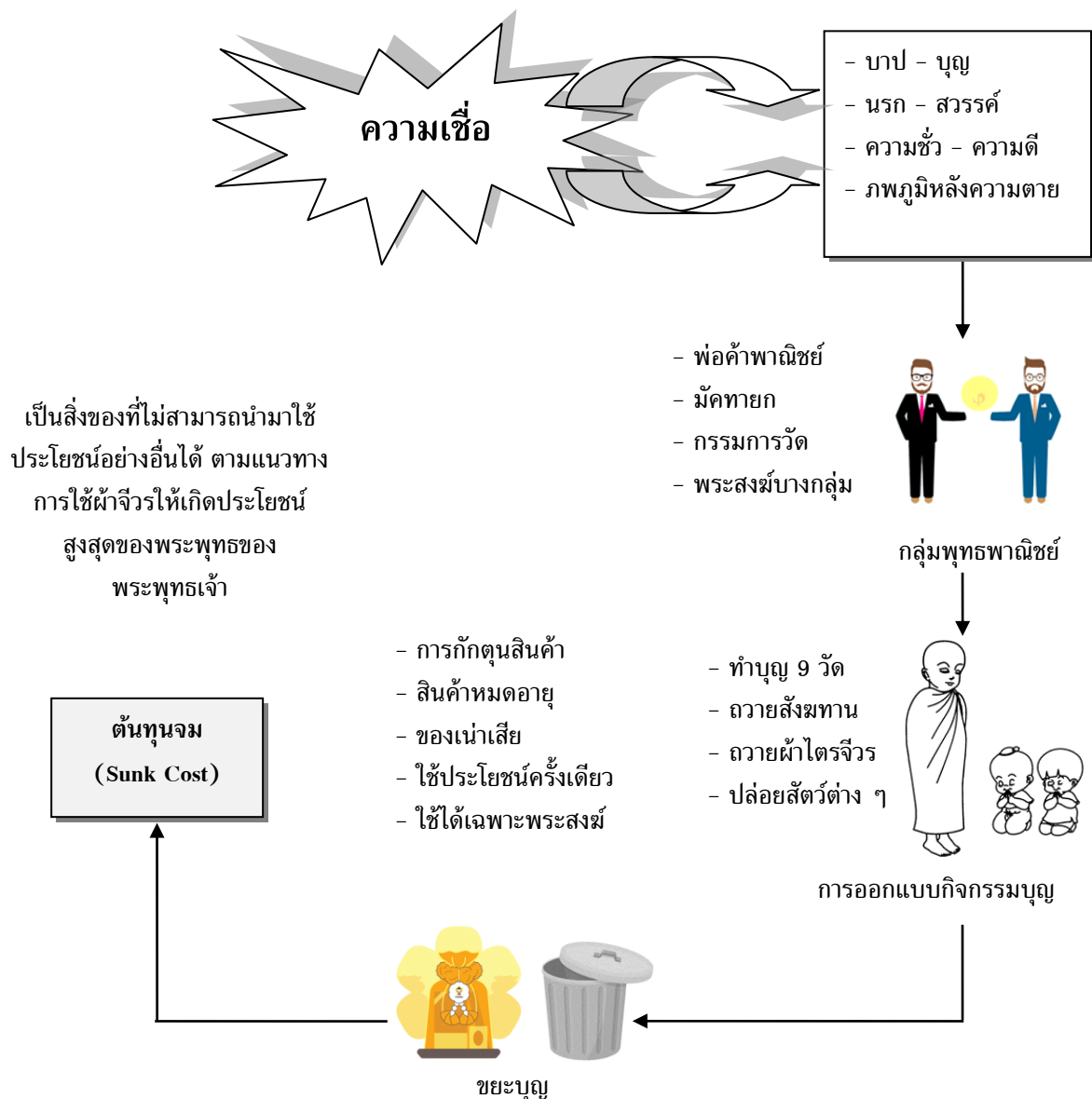

ภาพที่ 4 รูปแบบผลิตภัณฑ์สังฆทานสำเร็จรูป

การนำผ้าเก่าเหลือใช้ ผ้าห่อศพที่ผู้คนไม่ใช้แล้วมาใช้เป็นจีวรนุ่งห่มสำหรับภิกษุศากยะ ถือว่าเป็นการนำของเหลือ หรือของที่เป็นขยะนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) เป็นของสูงสำหรับพุทธศาสนิกชนที่ควรเคารพและบูชา เมื่อใช้จนเก่าหรือขาดวินไม่สามารถนุ่งห่มได้แล้วก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เป็นการไม่ทำให้สิ่งของนั้นเกิด

ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) จีวรในสมัยพุทธกาลจึงถือได้ว่าเป็นของที่ไม่เข้าข่ายเป็นต้นทุนจม (Sunk Cost) สามารถนำไปต่อยอดทำประโยชน์อย่างอื่นได้มากมาย ไม่มีความเสี่ยงต่อการลงทุน (การเดินทางไปบิณฑบาตห่อศพในป่าช้า) ไม่มีความผิดพลาดระหว่างดำเนินการ (สละจีวรผืนนั้นให้ภิกษุรูปอื่นได้) ไม่เสียโอกาสที่จะได้รับสิ่งตอบแทนจากการใช้จีวรนั้น (การนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น ผ้าปูนอน ผ้าปูพื้น ผ้าเช็ดเท้า และผสมดินเหนียวฉาบฝาบ้าน) การถวายจีวรและถังสังฆทานในยุคปัจจุบันที่ชาวพุทธมีความเชื่อเรื่องบุญ ถวายแด่พระสงฆ์แล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ ได้ไปในภพภูมิที่ดีเมื่อลาจากโลกนี้ไปแล้ว จึงเกิดธรรมเนียมปฏิบัติ จีวรและถังสังฆทานเป็นสิ่งของที่ใช้แล้วไม่หมดไป สามารถนำมาใช้ซ้ำอีก ผ้าเก่าสีตกก็นำไปย้อม มีรอยขาดก็ทำการปะชุน นำกลับมาใช้ได้เหมือนเดิม ดังนั้น จีวรและถังสังฆทานที่ชาวพุทธเข้าใจและเชื่อกันว่าเมื่อถวายแล้วจะได้ “บุญ” กลับกลายเป็นการสร้างภาระให้พระสงฆ์กักตุนสินค้า ผิดพระวินัยตามบัญญัติการครองผ้าไตร เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่สร้างมูลค่าเพิ่ม ยิ่งนับวันจะเสื่อมราคาลงเรื่อยๆ จนหมดอายุนอนกองอยู่ในห้องเก็บของท้ายวัด เป็นต้นทุนจมที่ผิดพลาดจากความเชื่อมาตั้งแต่เริ่มแรก และจะเป็นต้นทุนจมในสังคมชาวพุทธอีกต่อไปหากยังมีความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติแบบนี้ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า หรือจะเรียกอีกอย่างว่า “ศรัทธาจริต” เป็นสภาวะจิตที่มีปรัชญาหรือหลักการของตัวเองและพยายามผลักดันให้ตัวเองและผู้อื่นบรรลุถึงจุดหมายนั้น ชาวพุทธแบบไทยได้ตกอยู่ในภวังค์ความเชื่อดูดีมีภาพมายาแห่งบุญที่พ่อค้าพุทธพาณิชย์หัวใสจัดแคมเปญบุญ จัดฉากเส้นทางสายบุญ เสรีฟความสะดวก เสรีบุญให้ทุกที่ทุกเวลาเมื่อเหล่าสายบุญต้องการบุญ การมีศรัทธาจริตโดยไม่ประกอบด้วยปัญญาเพื่อตรึงตรึงพิจารณาจนรอบครอบ ครอบรอบทุกกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำจนปลายน้ำ ชาวพุทธแบบบ้านเราก็จะถูกชักชวน หว่านล้อมด้วยมธุรสวาจา ของมัคทายก โฆษกงานวัด หรือพระสงฆ์นักเทศน์ และในที่สุดก็จะทนความอดทนเสี่ยงมธุรสวาจาไม่ไหว สายบุญเหล่านั้นก็จะควักกระเป๋าทำบุญด้วยรูปแบบบุญต่าง ๆ ตามสถานที่นั้น ๆ กำหนด เข้าคติไทยที่ว่า “เสียเงินไม่ว่า อย่าเสียหน้าเป็นพอ” ซึ่งนั่นก็คือการทำบุญเอาหน้า ไม่ยอมเสียหน้า ไม่ยอมอายหน้า การทำบุญคือการเก็บความมั่งคั่งของผู้ทำบุญ และในที่สุดภายในวัดก็มีสิ่งของ อุปกรณ์เครื่องใช้ พระพุทธรูปขนาดเล็ก กล่องยาสามัญประจำบ้าน ข้าวสารอาหารสำเร็จรูป เช่น ปลากระป๋อง บะหมี่สำเร็จรูป นมกล่อง รวมไปถึงสิ่งที่เรากำลังกล่าวถึง คือ “ถังสังฆทานและผ้าจีวร” ที่มีอยู่เกลื่อนกลาดเต็มวัด วางไว้ไม่เป็นที่ เป็นทาง ใช้แล้วไม่ก็ครั้งก็ทิ้งเป็นขยะที่ไม่สามารถนำไปรีไซเคิลได้เลย จะนำไปบริจาคให้คนอื่นหรือญาติโยมที่ทุกข์ยากก็ไม่สามารถนำไปบริจาคได้ เพราะสังฆทานคือทานที่ไม่เจาะจงบุคคล สิ่งของเหล่านั้นจึงตกอยู่ในครอบครองของพระแต่ละรูป โดยเฉพาะพระหลวงตาที่มีความตระหนี่ถี่เหนียวของเครื่องใช้ซึ่งเป็นปกติของผู้สูงอายุโดยทั่วไปอยู่แล้วที่มีอารมณ์ความตระหนี่ในใจ ไม่ว่าจะเป็นถังสังฆทานหรือผ้าจีวรที่ญาติโยมได้ถวายให้พระสงฆ์ไปแล้ว ที่สุดแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นและมีโอกาสเป็นไปได้สูงก็คือกลายเป็นตันทุนจม เป็นขยะบุญที่ทิ้งไว้ในห้องเก็บของที่รกด้วยหยากไย่ท้ายวัด รอวันเก็บทิ้งถังขยะ ถ่ายเทสินค้าเก่าหมดอายุ และเก็บสินค้าใหม่เพื่อให้เก่าและถังขยะวนเวียนแบบนี้เรื่อยไป สืบทอดกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่นเรื่อยไป

เอกสารอ้างอิง

- ชินวาท์ ลีนะบรรจง. (2554). *เศรษฐศาสตร์ที่ดิน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศรี ทิศาภา. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี*. สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2565. จาก <http://110.164.59.3/e-learning/chusri2/chapter3.html>.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน* ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติ ความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษกร ประวะโซ. (2550). *วัฒนธรรมองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดอุดรธานีในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิยุวพัฒน์. (2562). *สุขที่ได้ให้*. สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2565. จาก <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่งฤดี บุษย์ชยานนท์ และ สุชาติ บุษย์ชยานนท์. (2561). การสร้างแรงจูงใจในการทำบุญโดยผ่านระบบสารสนเทศสมัยใหม่. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(1), 62-63.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพงษ์ ลือทองจักร. (2552). *หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา*. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาและมรรคมีองค์ 8

LEARNING PROCESS TO HUMAN DEVELOPMENT BASED ON THE THREEFOLD TRAINING AND THE NOBLE EIGHTFOLD PATHS

สุกัญดา เทนิสสระ^{1*} ประยูร แสงใส²

Sukanda Tenissara¹ Prayoon Saengsai²

^{1,2} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{1,2} Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเสนอกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาและอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขานั้นคือ ข้อที่จะต้องศึกษา ฝึกหัดอบรมกายวาจา ใจและปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุพระนิพพาน ประกอบไปด้วย 1) ฝึกอบรมด้านความประพฤติตามวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียก อธิศีลสิกขา 2) การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมและการสร้างสุขภาพจิต เรียก อธิจิตสิกขา 3) การฝึกอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ เข้าใจในสิ่งทั้งปวงตามเป็นจริง รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกและชีวิต เรียก อธิปัญญาสิกขา

ส่วนกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 นั้นคือ อริยมรรคเป็นทางดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้บุคคลเป็นอริยบุคคล ได้แก่ มีความเห็นถูกต้องตามครองธรรม มีความดำริชอบ ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น มีการแสดงออกทางวาจาที่สุจริต มีการกระทำที่ตรงตามสุจริต ประกอบอาชีพสุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่คนอื่น มีความเพียร ขจัดความชั่วอกุศลที่เกิดขึ้นให้หมดไปและเพียรเพิ่มกุศลให้เกิดในตน มีสติกำกับตัวเองขณะกระทำสิ่งใด เอาใจใส่ไม่ละเลย ไม่ปล่อยให้สิ่งชั่วร้ายมาฉุดกระชากสติตนเอง ความมีจิตตั้งมั่นในกิจการงาน จิตสงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหว เป็นจิตเข้มแข็ง พร้อมจะใช้งานด้วยปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, ไตรสิกขา, อริยมรรคมีองค์ 8

* E-mail address: Tenissarasukanda@gmail.com ¹ prayoonsaengsai5@gmail.com ²

ABSTRACT

This academic article aims to study and present the learning process for human development according to the Threefold Training and the Noble Eightfold Path, which are important doctrines in Buddhism. The result of study revealed that the learning process according to the Threefold Training is 1) training in higher morality, 2) training in higher mentality, 3) training in higher wisdom.

As for the learning process for human development according to the Noble Eightfold Path. That is the Noble Path is the path leading to the cessation of suffering that makes a person a noble person, i.e. having a right view according to Dharma, having right thought do not disturb yourself, others have honest verbal expressions. Acts of good faith occupation in good faith not causing trouble to others having conscious self-direction while doing anything attentive, not neglected don't let the temptation bring you to your consciousness. Confidence in business Calm mind, not distracted, be mentally strong ready to use with intelligence effectively.

Keywords: Learning Process, The Treefold Training, The Noble Eightfold Paths

บทนำ

การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากแนวความคิดทางธรรมชาติใน 2 ลักษณะ คือ ด้านจริยธรรมและด้านพฤติกรรม โดยมีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงกระตุ้นภายในตัวเอง อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่มาจากแรงกระตุ้นภายในและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และจากแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคลทำให้เกิดแนวคิดและหลักการในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ (ทิตนา เขมมณี, 2550) การเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ (1) แรงขับ (Drive) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ของบุคคลทั้งสอง ระบบประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ แรงขับและความพร้อมเหล่านี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมที่จะชักนำไปสู่การเรียนรู้ต่อไป (2) สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นตัวการที่ทำให้บุคคลมีปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมตอบสนองออกมา (3) การตอบสนอง (Response) เป็นปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมาเมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า ทั้งส่วนที่สังเกตเห็นได้และส่วนที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การเคลื่อนไหว ท่าทาง คำพูด การคิด การรับรู้ ความสนใจ และความรู้สึก เป็นต้น (4) การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการให้สิ่งที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอันมีผลในการเพิ่มพลังให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเพิ่มขึ้น การเสริมแรงมีทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลเป็นอันมาก (Dollard and Miller, 1950) องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้จึงเริ่มต้นตั้งแต่ระบบประสาทเป็นปัจจัยทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการรับรู้ของประสาทสัมผัส อารมณ์มีผลต่อประสิทธิภาพทางปัญญา ความวิตกกังวล ความหวาดกลัว ความตื่นเต้น มีผลต่อการเรียนรู้ในเชิงลบ วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนในสังคมนั้นๆ (วิณา ประชากุล และประสาท เมืองเฉลิม, 2559)

มีคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการศึกษาในพระพุทธศาสนาจำนวนมากนั้นล้วนให้เห็นว่าผู้ศึกษาต้องศึกษาโดยการฝึกหัดอบรม ฝึกฝนตามหลักธรรม นั่นคือ ศึกษา ข้อปฏิบัติฝึกหัดอบรมบารมี ภาวนา การฝึกอบรมให้เจริญภาวนาผู้ที่ได้อบรมให้เจริญแล้ว วินยะ หลักกำกับความประพฤติ หรือบุคคลผู้ที่ได้ฝึกความประพฤติที่ดีแล้ว ดังนั้น การศึกษาตามหลักไตรสิกขา จึงเน้นการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองอย่างจริงจัง ตามลำดับและต่อเนื่องจนบรรลุจุดหมายในแต่ละระดับ นั่นคือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์พึงได้รับ การศึกษาในยุคปัจจุบันเน้นความเจริญของศาสตร์สาขาต่างๆ และสนใจที่จะพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อแสดงถึงความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ แต่พระพุทธเจ้ากลับทรงเห็นว่า การศึกษาที่แท้จริงนั้นคือ การค้นคว้า วิเคราะห์ตนเองและเน้นการฝึกอบรมตนเอง แต่ก็มีได้ปฏิเสธการพัฒนาเทคโนโลยี เพียงแต่ให้รู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองได้ ศักยภาพของมนุษย์สูงสุดจะเกิดขึ้นได้ หากเขาสามารถฝึกหัดอบรมโดยมรรควิธี 8 ประการ อย่างไรก็ตาม พระพุทธองค์มิได้ทรงปฏิเสธการค้นคว้าวิเคราะห์วิจัย ทางวัตรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่

ทรงเน้นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่การควบคุมตนเองได้ ทั้งทาง กาย วาจาและจิต จนบรรลุอิสรภาพที่สงบเยือกเย็นของชีวิตนั้นสำคัญที่สุด

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง สังคมมนุษย์จะมีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ ยึดถือและปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ถูกต้อง หลักธรรมคำสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ทุกคนกระทำแต่ความดี สอนให้มองเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริงหรือยึดหลักความจริงเป็นสำคัญ มีใจมองตามที่ปรากฏให้เห็นหลักคำสอนที่สำคัญ คือ ให้ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว (สุมานพ ศิวารัตน์, 2560)

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาทางโลกมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความรู้สำหรับนำไปประกอบอาชีพและการนำไปใช้เลื่อนสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้น รวมถึงการพัฒนาให้คนมีปัญญา ความรู้ ความสามารถ ส่วนการศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาศักยภาพให้รู้แนวทางการปฏิบัติต่อธรรมชาติ แวดล้อม ต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง เพราะมนุษย์อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคมมนุษย์ การศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนายอมรับว่า การเรียนรู้จริง ผลจะได้รับจริง ต้องลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้น การศึกษาในมิติพุทธ จึงมีทั้งภาคทฤษฎี เรียกว่า ปรัชญา การลงมือฝึกปฏิบัติตามปรัชญา เรียกว่า ปฏิบัติ เมื่อลงมือทำตามหลักปรัชญาและปฏิบัติแล้ว ผลจะเกิดขึ้น เรียกว่า ปฏิเวธ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530) การศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องทำให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้ ต้องรู้จักและรู้กว้างคือ รู้ถึงวิชาความรู้ลึกซึ้งของธรรมชาติ พร้อมกันนี้ก็ต้องรู้กว้างไปถึงเรื่องความดับทุกข์ จึงจะถือว่าเป็นการศึกษาตามนัยพุทธศาสนาตามความหมายของคำว่า ศึกษา หรือสิกขาที่แท้จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2518)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเสนอกระบวนการเรียนรู้สำหรับพัฒนามนุษย์ ตามหลักพุทธธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ไตรสิกขา และอริยมรรค มีองค์ 8 ซึ่งทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้บรรลุประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์อันสูงสุด ได้แก่ อรหันต์

มนุษย์กับการเรียนรู้

มนุษย์กับพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นของคู่กันตั้งแต่เกิด เพราะเป็นสัญชาตญาณประจำตัวของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่บิดา มารดา และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เติบโตมา สถานศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดและขัดเกลาพฤติกรรมการเรียนรู้ กริยามารยาทในทางสังคม เป็นต้น การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์อาศัย กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการสองอย่าง คือ ความต้องการการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาวะต่างๆ ที่มีทั้งการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลง และอีกประเภทหนึ่ง คือ ความต้องการเรียนรู้เพื่อจัดการสรรพสิ่งต่างๆ ใหม่ การเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ตนต้องการ จึงมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอในหลากหลายรูปแบบ เพื่อเพิ่มพูนความฉลาดเฉลียว และประสบการณ์ มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่จะต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

วิณา ประชากุล และประสาธ เมืองเฉลิม (2559) กล่าวว่า มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติมาแต่กำเนิด สามารถใช้ความรู้ที่ได้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพและเผ่าพันธุ์มนุษย์ พัฒนาวิธีการหาความรู้ที่เชื่อถือได้ โดยอาศัยแหล่งความรู้ที่แตกต่างกัน การหาความรู้ของมนุษย์มาจากหลายวิธีดังนี้

1. ประสบการณ์ส่วนบุคคล (personal experiences)
2. แหล่งความรู้ (Authority)
 - 2.1) ประเพณี-วัฒนธรรม (custom and Tradition) ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ตาย ศาสนา อาหารการกิน การดู มารยาท
 - 2.2) ความเชื่อทางศาสนา (religion) ผู้ปกครองรัฐ (stator) และนักปราชญ์โบราณ (ancient scholars)
 - 2.3) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (expert opinion)
3. การใช้เหตุผล ประกอบด้วย
 - 3.1) แบบนิรนัย (deductive) สรุปลจากใหญ่ไปหาเล็ก
 - 3.2) แบบอุปนัย (inductive) เป็นการสร้างข้อสรุปใหม่ทีอาศัยการสร้างข้อสรุปจากสิ่งที่สังเกตได้จำนวนหนึ่งตามแนวคิดของฟรานซิส เบคอน

การเรียนรู้ของมนุษย์ นอกจากจะพิจารณาในมุมมองผ่านปัจเจกแล้วนั้น ก็ต้องพิจารณาในระดับสังคมด้วย เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ถึงแม้ว่าการ เรียนรู้ของมนุษย์จะเกิดจากการรับรู้ของปัจเจก (Individual's Perception) ที่สามารถเกิดจากการวิวัฒน์/พัฒนาจากภายในตนเอง (Inner Self) ได้ก็ตาม แต่ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ก็สัมพันธ์กับ “สังคม” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม โดยมีครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด (โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง, 2563) การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาส่วนบุคคล (Learning as a Social Collective Rather Than an Individual Psychological Phenomenon) (Lave, 1996)

สรุปได้ว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้หลายวิธีการ เช่น จากประสบการณ์ส่วนบุคคล แหล่งความรู้ต่าง ๆ และ การใช้เหตุผลทั้งในรูปแบบนัยและอุปนัย ฉะนั้นแล้วกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ในฐานะปัจเจกจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนกระบวนการเรียนรู้ของสังคม ในทางกลับกัน ภาพของการเรียนรู้ในสังคมหนึ่ง ๆ ก็เป็นส่วนสะท้อนถึงกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกในสังคมนั้น ๆ

การศึกษาในมิติพุทธเพื่อพัฒนามนุษย์

การศึกษาในมิติพุทธ คือ การแนะนำฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จัก ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เมื่อดำเนินชีวิตถูกต้องก็มีความสุข การศึกษาที่ถูกต้องจึงทำให้คนมีความสุข (พระราชวรณี(ประยุทธ์ ปยุตโต), 2530) และพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความสุข เนื่องจากสภาพที่ไร้ปัญหา ไร้ความทุกข์บีบคั้นภายในจิตใจ เปิดโอกาสให้ปัญญาคิดพิจารณาเข้าใจ คุณค่าต่าง ๆ ทั้งความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และเป็นที่แสดงออกของคุณธรรมต่าง ๆ เช่น เมตตากรุณาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความนุ่มนวลสุภาพอ่อนโยน นอกจาก จิตใจจะสร้างบรรยากาศที่ร่าเริงแล้ว สังคมคนรอบข้างก็พลอยได้รับความสุขสดใสไปด้วย เพราะไม่มีความหวาดระแวงต่อกัน

1. ความรู้ทางพระพุทธศาสนา

แสง จันทร์งาม (อ้างใน สุมณ อมรวิวัฒน์, 2530) ได้แสดงทัศนะถึงการศึกษาและระดับความรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า การศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น และรู้สัจจะต่าง ๆ เมื่อรู้แล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตนเอง ในคนอื่นและสังคม ซึ่งความรู้ทางพระพุทธศาสนามี 6 ระดับ คือ

- 1) ระดับวิญญาณ (Consciousness) การรับรู้ระดับอารมณ์ทั้ง 6 ทางอายตนะทั้ง 6
- 2) ระดับสัญญา (Perception) การจำคุณภาพและรายละเอียดของอารมณ์ทั้ง 6 ได้
- 3) ระดับทสิฐิ (Conception) การรู้ความจริงรวบยอด (Concept) ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ
- 4) ระดับอภิปัญญา (Extrasensory Perception) การรับรู้อารมณ์ 6 และรายละเอียดของมันได้ ด้วยมโนทวารโดยตรง ไม่ต้องอาศัยอายตนะ 5
- 5) ระดับวิชชญาณ (Intuitive Insight) การรู้เห็นความจริงรวบยอดอย่างแจ่มแจ้งและโดยปัจจุบัน
- 6) ระดับโพธิญาณ (Supreme Enlightenment) หมายถึง การเห็นอริยสัจ 4 ครบอาการ 12 ด้วยวิชชญาณ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นกลายเป็นพระอรหันต์บุคคล

สรุปความรู้ทางพระพุทธศาสนามี 6 ระดับ ตั้งแต่ระดับวิญญาณ สัญญา ทสิฐิ อภิปัญญา วิชชญาณ และโพธิญาณ ส่วนการบรรลุความรู้ระดับใดจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคล ภาษาทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า บารมี

2. ความหมายของการศึกษาในมิติพุทธ

การศึกษา มาจากภาษาบาลีว่า ลิกขา มีรากศัพท์จากคำว่า ลิกข หมายถึง วิชโชปาทาน แปลว่า การแสวงหาวิชา (สัททนี ติปกรณ, 2525) ส่วนคำว่า วิชา หมายถึง ความรู้สภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น ลิกขา หรือศึกษา จึงหมายถึงการแสวงหาวิชา หรือความรู้แจ้ง ซึ่งก็คือปัญญา นั่นเอง ดังนั้น การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญา และกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมาที่ขับไล่ความมืดไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงทรงเปรียบปัญญา เหมือนแสงสว่างว่า นัตถิ ปัญญา สมา อาภา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา (พระเทพโสมถะ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2547) การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเริ่มต้นจากการศึกษาตนเอง เราต้องรู้เรื่องของตนเองให้ดี ความรู้ตนเองจัดเป็นความรู้สิกขา จากนั้น เราจึงขยายความรู้ออกไปนอกตัว จัดเป็นรอบรู้ หรือรู้กว้าง เรา

จะรู้กว้างลึกเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพที่เราเป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ เพราะการศึกษาคือกระบวนการขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2547)

สรุปได้ว่า การศึกษามีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีว่า ลิกขา สันสกฤตว่า ศึกษา หมายถึงการแสวงหาวิชา หรือความรู้ หรือความรู้แจ้ง ได้แก่ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขา เริ่มต้นจากการศึกษาตนเอง ให้รู้ตนเอง จึงขยายความรู้ออกไปข้างนอกตัว จัดเป็นรอบรู้

3. จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวพุทธ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงตามหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (พระพรหมคุณาภรณ์, ป.อ. ปยุตโต, 2556) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นอันเดียวกันกับจุดหมายของชีวิตนั้นคือความหลุดพ้น (วิมุตติ = Freedom) ได้แก่ความปลอดโปร่ง โล่ง อิสระ เป็นชีวิตที่พร้อมสำหรับใช้ประโยชน์ มากกว่าการใช้ประโยชน์นั้นเองและสอดคล้องกับ สารโธ บั้วศรี (อ้างใน สิน งามประโคน, 2558) ซึ่งได้แสดงทัศนะไว้ว่า จุดมุ่งหมายการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

3.1) เพื่อให้รู้จักตนเอง (รู้จักขั้นที่ 5) และรู้จักปัญหาที่เกิดจากความทุกข์ เพราะมีสาเหตุมาจากอกุศลมูล แล้วนำตนให้พ้นจากทุกหรือปัญหานั้น ๆ

3.2) เพื่อให้เกิดความรู้ และความสามารถที่จะคิดเป็น มีความรับผิดชอบและสมรรถภาพ ซึ่งจะเป็เครื่องมือดับทุกข์หรือแก้ปัญหาค้นเองและสังคม

3.3) เพื่อให้เกิดคุณธรรมและศีลธรรมขึ้นในใจสำหรับช่วยสร้างสัมพันธภาพอันดีในมนุษย์อันจะก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมาย การศึกษาตามแนวพุทธ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงตามอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

4. การศึกษาในมิติพุทธเพื่อพัฒนามนุษย์

พัฒนา หมายถึง ความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) หลักของการพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม นี่คือการพัฒนาทางสังคมทั่วไป

แต่ในทางพระพุทธศาสนา พัฒนา หมายถึงทำให้เจริญงอกงาม หรือฝึกฝนให้เจริญยิ่งขึ้นไปมีค่าที่สอดคล้องกับการทำให้ชีวิตเจริญงอกงาม โดยใช้คำว่า ภาวนา แทนคำ พัฒนา ถ้าเป็นการพัฒนาทางวัตถุ สังคม บ้านเมือง หรือกิจการต่าง ๆ ใช้คำว่าพัฒนา ถ้าพัฒนาชีวิต หรือพัฒนามนุษย์ ใช้คำว่าภาวนา การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ (สิน งามประโคน, 2558) คือ

1) กายภาวนา การพัฒนากาย หมายถึง พัฒนาคือความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางกายภาพ รวมถึงเทคโนโลยี ด้วยการรับรู้สิ่งทั้งปวงทางอินทรีย์ 5 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) โดยปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ

2) ศิลภาวนา การพัฒนาศีล หมายถึงการพัฒนาความประพฤติพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม โดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน

3) จิตภาวนา การพัฒนาจิต หมายถึง ฝึกอบรม พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม เช่นความมีเมตตา กรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร

4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา หมายถึง ฝึกอบรม พัฒนาปัญญาให้เจริญงอกงามจนเกิดความรู้แจ้งชัดตามเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ทำให้จิตเป็นอิสระจากกิเลสทั้งปวง

การพัฒนาความเป็นมนุษย์ด้วยการศึกษาตามแนวพุทธ เป็นการศึกษาที่ต้องพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมทั้งการพัฒนาจิตความคิดและปัญญา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ เข้าใจเข้าถึง เป็นความลึกซึ้งสู่การปฏิบัติได้กระทั่งส่งผลเป็นแนวทางที่จะพึงปฏิบัติและส่งผลต่อ ชีวิตเป็นการเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ตามวิธีการ หรือกลไกที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ คือ การสร้างความรู้เชิงประจักษ์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (ปริยัติ) พัฒนา ส่งต่อจนกระทั่งนำไปลงมือปฏิบัติได้จริง (ปฏิบัติ) จนกระทั่งพัฒนาไปเป็นประสบการณ์ตรงมุ่งไปสู่ผลของการ

ปฏิบัติแบบสิกขิง (ปฏิเวธ) ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเรียนรู้ผ่านการฝึกฝนทางกาย (กายพัฒนา-ภาวิตกาโย) การเคลื่อนไหวร่างกายแบบต่างๆ อย่างมีสติ (จิตตพัฒนา-ภาวิตจิตโต) การเรียนรู้ผ่านการทำงานศิลปะรูปแบบต่างๆ การใคร่ครวญทางความคิดโดยอาศัยประสบการณ์ ที่ผ่านมาเป็นบทเรียน (ศีลพัฒนา-ภาวิตศีโล) จนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาปัญญา (ภาวิตปัญญา) ตามกระบวนการของการศึกษาความเป็นมนุษย์ตามแนวพุทธในที่สุด (พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเชษฐาญ, 2561)

ฉะนั้น ความคาดหวังอันจะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไปสู่เป้าหมายดังกล่าวก็คือ “การศึกษา” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญและจำเป็นที่สุด รากฐานของการศึกษาที่วางอยู่บนฐานที่ถูกต้องจึงเป็นปัจจัยหลัก ในการผลักดันสังคมให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จคืออุดมคติที่วางไว้

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

1. ความหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำคัญสำหรับศึกษาคือฝึกหัด กาย วาจาจิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน เรียกทั่วๆ ไปว่า ไตรสิกขา (ที.ปา. 11/228/231, อ.ด.ก. 20/521/294) พระราชปวารจารย์ (ณรงค์ จิตตโสภณ) (2560) ได้อธิบายแต่ละข้อต่อไปนี้

1) ศีลสิกขา ได้แก่ การศึกษาตนเองให้มีความประพฤติที่ดี มีให้ทำผิดทางกาย และวาจา การกระทำที่ถูกต้องไม่ทำตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน ศีลสิกขาจะช่วยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทางกายกับวาจาไม่ให้ทำผิด จึงมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

2) จิตสิกขา ได้แก่ การศึกษาในจิต ข้อปฏิบัติหรือแนวทางสำหรับฝึกอบรมจิตมนุษย์ให้เกิดสมาธิ ถ้าจิตได้รับการฝึกอบรมอย่างเข้มแข็งมั่นคงแล้ว จะเป็นฐานการเจริญปัญญา เพื่อพัฒนาให้ทราบธรรมชาติของจิต แนวทางการควบคุมจิตให้ตั้งมั่น และทราบวิธีการนำพลังจิตที่ตั้งมั่น ไปใช้ประโยชน์ หากจิตไม่มีการบังคับฝึกฝน ปลดปล่อยไปตามธรรมชาติ อาจนำความเดือดร้อนมาให้ตนเองและสังคมได้ การรู้วิธีบังคับจิตให้ตั้งอยู่ในความถูกต้อง โดยปฏิบัติตามหลักอานาปานสติ มีสติรู้เท่าทันอารมณ์เสมอจัดเป็นการพัฒนาจิต

3) ปัญญาสิกขา ได้แก่ ศึกษาในเรื่องปัญญาให้รอบรู้ทุกอย่างที่ควรรู้ ปัญญามีความสำคัญต่อมนุษย์เรา เพราะทำให้สามารถแยกแยะได้ว่า อะไรควรหรือไม่ควรทำ อะไรถูก อะไรผิด ซึ่งปัญญาในทางพระพุทธศาสนาเน้นความรู้ที่เห็นตรงความจริง ตามหลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา) อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 สามารถนำผู้ศึกษาบรรลุประโยชน์สูงสุด คือความสงบ อิสราภาพหรือความหลุดพ้นได้ (มานิช ตันชนวนิชย์, 2535)

สรุป กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา.ศีลสิกขา ได้แก่ การการศึกษาตนเองให้มีความประพฤติที่ดี มีให้ทำผิดทาง กาย และวาจา.... จิตสิกขา ได้แก่ การศึกษาในเรื่องจิตข้อปฏิบัติหรือแนวทางฝึกอบรมจิตให้เกิดสมาธิ และปัญญาสิกขา ได้แก่ การศึกษาเรื่องปัญญาให้รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ในทางพุทธเน้นความรู้ที่เห็นตรงความจริง เช่นการเห็นกฎแห่งพระไตรลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง

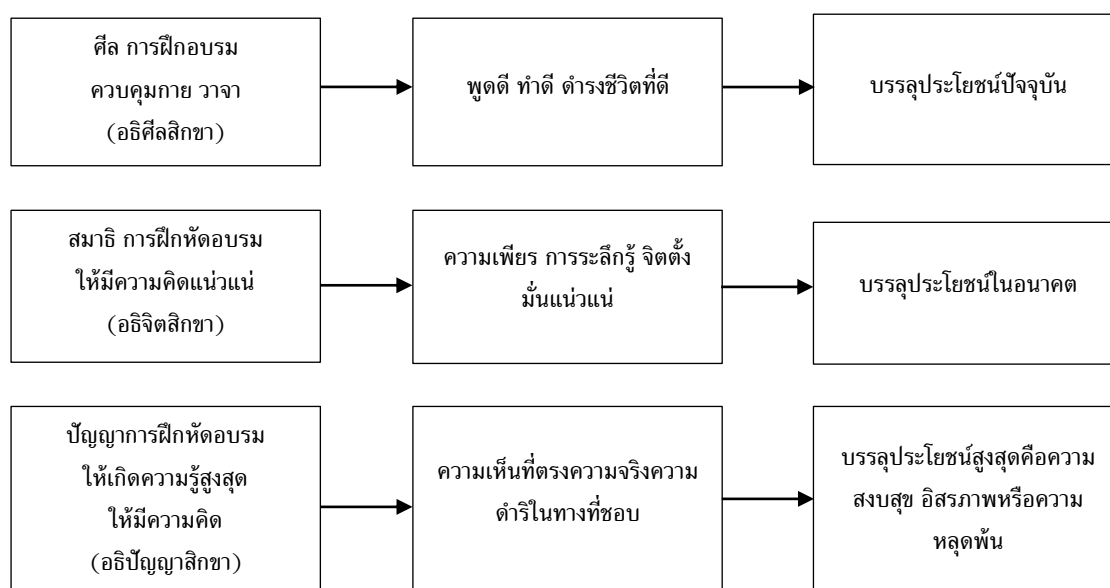
2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

ก่อนที่จะเข้าถึงไตรสิกขา นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอื่นๆ ช่วยในการฝึกอบรมทั้งองค์ประกอบทางสังคมและองค์ประกอบภายในบุคคล คือ (1) กัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี (2) โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายใน ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธีคิดสืบสาวให้ถึงต้นตอ ตามหลักความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบและเหตุผลปัจจัยต่างๆ

อีกหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้หรือการศึกษาใหม่ ได้ถูกนำเสนอโดย จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปฏิรูปการศึกษาชาวอเมริกันช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เขามีอิทธิพลในการต่อสู้กับระบบการศึกษาแบบเก่า ที่เน้นเรื่องเนื้อหาวิชาในขณะที่เพิกเฉยกับความเกี่ยวข้องของโรงเรียนกับชีวิตและศักยภาพของนักเรียน วิสัยทัศน์ของการเปลี่ยนโรงเรียนจากสถานที่ ที่ห่างไกลจากชีวิตประจำวันของเด็ก มาเป็นชุมชนแบบย่อส่วน ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยกันจากกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสังคมที่ล้อมรอบอยู่ และปฏิริยาต่อกันและกัน ในเวลาเดียวกัน เป้าหมายของเขาที่สูงกว่านั้นในเรื่องการศึกษาคือการฝึกอบรมคนที่ยังไม่ใช่ผู้ใหญ่ เพื่อสังคมและประชาธิปไตย (John Dewey, 1956) การ

เรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการเน้นลงมือฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะมากกว่าการเน้นแบบท่องจำ จึงสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาในยุคใหม่ศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนามาจากทฤษฎีของจอร์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ว่า Learning by Doing หมายถึง การเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active learning) เป็นต้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ซึ่งมีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเป็นแกนนำ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ มีขั้นตอนดังนี้

- 2.1) การฝึกอบรมในด้านประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ ตามหลักอริสสิกขา
 - 2.2) การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม การเสริมสร้างสุขภาพจิต จิตต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพทั้งสามด้านนี้ครอบคลุมถึงกายวาจาและใจ ตามหลักอริจิตสิกขา ผู้ที่อยู่ในช่วงฝึกฝนเรียกเสาะ ยังต้องฝึกฝนตนเอง หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าปู้ชุน คนธรรมดาจนกว่าจะบรรลุจุดหมายสูงสุด คือบรรลุอรหัตต์ เมื่อฝึกอบรมจนครบกระบวนการแล้ว (มรรคสมังคี) ก็จะเกิดผลคือการหยั่งรู้ตามความเป็นจริง เป็นความรู้ระดับสูงสุดจะเกิดจักขุ ตามมองเห็นแจ่มชัด (จักขุ) ความรู้แจ้ง (วิชชา) ความรู้ทั่ว (ปัญญา) เกิดความสว่างโพลงภายใน (อาโลก) เรียกสัมมาญาณ เมื่อถึงอเสาะคือผู้ที่ไม่ต้องศึกษา จึงสำเร็จปัญญาสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา ท่านผู้นี้เรียกว่าพุทธคือผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน ก็ได้ เรียกอรหัตต์ (ผู้ไกลจากกิเลส) ก็ได้ ชีณาสวะ (ผู้สิ้นกิเลส)
 - 2.3) การฝึกอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ เข้าใจสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปของเหตุปัจจัย ทำให้แก้ปัญหา โดยยึดเหตุผล ให้รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกและชีวิต ตามหลักอริปัญญาสิกขา
- ผู้เขียน สรุปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ตามแผนภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักอริยมรรค

องค์ประกอบที่จะทำให้บรรลุอริยมรรค มีองค์ 8 ประการได้ จะต้องศึกษาปฏิบัติจนเกิดสัมมาทิฐิ โดยอาศัย (1) กัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และ (2) โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายในควบคู่กัน องค์ประกอบภายนอก โดยใช้ความคิดที่ถูกวิธีคือสืบสาวถึงต้นตอ กระบวนการศึกษาเพื่อทำลายอวิชชา ตัณหาและเสริมปัญญา กรุณาแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตัวการศึกษาที่แท้คือมรรคมีองค์ 8 หรือสิกขา เป็นส่วนที่อยู่ในตัวบุคคล เกิดขึ้นที่ตัวบุคคลเอง การศึกษาเริ่มขึ้น เมื่อเกิดสัมมาทิฐิ คือตัวปัญญาที่แท้ (ที.ม.10/299/348, ม.มู. 12/149/123, ม.อ. 14/704/453)

อริยมรรค คือ ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน วิธีแก้ปัญหของอารยชน 8 ประการ คือ

1) ทศนะ ความคิดเห็น แนวความคิด ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่ดี ถูกต้องดีงามมองสิ่งทั้งปวงตามเหตุปัจจัย ตามสภาพที่เป็นจริงหรือตรงตามสภาวะเรียกว่า สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)

2) ความคิดความดำริไตร่ตรอง หรือการคิดต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไป เพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เศร้าหมอง ชุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เรียก สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

3) การพูด หรือการแสดงออกทางวาจาที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น พูดตรงตามความจริง ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย เป็นไปในทางสร้างสรรค์ต่อประโยชน์ เรียกว่า สัมมาวาจา (วาจาชอบ)

4) การกระทำที่ดีงาม สุจริต เป็นไปในทางสร้างสรรค์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้าย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ สังคมสงบสุข คือการกระทำ หรือไม่เป็นไปเพื่อทำลายชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิในคุ้มครอง หรือของรักของหวงแหนของผู้อื่น เรียก สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

5) การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่นเรียก สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ)

6) การเพียร พยายามในทางที่ดีงามชอบธรรม คือ เพียร ผลักดันป้องกันสิ่งชั่วร้าย อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม หรือกุศลธรรม ที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรเสริมสร้างพัฒนาสิ่งที่ดีงาม หรือกุศลธรรมที่ยังมีเกิดให้เกิดขึ้น เพียรเสริมสร้างพัฒนาสิ่งที่ดีงาม หรือกุศลธรรมที่เกิดให้เพิ่มพูนเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป เรียก สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)

7) การมีสติกำกับตัว คมใจให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง ต้องทำในเวลานั้น ๆ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน ระลึกได้ถึงสิ่งที่ดีงาม เกื้อกูล เกิดประโยชน์ หรือธรรม ที่ต้องใช้ในเรื่องนั้น ๆ เวลานั้น ๆ ไม่หลงไหลเลื่อนลอย ไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเผอเรอ โดยเฉพาะสติที่กำกับต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึกสภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อบรมที่เขย่าวน หรือยั่วยุ มาจุตกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย เรียก สัมมาสติ (ระลึกชอบ)

8) ความมีจิตตั้งมั่น จิตใจฝักใฝ่แต่ในกิจการงาน ได้อย่างต่อเนื่อง มีความเป็นหนึ่งเดียว สงบไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก หรือหวั่นไหว มีความเป็นจิตบริสุทธิ์ ผ่อนคลาย ไม่เครียด เป็นจิตเข้มแข็งเอาการเอางาน ไม่หดหู่ ท้อแท้ พร้อมจะใช้งานด้วยปัญญา อย่างมีประสิทธิภาพเรียก สัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561)

ผู้เขียน สรุปกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักอริยมรรค ตามแผนภาพที่ 2 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

บทสรุป

การพัฒนาคนสามารถใช้อารมณ์ความรู้สึกได้ 2 รูปแบบ คือ ไตรสิกขา กับ อริยมรรคมีองค์ 8 กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขาและอริยมรรค มีองค์ 8 ประการ นั้น สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ในแต่ละหลักธรรมได้ดังนี้ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยใช้ไตรสิกขา ได้แก่ การพัฒนาด้วยศีล เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมด้านพฤติกรรม ด้วยระเบียบวินัย สมาธิ เป็นผลของการฝึกอบรมทางจิตใจ ให้เกิดสมาธิ การจะมีสมาธิได้ เพราะจิตตั้งมั่น มีอารมณ์เพียงหนึ่งเดียว มีสติสัมปชัญญะ กำหนดรู้ ปัญญาเน้นการฝึกอบรมให้รอบรู้ในสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง* ดังนั้น การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ และปัจจัยการ เพราะทุกอย่างประกอบ คือศีล สมาธิ ปัญญาและมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงสุดนั้นมีลักษณะที่ผสมกลมกลืนกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและด้านที่เจริญ ส่วนกระบวนการพัฒนาคนโดยใช้อริยมรรคมีองค์ 8 นั้น เป็นการฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหา ด้วยการใช้การเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งจิตมั่นชอบ

กล่าวได้ว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่สร้างอารยชน เป็นระบบการประพฤติปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีขอบเขตครอบคลุมเนื้อหาของอริยมรรคทั้งหมด เมื่อมนุษย์เราผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตามหลักธรรมทั้งสองประการนี้แล้ว จะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย วาจาและใจ ถ้าหากพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ก็จะทำให้บรรลุถึงความเป็นอริยบุคคล ตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้

เอกสารอ้างอิง

- โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง. (2563). ว่าด้วยเรื่อง การเรียนรู้ของมนุษย์และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยนวัตกรรมทางสังคม. *วารสารพัฒนาสังคม*, 3(2), 113-142.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้ เรื่องศาสตร์การสอนองค์ความรู้ เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2547). *ขอบฟ้าแห่งความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเชษฐ์. (2561). การศึกษากับการพัฒนาความเป็นมนุษย์. *วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 1(2), 81-92.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาคพุทธธรรม: แขนงนำการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พลัฒม์ ในเครือเพ็ญทัศน์โฮม จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปวรจารย์ (ณรงค์ จิตตโสภณ). (2560). *พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2518). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- มานิช ตันชนวนิชย์. (2535). *การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิณา ประชากุล และ ประสาท เมืองเฉลิม. (2559). *รูปแบบการเรียนรู้การสอน*. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- สิน งามประโคน. (2558). *การพัฒนาพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย: องค์ความรู้เพื่อการบริหารคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุมานพ ศิวรัตน์. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 8(1), 36-48.
- Dewey, J. (1956). The child and the curriculum (1902). *John Dewey: The Middle Works*, 2, 1882-1953.

Dollard, J., & Miller, N. E. (1950). *Personality and psychotherapy; an analysis in terms of learning, thinking, and culture*. New York: McGraw-Hill..

Lave, J. (1996). Teaching, as Learning, in Practice. *Mind Culture and Activity*, 3(3), 149–164.

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์นี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 3 หลังจากได้รับการพิจารณาจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่ม 2 กองบรรณาธิการได้ขออนุญาตปรับวารสารจากปีละ 2 ฉบับเป็น 4 ฉบับต่อปี โดยเริ่มจากฉบับ กรกฎาคม-กันยายน 2565 เป็นต้นไป

1. การจัดเตรียมต้นฉบับบทความ

ต้นฉบับบทความจะต้องเป็นบทความที่พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft word ตัวอักษร EucrosiaUPC ตั้งค่าน้ำกระดาษขนาด A4 โดยให้ห่างจากขอบบน 1 นิ้ว ขอบล่าง 1 นิ้ว เซนติเมตร ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา 1 นิ้ว และระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1.08 โดยส่วนประกอบหลักต้องประกอบด้วย

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทย (ตัวหนา ขนาด 18) และ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่ (ตัวหนา ขนาด 16) จัดชิดซ้าย
- 2) ชื่อผู้พิมพ์บทความภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรขนาด 14) เว้นระยะห่าง 1.08 บรรทัดจากชื่อเรื่องลงมา จัดชิดซ้าย
- 3) บทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรขนาด 16) จัดให้อยู่ในกรอบที่เทมเพลตวารสารจัดไว้เท่านั้น โดยไม่เกิน 350 คำ
- 4) คำสำคัญภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ให้มี 3-5 คำ และจัดอยู่ในส่วนที่วารสารกำหนดไว้ในเทมเพลตของวารสาร
- 5) เนื้อหา การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 6) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)
- 7) เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA 6th edition)

ในการจัดเตรียมต้นฉบับบทความ ให้ผู้พิมพ์จัดเตรียมต้นฉบับบทความซึ่งจะต้องมีส่วนประกอบตามประเภทต่าง ๆ ของบทความเรียงลำดับดังนี้

1.1 บทความวิจัย

บทความวิจัยคือบทความที่ได้จากการทำวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายเนื้อหาที่ทางวารสารเปิดรับ ซึ่งบทความวิจัยจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบเรียงลำดับดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้แต่งและสังกัด ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 350 คำ
- 4) คำสำคัญ 3-5 คำ
- 5) บทนำ เป็นส่วนของที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย ในส่วนนี้จะต้องเขียนแสดงการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาในส่วนเดียวกันนี้เลย รวมถึงคำถามของการวิจัยด้วย
- 6) วัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นส่วนเขียนแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย อาจจะเขียนโดยรวมหรือเขียนแยกเป็นข้อ ๆ ก็ได้
- 7) วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบของการวิจัย การดำเนินการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย กลุ่มประชากรและตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุป และในส่วนนี้อาจจะเขียนกรอบแนวคิดของการวิจัยด้วย (ถ้ามี)
- 8) ผลการวิจัย แสดงผลการวิจัยตามที่ผู้วิจัยค้นพบ
- 9) อภิปรายผล เขียนอภิปรายผลการวิจัยให้ละเอียด นำเสนออภิปรายโต้แย้งอย่างลุ่มลึกและครอบคลุม
- 10) องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลมาจากการวิจัย การสังเคราะห์ออกมาในลักษณะ แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 11) สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ สรุปผลการวิจัยอย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และเขียนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย
- 12) เอกสารอ้างอิง เขียนอ้างอิงท้ายเรื่องตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง เรียงตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง โดยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยจนครบแล้วค่อยตามด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

1.2 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์

บทความวิชาการคือบทความที่เขียนขึ้นซึ่งได้มาจากการสังเกตการณ์วิจัยอันเป็นเวลายาวนานของผู้วิจัย หรือเป็นบทความที่นำเสนอข้อถกเถียง แนวคิด หรือกรอบการศึกษาใหม่ ๆ ในวงการวิชาการ ส่วนบทความปริทรรศน์คือบทความที่เขียนขึ้นแสดงถึงการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของการ

วิจัยประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน รวบรวมแล้วนำเสนอเพื่อนำไปสู่ปัญหาใหม่ในการวิจัย โดยมีส่วนประกอบดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้แต่งและสังกัด ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 250 คำ
- 4) คำสำคัญ 3-5 คำ
- 5) บทนำ
- 6) เนื้อหา แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 7) บทสรุป
- 8) เอกสารอ้างอิง เขียนอ้างอิงท้ายเรื่องตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง เรียงตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง โดยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยจนครบแล้วค่อยตามด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

1.3 บทวิจารณ์หนังสือ

เป็นการแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ ทั้งนี้จะต้องแสดงจุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะต่อหนังสือที่นำมาวิจารณ์ ส่วนประกอบมีดังนี้คือ

- 1) ชื่อเรื่อง ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้วิจารณ์และสังกัด ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) เนื้อหา แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป
- 5) เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

2. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการพร้อมตัวอย่างประกอบ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

2.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์เล่มที่ชื่อเครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย/20/12/50), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล/18/100)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งคนให้อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2562, น. 20)
- 3) ผู้แต่งสองคนให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองคนเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และ สุวิทย์ อธิ์ ศาสดิต, 2563, น. 32) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระพรหมบัณฑิต ประยูรธมมจิตโต, 2550, น. 45; ป.อ. ปยุตโต, 2560, น. 52)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คนให้อ้างชื่อของผู้แต่งคนแรกเว้นวรรคหนึ่งครั้งเพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (สังเวียน สาผาง และ คณะ, 2558, น. 36)
- 5) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งเช่นเดียวกับลำดับการอ้างอิงในส่วนเอกสารอ้างอิง
- 6) กรณีอ้างอิงสื่อออนไลน์ อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่คำว่า “ออนไลน์” เช่น (หลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชฺโช, 2562, ออนไลน์)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งคนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และ หน้า ที่นำมาอ้างอิง เช่น (Rawls, 1999, p. 16)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองคนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้า ที่นำมาอ้างอิง เช่น (Barry & Larope, 2010, p. 46) และให้ใช้เครื่องหมาย อฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Rawls, 1999, p. 87; Barry & Larope, 2010, p. 78)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้า ที่นำมาอ้างอิง (Rawls et al., 2008, p. 95)

- 4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง
- 5) กรณีอ้างอิงสื่อออนไลน์ อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่คำว่า “ออนไลน์” เช่น (Doyle, M. W., 2004, Online)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

- 1) บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด ใช้ นานมีบุ๊คส์
- 2) สำนักพิมพ์เทียนวรรณ ใช้ เทียนวรรณ
- 3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2516). ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย.

Coady, D. (2012). *What to believe now: Applying Epistemology to Contemporary Issues*. Oxford: Blackwell.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ),/ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่ย่อ)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ดำรงค์ เดช. (2560). การสร้างความปรองดองในสังคมไทยด้วยหลักพุทธศาสนา ใน
อนันต์ แจ่มขึ้น (บรรณาธิการ), *ธรรมโอศกกับการเยียวยาสังคม*. (น. 112-
125). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

Greco, J. (1999). Introduction What is Epistemology?. In Greco, J. & Sosa, E.
(Eds.). *The Blackwell Guide to Epistemology*. (pp. 1 – 32) Oxford:
Blackwell.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-
เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมภาร พรหมทา. (2539). มนุษย์กับการแสวงหาความรู้: ข้อเสนอจากพุทธปรัชญาว่า
ด้วยธรรมชาติและบทบาทของความรู้. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 3(2), 5-28.

Hernon, P. (1995). Disinformation and misinformation through the Internet:
Findings of an exploratory study. *Government Information Quarterly*,
12(2), 133-139.

(5) หนังสือแปล

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ]/(ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./สถานที่พิมพ์:/
สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปาร์กเกอร์, อาร์. บี. (2552). *ศพคนดัง* [High profile] (อิสริยา ชมภูผล, ผู้แปล).
กรุงเทพฯ: นกฮูก พับลิชชิ่ง.

บริกแฮม, อี. เอฟ., และฮุสตัน, เจ. เอฟ. (2544). *การจัดการการเงิน* [Fundamentals
of financial management] (เรจรัก จำปาเงิน, ผู้แปลและเรียบเรียง). (พิมพ์ครั้งที่
2). กรุงเทพฯ: บั๊คเน็ต.

(6) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, น. เลขหน้าที่อ้าง)./
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ไพฑูรย์ นามวิจิต. (2540). ช้าง ม้า วัว ควาย. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน*, (น.
200-215). กรุงเทพฯ: เสริมสร้างความรู้.

Landesman, C. (1967). Consciousness. In *The Encyclopedia of Philosophy*, (Vol. 2, pp.191-195).

(7) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

อเนก พูลทรัพย์. (10 สิงหาคม 2560). ปัญหาการเมืองไทย. *มติชน*, น. 10.

(8) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ./ชื่อมหาวิทยาลัย)

ตัวอย่าง:

อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์. (2547). *มโนทัศน์เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ของเดวิด ฮูม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

(9) รายงานการวิจัย

รูปแบบ:

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิจัย./ (รายงานวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *สถานภาพการประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

(10) เอกสารการประชุมทางวิชาการ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ หรือ Ed. หรือ Eds.),/ชื่อการประชุม/(เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

นันทน์ เขียวขำ และธิดาทิพย์ ปานโรจน์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเคลื่อนไหวดัชนีราคาหลักทรัพย์ กลุ่มขนส่งและโลจิสติกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ม.อ. ตรัง วิจัย ประจำปี 2561 สาขาวิชาการบัญชี/การเงิน “วิจัยก้าวใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”* (น. 59-68). ตรัง: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง.

Soutar, G., & Mazzarol, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In G. Tower (Ed.), *Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness* (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.

(11) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง :

พระมหาวสันต์ ญาณเมธี, ดร.. (2558). เจ้าอาวาส วัดศรีศาสตรา. สัมภาษณ์. 5 มีนาคม.

(12) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้น วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์
(URL)

ตัวอย่าง :

หลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชโช. (2562). *มิจฉาติฎฐิ*. สืบค้น 4 สิงหาคม 2563. จาก

<https://www.dhamma.com/download/micchaditthi>.

Doyle, M. W.. (2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*.

Retrieved 2 September 2013. from

http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html.

แบบขอส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

ข้าพเจ้า (ชื่อ – นามสกุล)
ขอส่งบทความเรื่อง (ชื่อภาษาไทย).....

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ).....

เป็นบทความประเภท () บทความวิชาการ () บทความวิจัย () บทวิจารณ์หนังสือ
โดยมีผู้ร่วมเขียนดังนี้

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ เรื่อง

ระดับการศึกษา

สถาบัน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความที่ข้าพเจ้าส่งมาพิจารณาตีพิมพ์ ไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น และเป็นผลงานที่ไม่ผิดจริยธรรมทางวิชาการ หากมีความผิดพลาดข้าพเจ้าขอถอนการตีพิมพ์โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

ลงชื่อ.....ผู้เขียนบทความ

(.....)

...../...../.....